8614

I. EFREMOV · LA HOTARUL OICUMENEI

I. Efremov

LA HOTARUL OICUMENEI

Editura Tineretului

Ilustrații de N. Grișin

И. ЕФРЕМОВ
НА КРАЮ ОЙКУМЕНЫ
Молодая Гвардия
1952

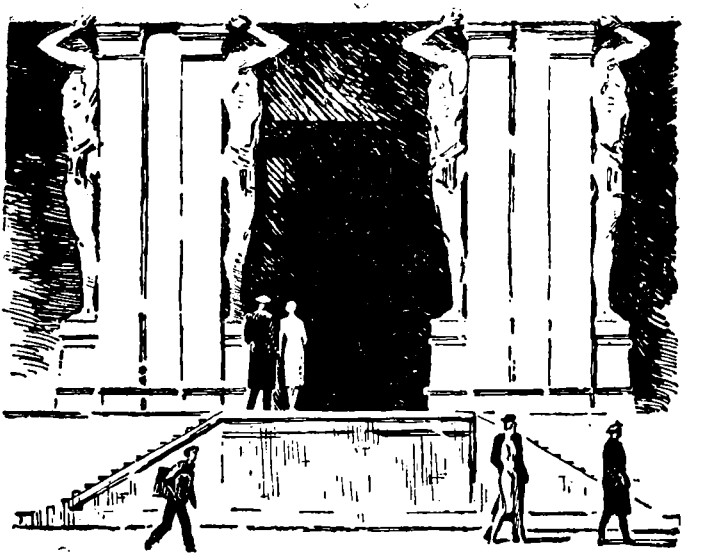

PROLOG

Vîntul răcoros de toamnă ridica valuri mici pe Neva. Săgeata de pe frontispiciul fortăreței Petropavlovsk părea, în strălucirea zilei însorite, o rază de aur avîntată spre bolta cerului albastru. Jos, Podul Palatelor își încovoia lin spinarea lată și puternică. La treptele lustruite ale cheiului băteau, în legănare ritmică, unde sclipitoare.

Un tînăr marinar stătea acolo, pe o bancă. Deodată, se uită la ceas, sări ca ars și o luă grăbit pe chei, de-a lungul palatului Amiralității. În văzduhul străveziu de toamnă se înălța cununa de coloane albe a zidurilor galbene.

Automobilele goneau fără zgomot pe asfaltul neted. Lumina fulgera sclipiri jucăuşe în geamurile lor limpezi şi pe luciul colorat al caroseriilor.

Tînărul mergea repede pe chei, cu pas uşor şi sigur, fără să ia seama la forfota sărbătorească din jurul lui. Simţind că-i e cald, îşi împinse pe ceafă şapca de marinar. Tramvaiele coborau pe pod, cu zgomot. Tînărul traversă o grădiniţă cu copaci aprinşi de purpura toamnei, străbătu o peluză întinsă şi se opri o clipă înaintea unei intrări păzite de uriaşi de granit, care sprijineau un balcon greoi, suspendat deasupra trotuarului în pantă. Pe două din trupurile uriaşe de granit se vedeau încă, ca nişte răni cicatrizate, urmele bombelor nemţeşti. Tînărul împinse uşa masivă, intră, îşi scoase mantaua şi se îndreptă grăbit spre scara largă de marmură albă, care urca din vestibulul sumbru către o colonadă luminoasă, străjuită de un şir de statui, tot de marmură.

Îl întîmpină, zîmbindu-i vesel, o fată înaltă şi subţire. Ochii ei cenuşii, atenţi şi depărtaţi unul de altul, se înceţoşară parcă, dar după o clipă îl priviră cu căldură. Uşor încurcat, marinarul se uită la ea. În timp ce se apropia, fata îşi punea în geantă numărul de la garderobă. Tînărul înţelese că nu întîrziase, se învioră şi-i propuse, cu glas sigur, să înceapă vizita cu muzeul de jos, unde erau secţiile de antichităţi.

Îşi făcură drum prin mulţime şi trecură printre coloanele care susţineau plafonul zugrăvit în culori vii. Străbătură mai multe săli, toate foarte mari. După ce văzură tot soiul de cioburi de vase şi de lespezi cu inscripţii neînţelese, sculpturi sinistre şi negre din străvechiul Egipt, sarcofage, mumii şi felurite obiecte de ritual funerar, mai sinistre încă sub bolţile sălilor posomorîte de la parter — simţiră nevoia de culori vii şi de soare. Se grăbiră dar să urce. Mai trecură, fără să se oprească, prin încă două încăperi, apoi se îndreptară spre o scară laterală, care ducea la sălile de sus ale unei aripi de clădire nu prea mare, cu ferestre înguste, prin care străbătea lumina palidă a cerului. Acolo, între coloane albe,

erau cîteva vitrine octoedrice. Micile obiecte de artă antică expuse în ele nu atrăgeau cu nimic atenţia celor care treceau pe lîngă ele.

Dar din a treia vitrină străluci deodată înaintea ochilor fetei o pată atît de viu şi de minunat colorată în verde-albăstrui, încît făcea impresia că-şi iradiază propria ei lumină. Fata îşi duse însoţitorul într-acolo. Pe un pătrat de catifea argintie era aşezată în plan înclinat o piatră netedă, cu marginile rotunjite, deosebit de curată şi de transparentă. Culoarea ei sclipitoare, verde-albăstruie, era neînchipuit de vie, de luminoasă şi adîncă, iar în strălucirea ei avea o nuanţă caldă, aşa cum are vinul limpede. Pe luciul neted, şlefuit pesemne de mîna unui meşter, se vedeau, gravate clar, figuri de oameni cît degetul cel mic.

Culoarea, sclipirea şi transparenţa luminoasă a pietrei erau izbitoare în mijlocul austerităţii posomorîte a sălii şi sub reflexul spălăcit al cerului de toamnă.

Fata auzi cum însoţitorul ei suspina adînc. Privindu-l, văzu că tînărul urmărea, parcă, o amintire.

— Aşa e cîteodată marea în sud, la amiază, cînd e vremea bună, zise el încet, cu tonul foarte sigur al omului convins prin propriile lui simţuri.

— Eu n-am văzut cum e marea în sud, — răspunse fata, — dar această piatră îmi dă o senzaţie nedesluşită de adîncime, de lumină, de bucurie... nu pot să spun anume ce... Şi unde se găsesc asemenea pietre?

Nici inscripţia cea mare, comună celor patru vitrine: „Obiecte de ritual funerar ale anţilor, secolul VII. Cîmpia Niprului de mijloc, rîul Rosi", nici mica etichetă din interiorul vitrinei: „Kurganul de la Grebenţ, sanctuar gentilic antic", — nu-i puteau lămuri pe cei doi tineri. Nu înţelegeau nici rostul obiectelor din jurul pietrei minunate: cuţite şi vîrfuri de suliţe, toate ştirbite şi mîncate adînc de rugină, cupe largi şi puţin adînci şi mici trapeze de bronz înnegrit sau de argint, atîrnate de lanţuri subţiri.

— Cred că astea sînt din săpăturile făcute în regiunea Kiev, căută să ghicească tînărul. Dar asemenea pietre n-am auzit să se fi găsit pe undeva, prin Ucraina. Şi adăugă, cercetînd cu privirea largul încăperii : Pe cine să întrebăm ?

Parcă dinadins, nu era acolo nici un ghid ; numai o femeie de serviciu stătea pe scaun, într-un colţ, lîngă scară.

Dar se auziră paşi : un bărbat voinic, în haine negre, călcate cu grijă, cobora scara. Judecînd după felul cum femeia de serviciu se ridică şi-l salută respectuos, fata ghici îndată că noul sosit îndeplinea acolo o funcţie înaltă. Îi făcu semn tînărului, dar acesta pornise, fără să-i mai aştepte îndemnul, în întîmpinarea lui. Luînd poziţie militărească, rosti :

— Îmi permiteţi să vă întreb ceva ?

— Desigur. Ce doriţi ? îi răspunse savantul. Vorbea liniştit, mijindu-şi ochii de miop către cei doi.

Tînărul arătă obiectul care îi interesa. Savantul zîmbi :

— Ai gust, tinere ! încuviinţă el. Ai ales unul din cele mai interesante obiecte din muzeul nostru ! Aţi putut vedea bine imaginea de pe piatră ? Nu ? Figurile sînt prea mici ? Dar pentru ce aveţi aci dispozitivul acesta ? Ia uitaţi-vă ! şi savantul apucă un cadru de lemn, prins sus de marginea vitrinei, şi iată că, după ce îl trase în jos, exact în dreptul pietrei, se opri o lupă mare, apoi se auzi ţăcănind un comutator. O lumină vie se revărsă asupra pietrei. Şi mai curioşi acum, fata şi tînărul se uitară prin lupă. Mărite, figurile gravate arătau pline de viaţă. Într-o parte a cîmpului vizual străveziu, verde-albăstrui, apărea o imagine mică — o fată goală, în picioare, cu mîna dreaptă ridicată spre obraz. Bucle bogate şi unduitoare îi cădeau pe umerii rotunzi, arcuiţi în linie dulce. Chipul, lucrat cu deosebită îngrijire, era puţin întors şi avîntat cu mîndrie în sus, ca şi cum voia să-şi arate frumuseţea.

În cealaltă parte a cîmpului vizual apărea, săpat în piatră, un grup : trei bărbaţi îmbrăţişaţi. Gravura

era executată cu şi mai mare măiestrie decît imaginea fetei.

Cele trei trupuri subţiri şi muşchiuloase fuseseră surprinse într-o mişcare viguroasă, dar stăpînită cu eleganţă. Cel din mijloc, mai voinic şi mai înalt, îşi întindea larg braţele pe după umerii celorlalţi doi. Iar aceştia, înarmaţi cu suliţe, îşi ţineau capetele înclinate, foarte atenţi. Atitudinea lor dovedea o încordare vigilentă, proprie luptătorilor puternici care nu se îndoiesc că vor respinge orice atac.

Cum am spus, gravura era executată cu deosebită măiestrie. Ideea apărea limpede: prietenie, frăţie, tovărăşie în luptă — totul exprimat cu extraordinară vigoare.

Farmecul pietrei, străvezie şi luminoasă, care slujise şi de fond şi de material, sporea frumuseţea operei. O sclipire caldă şi umedă, izvorînd parcă de undeva, din adîncul transparent al pietrei, da celor trei trupuri omeneşti îmbrăţişate ceva din lumina voioasă, de aur, a soarelui...

Dedesubtul figurilor şi pe marginea de jos, netedă, a pietrei, cercetătorul putea să vadă cîteva semne neînţelese, încîlcite, zgîriate dezordonat şi în pripă...

— Ei, nu v-aţi săturat? Văd eu ce vă pasionează! La spusele savantului, cei doi tineri tresăriră. Bine. Vreţi să vă povestesc ce e cu piatra asta? E una din enigmele care se ivesc uneori în documentele istorice ale timpurilor de demult. Şi care-i enigma? Ascultaţi, să vi le spun toate, pe rînd. Piatra se cheamă beril [1]. Mineralul nu e din cele foarte rare. Foarte rare sînt însă pietrele ca aceasta, cu reflexe atît de limpezi şi colorate verde-albăstrui. Se găsesc numai în sudul Africii. Asta e una. Mai departe: piatra e gravată — o gemă — asemenea lucruri erau foarte

[1] *Beril* — mineral din grupul aluminosilicaţilor. Duritatea 7,5—8. Unele varietăţi transparente, colorate în verde intens, se numesc smaralde şi sînt pietre preţioase. Alte varietăţi albastre azurii se numesc acvamarine, iar cele trandafirii, vorobievite. (N.A.)

prețuite în perioada de înflorire a artei antice grecești. Dar berilul e un mineral foarte dur. Ca să tai în el imagini atît de fine, trebuie să ai un diamant, — iar maeștrii elini nu aveau diamante. Prin urmare, două. Mai departe. Din cei trei bărbați, cel din mijloc e, fără îndoială, un negru, cel din dreapta un elin, iar cel din stînga face parte din vreun alt popor mediteranean: poate e cretan, poate etrusc... In fine, după tehnica folosită de artist pentru a înfățișa plastica trupului omenesc, ar trebui să credem că gema datează din epoca de înflorire a Eladei. Anumite particularități însă ne silesc să ne gîndim la altă epocă, mult mai apropiată. Nu insist asupra faptului că sulițele pe care le vedeți aci se deosebesc mult, ca formă, atît de cele cunoscute în Elada, cît și de cele cunoscute în Egipt. Deci, o serie de indicii contradictorii, care se bat cap în cap... Dar gema există, iat-o...

Savantul tăcu o clipă, apoi urmă tot așa, întrerupîndu-se din cînd în cînd:

— Mai sînt și alte enigme istorice și destul de multe. Toate ne dovedesc același lucru: că știm puțin, foarte puțin! Ne facem imagini greșite despre viața din antichitate. De pildă, în tezaurul nostru de obiecte de metal scump, se află, printre cele rămase de la sciți, o cataramă de aur. Are două mii șase sute de ani și se vede pe ea, gravată minuțios, imaginea unui tigru fosil cu colții în chip de spadă [1]. Așa... Dar paleontologii vă vor spune că acest tigru a dispărut de pe fața pămîntului acum trei sute de mii de ani. Ce ziceți de asta? Și în adîncul pira-

[1] Tigrii cu colții în formă de spadă făceau parte dintr-un grup de feline mari, care au trăit la sfîrșitul perioadei terțiare și în cursul celei cvaternare (între 6 milioane și 300 mii de ani în urmă). Se deosebeau prin colții maxilarului superior, foarte lungi (pînă la 30 cm.) ca și prin capacitatea de a-și deschide larg gura, din cauză că și colții erau foarte dezvoltați. Se presupune că vînau cele mai mari ierbivore. (N.A.)

midelor egiptene veți vedea fresce în care sînt redate, cu uimitoare precizie, toate speciile de animale care au trăit în Egipt. Printre ele, se află și o fiară uriașă, un fel de hienă colosală, necunoscută nici în Egipt, nici în celelalte părți ale Africii! Sau la muzeul din Cairo există o statuie care înfățișează o fată. A fost găsită în ruinele orașului Ahetaton din Egipt, zidit în secolul al XIV-lea înaintea erei noastre. Fata nu e de loc tipul egiptencei, iar stilul operei nu e de loc egiptean; nu știm de unde au fost luate nici tipul, nici stilul! Colegii mei v-ar explica totul scurt și fără ezitare: avem de-a face cu o sti-li-za-re, adăugă savantul, pronunțînd în glumă ultimul cuvînt, așa, tărăgănat. — Eu însă, în asemenea cazuri, îmi aduc aminte de un peștișor pe care îl vedeam adesea pe aceleași fresce egiptene. E mic, de altfel, un pește ca toți peștii, dar e arătat totdeauna cu burta în sus. Cum vine asta? La egipteni, ai căror artiști țineau totdeauna să înfățișeze exact realitatea, ne pomenim deodată cu un pește nemaipomenit! Bineînțeles, explicațiile n-au lipsit; și stilizarea, și religia, cu influența cultului practicat de credincioșii zeului Amon. Perfect convingător! Așa că toată lumea s-a liniștit. Dar iată că, după cincisprezece ani, s-a constatat că asemenea pești există, și astăzi se găsesc în Nil și — lucru absolut exact — înoată întotdeauna cu burta în sus! Cazul e instructiv... Ei, dar poate că am vorbit prea mult, m-am lăsat în voia pasiunii... La revedere, tineri studioși, și continuați a vă interesa de enigmele istoriei!...

— O clipă numai... strigă fata. Cum? E cu putință ca nici dumneavoastră, profesor, să nu fi putut pătrunde ideea acestei opere? Măcar așa, ca pentru dumneavoastră? Spuneți-ne, încheie fata, rușinîndu-se de îndrăzneala ei.

Savantul zîmbi.

— Ce să fac? Nu vă pot împărtăși decît presupuneri și nimic altceva! Un lucru, însă, e sigur: adevărata artă reflectă viața, trăiește și se ridică spre culmi noi numai dărîmînd, prin luptă, ceea ce

e vechi. În timpurile îndepărtate, cînd a fost lucrată această gemă, lipsa drepturilor, asuprirea şi robia erau în floare. Cei mulţi trăiau în suferinţă, dar lupta pentru eliberare dusă de robi n-a contenit niciodată. Asupriţii au ridicat totdeauna armele împotriva crudei sclavii. Prin urmare, privind această gemă care înfăţişează trei luptători, înclinăm a crede că prietenia lor s-a născut în furtuna luptei pentru libertate... Poate că fugiseră împreună din robie... Mie mi se pare că piatra aceasta e o mărturie a luptelor furtunoase de demult, ascunse pentru noi sub vălul vremurilor apuse. E posibil ca însuşi artistul — cine o fi fost el — să fi luat parte la luptă... Şi nici nu s-ar putea altfel : tocmai de aceea opera lui e atît de perfectă. Este, se zice, una din biruinţele răzleţe în lupta dintre nou şi vechi — biruinţă repurtată în negura veacurilor. Asemenea mărturii, ajunse pînă la noi, atrag cu deosebire atenţia oamenilor sovietici, care s-au ridicat la luptă împotriva a tot ce împiedică dezvoltarea noului. În toate : în viaţă, în ştiinţă şi în artă. Iată : gema vă interesează acum şi pe voi.

Fata şi tînărul se uitară iarăşi prin lupă, uluiţi de torentul acesta de cuvinte neaşteptate. Piatra le părea misterioasă, de neînţeles.

Culoarea mării, adîncă, limpede şi pură... Pe fondul ei, trei oameni îmbrăţişaţi frăţeşte... piatra sclipind în lumini vii... auriul celor patru trupuri goale, încîntătoare, ieşind la iveală şi luminînd atît de puternic acolo, în sala întunecată şi sobră... Şi fata, plină de viaţă şi de farmec, se simţi parcă pe ţărmul mării...

Cu un suspin uşor, marinarul îşi îndreptă trupul obosit de încordare ; fata tot se mai uita. De departe, răsunînd prin coridoare, se auziră deodată paşi şi larma unui grup de excursionişti. Fata îşi ridică privirea de pe lupă. Comutatorul ţăcăni, cadrul se ridică, dar cristalul verde-albăstrui tot îşi mai trimitea sclipirile, de acolo, de pe aşternutul lui de catifea.

— Mai venim aici, nu ? întrebă marinarul.

— Venim, desigur, şi nu numai o dată, îi răspunse fata.

Cu o mişcare plină de dragoste, tînărul o luă de braţ şi, îngînduraţi, porniră amîndoi pe treptele albe ale scării, către sălile de sus.

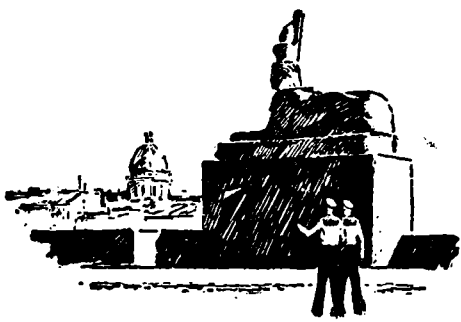

CAPITOLUL I

UCENICUL SCULPTORULUI

Stînca se prelungea, netedă, pînă departe în mare. Nevăzută în întunericul nopţii, apa clipocea uşor sub mal. Piatra era încă înfierbîntată de căldura zilei, aşa că pe Pandion nu-l supărau răbufnirile răcoroase ale vîntului care se strecura printre stînci.

El privea îngîndurat departe, acolo unde dispărea, în beznă, fîşia lungă şi argintie — Calea Laptelui. Urmărea cum se prăbuşesc stelele căzătoare. Se aprindeau multe deodată, străfulgerau cerul cu ace scînteietoare şi dispăreau în zare, stingîndu-se apoi în apă ca nişte săgeţi de foc. Altele se împrăştiau

în văzduhul înalt şi-şi luau zborul în depărtări necunoscute, spre ţările fantastice de peste mare, spre hotarele Oicumenei [1].

„O să-l întreb pe bunicul unde cad stelele" îşi zise tînărul şi se gîndi ce bine ar fi dacă ar putea să zboare şi el aşa, dincolo de boltă, în necunoscut.

Pandion nu mai era un copilandru — peste cîteva zile o să aibă vîrsta de luptător. Dar el n-o să fie luptător, o să fie artist celebru, sculptor vestit. Se deosebea de ceilalţi oameni prin darul înnăscut de a vedea, de a simţi şi de a reţine formele naturii. Aşa îi spusese sculptorul Agenor, meşterul său. Intr-adevăr, pe acolo pe unde alţii treceau cu nepăsare, el se oprea, zguduit pînă în adîncul sufletului, iar ochiul lui prindea imagini pe care încă nu era în stare să le înţeleagă şi să le explice. Nenumăratele aspecte ale naturii îl atrăgeau prin schimbările lor de la ceas la ceas şi, cu timpul, ochiul lui din ce în ce mai ager putea să prindă şi să păstreze multă vreme trăsăturile care îl impresionau. Frumuseţea tainică stăruia pretutindeni : în creasta de dantelă a unui val care venea grăbit spre ţărm, în buclele inelate pe care Tessa, fiica maestrului, le purta fluturate în vînt, în coloanele zvelte ale trunchiurilor de pin, ca şi în stîncile sinistre care se înălţau, semeţe, deasupra mării. Incă de pe atuncea tînărul îşi pusese în gînd să întruchipeze forme neasemuite, să desprindă frumuseţea şi s-o pună el, sub ochii celor care nu ar fi în stare s-o vadă ei înşişi. Dar ce poate fi mai frumos decît trupul omenesc ! Şi cît de greu e să-l înfăţişezi plastic !...

Iată de ce trăsăturile vii, prinse în memorie, aveau atît de puţină asemănare cu întruchipările de zei şi de eroi pe care le vedea în jurul său şi pe care învăţa să le reproducă ! Nici operele celor mai iscusiţi

---

[1] *Oicumene* — „pămînt locuit". După credinţa grecilor antici, era înconjurat de un cerc de pămînt pustiu, nelocuit, pierdut în mijlocul oceanului. (N.A.)

maeştri ai Oiniadei [1] nu puteau exprima, plastic şi viu, trupul omenesc.

Simţea nedesluşit că în acele opere erau scoase artificial în relief şi accentuate grosolan numai unele trăsături, numai cele care exprimă bucurie, voinţă, mînie ori blîndeţe. Atît! De dragul impresiilor puternice, sculptorul le jertfea pe toate celelalte. Nu, el se simţea dator să dea expresie vieţii! Atuncea va fi cel mai mare sculptor al ţării lui, va fi slăvit de admiratori. In operele lui se va întruchipa, în bronz ori în piatră, frumuseţea vieţii, ca niciodată pînă atuncea — pe vecie.

Tînărul se avîntă departe cu gîndurile lui îndrăzneţe, cînd deodată un val puternic izbi stînca cu zgomot, împroşcînd pietrele şi împroşcîndu-l şi pe el pe obraz. Tresări, îşi veni în fire şi zîmbi ruşinat în întuneric. O, zei! Pînă atuncea mai este vreme! Deocamdată, Agenor îl ceartă adesea că lucrează fără pricepere şi — parcă e un făcut! — totdeauna are dreptate... Dar bunicul? Dacă învăţăcelul are sau nu succese ca artist, asta îl interesează prea puţin. Bunicul nu are decît o singură grijă: să facă din nepot un luptător vestit. Parcă artistul are nevoie să fie puternic! Totuşi, era bine că bunicul îl crescuse aşa. Tînărul se ştia foarte puternic şi foarte rezistent. Cît de mult îi plăcea să-şi arate puterea şi dibăcia, seara, la întrecerile cu ceilalţi băieţi din sat! Tessa era acolo — şi el vedea atuncea cu bucurie, din lumina ochilor ei, cît era de fericită.

Sări în picioare. Obrajii îi ardeau, îşi simţea toţi muşchii încordaţi. Scoase mîndru pieptul înainte în bătaia vîntului, îşi înălţă capul spre cer şi, deodată, rîse încetişor, apoi se apropie, fără grabă, de marginea stîncii, se uită în bezna fără fund şi, chiuind, sări în apă. Noaptea liniştită şi tăcută prinse îndată viaţă. Mîngîietoare, marea sclipea în nenumărate lu-

---

[1] *Oiniada*, patria lui Pandion, se afla la extremitatea sudică a Acarnaniei, ţară aşezată pe ţărmul sud-vestic al Greciei de nord. (N.A.)

minițe în jurul brațelor și umerilor lui, răcorindu-i trupul înfierbîntat.

Undele jucăușe îl ridicau ori se sileau să-l arunce înapoi; el însă înota, ghicind în întuneric curenții schimbători ai apei, sărind cu mișcări sigure pe valurile înalte care-i ieșeau fără veste în față. I se părea că marea nu are nici fund, nici margini și că se face una cu cerul întunecat. Ridicat de un val puternic, zări pe țărm, departe, o flacără roșie. Făcu o mișcare ușoară și valurile îl purtară ascultătoare spre mal, spre pata cenușie de nisip, abia văzută în întuneric. Ușor înfiorat de frig, se urcă iarăși pe piatra netedă, își ridică mantaua de lînă aspră, o făcu sul și porni, în goană, spre lumina care ardea pe țărm. Împrejur, pînă departe, se răspîndea fum aromitor de vreascuri, culese dintr-un desiș de tufari.

La lumina slabă a flăcărilor potolite se vedea o casă mică, acoperită cu stuf, cu zidurile făcute din bolovani colțuroși. Crengile ocrotitoare ale unui platan singuratic o fereau de urgia intemperiilor. Un bătrîn înfășurat într-o manta cenușie ședea îngîndurat lîngă foc. Auzind pași, se întoarse zîmbind spre voinicul care se apropia și își arătă fața zbîrcită, arsă de soare și umbrită de barba căruntă și creață care-i acoperea obrajii.

— Unde ai zăbovit atîta, Pandion? întrebă bătrînul, ca și cum l-ar fi dojenit. M-am întors de mult și voiam să-ți vorbesc.

— Nu credeam că o să vii așa de curînd, — se dezvinovăți Pandion, — și am dat o fugă să mă scald. Sînt gata să te ascult toată noaptea, dacă vrei.

Bătrînul clătină din cap:

— Nu, am a-ți spune multe, iar tu trebuie să te scoli mîine dis-de-dimineață. Vreau să te pun la o încercare, așa că trebuie să fii în depline puteri. Iată turte calde, le-am adus acum, iată și miere. Astăzi mîncăm ca în zi de sărbătoare. Ia, însă puțin și fără lăcomie, așa cum trebuie să mănînce un luptător.

Pandion rupse cu plăcere o turtă și întinse cu

marginea albă şi moale în mierea din ulcea. Mînca fără să-şi ia ochii de la bunicul său care, tăcut, îşi privea cu duioşie nepotul. Ochii bătrînului semănau uimitor cu ochii lui Pandion: erau strălucitori şi aurii ca razele de soare. Se spunea în popor că oamenii cu astfel de ochi se trag din dragostele pămînteşti ale lui Hiperion, „fiu al cerului", zeul soarelui.

— Azi, după ce ai plecat, m-am gîndit la tine, zise Pandion. De ce alţi aezi [1] au case bune, mîncare din belşug şi nu se gîndesc decît la cîntecele lor, pe cînd tu, bunicule, care ştii atîtea, care compui cu atîta măiestrie cîntece noi, trebuie să munceşti la mare? Pentru tine e prea greu acum să tragi la vîsle, şi alt ajutor afară de mine nu ai: noi n-avem robi!

Bătrînul zîmbi şi îşi lăsă mîna lui cu vine ca sforile pe capul cîrlionţat al lui Pandion.

— Şi despre asta aveam de gînd să-ţi vorbesc, însă mîine. Acum îţi spun numai atît, că poţi să faci cîte cîntece vrei şi despre zei, şi despre oameni; dar dacă eşti cinstit cu tine însuţi, şi dacă eşti cu ochii deschişi, vezi îndată că ele nu sînt pe placul nobililor proprietari şi nici pe al mai-marilor de oşti. Aşa că pentru ele nu primeşti nici daruri scumpe, nici robi, nici glorie; nu te cheamă prin casele bogate şi nu-ţi poţi cîştiga hrana cu cîntecele... Dar e timpul să ne culcăm, zise bătrînul, curmîndu-şi vorba. Uite: carul mare se şi întoarce spre cealaltă parte a cerului. Repede mai gonesc caii lui negri! Omul însă, ca să fie puternic, are nevoie de odihnă. Să mergem. Şi zicînd aşa, se îndreptă spre intrarea îngustă a colibei lor sărăcăcioase.

A doua zi bătrînul îl trezi pe Pandion devreme. Toamna rece se apropia; cerul era acoperit, stuful uscat foşnea, frămîntat de vîntul tăios, iar platanul înfrigurat foşnea şi el, legănîndu-şi frunzele tremurătoare cu margini crestate.

---

[1] *Aezi* — cîntăreţi populari în străvechea Elladă. Mai tîrziu s-au numit rapsozi. (N.A.)

Sub îndrumarea severă şi neînduplecată a bunicului, Pandion făcea exerciţii de gimnastică. Le făcuse de mii şi mii de ori, încă de copil, în fiecare zi, la răsăritul şi la asfinţitul soarelui. Acum însă bunicul le alegea pe cele mai grele şi-l punea să le facă de tot mai multe ori.

Pandion aruncă o suliţă grea, zvîrli pietre şi sări obstacole cu un sac de nisip în spate... In cele din urmă, bunicul îi legă de mîna stîngă un butuc greu de nuc, îi dădu în dreapta o ghioagă noduroasă şi-i puse pe cap o oală de piatră, hîrbuită. Stăpînindu-şi rîsul ca să nu-şi irosească respiraţia, Pandion, la un semn al bunicului, se repezi în goană spre miază-noapte, acolo unde o cărare ocolea malul de piatră înalt şi povîrnit. Ajuns pe cărare, cu iuţeala viforului, se căţără într-o clipă pe cea dintîi treaptă a malului, coborî de acolo imediat şi o luă îndărăt în goană tot mai repezită. Bătrînul îl întîmpină lîngă colibă, îl uşură de toate poverile şi-şi lipi obrazul de al lui, ca să simtă, după răsuflare, cît era de obosit.

După ce tăcu puţin, tînărul zise:

— Aş putea să fac asta de mai multe ori la rînd, fără să cer îngăduinţa de a mă odihni.

— Da, aşa e, îi răspunse bătrînul încet, îndreptîndu-se mîndru de şale. Poţi să fii luptător, poţi să te baţi fără să oboseşti şi poţi să duci povara armelor de aramă. Fiul meu, adică tatăl tău, ţi-a dat sănătate şi putere, eu ţi le-am întărît şi te-am făcut răbdător şi îndrăzneţ. Bătrînul cuprinse cu privirea toată făptura tînărului, se uită, ca şi cum ar fi zis „bun!", la pieptul lui larg şi bombat, la muşchii puternici sub pielea netedă şi curată, apoi urmă: Tu nu mă ai decît pe mine, biet bătrîn neputincios. Avere n-ai, robi n-ai, şi toată fratria[1] noastră e alcătuită doar din trei căsuţe aşezate aici, pe ţărmul stîncos. Lumea e largă şi multe primejdii îl ame-

[1] *Fratrie* — grupare (înfrăţire) de mai multe ginţi. In timpurile străvechi, pe cînd orînduirea gentilică era încă destul de puternică, triburile erau alcătuite din fratrii. (N.A.)

ninţă pe cel singur. Cea mai mare, e să-ţi pierzi libertatea, să cazi în robie. De aceea am căutat să fac din tine un luptător viteaz, bun de orice la război. Acum eşti liber şi poţi să-ţi slujeşti neamul. Să-i aducem jertfă de recunoştinţă lui Hiperion, ocrotitorul nostru, cinstind ziua cînd ai ieşit din copilărie!

Bunicul şi nepotul porniră de-a lungul desişurilor de papură ruginie şi de stuf, spre locul unde o limbă îngustă de pămînt pătrundea, ca un val prelungit, departe în mare.

Doi stejari groşi, cu crengile larg întinse străjuiau la capătul promontoriului. Între ei se înălţa un altar — cîteva lespezi de gresie brută — iar mai încolo se vedea, înnegrit de vreme, un stîlp de lemn în care era cioplit un chip de om. Totul alcătuia un templu vechi, unde era cinstit zeul locului, Acheloos, fluviu care se vărsa acolo în mare.

Gura fluviului se pierdea în zăvoaie verzi, prin care zburătăceau păsări, venite din miazănoapte. În faţă se deschidea priveliştea mării învăluită în ceaţă. Veneau dintr-acolo valuri, sărind cu vuiet peste vîrful ascuţit al promontoriului, care părea gîtul unui animal uriaş, cu capul vîrît în apă.

Vuietul solemn al valurilor, ţipetele stridente ale păsărilor, şuieratul vîntului printre stufişuri şi freamătul stejarilor — toate se contopeau într-o amplă simfonie tulburătoare.

Bătrînul aprinse focul pe altarul de lespezi. Aruncă în flăcările vii o bucată de carne şi o turtă. După ce aduse jertfa, îi arătă lui Pandion o piatră mare de lîngă marginea povîrnită a unei stînci, ascunse sub muşchi, şi-i porunci s-o dea la o parte. Flăcăul birui cu uşurinţă povara pietrei şi, făcînd ce-i spunea bunicul, vîrî mîna într-o crăpătură adîncă dintre două straturi de calcar. Se auzi un clinchet: Pandion scoase de acolo o spadă de aramă, un coif şi o centură lată făcută din plăci pătrate de aramă — apărătoare pentru partea de jos a trupului — toate coclite.

— Sînt armele tatălui tău, răpus de tînăr, îl lămuri bunicul cu glas scăzut. Scut și arc trebuie să-ți găsești singur.

Tînărul se aplecă, mișcat, asupra armelor și începu să le curețe cu grijă de cocleală.

Bătrînul se așează pe o piatră. Rezemat cu spatele de stîncă, urmărea tăcut mișcările nepotului, căutînd să-și ascundă tristețea.

Deodată Pandion lăsă armele, se repezi la bătrîn și-l îmbrățișă cu avînt. Moșneagul cuprinse în brațe trupul vînjos al băiatului. I se părea că și el, bătrînul, și feciorul lui, mort de mult, se întrupaseră în acest voinic, născut pentru luptă. Îi căută privirea și rămase îndelung cu ochii în ochii lui mari, cu reflexe aurii.

— Acum, Pandion, hotărăște singur: ori te duci la căpetenia frateriei noastre, să lupți alături de ceilalți tineri, ori rămîi ucenic la Agenor.

— Rămîn la Agenor, îi răspunse Pandion, fără să stea mult pe gînduri. Dacă mă duc la căpetenie, trebuie să rămîn acolo, să mănînc cu ceilalți luptători și tu să rămîi singur. Nu vreau să mă despart de tine, vreau să te ajut.

— Nu, Pandion, acum trebuie să ne despărțim, zise bătrînul, îndurerat, dar hotărît.

Mirat, tînărul încercă să se tragă îndărăt, dar bătrînul îl ținu strîns lîngă el.

— Eu am împlinit, Pandion, ce i-am făgăduit fiului meu, tatăl tău, urmă el. Acum, intri în viață. Începutul drumului tău trebuie să fie slobod, fără poveri, cum ar fi grija de un bătrîn neputincios. Plec din Oiniada noastră; mă duc în mănoasa Elidă [1], unde se află fiicele mele cu soții lor. Cînd vei ajunge meșter vestit, vino să mă găsești acolo...

Băiatul se împotrivi aprig, dar bătrînul clătina mereu din cap:

— Nu... Nu!... și multe vorbe — și mîngîietoare, și de rugăminte, și de supărare a spus Pandion,

[1] *Elida* — ținut în partea de nord-vest a Peninsulei Peloponezului. (N.A.)

pînă să-şi dea seama că hotărîrea bătrînului era neclintită, că fusese îndelung pregătită şi întărită de cunoaşterea vieţii.

Rămase toată ziua lîngă el şi, cu tristeţea în suflet, grea ca o piatră, îl ajută să-şi facă pregătirile de plecare.

Seara, se aşezară amîndoi lîngă o barcă întoarsă cu fundul în sus, cîlţuită de curînd, şi bunicul îşi luă vechea lui liră, cu care de atîtea ori îşi întovărăşise cîntecele.

Glasul bătrînului aed, puternic ca al unui tînăr, zbura de-a lungul ţărmului, pierzîndu-se în depărtări. Melodia era tristă ca vaietul ritmic al mării.

La rugămintea lui Pandion, bătrînul cîntă legende în care era vorba despre originea poporului lor, despre ţinuturi şi ţări învecinate.

Dîndu-şi seama că-l asculta pentru cea din urmă oară, tînărul prindea cu nesaţ fiecare vorbă, silindu-se să-şi întipărească în minte cîntecele acelea, nedespărţite în închipuirea lui, încă din copilărie, de imaginea bunicului. Părea că îi vede pe eroii de demult, care adunaseră laolaltă triburile răzleţite.

Bătrînul aed cînta frumuseţea sobră a patriei lui, în care însăşi natura era întruchiparea zeilor pe pămînt, cînta măreţia celor care, iubind viaţa şi ştiind să biruie natura, nu se ascundeau în temple şi nu-şi întorceau privirile de la realitate.

Inima tînărului clocotea, ca în faţa unor drumuri care goneau spre depărtări necunoscute, dezvăluind, după fiecare cotitură, ceva nou şi neaşteptat.

In dimineaţa următoare, ai fi zis că se întorsese vara. Azurul limpede al cerului respira fierbinte, greierii umpleau văzduhul neclintit cu ţîrîitul lor, razele soarelui se răsfrîngeau orbitor în stîncile şi pietrele albe. Marea clipocea leneş lîngă mal, străvezie, ca un vin vechi legănat într-o cupă uriaşă.

Cînd barca bunicului dispăru în depărtare, Pandion îşi simţi pieptul apăsat de durere. Se prosternă cu fruntea pe braţele încrucişate şi rămase aşa, ca un copil singur şi părăsit. Simţea că, o dată cu ple-

carea bunicului drag, i se rupsese ceva din inimă. Lacrimile îi udau mîinile, dar nu erau lacrimi de copil, lacrimi de ușurare, ci lacrimi care curgeau, rostogolindu-se în boabe rare și grele, fără să-i ogoiască durerea.

Visurile lui de fapte vitejești zburaseră și nimic nu-l mai mîngîia. Atît ar fi vrut: să fie cu bunicul.

Conștiința că plecarea bătrînului era pentru el o pierdere fără leac îi veni încet și necruțător. Dar se stăpîni, mușcîndu-și buzele și, rușinat că plînsese, își ridică fruntea și se uită peste întinsul mării, mult, pînă cînd gîndurile zbuciumate începură să i se desfășoare în rînduială și cumpănit. Se ridică, se uită la țărmul care ardea în bătaia soarelui, la căsuța de sub platan, și iarăși îl cuprinse aleanul, greu, copleșitor. Înțelese că vremea copilăriei se dusese pentru totdeauna, că viața fără griji, cu visurile ei nevinovate, unele chiar copilărești, nu se va mai întoarce.

Plecă agale și intră în căsuță. Își încinse spada, își adună lucrurile și le înfășură în mantie. Legă bine ușa, să n-o doboare furtuna, apoi o luă pe cărarea de piatră, măturată de vînturile mării. Iarba uscată și aspră foșnea trist sub picioarele lui. Cărarea îl duse pe o colină acoperită cu tufiș des, de un verde întunecat, ale cărui frunze mărunte, încălzite de soare, răspîndeau mireasmă tare de măsline tescuite. Acolo, drumul se desfăcea în două: unul o lua la dreapta, către un grup de colibe de pescari, celălalt, de-a lungul malului, spre sat. Pandion o luă la stînga. Dincolo de colină picioarele i se adîncira în praful alb și fierbinte. Țîrîitul greierilor acoperea vuietul mării. Coasta pietroasă a muntelui cobora pînă lîngă rîu, unde dispărea sub copaci. Frunzele înguste ale oleandrilor și verdeața deasă a smochinilor alternau cu coroane bogate de nuci uriași și toate se contopeau într-o singură masă unduitoare, care alături de zidurile de calcar alb, părea aproape neagră. Cărarea se adîncea în umbra răcoroasă și, după cîteva cotituri, ieșea într-o poiană cu căsuțe îngrămădite pe coastele line ale viilor.

Pandion grăbi pasul, se îndreptă spre o casă scundă şi albă, ascunsă după trunchiurile noduroase ale unor măslini şi intră sub şopron. Un bărbat în vîrstă, mic de statură şi cu barba neagră, îi ieşi în întîmpinare: era meşterul sculptor Agenor.

— Ai venit, Pandion? strigă cu bucurie artistul, salutîndu-l. Şi eu care mă gîndeam să trimit după tine... Aha, asta era! se dumeri el, uitîndu-se la arme. Vino să te îmbrăţişez, dragul meu. Tessa, Tessa! strigă apoi. Ia uite ce viteaz a sosit la noi!

Pandion întoarse repede capul şi o văzu, în uşă, pe fată: era înveşmîntată în himation[1], roşu, închis peste hitonul[2] subţire şi albăstrui, ieşit de soare. Un zîmbet de fericire îi descoperea dinţii fără cusur. Dar peste o clipă se încruntă, zîmbetul îi pieri, şi fata îl învălui pe băiat într-o privire rece.

— Vezi? Tessa e supărată pe tine: în două zile, n-ai putut să dai o fugă pînă la noi, să-mi spui că nu mai vii la lucru! îl dojeni sculptorul pe Pandion care asculta tăcut, cu capul plecat, uitîndu-se pe sub gene cînd la fată, cînd la meşter.

— Ce ai, dragul meu băiat?... Adică, acum nu mai eşti băiat, ci luptător! zise Agenor. Eşti mîhnit. Şi ce e cu sulul pe care-l aduci?

Încă sub impresia emoţiilor încercate cu o zi înainte, Pandion începu să povestească, cu glas întretăiat. Din vorbele lui fără şir se înţelegea doar că bunicul plecase...

În timp ce povestea, veni şi soţia sculptorului.

Agenor îşi lăsă mîinile pe umerii tînărului:

— Ne eşti drag de mult, Pandion, şi sîntem bucuroşi că te-ai întors. Eu, mai ales, sînt fericit că vrei să te faci artist, nu luptător. O să fii şi luptător mai tîrziu, dar deocamdată ai încă multe lucruri de făcut,

[1] *Himation* — veşmîntul pe care îl purtau femeile eline. O bucată dreptunghiulară de stofă, în formă de şal, care se arunca peste umăr, iar pe vreme rea se trecea şi peste cap. (N.A.)

[2] *Hiton* — haină lungă, din stofă subţire şi fără mîneci, pe care o purtau femeile eline. (N.A.)

la desăvîrşirea cărora nu poţi ajunge decît muncind şi meditînd îndelung...

După obicei, Pandion se înclină adînc în faţa soţiei lui Agenor. Ea îi acoperi capul cu poala mantiei, apoi îl strînse cu duioşie la piept.

Fata nu-şi putu stăpîni un strigăt de bucurie, după care, ruşinată, fugi în casă petrecută de zîmbetul tatălui.

Agenor se aşează la intrarea atelierului, să se odihnească. Lîngă casă erau cîţiva măslini bătrîni. Trunchiurile lor mari, numai noduri, se împleteau între ele. Privirea gînditoare a artistului descoperea în acestea forme de oameni şi de animale. Iată un uriaş îngenuncheat, cu braţele larg desfăcute şi ridicate deasupra grumazului încovoiat; iată alt trunchi, căruia nodurile îi dădeau înfăţişarea unui trup hidos, răsucit în chinuri. Şi ai fi zis că toţi copacii se încovoiau, silindu-se să împingă în sus povara crengilor fără număr, acoperite cu frunziş mărunt şi argintiu.

Prin faţa casei trecu, grăbită, o femeie în himation de sărbătoare, albastru aprins, împodobit cu paiete de aur. Artistul îşi recunoscu fiica abia în clipa cînd silueta ei dispărea de pe povîrnişul colinei. Călcînd uşor cu picioarele goale, soţia lui Agenor se apropie şi se aşează alături de el.

— Tessa se duce iarăşi în crîngul de pini, la Pandion, zise sculptorul, apoi adăugă: Ei îşi închipuie că nu le cunoaştem taina!

Femeia rîse, apoi întrebă, serioasă:

— Ce zici de Pandion, acum, după ce a stat la noi un an şi mai bine?

— Mi-e şi mai drag, răspunse Agenor.

Femeia încuviinţă, aplecîndu-şi capul.

— Insă... (sculptorul îşi căuta cuvintele).

— ...prea multe vrea! termină ea în locul lui.

— Da, prea multe vrea, şi zeii au fost darnici cu el. Dar n-are cine să-l înveţe... eu nu-i pot da ce caută! urmă sculptorul mîhnit.

— Mie mi se pare că se frămîntă să se găsească

pe sine însuşi. Nu seamănă cu alţi tineri, zise încet femeia. Şi nu înţeleg ce-i mai trebuie ? Cîteodată mi-e şi milă de el.

— Da, draga mea, ai dreptate, năzuinţa spre ceea ce nimeni n-a izbutit încă, nu-i poate aduce fericirea. Iar îngrijorarea ta... o înţeleg, te gîndeşti la Tessa... Ţi-e frică ?

— Nu, nu mi-e frică — fata e mîndră şi curajoasă. Simt însă că dragostea ei pentru Pandion poate să-i aducă multă suferinţă. E rău cînd un om ca el e stăpînit de pasiune şi nu-şi găseşte liniştea. Aşa rămîne : dragostea nu-l lecuieşte...

— Cum m-a lecuit pe mine, spuse sculptorul zîmbind cu duioşie. Poate că şi eu am fost cîndva ca Pandion...

— Nu, tu ai fost totdeauna mai liniştit şi mai hotărît, îi răspunse femeia, mîngîindu-i părul încărunţit.

Agenor privea departe, dincolo de copacii după care dispăruse Tessa.

Fata mergea acum repede spre mare, uitîndu-se mereu împrejur, deşi ştia că în ziua aceea de sărbătoare nimeni nu urca atît de devreme în crîngul sacru.

O adiere fierbinte venea, plutind, dinspre pereţii albi ai munţilor pleşuvi. La început drumul tăia o cîmpie plină de mărăciniş, şi Tessa călca uşor, cu băgare de seamă, ca nu cumva să-şi agaţe poalele hitonului, făcut dintr-o ţesătură subţire, aproape străvezie, adusă de dincolo de mare — cel mai bun hiton din cîte avea. Mai încolo, drumul urca un dîmb al colinei, acoperit de sus pînă jos cu flori roşii ca sîngele. In bătaia soarelui aprins, colina părea cuprinsă de vîlvătăi purpurii. Acolo nu mai erau mărăcini, aşa că fata, adunîndu-şi faldurile hitonului, îşi urmă drumul în goană.

După ce trecu în grabă de copacii răzleţi, intră în crîng. Trunchiurile drepte ale pinilor aveau sclipiri de ceară vînătă, creştetele fremătau, răsfirate, luptîndu-se cu vîntul, iar crengile cu ace fragede şi lungi de-o palmă prefăceau lumina vie a soarelui în pulbere de aur.

Mirosul de răşină înfierbîntată şi de cetină se îmbina cu adierea răcoroasă a mării şi se răspîndea, plutind, în tot crîngul.

Fata îşi încetini mersul. Fără să-şi dea seama, se lăsa cucerită de liniştea măreaţă a crîngului.

La dreapta, printre trunchiuri, se înălţa o stîncă cenuşie, acoperită cu celină. Soarele lumina puternic o poiană, iar pinii care o înconjurau păreau turnaţi în aur roşu. Din poiană se auzea mai desluşit murmurul ropotitor al mării, apa nu se vedea, dar îşi trimitea acordurile ei grave şi ritmice, care aminteau mereu că era acolo.

Pandion ieşi, alergînd de după stîncă, s-o întîmpine pe Tessa. O luă de mîini, o trase mai aproape de el, apoi se îndepărtă uşor şi o privi cu luare aminte, ca şi cum ar fi vrut să-şi întipărească în minte întreaga ei înfăţişare.

Inele de păr negru şi lucios îi tremurau în jurul frunţii netede; sprîncenele subţiri i se ridicau uşor spre tîmple, arcuindu-se abia simţit şi dînd ochilor ei mari şi albaştri o uşoară expresie de mîndrie ironică.

Cu o mişcare lină, Tessa se trase la o parte.

— Grăbeşte-te, acuşi soseşte lumea, zise ea, privindu-l cu dragoste.

— Sînt gata!

Cu aceste cuvinte, Pandion se îndreptă spre o peşteră îngustă, crăpată vertical în stîncă: atelierul lui. Înăuntru, pe o lespede de calcar, se vedea o statuie neterminată, jumătate mărime, de argilă tare; tot acolo erau şi sculele de lemn ale sculptorului: pile mici şi turtite, cuţitaşe şi lopăţele.

Fata îşi scoase himationul, apoi îşi ridică încet mîinile la agrafele care susţineau faldurile uşoarei ţesături, despicată de-a lungul umerilor.

Pandion îi urmărea mişcările, zîmbind şi căutînd printre scule. Dar cînd se întoarse spre statuie, zîmbetul i se stinse: prea era mare deosebirea între imaginea aceea grosolană şi Tessa cea vie şi fermecătoare. Însă, oricum, argila tot prinsese ceva din formele armonioase ale trupului ei. Astăzi le va desăvîrşi, dînd lutului inert farmecul liniilor vii.

Încruntat şi hotărît, Pandion se întoarse spre Tessa. Ea se uită la el pe sub gene şi încuviinţă cu capul,

apoi, coborînd pleoapele, se rezemă cu spatele de trunchiul unui pin. Un braţ şi-l duse după ceafă. Pandion începu să lucreze în tăcere. Privirea lui era pătrunzătoare, ochii îi alergau de la fată la argilă şi invers, măsurînd, potrivind şi comparînd.

De multe zile dura această luptă între mîinile creatoare şi argila fără viaţă, moale şi indiferentă, care trebuia silită să ia forma neasemuită a unei fiinţe vii.

Vremea trecea. Urechea trează a tînărului o auzea pe Tessa cum ofta cînd şi cînd înăbuşit, obosită.

Pandion lăsă lucrul, se îndepărtă de statuie şi o privi. Auzindu-i geamătul greu de dezamăgire, Tessa tresări. Intr-adevăr, imaginea era şi mai neizbutită decît înainte. Expresia de viaţă care se înfiripa din trăsăturile abia schiţate, şi abia simţite, pierise. Statuia nu era decît o imitaţie grosolană. Nu ! Nu aceasta era Tessa, fata cu trupul bronzat, sprijinită de trunchiul de aur al pinului uriaş !

Muşcîndu-şi buzele, tînărul o compara pe Tessa cu statuia ; căutînd cu încordare să vadă unde era greşeala. Dar nu era greşeală, nu putea fi vorba de greşeală ci — pur şi simplu — el, Pandion, nu fusese în stare să dea lutului expresia vieţii, să prindă şi să fixeze mişcarea formelor vii. Crezuse că iubirea şi admiraţia lui pentru frumoasa Tessa îl vor înălţa şi-i vor da puterea să realizeze o adevărată creaţie, să dăruiască lumii o statuie nemaivăzută. Aşa i se păruse în ajun, aşa i se păruse chiar adineauri. Şi iată că nu era în stare... nu ştia... n-avea putere... Nici chiar pentru Tessa, pe care o iubea cu atîta patimă ! Ce-i rămînea de făcut ? Privirea-i se întunecă, sculele îi scăpară din mîini, sîngele i se ridică în obraji. Deznădăjduit, dîndu-şi seama de nepriceperea lui, alergă spre fată şi căzu în genunchi în faţa ei, căutîndu-i privirile.

Tulburată şi nedumerită, Tessa îi cuprinse cu mîinile obrajii înfierbîntaţi şi deodată, cu instinctul ei de femeie, înţelese ce se petrecea în sufletul lui de artist. Se aplecă asupră-i, duioasă ca o mamă, îi vorbi blînd, îl mîngîie pe cap, îi răsfiră cu degetele subţiri părul

scurt și înelat, pînă simți că deznădejdea ce-l stăpînea începe să se potolească.

Din depărtare se auziră glasuri. Pandion se uită împrejur. Simțea că tot avîntul i se stinsese, că mărețele lui nădejdi i se spulberaseră, că visul tinereții nu i se va împlini niciodată. Se apropie de statuie și rămase în fața ei, îngîndurat. Tessa îl prinse ușor de cot:

— Să nu faci asta, copil fără minte! îi șopti ea.

— Ai dreptate, Tessa, nu pot, nu îndrăznesc, îi răspunse Pandion, fără să-și ia ochii de la statuie. Dacă... — și vorba i se curmă — dacă n-ar fi făcută după chipul tău, dacă nu te-ar înfățișa pe tine, aș distruge-o pe loc. E așa de grosolană, și de urîtă! Acest chip, care nu seamănă nici pe departe cu chipul tău, n-ar trebui să rămînă. Zicînd acestea, Pandion împinse ușor piatra și statuia în peșteră, astupînd bine crăpătura îngustă cu bolovani și cu cetină uscată.

Plecară apoi împreună spre mare. Valurile se izbeau cu putere de țărm. Merseră mult, în tăcere. Pandion vorbi cel dintîi, voia ca iubita să-i înțeleagă durerea și dezamăgirea. Fata îl îndemnă să muncească înainte, îi spuse că avea toată încrederea în el, în puterea lui de a-și realiza scopurile. Dar Pandion nu se lăsa înduplecat. Abia acum înțelegea că era încă departe de măiestrie și că, pînă la adevărata artă, trebuie să străbată un drum lung, ani îndelungați de muncă stăruitoare.

— Nu, Tessa, abia acum îmi dau seama că nu sînt în stare să te întruchipez într-o statuie! strigă el cu patimă. Sînt prea sărac aci, și aci, — adăugă, ducîndu-și mîna la inimă și la ochi, — ca să pot înfățișa frumusețea ta.

— Dar nu e și a ta, Pandion? zise fata și, cu o sinceră pornire, îi înlănțui gîtul cu brațele.

— Da, Tessa... și cît de mult sufăr, uneori, din pricina asta! Mă închin în fața frumuseții tale, dar nu sînt în stare să-ți fac statuia!... Și vreau, vreau cu orice preț să te întruchipez în lut, în lemn, în piatră! Trebuie să înțeleg de ce-i atît de greu să redai viața.

Dacă nu pot să-mi dau seama de acest lucru, atuncea operele mele vor părea totdeauna moarte.

Tessa îl asculta cu luare aminte şi, simţind că în clipa aceea Pandion îi spunea tot ce avea pe suflet, îşi dădu seama, cu amărăciune, că nu putea să-l ajute. Durerea artistului o durea şi pe ea, şi în inimă îi creştea un zbucium nelămurit.

Deodată, Pandion zîmbi. Tessa nu apucă să-şi dea seama despre ce e vorba şi se trezi ridicată în braţele lui puternice. Tînărul alergă cu ea spre mal, o lăsă pe nisipul umed şi dispăru dincolo de colină.

O clipă mai tîrziu, Tessa îi zări capul deasupra crestei unui val şi curînd Pandion se întoarse la ţărm. Muşchii îi zvîcneau sub piele, apa îi şiroia pe trup şi din tristeţea de adineauri nu mai rămăsese nici urmă. Tessa îşi zise că ceea ce se petrecuse în crîng nu fusese ceva serios şi surîse, amintindu-şi de chipul ei jalnic modelat în lut şi de faţa abătută a sculptorului.

Pandion se ironiza şi el, băieţeşte, lăudîndu-se că era îndemînatic şi puternic. Şi se îndreptau aşa amîndoi spre casă, mergînd încet şi oprindu-se mereu. Insă Tessa simţea că în adîncul sufletului ei continua să se cuibărească neliniştea.

Agenor îşi lăsă mîna pe genunchiul lui Pandion.

— Dragul meu, poporul nostru e încă tînăr şi sărac. Avem nevoie de sute de ani de belşug, pentru ca sute de oameni să poată năzui la înalta măiestrie de artist, pentru ca sute de oameni să poată cerceta frumuseţea omului şi a lumii. Pînă nu de mult, noi ciopleam chipurile zeilor în stîlpi de piatră sau de lemn. Dar iată că astăzi căutăm să pricepem legile frumuseţii, şi nu greşesc afirmînd că poporul nostru le va lua înainte altor popoare şi va ajunge să înfăţişeze, mai bine decît ele, frumosul. Deocamdată însă, meşterii din ţările străvechi şi bogate sînt mult mai iscusiţi decît noi...

Sculptorul se ridică, trase dintr-un ungher al odăii un cufăr mare de lemn galben şi scoase din el un obiect înfăşurat în pînză roşie. Era o statuetă de fil-

deș, nu mai înaltă de un cot[1], pe care bătrînul o așeză cu băgare de seamă în fața lui Pandion. Cu vremea, culoarea fildeșului căpătase o nuanță trandafirie, iar fața lui șlefuită arăta peste tot ușoare crăpături înnegrite.

Statueta înfățișa o femeie ; brațele ei întinse înainte purtau, încolăciți pînă la coate, doi șerpi. Centura, cu marginile ușor îngroșate, îi cuprindea strîns mijlocul subțire, susținînd fusta lungă pînă la călcîie, mult mai largă în partea de jos și împodobită, deasupra tivului, cu cinci dungi de aur. O mantie ușoară îi acoperea spatele, umerii și antebrațele, dar pieptul îi rămînea gol pînă la brîu.

Părul greu și ondulat era înnodat în creștet, nu la ceafă, cum îl purtau femeile eline. Din nod se desfăceau șuvițe dese, care-i acopereau gîtul și umerii.

Pentru Pandion, statueta aceea era ceva cu totul nou. Se vedea bine că era opera unui mare maestru. Atrăgea atenția, cu deosebire, figura ei, surprinzător de nepăsătoare, fața ușor turtită cu pomeții foarte proeminenți, cu buzele groase și cu maxilarul inferior ieșit în afară.

Sprîncenele drepte și groase sporeau mai mult expresia de nepăsare de pe obrazul statuetei, dar pieptul îi era mult ridicat, ca și cum ar fi închis în el un suspin înăbușit de greu.

Pandion rămase înlemnit. O, dacă ar stăpîni el arta meșterului necunoscut ! Dacă dalta lui ar putea desprinde, cu aceeași precizie și cu aceeași eleganță, o formă ca aceea care trăia sub patina trandafiriu-gălbuie a fildeșului vechi !

Incîntat de efect, Agenor îl privea atent, mîngîindu-și ușor obrazul cu vîrfurile degetelor.

Intrerupîndu-și contemplarea, Pandion depărtă puțin neprețuita statuetă. Fără să-și ia ochii de la opera cu luciu palid a străvechiului meșter, îl întrebă pe Agenor, încet și trist :

---

[1] *Cot (0,44 m)* — unitate de măsură pentru lungime în antichitate. (N.A.)

— E din vreun oraş vechi din răsărit ?[1]

— O, nu ! îi răspunse Agenor. E mai veche decît toate oraşele acelea, mai veche şi decît Micena cea bogată în aur, şi decît Tirinthul, şi decît Orhomenos[2]. Am luat-o de la Hrysaor, ca să ţi-o arăt. Tatăl lui cînd era tînăr, călătorind pe mare cum călătoreau şi alţii, s-a oprit în Creta, unde a găsit statueta aceasta printre ruinele unui templu străvechi, la douăzeci de stadii[3] de ruinele oraşului regilor mării[4], distrus cîndva de cutremure groaznice.

— Tată, — imploră Pandion stăpînindu-şi tulburarea şi atingînd uşor bărbia artistului[5], — tu ştii atîtea! Să fi vrut, n-ai fi putut oare să-ţi însuşeşti arta străvechilor meşteri, ca să ne înveţi şi pe noi şi să ne duci acolo unde s-au păstrat aceste opere neasemuite ? Se poate să nu fi văzut tu palatele cîntate în legende ? De cîte ori le-am visat, ascultînd poveştile bunicului !

Agenor îşi plecă ochii ; o umbră grea îi întunecă faţa liniştită şi blîndă.

— Eu nu te pot lămuri, răspunse el după o scurtă chibzuire. Dar ai să simţi, curînd, chiar tu : ce e mort, mort rămîne. Străin lumii noastre, străin sufletului nostru... Neînchipuit de frumos, dar searbăd... Ne încîntă, dar nu trăieşte !

— Înţeleg, părinte ! strigă Pandion cu patimă. Am rămîne robi ai meşteşugului mort, chiar dacă l-am imita în chip desăvîrşit. Dar noi trebuie să ne ridicăm pe

---

[1] Pandion vorbeşte despre partea de răsărit a Greciei, unde, în perioada preelenică — a doua jumătate a celui de al doilea mileniu, înaintea erei noastre (1600—1200) — înflorea aşa-zisa civilizaţie miceniană, care înlocuise, nemijlocit, civilizaţia cretană. Civilizaţia cretană, încă nelămurită pe deplin, a strălucit în bazinul mediteranean în perioada preelenică (mileniile III—II înaintea erei noastre). (N.A.)

[2] *Micena, Tirinth, Orhomenos* — centre ale civilizaţiei din epoca miceniană. (N.A.)

[3] *Stadiu* — măsură de lungime, egală cu 177 m. (N.A.)

[4] E vorba de oraşul *Cnossos,* centru al civilizaţiei cretane. (N.A.)

[5] Gest de implorare în Grecia antică. (N.A.)

aceeaşi treaptă cu meşterii antici, ba chiar să-i întrecem, şi atuncea... o, atuncea !... Negăsind vorbe potrivite, Pandion tăcu.

Agenor îl privea cu ochii aprinşi ; mîna lui mică şi aspră îi strînse cotul, în semn de încuviinţare.

— Ai spus limpede tocmai ce n-am fost în stare să spun eu. Da, arta antică trebuie să ne fie măsură şi piatră de încercare, dar noi trebuie să urmăm calea noastră. Şi, pentru ca această cale să nu fie prea lungă, trebuie să învăţăm şi din înţelepciunea străveche, şi de la viaţă. Eşti isteţ, dragul meu...

Deodată Pandion lunecă fără zgomot pe podeaua de lut şi îmbrăţişă picioarele sculptorului.

— Părintele şi învăţătorul meu, îngăduie-mi să văd oraşele străvechi... Zeii mi-s martori că nu pot altfel !... Trebuie să le văd ! Mă simt în stare să ajung sus, pe culme ! Dar trebuie să cunosc patria acelor opere rare, care se găsesc uneori şi pe la oamenii noştri, şi care îi tulbură ! Poate că eu... Tăcu — se înroşise pînă în vîrful urechilor, însă privirea lui hotărîtă căuta cu stăruinţă s-o găsească pe a lui Agenor.

Sculptorul tăcea, încruntat. Se gîndea adînc, privind undeva, într-o parte.

— Ridică-te, Pandion, spuse el în cele din urmă. Da, mă aşteptam de mult la toate astea... Nu mai eşti copil şi n-aş putea să te opresc, chiar dacă aş dori. Eşti liber să te duci, unde vrei ; îţi vorbesc însă ca unui copil al meu, ca unui discipol, mai mult decît atît : îţi vorbesc cum i-aş vorbi unui prieten, de la egal la egal, şi te previn că dorinţa ta te poate duce ori la nenorociri înspăimîntătoare, ori la moarte.

— Nu mi-e frică de nimic, tată ! şi Pandion îşi lăsă capul pe spate, respirînd adînc, cu nările umflate.

— Văd că am greşit, eşti copil încă, zise Agenor, liniştit. Dacă mă iubeşti într-adevăr, ascultă-mă cu inima deschisă. Şi Agenor începu să povestească cu glas puternic, încordat : În oraşele din răsărit mai dăinuiesc încă obiceiuri străvechi şi se mai găsesc multe opere de artă antică. Femeile poartă, cum purtau cele din Creta acum o mie de ani, veşminte lungi şi dintr-o ţesătură aspră, în toate culorile, şi-şi lasă pieptul des-

coperit, acoperindu-şi numai umerii şi spatele. Bărbaţii umblă cu cămăşi scurte şi fără mîneci, poartă părul lung, şi sînt înarmaţi cu spade mici şi grele, de bronz.

Cetatea Tirinth e încinsă cu un zid uriaş, înalt de 50 de coţi, făcut din blocuri cioplite, colosale.

Micena e şi mai impunătoare. Aşezată pe culmea unui deal înalt, are porţi uriaşe de piatră, cu zăbrele de aramă, şi mari construcţii care se văd de pe cîmpie, de la mari depărtări.

Cu toate că zugrăvelile de pe pereţii palatelor din Micena, din Tirinth şi din Orhomenos par proaspete şi vii, cu toate că pe drumurile netede, pavate cu bolovani mari de piatră albă, mai trec uneori, în goană, carele bogaţilor proprietari de pămînturi — buruienile, semn al uitării, năpădesc tot mai mult drumurile, curţile caselor pustii şi chiar creştetul zidurilor puternice.

A trecut de mult vremea bogăţiei, vremea îndepărtatelor călătorii în Aigyptosul [1] legendar. Acum, în jurul acestor oraşe sînt puternice aşezări de fratrii, care cuprind mulţi luptători. Căpeteniile lor au cotropit împrejurimile pînă la mari depărtări, au înglodat aşezări întregi în temene [2] pe care le stăpînesc, au subjugat popoarele slabe şi s-au proclamat stăpîni peste ţări şi peste oameni. Aici, în Oiniada, încă nu avem asemenea căpetenii puternice, nici oraşe şi temple frumoase. In schimb, acolo sînt mai mulţi robi — bărbaţi şi femei — în stare jalnică pentru că şi-au pierdut libertatea. Printre ei nu întîlneşti numai prizonieri, luaţi de pe la străini, ci şi robi localnici de neam sărac.

Prin urmare, ce să mai spunem despre călătorii care se duc în ţări străine! Dacă nu sînt ocrotiţi de o fratrie puternică, ori de un neam cu care să le fie frică puternicelor căpetenii să se pună rău, ori dacă nu sînt

[1] *Aigyptos* — numele grecesc al Egiptului antic. Vine de la alteratul egiptean Het-Ka-Pta (Templul lui Pta), al doilea nume al „Cetăţii cu Ziduri Albe" (Memfis). (N.A.)

[2] *Temenos* (pl. temene) — domeniu al unui basileu, în epoca arhaică a Greciei. Mai tîrziu, domeniu închinat unei divinităţi. (N.A.)

însoțiți de o ceată numeroasă de oameni înarmați, nu le rămîn decît două căi : moartea sau robia.

Ține minte, Pandion ! zise sculptorul, apucîndu-i amîndouă mîinile. Trăim vremuri grele și primejdioase, ginţile și fratriile se dușmănesc între ele, legi cărora să se supună toată lumea nu sînt și pe orice călător îl amenință robia. Acele țări neasemuite nu sînt locuri în care să te încumeți a călători. Ține minte că, părăsindu-ne, vei ajunge pe tărîmuri străine, vei fi fără cămin și fără ocrotire și că oricine te va putea umili, sau chiar ucide, fără să se teamă de despăgubire și de răzbunarea sîngelui [1]. Ești singur și sărac, și nici eu nu te pot ajuta cu nimic, prin urmare n-ai cum să-ți strîngi o ceată de însoțitori, cît de mică ! Singur, te prăpădești repede, afară doar dacă zeii te-ar ascunde vederii oamenilor... Iată, Pandion, cu toate că la început pare foarte ușor să treci strîmtoarea de o mie de stadii, de la capul Acheloos al nostru pînă la Corinth, să faci apoi o jumătate de zi de drum pînă la Micena, o zi pînă la Tirinth și alte trei pînă la Orhomenos — totuși, pentru tine, asta ar fi ca o călătorie dincolo de hotarele Oicumenei ! Agenor se ridică și se îndreptă spre ieșire, luîndu-l pe Pandion cu el. Ne ești drag și mie, și nevestei mele, dar nu e vorba de noi... Gîndește-te cît ar suferi Tessa, dacă ar ști că-ți tîrăști zilele, jalnic, în robia străinilor !

Pandion se înroși ca para focului, dar nu răspunse nimic.

Agenor simțea că nu-l înduplecase, că tînărul șovăia între două porniri nestăpînite : una care-l ținea pe loc și alta care-l îndemna să plece, înfruntînd toate primejdiile.

Nici Tessa nu știa cum ar fi mai bine. De aceea, cînd se împotrivea, cînd, stăpînită de o nobilă mîndrie, îl ruga stăruitor pe Pandion să plece.

Trecură așa cîteva luni, și cînd adierea vîntului de primăvară aduse din Peloponez, de dincolo de strîm-

[1] Ucigașul era expus la răzbunarea sîngelui din partea rudelor celui ucis, dar putea scăpa de urmărire, plătindu-le o despăgubire după învoială. (N.A.)

toare[1], de pe coline şi munţi mireazma suavă de flori, Pandion îşi alese, hotărît, calea vieţii.

Acum, îl aştepta lupta : de o parte el singur, de cealaltă lumea străină şi îndepărtată. Cele şase luni pe care avea de gînd să le petreacă departe de meleagurile lui iubite, îi păreau o veşnicie. Avea din cînd în cînd impresia tulburătoare că-şi părăsea patria pentru totdeauna. Urmînd sfatul lui Agenor şi al altor bărbaţi înţelepţi din sat, Pandion hotărî să plece în Creta, locul de baştină al urmaşilor unui popor de oameni ai mării, leagănul unei civilizaţii străvechi. Cu toate că insula uriaşă se afla în mijlocul mării, nemăsurat mai departe decît oraşele antice din Beoţia[2] şi din Argolida[3], era mai puţin primejdios, pentru un om singur, să călătorească pînă acolo.

Aşezat în centrul căilor maritime, insula era acum locuită de diferite neamuri. Pe ţărmurile ei puteai vedea totdeauna oameni străini — negustători, marinari, hamali. Populaţia Cretei vorbea multe limbi, se îndeletnicea cu negoţul, nu ducea războaie, ca Elada, şi se purta mai omenos cu cei care veneau de prin alte părţi. Numai în mijlocul insulei, dincolo de munţi, trăiau încă urmaşi ai triburilor muntene, duşmănoase faţă de străini.

Pandion trebuia să treacă peste golful Calidon spre capul ascuţit al Achaiei numit Araxos şi, după întreruperea de iarnă — pentru că în anotimpul furtunilor, corăbiile, şubrede cum erau, nu plecau în călătorii lungi — să se năimească acolo vîslaş pe vreuna din corăbiile care plecau spre Creta cu încărcătură de lînă.

În serile cu lună plină, tineretul din sat se aduna la joc în poiana cea mare din crîngul sacru.

Pndion stătea în curtea cea mică a casei lui Agenor, tăcut şi împovărat de gînduri triste. A doua zi trebuia să facă ceea ce nu mai putea amîna : să-şi smulgă din

---

[1] E vorba de golful Corinth. (N.A.)

[2] *Beoţia* — regiune în partea răsăriteană a Greciei, vecină cu Attica. (N.A.)

[3] *Argolida* — ţinut în nord-estul Peloponezului.

inimă oamenii pe care-i iubea, să-şi smulgă din inimă locurile care-i erau dragi şi să înceapă lupta cu destinul necunoscut. Îl aştepta despărţirea de iubită, un viitor plin de primejdii, singurătatea...

În casa întunecată şi mută se auzi foşnetul veşmintelor Tessei, apoi fata se ivi în cadrul negru al uşii, potrivindu-şi faldurile vălului aruncat pe umeri, şi-l strigă încetişor. Pandion sări îndată, grăbindu-se s-o întîmpine. Tessa îşi adunase părul la ceafă, într-un nod greu. Din creştet plecau trei panglici, care se legau dedesubtul nodului.

— Astăzi te-ai pieptănat ca o fată din Attica! îi spuse Pandion. E frumos!

Tessa zîmbi şi-l întrebă cu tristeţe:

— Cum, Pandion, nu te duci la joc, de bun rămas?

— Dar tu vrei să te duci? o întrebă el.

— Da, vreau să joc în cinstea Afroditei, zise Tessa cu hotărîre. Şi încă dansul „cocorului"!

— Dansul „cocorului", jocul attic, poate chiar pentru el te-ai şi pieptănat aşa? Mi se pare că la noi nu l-a jucat încă nimeni pînă acum.

— Dar azi o să-l jucăm toţi pentru tine, Pandion!

— De ce pentru mine? se miră tînărul.

— Cum, ai uitat? răspunse Tessa cu glas tremurător. „Cocorul" se juca în Attica în amintirea lui Tezeu[1] şi în cinstea biruinţei lui. Să mergem, iubitul meu! Tessa întinse mîinile spre Pandion şi amîndoi — tineri, strîns înlănţuiţi — intrară sub bolta de copaci de la marginea satului...

...Marea îi întîmpină cu vuiet, punîndu-le în faţă, ca o ispită, întinderea ei fără sfîrşit. Departe, luciul apei se umfla sub razele soarelui de dimineaţă ca arcul unui pod uriaş.

---

[1] *Tezeu* — rege legendar al Atticei, s-a dus în Creta şi acolo, în labirintul subteran, a biruit Minotaurul.

În fiecare an, cei mai frumoşi tineri şi cele mai frumoase fete erau daţi jertfă monstrului. Biruindu-l, Tezeu şi-a scăpat astfel ţara de acest tribut de sînge către regele Cretei. (N.A.)

Valurile veneau încet, unul după altul, trandafirii în lumina zorilor, aducînd de undeva — poate chiar din Aigyptosul legendar — stropi de spumă aurie. Soarele trimitea mănunchiuri de raze jucăuşe, ce se legănau pe apa fără odihnă, străpungînd văzduhul cu luminile lor subţiri şi tremurătoare.

Poteca de pe care se mai putea vedea satul rămăsese dincolo de colină. Familia lui Agenor trimitea, de acolo, cele din urmă fluturări de salut.

Ţărmul era pustiu. Pandion şi Tessa rămăseseră singuri în faţa mării. Lîngă mal se vedea o barcă mică şi neagră, cu care Pandion avea să înconjure capul de la gura fluviului Acheloos şi să treacă golful Calidon.

Mergeau în tăcere, încet, cu paşi şovăitori : Tessa se uita ţintă la Pandion, iar el nu-şi lua ochii de la chipul iubitei.

Ajunseră la barcă curînd, prea curînd. Pandion îşi îndreptă trupul şi suspină adînc, ca să-şi uşureze pieptul. Sosise clipa a cărei aşteptare îl apăsa de atîtea zile şi de atîtea nopţi. Avea multe de vorbit cu Tessa în aceste din urmă clipe, dar nu putea să scoată un cuvînt.

Era încurcat. Îi treceau prin minte crîmpeie de gînduri, fără şir şi fără legătură între ele.

Deodată, cu o mişcare neaşteptată, Tessa îşi încolăci strîns braţele după gîtul lui şi, ca şi cum s-ar fi temut să n-o audă cineva, îi şopti grăbită, cu glas tremurător :

— Jură, Pandion, jură pe Hiperion... pe înspăimîntătoarea Hecate[1]... Ba nu, jură mai bine pe iubirea ta şi a mea că nu treci dincolo de Creta, că nu te duci acolo, în Aigyptosul îndepărtat... să cazi în robie şi să te pierd ! Jură-mi că te întorci curînd... şi şoapta Tessei se stinse într-un hohot de plîns înăbuşit.

Pandion o strînse lîngă el şi jură. Vedea în închipuire întinderi de apă, stînci, crînguri, case, ruini de aşezări necunoscute, tot ce-l va despărţi de Tessa şase

[1] *Hecate* („de departe răpitoare"), zeiţa lunii şi a vrăjilor, la elini. (N.A.)

luni îndelungate, în care timp n-avea să știe nimic nici el de ea, nici ea de el...

Închise ochii și simți cît de puternic bătea inima fetei.

Timpul își urma zborul ; clipa despărțirii se apropia, fatală, și așteptarea era tot mai grea.

— Pleacă, Pandion, mai repede... cu bine... șopti fata.

El tresări, o lăsă și se grăbi spre barcă. Izbuti, cu brațele lui puternice, s-o urnească, deși barca avea fundul adîncit în nisip și se împotrivea, hîrșîind. O împinse intrînd și el pînă la genunchi în apa rece, care clipocea agitată, apoi își întoarse privirea spre țărm. Legănată pe valuri, barca îl lovea acum ușor cu marginea.

Nemișcată ca o statuie, Tessa privea țintă promontoriul după care trebuia să dispară curînd barca lui Pandion.

În sufletul tînărului păru că se frînge ceva. Cu o mișcare bruscă desprinse barca de nisip, sări înăuntru și se așeză la vîsle. Tessa întoarse capul ; o răbufnire de vînt dinspre apus îi flutură părul, despletit anume în semn de jale.

Barca se depărta repede, împinsă puternic de vîsle. Pandion se uita țintă la Tessa, iar ea stătea neclintită, cu chipul mult înălțat deasupra umărului gol.

Șuvițe din părul ei negru și lucios, răvășite de vînt, îi acopereau fața. Tessa nici nu încerca să le dea la o parte. Totuși, Pandion îi vedea ochii sclipitori, nările care-i tremurau, buzele roșii întredeschise și pletele bogate care, unduind în bătaia vîntului, îi acopereau gîtul, i se risipeau în inele pe obraji, pe tîmple și pe pieptul înălțat. Fata rămase nemișcată, pînă cînd barca se depărtă... se depărtă... îndreptîndu-se spre sud-est.

Tessa avea impresia că nu barca ocolea promontoriul, ci că promontoriul, întunecat și sinistru cu umbra lui sub soarele încă jos, înainta dinspre stînga în mare, apropiindu-se treptat de barcă. Iată-l atingînd linia subțire și neagră din mijlocul mării sclipitoare — iat-o dispărînd dincolo de el.

Fără să-şi mai dea seama de nimic, Tessa se lăsă pe nisipul aspru şi umed.

Barca se afundă în haosul valurilor. De mult pierduse din vedere capul Acheloos, şi Pandion vîslea din răsputeri, de parcă i-ar fi fost teamă că dorul l-ar putea face să se întoarcă. Nu se gîndea la nimic ; voia doar să se istovească, trudindu-se sub arşiţă...

Soarele bătea acum dinspre pupa bărcii : marea, colorată ca mierea brună, rostogolea valuri mici şi molcome. Pandion aruncă vîslele pe fundul bărcii şi, sprijinindu-se cu băgare de seamă numai pe un picior, ca să nu se răstoarne barca îngustă, îşi luă vînt şi sări în mare. După ce se răcori, înotă, împingînd barca înaintea lui, apoi se urcă din nou în barcă şi, în picioare, îşi întinse trupul cît era de lung.

In faţă se vedea un promontoriu ascuţit, ceva mai la stînga o mică insulă alungită, care mărginea spre sud portul Calidon, prima ţintă a călătoriei lui. Vîsli din nou, şi insula începu să crească încet, răsărind din mare. Piscul ei se desfăcu în cununi ţepoase şi răzleţe de copaci. Curînd apăru în faţa lui un şir de chiparoşi drepţi, ca nişte suliţe uriaşe. Copacii se înălţau, drepţi, în albastrul curat al cerului, ocrotiţi de vînturi, de un colţ de stîncă în chip de cîrlig, care se ridica dinspre sud. Pandion îşi strecură cu băgare de seamă barca printre pietre acoperite cu alge roşcate şi lunecoase. Fundul neted, de nisip, se vedea limpede prin apa străvezie, de un verde auriu. Pandion sări pe mal ; descoperi, lîngă un vechi altar acoperit cu muşchi, o mică poiană cu iarbă moale de primăvară. Bău ce-i mai rămăsese din apa luată pentru drum. Foame nu-i era. Pînă la portul ascuns în partea cealaltă a insulei nu erau mai mult de douăzeci de stadii. Dar, fiindcă voia să ajungă la stăpînul corăbiei voios şi cu puteri proaspete, se culcă să se odihnească.

Inchise ochii — şi îi apărură, limpezi, imaginile serbării din ajun.

Pandion şi alţi tineri din sat stăteau culcaţi pe iarbă, aşteptînd ca fetele să-şi termine jocul lor în cinstea Afroditei. In veşminte uşoare, strînse la mijloc

cu panglici colorate diferit, fetele jucau două cîte două, spate la spate. Se ţineau de mîini şi se uitau una la alta, peste umăr, ca şi cum fiecare din ele ar fi admirat frumuseţea celeilalte.

Faldurile largi ale veşmintelor albe zburau şi se lăsau în lumina lunii, ca valuri de argint. Trupurile brune ale dănţuitoarelor, cu luciri de aur palid, se mlădiau ca trestiile, în ritmul sunetelor de flaut — dulci sau tînguitoare, triste sau vesele.

Apoi, tinerii se amestecară printre fete şi începură dansul „cocorului"; se ridicau pe vîrfurile picioarelor şi îşi întindeau larg braţele încordate în lături, ca aripile în zbor. Pandion se afla lîngă Tessa ; fata îl privea ţintă, cu îngrijorare.

Tot tineretul din sat îi dădea lui Pandion mai multă atenţie ca de obicei. Numai Eurimah, cel mai îndrăgostit de Tessa, arăta, cu faţa lui luminată de bucurie, cît de bine îi părea că-i pleacă rivalul, şi numai Eoie, cea veşnic pornită pe glume, îl mai necăjea cîte puţin. Pandion vedea că ceilalţi nu glumeau cu el ca pînă atuncea şi că se auzeau mai puţine vorbe tăioase şi provocatoare : parcă se şi ridicase un hotar între el, cel care pleca, şi ceilalţi, care rămîneau . Purtarea prietenilor dovedea şi milă, dar şi invidie : Pandion se afla în pragul unei mari primejdii, dar în acelaşi timp era şi superior tuturor celorlalţi.

Luna scăpăta încet dincolo de copaci. Un văl de umbră deasă se aşternea peste poiană.

Nu mai juca nimeni. Tessa şi prietenele ei cîntară „Iresiona", un cîntec cu rîndunici şi cu primăveri, care-i plăcea mult lui Pandion. În cele din urmă tinerii plecară, perechi-perechi, pe cărarea dinspre sat. Pandion şi Tessa veneau în urma tuturor, încetinindu-şi dinadins mersul. Abia ajunseseră pe creasta dealului din preajma sătului, cînd, deodată, Tessa tresări, se opri şi se strînse lîngă Pandion.

Coasta de calcar, povîrnită, de dincolo de vii, reflecta ca o oglindă uriaşă lumina lunii. Ai fi zis că, asupra aşezărilor, asupra ţărmului întins şi asupra mării, se aşternea un văl străveziu, plin de farmec trist şi de tainic dor.

— Mi-e frică, Pandion... şopti Tessa. Puterea Hecatei, zeiţa lunii, e mare, iar tu te duci chiar pe locurile pe unde stăpîneşte ea...

Tulburarea pe care i-o mărturisea Tessa îl cuprinse şi pe Pandion.

— Nu, Tessa ! Hecata nu stăpîneşte în Creta, ci în Caria [1], şi drumul meu nu e într-acolo ! strigă tînărul şi, strîngînd braţul fetei, se grăbi spre casă...

Pandion se trezi din visurile lui. Trebuia să mănînce şi să-şi caute de drum. Aduse jertfă zeului mării şi, ieşind la mal, însemnă pe pămînt lungimea umbrei, apoi o măsură cu piciorul.[2] Umbra, lungă de nouăsprezece picioare, îi arăta că trebuie să se grăbească : nu mai era mult pînă seara şi voia să ajungă cît mai repede la corabie.

După ce ocoli insula cu barca, Pandion zări o coloană de piatră albă, care arăta că acolo era portul, şi începu să vîslească mai repede.

---

[1] *Caria* — ţară pe ţărmul sud-vestic al Asiei mici. (N.A.)

[2] Măsurînd lungimea umbrei, cei din Elada antică măsurau timpul. (N.A)

CAPITOLUL II

ȚARA DE SPUMĂ

Vîntul învolbura nisip zgrunțuros și, cînd trecea printre tufele de mărăcini, șuiera trist. Obcina, ca un drum făcut de niscaiva uriași nevăzuți, se întindea spre răsărit mărginind, șerpuitoare, o vale verde și întinsă. Muntele cobora în pantă lină spre mare, acoperit de flori galbene, colorate atît de viu, încît, de departe, ți se părea că ai în față o placă uriașă de aur, care se desprindea din albastrul sclipitor al apei.

Pandion iuți pașii. In ziua aceea îl ardea cumplit dorul de Oiniada. Își amintea de vorbele celor care-l sfătuiseră să nu se avînte atît de departe, în Creta, în ținutul acesta străjuit de munți, unde oamenii, urmași

ai unui străvechi popor de marinari, nu sînt prietenoşi cu străinii.

Pandion se grăbea. În cele cinci luni de călătorie, cercetase multe locuri de pe această insulă — fîşie lungă de pămînt muntos, în mijlocul mării. Văzuse obiecte minunate şi stranii, lăsate de oameni străvechi prin temple părăsite şi prin oraşe aproape pustii.

Petrecuse zile multe printre ruinele imensului Palat al Securii din oraşul Cnossos, ale cărui ziduri vechi se pierdeau în negura vremurilor pe veci uitate. Urcînd şi coborînd nenumăratele scări ale palatului, tînărul văzuse pentru întîia oară săli mari, cu coloane roşii care se subţiau în partea de jos, admirase cornişe pictate în pătrăţele negre şi albe sau împodobite cu linii arcuite, negre şi azurii, care aminteau goana valurilor unul după altul.

Pereţii erau zugrăviţi în culori vii. Lui Pandion i se tăia răsuflarea de admiraţie, cînd se uita la diferitele imagini: jocuri sacre cu tauri, procesiuni de femei cu vase în mîini, fete care jucau în mijlocul unei curţi, înafara căreia se îngrămădeau bărbaţi, fiare nemaivăzute, cu trupuri mlădioase, munţi şi plante fantastice. Contururile figurilor i se păruseră nefireşti, plantele se înălţau în sus pe tulpini prea lungi şi aproape fără frunze. Îşi dăduse seama că artiştii din vremurile trecute, în dorinţa lor de a exprima o idee oarecare, denaturau înadins proporţiile normale. Dar ideea îi rămînea neînţeleasă tînărului crescut în libertate, în mijlocul unei naturi frumoase, deşi sobre.

La Cnossos, la Tilissos şi la Eliros — ca şi ruinele misterioase ale anticului port [1] — casele nu erau făcute din obişnuitele blocuri de piatră cioplită, ci din lespezi drepte şi netede de piatră cenuşie stratificată. Pandion văzuse acolo numeroase statuete de fildeş, de bronz şi de faianţă, reprezentînd femei, vase minunate, tipsii şi cupe de aur amestecat cu argint, gravate cu desene nespus de fine.

---

[1] Aşa-numita „cetate de ardezie", a cărei nume străvechi a rămas necunoscut. (N.A.)

Dar arta care-l uimise pe tînărul sculptor îi rămăsese tot atît de neînțeleasă ca și inscripțiile enigmatice de pe ruine, făcute cu semne uitate, într-o limbă moartă. Marea măiestrie, vădită în fiecare amănunt, oricît de neînsemnat, al fiecărei opere, nu-l satisfăcuse. Ar fi dorit ceva mai mult: nu numai imagini abstracte, ci realizarea căreia i se închina el — frumusețea vie a trupului omenesc.

Și, pe neașteptate, descoperi imagini de oameni și de animale, executate cu mult realism, în operele de artă aduse din Aigyptosul îndepărtat.

Oamenii din Cnossos, din Tilissos și din Eliros, care i le arătaseră, îi spuseseră că pe insula Creta, în ținutul Festos, acolo unde locuiesc urmașii străvechiului popor de marinari, se păstrează încă multe opere de acestea. Și Pandion, cu toate sfaturile celor care îl preveniseră că gîndul lui era primejdios, luase hotărîrea să pătrundă acolo, în cercul acela de munți de pe litoralul de miazăzi al Cretei.

Da, îi mai trebuiau încă multe zile ca să vadă tot ce era de văzut și să poată pleca apoi spre casă, la Tessa. Doar acum se simțea stăpîn pe puterile lui. Oricît de dornic ar fi fost să învețe cîte ceva de la meșterii din Aigyptos, dragostea de patrie și dragostea pentru Tessa erau mai puternice; jurămîntul dat îl stăpînea cu tărie.

Minunată va fi întoarcerea acasă, cu cele din urmă corăbii de toamnă, cînd se va uita în ochii albaștri și strălucitori ai iubitei, cînd va vedea bucuria stăpînită a maestrului Agenor, omul care îi ținuse loc și de tată, și de părinte!

Scrută întinderea nemărginită a mării. Nu, acolo, în fața lui, erau țări îndepărtate și străine, era Aigyptosul. Patria era în spate, dincolo de lanțul lung al crestelor de munți, de care deocamdată se îndepărta, nu se apropia. Mai trebuia să vadă acolo, la Festos, templele antice despre care auzise vorbindu-se atîtea pe litoral. Suspină și plecă, aproape în fugă. Din creastă, cobora o coastă largă, acoperită cu dîmburi de piatră, ca niște mușuroaie, printre care se vedeau pete negricioase de tufăriș. În mijlocul copacilor de la poalele mun-

telui se zăreau, neîămurit, ruinele unui edificiu uriaş, ziduri pe jumătate prăbuşite, resturi de bolţi şi o poartă, rămasă întreagă într-un cadru de coloane negre alburii.

Ruinele se înălţau mute. Zidurile se dădeau la o parte şi se deschideau înaintea lui Pandion, asemenea unor braţe de uriaşi gata să-şi înhaţe victima. Crăpături largi — urmele unui cutremur recent — brăzdau faţa zidurilor.

Tînărul sculptor mergea încet printre ruini, ca să nu le tulbure tăcerea şi se uita cu luare aminte prin ungherele întunecoase de sub coloanele încă în picioare.

După ce ocoli un colţ, se trezi într-o sală pătrată, fără acoperiş, cu pereţii zugrăviţi în culorile vii pe care acum le cunoştea. Privind bărbaţii zugrăviţi acolo unul după altul — unul în cafeniu şi altul în negru, fiecare cu scut, cu spadă şi cu arc, între fiare şi corăbii ciudate, Pandion îşi aduse aminte de vorbele bunicului şi-şi dădu seama că toate acestea înfăţişau călătoria unui grup de războinici în ţara oamenilor negri, aşezată, aşa cum spuneau legendele, departe, departe de tot, tocmai la hotarul Oicumenei.

Surprins de această mărturie cu privire la călătoriile îndepărtate pe care le făcea acest vechi popor, se uită îndelung şi atent la picturile murale — pînă cînd, întorcîndu-se spre stînga, descoperi în mijlocul sălii un cub de marmură împodobit cu rozete albastre şi cu spire de sticlă. La temelia cubului erau mănunchiuri de flori proaspete.

Prin urmare, mai fusese cineva pe acolo: printre aceste ruini trăiau oameni! Ţinîndu-şi răsuflarea, tînărul se repezi spre ieşire, prin galeria acoperită, năpădită de iarbă înaltă.

Porticul — doi stîlpi albi pătraţi şi două coloane roşii — îl scoase la marginea unui mal drept şi nu prea înalt, abia întrecînd vîrfurile frunzişului des al copacilor stufoşi. O potecă îngustă, bătătorită şi prăfuită, şerpuia pe mal. Tînărul coborî în vale şi se pomeni deodată pe un drum neted, bine pietruit. O luă spre răsărit, călcînd uşor pe pietrele fierbinţi. Frunzele late ale platanilor din dreapta drumului, tremurînd lin în văzduhul încins, aruncau o fîşie de umbră. Drumeţul

răsuflă uşurat, adăpostindu-se de bătaia soarelui dogoritor. De mult îl chinuia setea, dar era obişnuit încă din patria lui, săracă în apă, să fie cumpătat. După ce străbătu vreo două stadii, văzu mai în faţă, lîngă un deal mic, de la care drumul se îndrepta spre miazănoapte, o clădire lungă şi joasă. Cîteva încăperi, ca un şir de cutii toate la fel, erau deschise spre drum şi cu desăvîrşire pustii. Pandion înţelese că era un vechi adăpost pentru călători, cum mai văzuse adeseori pe drumurile litoralului de nord, şi se grăbi să intre pe uşa din mijloc, zugrăvită în multe culori şi despărţită în două de o singură coloană. Un susur slab îi atrase atenţia. Moleşit de dogoare şi de drumul lung, intră în baie, unde, printr-o gaură făcută în zid, apa venea dintr-un bazin închis între lespezi grele, printr-o ţeavă mare, care trecea pe marginile a trei bazine.

Pandion îşi scoase haina şi sandalele, se scăldă în apa rece şi curată, îşi potoli setea şi se culcă pe o bancă lată de piatră. Susurul apei şi şoapta uşoară a frunzişului îl legănau ; pleoapele umflate de arşiţă şi de vînt i se lipiră. Aţipi, dar nu dormi mult ; pe podeaua luminată de soare, umbra aproape că nu-şi schimbase locul. Pandion sări în picioare şi îşi aruncă repede pe umeri veşmîntul lui uşor. Se simţea odihnit şi împrospătat. După ce mîncă un boţ de brînză uscată şi bău din nou apă, se îndreptă spre ieşire. Dar rămase deodată nemişcat : din depărtare venea zvon de glasuri. Ieşi în drum şi se uită împrejur. Da, fără îndoială de dincolo de drum, din spatele unui desiş de tufari, veneau izbucniri de rîs, crîmpeie de vorbe neînţelese şi, din cînd în cînd, scurte acorduri de strune.

Pandion simţi şi bucurie, dar şi teamă. Muşchii i se încordară. Fără să vrea, dibui mînerul spadei. Şopti o scurtă rugă către Hiperion, ocrotitorul şi străbunul lui, apoi o luă prin desiş în direcţia de unde venea zvonul de glasuri. Aerul era apăsător; un miros iute şi aromat îi îngreuia răsuflarea, destul de anevoioasă şi altfel.

Ocolind cu băgare de seamă tufele înalte, cu ţepuşe uriaşe, strecurîndu-se printre trunchiurile de fagi cu coaja subţire şi netedă, albă-cenuşie, se apropie de un

desiș de mirți, nepătruns ca un zid așezat de-a curmezișul drumului.

Din frunzișul des coborau ciorchini de flori albe ca neaua. O clipă, lui Pandion îi apăru înaintea ochilor Tessa : în patrie, mirtul era simbolul tinereții feciorelnice. Acum, glasurile se auzeau aproape de tot ; oamenii vorbeau înăbușit — de ce oare ? — și tînărul înțelese că nu calculase bine distanța. Clipa hotărîtoare sosi. Aplecat, Pandion se strecură iute pe sub crengile joase ; le dădu încet la o parte și văzu, într-o poieniță acoperită cu iarbă proaspătă, o priveliște ciudată.

In mijlocul poienii era culcat un taur alb ca zăpada, uriaș, cu coarne lungi și cu pete mici negre împrăștiate pe luciul părului curat, pe coaste și pe bot.

Ceva mai departe, la umbră, stătea un grup de oameni : tineri, fete și vîrstnici. Un bărbat zvelt, cu barba creață și cu un cerc de aur pe cap, îmbrăcat într-o cămașă scurtă, strînsă la mijloc cu o centură de bronz, ieși din grup și făcu un semn. In clipa următoare, din grup se desprinse o fată, înfășurată într-o mantie lungă și grea. Ridică brațele ; mantia îi căzu la picioare și fata rămase goală. Avea doar, în jurul șoldurilor, o pînză lată și, peste pînză, un brîu lat, alb, tivit cu șnur gros, negru și mătăsos. Părul ei, tot atît de negru, dar cu reflexe albăstrii, era despletit, iar pe brațe, mai sus de cot, purta brățări înguste și sclipitoare.

Cu pași repezi și ușori, de parcă juca, fata se apropie de taur. Deodată, scoțînd un strigăt guturai, se opri. Taurul deschise ochii, clipi somnoros, își îndoi picioarele dinainte și-și înălță încet capul masiv. Cu un țipăt strident, fata se repezi, iute ca o săgeată, și sări pe spinarea monstrului.

Taurul se ridică pe picioarele din față și-și înălță botul în sus. Fata se lipi strîns de spinarea lată, puternic arcuită, a animalului, i se agăță cu o mînă de unul din coarne, iar cu cealaltă îi cuprinse gîtul peste măsură de gros. Pandion vedea bine : fata avea chipul încruntat și-și ținea buzele foarte strînse. Contrastul dintre formele frumoase, dar colosale, ale taurului, și trupul subțire al fetei, îl ului.

Taurul mugi înăbuşit, se ridică şi, cu o uşurinţă uimitoare pentru trupul lui uriaş, făcu un salt. Fata se propti cu mîinile pe grumazul lui puternic şi se răsturnă, sprijinindu-se în cap. Cu această mişcare de o clipă, zburâ printre coarnele colosului şi căzu, în picioare, la trei paşi de el. Intinse braţele, bătu din palme şi scoase din nou acelaşi ţipăt strident. Taurul îşi plecă fruntea şi se repezi furios la fată. Pe Pandion îl cuprinse groaza: „Fata asta, frumoasă şi îndrăzneaţă... o s-o ucidă taurul!" Nesocotit, trase spada şi era gata să se năpustească în poiană, cînd fata, cu o repeziciune pe care nici ochiul n-o putea prinde, sări spre taur şi, ferindu-se de coarnele lui aplecate ameninţător, îi sări iarăşi în spate. Infuriat, animalul porni în goană prin poieniţă, zvîrlind pămîntul cu copitele şi scoţînd mugete înspăimîntătoare. Tînăra învingătoare stătea liniştită pe monstrul înfuriat, strîngîndu-i puternic între genunchi coastele rotunde, umflate de răsuflarea precipitată. Taurul o luă la fugă către grupul de oameni, care îl salută cu strigăte de veselie. Fata bătu tare din palme, îşi lăsă trupul pe spate, se sprijini pe cap şi sări la pămînt, înapoia animalului. Apoi, emoţionată şi respirînd des, se alătură spectatorilor.

Taurul se avîntă în goană pînă la capătul poienii, se întoarse şi se năpusti asupra grupului. Dar îi săriră înainte cinci oameni: trei tineri şi două fete — şi acelaşi joc se repetă, într-un ritm mai viu. Sforăind, taurul se năpustea cu furie asupra tinerilor care îl provocau, strigînd şi bătînd din palme, dar ei îi săreau în spate, îl încălecau, se lipeau pentru o clipită de coastele lui, ferindu-se cu dibăcie de coarnele-i cumplite. Una din fete izbuti să-l încalece chiar pe grumaz, lîngă coarne. Taurul îşi bulbucă ochii, clăbuci de spumă i se prelingeau pe bot. Cu capul plecat, cu botul aproape atingînd pămîntul, se silea s-o arunce jos pe îndrăzneaţă, dar ea se lăsă pe spate, i se prinse de grumaz cu mîinile întinse îndărăt şi i se propti cu picioarele de cap, lîngă urechi. După ce rămase aşa cîteva clipe, sări jos.

Tinerii şi celelalte fete se aşezară, la oarecare distanţă, în şir, unul îndărătul altuia, şi începură să sară, pe rînd, peste monstrul care pornise asupra lor în goană nebună. Jocul ţinu mult. Taurul alerga mugind înfricoşător, moartea era acolo, ameninţătoare, iar tinerii şi fetele roiau fără frică în jurul lui, mlădiindu-se ca în zbor.

Animalul mugea acum, răguşit; sudoarea îi şiroia pe trup, spuma îi zbura din gură şi răsufla întretăiat. Încă o clipă şi se opri, cu capul plecat, aruncînd priviri într-o parte şi în alta. Văzduhul se cutremura de strigătele celor de faţă. Omul cu cerc de aur în jurul capului făcu un semn şi jucătorii lăsară în pace taurul învins. Toţi, atît cei din picioare, ca şi cei care pînă atuncea stătuseră pe iarbă, se adunară la un loc şi, înainte ca Pandion să fi avut cînd să-şi vină în fire, dispărură în desişul de tufari.

In poiana pustie rămase numai taurul sleit de puteri. Şi numai horcăitul răsuflării lui şi iarba călcată mai arătau că acolo fusese o asemenea luptă.

Mişcat, Pandion îşi dădu seama abia atuncea ce noroc avusese: văzuse acel joc străvechi, răspîndit cu secole în urmă în Creta, la Micena şi prin alte oraşe ale Greciei antice.

In această luptă fără vărsare de sînge, omul mlădios şi sprinten biruia taurul, animalul sacru pentru lumea veche, întruchipare a puterii războinice, a forţei greoaie şi cumplite. Animalul era iute ca fulgerul; dar i se opunea o iuţeală şi mai mare. Precizia mişcărilor salva viaţa omului. Încă din copilărie, Pandion se silise să-şi dezvolte puterea şi dibăcia, aşa că îşi dădea bine seama cît de grea trebuie să fi fost pregătirea pentru cei care luau parte la acest joc primejdios.

N-avu curajul să-i urmeze, ci se întoarse la drum. Socotea că e mai bine să ceară ospitalitate oamenilor atuncea cînd vor fi acasă la ei.

Pe o lungime de mai multe stadii, drumul mergea drept, apoi o lua dintr-o dată spre sud, în direcţia mării. Pe marginile lui nu mai erau acum copaci mari, ci numai tufe prăfuite. Umbra lui Pandion se

făcea tot mai lungă. Dintr-un tufiș, se auzi un zgomot ușor. Tînărul se opri și trase cu urechea. O pasăre, cu neputință de văzut în lumina soarelui, își luă zborul zgomotos și dispăru în tufiș. Liniștit, Pandion plecă mai departe, fără să mai țină seama de zgomote. Din depărtare veneau chemările duioase și dulci ale unei turturele. Alte două îi răspunseră. Urmară cîteva clipe de tăcere, dar cînd Pandion trecu de cotitură, auzi iarăși turtureaua, foarte aproape acum. Se opri s-o vadă. Deodată, în spate, auzi fîlfîit de aripi: două gaițe vinete își luau zborul pe deasupra lui. Întoarse capul și văzu trei oameni cu ciomege groase în mîini.

Cu țipete asurzitoare, cei trei necunoscuți se repeziră la el. Pandion apucă repede spada, dar primi o lovitură în cap. I se făcu negru înaintea ochilor și se clătină sub greutatea celor trei, care săriseră pe el. Alți patru, ieșiți de după tufe, se apropiau pe la spate. Pandion simți că i se întunecă mintea: își dădea seama că era pierdut, dar se apăra înainte, cu deznădejde. O lovitură puternică peste mînă îl făcu să scape spada. Se lăsă în genunchi, îl dădu peste cap pe cel care-i sărise în spate, îl doborî pe al doilea cu o lovitură de pumn, iar pe al treilea îl zvîrli la o parte cu o izbitură de picior.

Ai fi zis că atacatorii n-aveau de gînd să-l ucidă. Lăsară ciomegele și, îmbărbătîndu-se unul pe altul cu strigăte războinice, săriră iarăși asupra lui. Impovărat de trupurile lor, Pandion se prăbuși cu fața în jos; praful îi umplu gura și nasul, îi intră în ochi. Cu respirația tăiată de groaznica sforțare, se ridică în brînci și încercă să se elibereze de dușmani. Dar ei îl apucau de picioare, îl strîngeau de gît. Grămada de trupuri se prăbuși din nou, greoi, la pămînt; praful se ridica în rotocoale mari și roșii sub razele soarelui. Atacatorii își dădeau seama că tînărul era foarte puternic și foarte rezistent. Acum nu mai strigau; pe drumul pustiu și tăcut nu se mai auzeau decît zgomotele luptei: opinteli și gemete răgușite.

Praful acoperea trupurile, veşmintele nu mai erau decît zdrenţe murdare şi sfîşiate, dar lupta continua. De mai multe ori Pandion sărise în picioare şi se eliberase din strînsori, dar duşmanii se repeziseră iarăşi, agăţîndu-i-se de genunchi. Deodată ei slobozîră strigăte răsunătoare de izbîndă : le soseau ajutoare. Şi ceilalţi patru intrară şi ei în luptă. Cu mîinile şi picioarele prinse în curele tari, abia răsuflînd de oboseală şi deznădejde, Pandion închise ochii. Vorbind cu însufleţire într-o limbă necunoscută, învingătorii se întinseră alături de el, la umbră, să se odihnească după lupta cea grea.

Cînd se ridicară, îi porunciră prin semne să meargă cu ei. Înţelegînd că ar fi fost zadarnic să se împotrivească şi hotărînd să-şi cruţe puterile pentru un prilej mai bun, Pandion arătă, printr-un semn cu capul, că primea să-i urmeze. Necunoscuţii îi dezlegară picioarele. Încercuit strîns de duşmani, tînărul porni, clătinîndu-se.

Nu merseră mult şi Pandion văzu cîteva case sărăcăcioase, de piatră necioplită. De acolo ieşiră oameni : un bătrîn cu cerc de bronz pe cap, cîţiva copii şi cîteva femei. Bătrînul se apropie de Pandion, îl cercetă cu privirea, arătîndu-se mulţumit, îi pipăi muşchii şi, vesel, le spuse ceva însoţitorilor, care-l duseră pe tînăr la una din căsuţe.

Uşa se deschise, scîrţîind strident. Înăuntru era o vatră joasă, o nicovală, scule împrăştiate şi o grămadă mare de jeratic. Pe un perete atîrnau două roţi de fier, mari şi uşoare. Un bătrîn scund, cu obrazul răutăcios şi cu braţele lungi, îi porunci unuia dintre însoţitorii lui Pandion să aţîţe jeraticul, apoi luă din cui una din cele două roţi şi se apropie de captiv. După ce-i înălţă capul cu un pumn brutal sub bărbie, fierarul dezdoi roata, o măsură pe gîtul tînărului, bombăni ceva, nemulţumit, şi dispăru în fundul fierăriei. Se auzi un zornăit, şi omul se întoarse cu un lanţ de fier. Îi băgă veriga de la capăt în foc, apoi începu să îndoaie roata pe nicovală, potrivind-o, cu lovituri dese de ciocan, pînă la mărimea dorită.

Abia atuncea își dădu seama Pandion că ceea ce i se întîmpla era nespus de grav. Începură să i se perinde în minte imagini scumpe: acolo, pe țărmul drag, Tessa îl aștepta, încrezătoare în el și în iubirea lui, sigură de întoarcerea lui. Acum or să-i pună zgardă de rob și, peste cîteva clipe, o să fie încătușat cu lanțul acela solid, fără nădejde că o să scape curînd... Și el, care număra clipele pe care le mai avea de stat în Creta... că ar fi putut ajunge curînd, cu corabia, în golful Calidon, de unde începuse nenorocita lui călătorie!...

— O, Hiperion, străbunul meu, și tu, Afrodita, trimiteți-mi moartea, ori, dacă nu, salvați-mă!... șopti încet tînărul.

Fierarul își vedea de lucru liniștit și cu socoteală; mai măsură o dată zgarda, îi turti capetele, le îndoi și le găuri. Nu-i mai rămînea decît să nituiască lanțul. Mormăi ceva, scurt. Însoțitorii lui Pandion îl prinseră în brațe și-i porunciră, prin semne, să se culce lîngă nicovală. Dar el își încordă toate puterile, ca pentru cea din urmă încercare. Sîngele îi țîșni de sub curelele care-i strîngeau coatele, însă, simțindu-le că slăbesc, captivul uită de dureri. Încă o clipă, și legăturile plesniră. Izbi atuncea cu capul în falcă pe omul care îl ținea sub el, și omul se prăbuși; răsturnă alți doi, zbughi afară și o luă la goană pe drum. Dușmanii săriră după el, urlînd furioși. Apărură în fugă bărbați înarmați cu sulițe, cu cuțite și spade, numărul urmăritorilor sporea mereu. Pandion se abătu din drum și, sărind peste tufe, alergă spre mare. Urlînd furioși, gonacii îl urmăreau de aproape.

Tufișurile se răreau. Începea un mic urcuș, și fugarul se opri o clipă: departe, jos, la poalele unui zid de stînci drepte, se întindea, sclipind în bătaia soarelui, marea. Iar la vreo zece stadii de țărm se vedea deslușit o corabie roșie, plutind încet.

Pandion sărea cînd la dreapta, cînd la stînga pe malul prăpăstios, căutînd o potecă pe care să poată coborî. Dar de amîndouă părțile, pînă departe, nu erau decît pereți de stîncă. Nu mai avea nici o scăpare: dușmanii ieșeau acum din tufe și căutau să

încheie, din fugă, o linie arcuită, în care să-l prindă din trei părți...

Pandion aruncă o privire spre urmăritori, apoi se uită în jos. „Aici e moartea, dincolo e robia — își zise el. Tessa, cînd vei afla, mă vei ierta..." Nu mai avea nici o clipă de pierdut.

Stătea pe un bloc de piatră, atîrnat peste prăpastie. La vreo douăzeci de coți în adînc era alt bloc, ca o treaptă, pe care se vedea un pin stufos.

Cu o privire de bun rămas spre marea dragă, Pandion sări peste crengile dese ale copacului singuratic. Urletul furios al dușmanilor îi mai ajunse o clipă la urechi. Rupînd frunzișul și sfîșiindu-și trupul, căzu amețitor pînă la crengile groase de jos, depășì marginea stîncii și se prăbuși pe pămîntul moale al coastei povîrnite. Se rostogoli încă vreo douăzeci de coți, apoi se opri pe o treaptă de stîncă, udă de spuma valurilor. Amețit de cădere, fără să-și dea seama măcar că era salvat, se ridică și se așeză în genunchi. De sus, urmăritorii căutau să-l ajungă cu pietre și cu sulițe. Marea clipocea la picioarele lui.

Corabia se apropia, ca și cum marinarii voiau să știe ce se petrecea pe mal.

Pandion simțea că-l doare tot trupul. Ochii îi erau încețoșați de lacrimi și capul îi vuia înăbușit. Deși amețit, totuși își dădea seama că, în clipa cînd urmăritorii vor aduce arcuri, îl vor ucide. Marea îl îmbia, corabia din apropiere îi părea un prilej de mîntuire, trimis de zei. Nu-i trecu prin minte că vasul era, poate, străin, sau chiar dușman: era încredințat că marea lui iubită nu putea să-l trădeze. Se ridică și, după ce se încredință că se putea sluji de brațe, sări în apă și începu să înoate spre corabie. Valurile îi acopereau capul, trupul, de atîtea ori lovit, i se supunea anevoie, rănile îl ardeau chinuitor și gura îi era uscată.

Corabia se apropia; se auzeau dintr-acolo strigăte de îmbărbătare, se auzeau și vîslele scîrțîind puternic din încheieturi. Corabia ajunse lîngă el, brațe zdravene îl prinseră și-l ridicară pe punte. Pandion se întinse ca mort pe scîndurile calde și căzu în nesim-

ţire, dar oamenii îl treziră şi-i dădură apă. Bău mult şi cu lăcomie, apoi se simţi tîrît la o parte şi învelit. Şi tînărul sculptor se cufundă într-un somn adînc.

Munţii Cretei abia se mai deslușeau în zare. Pandion se mişcă, gemu fără voie, apoi se trezi. Se găsea pe o corabie care nu semăna cu cele din ţara lui: nu avea nici bordurile joase, nici coastele căptuşite cu leasă de nuiele, nici vîslele deasupra calei. Corabia aceasta avea borduri înalte, iar vîslaşii se trudeau sub covertă, de amîndouă părţile unei tăieturi care se lărgea spre fundul calei. Pînza catargului din mijloc era mai lungă şi mai îngustă decît cea de pe vasele eline.

Pe covertă se găseau mormane de piei, care răspîndeau un miros greu. Pandion zăcea pe o punte strîmtă, triunghiulară, la prova vasului. Un om bărbos, cu nasul coroiat, veni lîngă el şi-i întinse o ceaşcă cu apă călduţă amestecată cu vin. Purta un veşmînt de lînă groasă şi vorbea o limbă necunoscută, cu intonaţii aspre, metalice. Pandion clătină din cap. Omul îi atinse umărul şi, cu un gest poruncitor, îi arătă pupa corăbiei. Pandion îşi înfăşură zdrenţele ude de sînge în jurul şoldurilor şi plecă, de-a lungul bordului, spre pupa, unde era un locşor ferit de soare. Acolo stătea un bărbat slab, cu nasul tot atît de coroiat ca şi al celui care-l însoţea pe Pandion. Îşi destinse în zîmbet buzele încadrate de o barbă aspră, proeminentă; chipul lui, uscăţiv şi ars de vînt, părea turnat în bronz. Părea a fi crud şi lacom de pradă.

Pandion îşi dădu seama că se afla pe o corabie feniciană de negoţ şi că avea în faţă ori pe conducătorul, ori pe stăpînul vasului.

Nu înţelese primele două întrebări pe care i le puse. Atuncea neguţătorul îi vorbi într-un dialect ionic stricat, pe care Pandion îl cunoştea, amestecînd cuvinte din limba cariană şi din cea etruscă. Îl întrebă de păţania lui, află din ce loc era şi, apropiindu-şi de el obrazul cu nas coroiat şi cu ochi sfredelitori, care nu clipeau, îi zise:

— Te-am văzut cum ai fugit. Ai săvîrşit o faptă vrednică de un erou din vremurile străvechi. Eu am nevoie de asemenea războinici neînfricaţi şi puternici. Pe mările acestea şi pe ţărmurile lor sînt mulţi tîlhari care jefuiesc pe neguţătorii noştri. Dacă îmi vei sluji cu credinţă, viaţa ta va fi uşoară şi eu te voi răsplăti.

Pandion clătină din cap şi-i spuse, vorbind fără şir, că trebuie să se înapoieze cît mai curînd în patrie, apoi îl imploră să-l debarce pe insula cea mai apropiată.

Ochii stăpînului sclipiră cu răutate.

— Corabia mea merge de-a dreptul la Tyr [1] şi n-am decît marea în calea mea. Sînt rege pe vasul meu, iar tu eşti în puterea mea. Pot să poruncesc imediat şi să termin cu tine, dacă e nevoie. Haide, alege: ori aici, rob, pus în lanţuri lîngă vîsle — şi fenicianul arătă jos, sub covertă, unde se mişcau vîslele în cadenţă şi plutea cîntarea tristă a vîslaşilor — ori capeţi arme şi te alături celor de colo — şi degetul neguţătorului arătă îndărăt, sub umbrar, unde stăteau, tolăniţi alene, cinci bărbaţi zdraveni, pe jumătate goi, cu chipuri de dobitoace şi de fiare. Aştept. Hotărăşte-te mai repede!

Pandion se uită în jurul lui; corabia se depărta în grabă de Creta, distanţa dintre el şi patria lui creştea mereu. N-avea de unde să aştepte ajutor.

Se gîndi că, războinic fiind, tot îi va fi mai uşor să fugă. Dar fenicianul, care cunoştea bine năravul elinilor, îl sili să jure pe cele trei cumplite jurăminte de credinţă.

Apoi stăpînul îi unse rănile cu leacuri şi-l duse la războinici, spunîndu-le să-i dea de mîncare.

— Dar să fiţi cu ochii în patru după el! le porunci plecînd. Nu uitaţi că pentru greşeala unuia, răspundeţi toţi!

Cel mai în vîrstă dintre războinici zîmbi, aprobativ. Îl bătu pe umăr, îi pipăi muşchii şi le spuse ceva

[1] *Tyr* — străvechi port al Feniciei, la sud de oraşul numit astăzi Beirut, în partea de sud a Siriei. (N.A.)

celorlalți. Aceștia rîseră cu hohote. Pandion se uită la ei cu nedumerire : suferința lui adîncă îl despărțea acum de oameni.

Pînă la Tyr nu erau mai mult de două zile de mers. În cele patru zile cît le petrecuse pe corabie, Pandion se obișnuise oarecum cu situația lui. Urmele loviturilor nu se mai vedeau ; rănile nu-i fuseseră adînci, trecuseră și ele.

Stăpînul corăbiei, dîndu-și seama că Pandion avea mintea limpede și că știa multe, se arăta mulțumit și stătea adesea de vorbă cu el. În felul acesta află Pandion că se găsea pe străvechea cale maritimă, găsită de poporul cretan, spre țara de la miazăzi a oamenilor negri. Drumul corăbiilor trecea pe lîngă Aigyptosul înfricoșător și puternic, de-a lungul țărmurilor deșertului nesfîrșit, pînă la Poarta Cețurilor [1].

Dincolo de Poarta Cețurilor, acolo unde stîncile de la miazăzi se apropiau de cele de la miazănoapte, închipuind o strîmtoare îngustă, era sfîrșitul uscatului, imensa Mare Cețoasă [2]. De acolo corăbiile își schimbau direcția, se îndreptau spre sud și ajungeau curînd la hotarul țării calde a negrilor, unde erau neprețuite bogății : fildeș, aur, grăsimi și piei. Această cale era urmată de locuitorii din Creta, care făceau expediții pînă la mari depărtări. Pandion văzuse imaginea unei asemenea călătorii în ziua care-i fusese fatală ; poporul de marinari ajunsese pînă în țările îndepărtate ale sudului, unde nu ajungeau expedițiile plecate din Aigyptos.

Acum, corăbiile fenicienilor navigau de-a lungul țărmurilor de la miazăzi și de la miazănoapte, făcîndu-și rost de mărfuri ieftine și de sclavi puternici, dar rareori treceau dincolo de Poarta Cețurilor.

Dîndu-și seama că Pandion avea însușiri prețioase, fenicianul încerca să-l cîștige. Îl ispitea cu frumusețea călătoriilor îndepărtate, cu perspectiva unui viitor

---

[1] *Poarta Cețurilor* — strîmtoarea Gibraltar. (N.A.)
[2] *Marea Cețoasă* — Oceanul Atlantic. (N. A.)

fericit, îi spunea că, după zece sau cincisprezece ani de serviciu norocos, va putea ajunge şi el neguţător, ori stăpîn de corabie...

Tînărul îl asculta cu interes, dar ştia că viaţa de neguţător nu era pentru el, că niciodată nu-şi va părăsi patria, pe Tessa şi viaţa liberă de artist pentru bogăţiile din ţările străine.

Dorea s-o mai vadă pe Tessa, măcar o clipă, să asculte iarăşi vuietul puternic al crîngului sacru de pini, în care trăise atîtea clipe de fericire. Şi dorul îl ardea, îl chinuia mai aprig de la o zi la alta. Rămînea îndelung treaz, alături de tovarăşii lui de drum care dormeau adînc şi se silea să-şi stîmpere bătăile inimii şi să-şi înăbuşe gemetele deznădejdii.

Stăpînul corăbiei îi porunci să înveţe cum se ţine vîsla de la pupa. Şi vremea trecea greu pentru Pandion, cînd stătea la una din cîrmele de la pupa, potrivind direcţia corăbiei după mişcarea soarelui ori după stele, cum îl învăţa cîrmaciul!

Aşa era şi în noaptea aceea. Rezemat cu şoldul de bordul navei şi ţinînd cu putere dîrjala godilei, Pandion înfrunta împotrivirea vîntului care se ridica. De cealaltă parte a corăbiei stăteau cîrmaciul şi un războinic [1]. Stelele apăreau din cînd în cînd prin spărturile norilor, dar rămîneau mai mult în abisul negru al cerului posomorît, iar glasul sinistru al vîntului, din ce în ce mai grav, trecea în vuiet ameninţător.

Valurile aruncau violent corabia, vîslele în mişcare loveau înăbuşit. Se auzea într-una glasul unui războinic care îi îndemna pe sclavi cu ocări şi cu gîrbaciul.

Stăpînul vasului, care stătuse pînă atuncea dormitînd în fundul adăpostului, ieşi pe covertă, privi cu luare aminte marea şi se apropie neliniştit de cîrmaci. Stătu cu el de vorbă mult, apoi trezi din somn războinicii adormiţi şi, după ce-i trimise la vîsle, se aşeză lîngă Pandion.

[1] Corăbiile din antichitate aveau la pupa, în chip de cîrmă, cîte o vîslă de fiecare parte. (N.A.)

Vîntul îşi schimbă pe neaşteptate direcţia şi se năpusti furios asupra corăbiei; valurile se ridicau din ce în ce mai înalte, coverta era plină de apă. Trebui să se dea jos catargul care, lungit acum peste mormanele de piei, trecea dincolo de prova şi izbea adînc înaltul spărgător de valuri.

Cei de pe corabie luptau din toate puterile împotriva valurilor şi a vîntului. Stăpînul, murmurînd ceva — poate rugăciuni, poate blesteme — porunci să se întoarcă nava spre miazăzi. Luată de vînt, corabia porni repede spre depărtarea întunecată şi nepătrunsă a mării. Noaptea de grea trudă trecu repede. Se crăpa de ziuă. În lumina cenuşie, ca de amurg, valurile, rostogolindu-se cu furie, se vedeau şi mai limpede. Furtuna nu se domolea. Vîntul, tot atît de puternic, ţinea corabia sub apăsarea lui năvalnică.

Pe covertă se auziră strigăte de spaimă. Toţi îi arătau stăpînului ceva, peste bordul din dreapta al corăbiei. Acolo, în lumina difuză a zorilor, se vedea o dungă uriaşă de spumă care tăia marea. Pe măsură ce se apropiau de această panglică albastră-cenuşie, valurile îşi ogoiau goana lor turbată.

Tot echipajul vasului se îngrămădi în jurul stăpînului; pînă şi cîrmaciul îşi lăsă postul în seama unui războinic. În locul strigătelor de spaimă, se auzeau acum vorbe repezi şi aprinse. Pandion văzu că atenţia tuturor era îndreptată asupra lui: oamenii îl arătau cu degetul şi-l ameninţau cu pumnii. Fără să înţeleagă despre ce era vorba, el îl urmărea cu ochii pe stăpîn şi-l vedea împotrivindu-se cu mînie. Atuncea bătrînul cîrmaci îl prinse pe neguţător de braţ şi-i vorbi îndelung la ureche. Stăpînul dădea din cap, ca un om care arată că nu-i de părere cu ceva şi-i răspundea răstit. În cele din urmă însă, păru că se învoieşte. În aceeaşi clipă, oamenii se repeziră la Pandion, uluit, legîndu-i mîinile la spate.

— Ei zic că tu ne-ai adus nenorocul — îi explică stăpînul, arătîndu-i cu dispreţ pe cei din jurul lor — că tu eşti vestitorul primejdiei, că din pricină că eşti tu aici corabia e lovită de năpastă, adică e dusă

spre țărmurile Ta-Chemt-ului [1], ale Aigyptosului, cum îi ziceți voi. Ca să-i îmbunăm pe zei, trebuie să te ucidem și să te aruncăm în mare: asta îmi cer toți oamenii și eu n-am nici o putere să te apăr.

Pandion tot nu înțelegea și-l privea țintă pe fenician.

— Tu nu știi, că dacă sîntem aruncați pe țărmul Ta-Chemt-ului, ori murim, ori cădem în robie toți, bombăni stăpînul, posomorît. Pe vremuri, Ta-Chemt-ul se războia cu popoarele de lîngă mări, și de atuncea, oricine ar veni la țărmurile acestei țări și s-ar opri în altă parte decît într-unul din cele trei porturi slobode pentru străini, e luat rob ori e ucis, iar avutul lui intră în tezaurul regelui. Acum ai priceput? își întrerupse el vorba și întorcîndu-și privirile, se uită cu luare aminte la fîșia de spumă care se apropia mereu.

Pandion înțelese că moartea îl amenința din nou. Iubea nespus viața și era gata să lupte pentru ea pînă la ultima clipă. Își întoarse privirea neputincioasă și plină de ură asupra mulțimii înfuriate de pe covertă. Văzîndu-se pierdut, luă o hotărîre.

— Stăpîne! strigă el. Poruncește oamenilor tăi să-mi dea drumul, mă arunc în mare de bunăvoie!

— La asta mă gîndeam și eu, îi răspunse fenicianul. Și fricoșii ăștia, să ia pildă de la tine!

La poruncă, războinicii îl dezlegară. Fără să se uite la nimeni, Pandion se apropie de bordul navei. In fața lui toți se dădeau la o parte, în tăcere, ca înaintea unui om care se duce la moarte sigură.

Pandion privea încordat fîșia de spumă care ascundea țărmul neted; își măsura puterile instinctiv, cu goana valurilor furioase. Prin minte îi treceau crîmpeie de gînduri. „Țara de dincolo de fîșia de spumă... Țara înspumată... Africa" [2].

Iată teribilul Aigyptos! Și el care-i jurase Tessei, pe iubirea lui și pe toți zeii, că nici nu se gîndea să

[1] Egiptenii își numeau țara „Pămînt Negru" — Ta-Chemt, popular, „Chemt" sau „Chemit" (Negru). (N.A.)

[2] Aphros — spumă, în vechea limbă greacă. (N.A.)

se ducă acolo! O, zei, ce făcea destinul din el!... Dar acum, de bună seamă, va muri. Şi va fi mai bine aşa...

Se aruncă în abisul clocotitor şi, încordîndu-şi braţele puternice, se depărtă înot de corabie. Valurile îl prinseră: înveselite parcă de moartea unui om, îl aruncau în sus, îl lăsau să cadă în goluri adînci, năvăleau peste el, îl apăsau şi-l înăbuşeau, umplîndu-i gura şi nasul cu apă şi plesnindu-l peste ochi cu spumă şi stropi. Pandion nu se mai gîndea la nimic; lupta deznădăjduit pentru viaţă, pentru fiecare gură de aer, dînd desperat din mîini şi din picioare. Născut pe ţărmul mării, elinul era un înotător neîntrecut.

Vremea trecea, valurile nestăvilite îl duceau spre ţărm. Nu întorcea capul să vadă corabia; în faţa morţii de neînlăturat, uitase de ea. Valurile scădeau, undele se rostogoleau mai domoale, în linii lungi, stîrnind şi năruind în clocot asurzitor creste încovoiate, acoperite cu spumă. Fiecare val îl purta cu o sută de coţi înainte. Uneori aluneca pe clinul unui val şi atuncea puterea uriaşă a apei se revărsa ca o cascadă asupra lui, cufundîndu-l în prăpastia ei de întuneric. Inima înotătorului doar că nu plesnea de încordare.

Străbătu aşa, înot, stadii şi stadii; lupta lui cu valurile ţinu mult. În cele din urmă, ajuns la capătul puterilor, înţelese că-i vine din ce în ce mai greu să se împotrivească îmbrăţişării puternice a apei. Istovit, simţi că i se stinge pînă şi voinţa de a trăi; muşchii slăbiţi se încordau tot mai anevoie, dorinţa de a lupta scădea tot mai repede. Săltîndu-şi mîinile aproape inerte, Pandion se ridică pe creasta unui val şi, cu faţa întoarsă spre îndepărtata patrie, strigă:

— Tessa, Tessa!

Numele iubitei, aruncat de două ori în faţa destinului şi a puterii monstruoase şi indiferente a mării, a fost acoperit imediat de mugetul valurilor furtunoase. Un val îi acoperi trupul nemişcat, se sparse tunător asupra lui şi, deodată, tînărul căzu la fund, într-un vîrtej de nisip răscolit.

Doi războinici cu fuste verzi şi scurte, cum erau înveşmîntaţi cei care făceau de strajă pe coasta Marii Ape Verzi [1], scrutau zarea, rezemaţi în sulițe lungi şi subţiri.

— Degeaba ne-a trimis stăpînul Seneb, zise alene cel mai în vîrstă.

— Dar corabia fenicienilor era chiar lîngă ţărm, obiectă celălalt. Dacă furtuna n-ar fi trecut, am fi pus mîna pe o pradă uşoară, şi chiar în apropierea cetăţii!

— Ia uite colo, îl întrerupse cel mai în vîrstă, arătînd în lungul malului. Să n-am parte de mormînt dacă nu e un om de pe navă!

Cei doi războinici se uitară mult timp şi cu luare aminte la o pată care se zărea pe nisip.

— Hai acasă, propuse în cele din urmă cel mai tînăr. Am umblat destul prin nisip. Cui îi trebuie un leş de străin, vrednic de dispreţ, în loc de pradă scumpă, marfă, robi, care au dispărut o dată cu corabia?

— Vorbeşti fără să te gîndeşti, îl întrerupse din nou cel mai în vîrstă. Cîteodată, neguţătorii ăştia au asupra lor veşminte bogate şi lucruri de preţ. Un inel de aur nu ţi-ar strica... Şi ce nevoie avem să-i dăm socoteală lui Seneb pentru fiecare înecat?

Cei doi războinici porniră pe fîşia umedă de nisip bătătorit de furtună.

— Ei, unde ţi-s scumpeturile? întrebă batjocoritor cel mai tînăr. E în pielea goală!

Cel mai în vîrstă mormăi, posomorît, un blestem.

Intr-adevăr, omul care zăcea la picioarele lui era gol, cu mîinile strînse a neputinţă sub trup, iar părul scurt şi creţ îi era plin de nisip.

— Ia te uită, că nu-i fenician! strigă cel mai în vîrstă. Ce trup puternic şi frumos! Păcat că a murit, ar fi fost un rob bun şi Seneb ne-ar fi răsplătit.

— De ce neam o fi? întrebă celălalt.

---

[1] Aşa se numea, la egipteni, Marea Mediterană. (N.A.)

— Nu știu : o fi turuș [1], ori chefti [2], ori din vreun neam de hanebu [3] de lîngă mările din miazănoapte. Ei ajung rareori în binecuvîntata noastră țară și sînt prețuiți pentru rezistența, pentru deșteptăciunea și pentru puterea lor. Acum trei ani... Dar stai că nu e mort, lăudat fie Amon!

Prin trupul celui întins pe nisip trecuse un tremur ușor.

Lăsîndu-și jos sulițele, cei doi îl întoarseră pe spate și, deoarece omul era încă în nesimțire, se grăbiră să-l frece pe pîntec și să-i îndoaie picioarele...

Truda lor nu rămase zadarnică. Curînd înecatul, care nu era altul decît Pandion, deschise ochii și tuși adînc.

Organismul lui robust înfruntase încercarea grea. După mai puțin de un ceas, cei doi paznici îl duceau în cetate, sprijinindu-l.

Se opriră de multe ori să se odihnească; totuși, înainte de cele mai dogoritoare ceasuri ale zilei, ajunseră cu tînărul sculptor la o mică fortăreață, pe unul din nenumăratele brațe care formau delta Nilului, ceva mai la apus de un lac întins.

Războinicii îi dădură apă, cîteva bucăți de turtă muiată în bere și-l culcară într-un șopron de lut, strîmt și răcoros.

Cumplita încordare nu trecuse fără să lase urme: o durere ascuțită îi înjunghia pieptul, iar inima îi slăbise. Deși cu ochii închiși, i se părea că vede mereu tot valuri și iar valuri. În starea lui de grea amețeală, Pandion auzi totuși cum se deschide ușa cea șubredă, înjghebată din bucăți de scînduri groase din coastele vreunei corăbii. Un tînăr cu obrazul urît și bolnăvicios, căpetenia cetățuii, se aplecă asupra lui. Ridică încet, cu băgare de seamă, mantia care aco-

[1] *Turuș* — etrusc. Etruscii trăiau în Italia de mijloc (în regiunea Toscanei de azi) și erau vestiți prin cultura lor. Către începutul mileniului I î.e.n. erau constituiți într-o federație de 12 cetăți. (N.A.)

[2] *Chefti* sau *cheftui* — „în spate", „dindărăt", numele insulei Creta și a locuitorilor ei (în vechea egipteană). (N.A.)

[3] *Hanebu* — „oameni nordici". (N.A.)

perea picioarele tînărului, şi-l privi îndelung şi cercetător. Pandion nu putea bănui că hotărîrea pe care o lua atuncea căpetenia avea să-l ducă la noi şi grele încercări.

Omul îl înveli la loc şi ieşi din şopron, mulţumit.

— Cîte două inele de aramă [1] şi cîte un urcior cu bere la fiecare, hotărî el, scurt.

Cei doi străjeri se ploconiră cu umilinţă înaintea lui, apoi îl străfulgerară de la spate cu priviri pline de mînie.

— O, puternică Sokhmet, ia te uită ce ne dă el pentru un rob ca ăsta... şopti cel mai tînăr, după ce căpetenia se îndepărtă. Ai să vezi că o să-l trimită în oraş şi o să capete pe el cel puţin zece inele de aur !...

Căpetenia se întoarse pe neaşteptate.

— Hei, Senni ! strigă el.

Războinicul mai în vîrstă alergă, supus.

— Să ai grijă de el, ţi-l încredinţez. Spune-i bucătarului meu să-l hrănească bine, dar bagă de seamă, prinsul pare un luptător puternic. Mîine să găseşti o luntre uşoară : îl trimit plocon la Casa cea Mare [2]. Să-i punem ceva în bere, ca să adoarmă, altfel putem avea mare bătaie de cap cu el.

Pandion deschise încet ochii ; îşi simţea pleoapele grele ca plumbul. Dormise atît de mult, încît nu mai ştia nici dacă e zi sau noapte, nici în ce loc se află. Din crîmpeie de imagini pe care abia le putea reconstitui îşi aminti că, după o luptă crîncenă cu marea furioasă, fusese dus undeva, şi că zăcuse într-un loc liniştit şi întunecos. Se mişcă, şi-şi simţi tot trupul ferecat. Întoarse cu greu capul şi văzu un zid verde : erau trestii dese, cu spice răsfirate ca stelele. Deasu-

[1] În Egipt se foloseau ca monedă inele de metal (după pilda fenicienilor). Cele de metale scumpe erau preţuite după greutate. (N.T.)

[2] *Casa cea mare* (per-o), din care a derivat cuvîntul „faraon", era în vechea ebraică, numele convenţional al faraonului, regele Egiptului ; nimeni n-avea voie să-i pronunţe adevăratul nume. (N.A.)

pra era cerul străveziu, iar undeva, aproape, aproape de tot, apa lovea şi clipocea uşor. Încetul cu încetul, Pandion îşi dădu seama că se găsea culcat într-o barcă îngustă şi lungă, legat de mîini şi de picioare. Ridică puţin capul şi văzu pulpele cîtorva oameni care împingeau barca cu ghiondere. Erau bine legaţi, aveau pielea bronzată tare şi erau încinşi cu centuri albe.

— Cine sînteţi? Unde mă duceţi? strigă Pandion, căutînd să-i vadă pe cei de la pupa.

Unul din ei, cu obrazul ras şi neted, se aplecă peste el şi-i spuse repede nu ştiu ce într-o limbă ciudată, cu totul necunoscută. Rezonanţa vorbei era melodioasă şi vocalele cadenţau apăsat. Încordîndu-şi muşchii ca să rupă frînghiile, Pandion repeta mereu aceleaşi întrebări. Curînd însă nefericitul văzu că nu era, şi nici nu putea fi înţeles. Barca era uşoară şi izbuti s-o încline mult, dar unul din paznici îi vîrî sub ochi ascuţişul unui pumnal de bronz. Scîrbit de oameni, de el însuşi şi de toată lumea, Pandion nu se mai împotrivi, ci rămase liniştit cît ţinu drumul cel lung prin labirintul tufărişurilor dese de baltă. Cînd barca ajunse la o schelă largă de piatră, soarele apusese de mult şi luna era sus.

Oamenii îi dezlegară picioarele şi i le frecară repede şi cu îndemînare, ca să restabilească circulaţia sîngelui. Războinicii aprinseră două făclii şi se îndreptară spre un zid înalt de lut uscat. În zid era o uşă grea, întărită cu şine de aramă.

După o discuţie vie şi îndelungată cu straja, cei care-l aduseseră pe Pandion înmînară un sul mic unui om bărbos, buimăcit de somn, care răsărise ca din pămînt şi primiră în schimb o bucată de piele neagră.

Uşa grea scîrţîi jalnic. Îi dezlegară mîinile şi-l îmbrînciră înăuntru, la închisoare. Străjerii, înarmaţi cu suliţe şi cu arcuri, traseră la loc zăvorul masiv. Pandion se văzu într-o încăpere pătrată, strîmtă, înţesată cu oameni întinşi pe jos. Răsuflau greu şi gemeau, somnul le era neliniştit. Inecîndu-se de duhoarea grea care, cum i se părea lui, ieşea chiar din pe-

reți, Pandion își alese un loc liber și se așeză cu băgare de seamă. Nu putea dormi. Se gîndea la întîmplările din ultimele zile și-și simțea inima apăsată greu. Noaptea se scurgea încet cu aceste gînduri singuratice.

Se gîndea la un singur lucru : libertatea. Dar nu găsea mijlocul prin care s-o dobîndească. Nimerise în adîncul unei țări cu totul necunoscute. Prizonier, singur, fără arme, necunoscînd limba dușmanilor între care se afla, nu putea să facă nimic. Își dădu seama că cei de acolo n-aveau de gînd să-l ucidă, așa că se hotărî să aștepte. Mai tîrziu, cînd va cunoaște cît de cît țara... dar ce putea aștepta el de la acest „mai tîrziu" ? Ca niciodată, dorea din toată inima să aibă un tovarăș, cu ajutorul căruia să înfrunte înspăimîntătoarea singurătate. Se gîndea că nu există soartă mai tristă decît să fii singur, străin între dușmani, într-o țară despre care nu știi nimic și pe care n-o cunoști, rob despărțit de lume prin zidul nepătruns al unei asemenea stări. E mult mai ușor să fii singur în mijlocul naturii : natura oțelește sufletul, fără să-l umilească...

Elinul se supuse soartei și căzu într-o ciudată stare de apatie. Aștepta pînă la revărsatul zorilor, uitîndu-se cu nepăsare la tovarășii lui de nenorocire, prizonieri din diferite neamuri asiatice necunoscute. Ei erau mai fericiți decît el : cel puțin puteau să stea de vorbă și să-și împărtășească necazurile, să-și amintească de trecut și să-și croiască împreună nădejdi de viitor. Privirile curioase ale celor din temniță erau mereu ațintite asupra lui, dar el tăcea mereu.

Străjerii îi aruncară o bucată de pînză aspră, ca să-și facă o centură în jurul șoldurilor, apoi patru negri aduseră apă într-un vas mare de pămînt, turte de orz și cîteva fire de verdeață.

Pandion rămase uimit de fețele lor cu desăvîrșire negre, pe care ieșeau la iveală atît de pronunțat dinții, albul ochilor și buzele roșii-cafenii. Înțelese că și ei erau robi, și iarăși se miră : păreau veseli și blajini, rîdeau arătîndu-și dinții albi ca zăpada și glumeau, atît pe seama prizonierilor, cît și între ei. Cum ?

Va trece vremea, şi el se va mai putea bucura de ceva, va putea să-şi uite starea jalnică de om care şi-a pierdut libertatea? Îi va pieri, oare, din suflet această durere care-l roade într-una? Dar Tessa? O, zei, dacă ar şti Tessa unde se află el! Dar nu, mai bine să nu ştie, ori se va întoarce la ea, ori va muri. Altfel nu se poate.

Un strigăt prelung îi întrerupse şirul gîndurilor. Uşa se deschise şi Pandion văzu un rîu larg care curgea, sclipind, foarte aproape de temniţă. Robii fură înconjuraţi de războinici înarmaţi cu suliţe, apoi îngrămădiţi în cala unei corăbii mari, care porni în susul rîului şi prinşii nici n-avură cînd să se uite împrejur. În cală era o căldură înăbuşitoare; soarele, sus acum, ardea, iar în aerul îmbîcsit de aburi grei, respiraţia era anevoioasă.

Seara, din pricina răcorii, prizonierii începură să mai prindă viaţă şi să vorbească iarăşi între ei. Corabia îşi urmă drumul pînă dimineaţă, cînd făcu un scurt popas. Prizonierii primiră hrană, şi obositoarea călătorie continuă. Trecură aşa mai multe zile. Năucit şi nepăsător, Pandion nici nu le mai număra.

În cele din urmă, glasurile vîslaşilor şi ale războinicilor răsunară cu mai multă însufleţire, de pe covertă veni larmă de oameni grăbiţi: călătoria se sfîrşise. Prizonierii rămaseră toată noaptea în cală, iar în zori Pandion auzi strigăte prelungi de comandă.

Pe un platou prăfuit şi calcinat de arşiţa soarelui, garda se înşiră în semicerc, cu suliţele întinse. Prizonierii ieşeau unul cîte unul şi, care cum ieşea, era prins în braţe de doi războinici uriaşi, care aveau la picioarele lor o grămadă de frînghii. Egiptenii apucau cu putere braţele prizonierilor, le răsuceau şi le împreunau coatele la spate. Uriaşii nu ţineau seama nici de gemete, nici de ţipete; păreau încîntaţi de puterea lor şi de uşurinţa cu care stăpîneau aceste biete victime fără apărare.

Veni şi rîndul lui Pandion. Unul din războinici îl apucă de braţ, chiar în clipa cînd Pandion pusese

piciorul pe pămînt. De durere, amorțeala i se risipi. Deprins să se bată cu pumnul, tînărul se smulse ușor din mîinile războinicului și-l lovi puternic peste ureche. Uriașul se prăbuși cu fața în praf, iar celălalt războinic, uluit, sări cît colo. În clipa următoare, treizeci de dușmani îl înconjurau pe Pandion, cu sulițele îndreptate asupră-i. Cuprins de o furie oarbă, el sări înainte: voia să moară luptînd, moartea îi părea o izbăvire... Nu știa însă că egiptenii au, în ce privește domolirea sclavilor, o experiență acumulată de mii de ani. Războinicii se dădură numaidecît la o parte și se repeziră acum asupra lui Pandion, din spate. Viteazul sări afară din cerc, dar ei îl dădură peste cap, prinzîndu-l sub greutatea trupurilor. Coada unei lănci îl izbi dureros între coaste, în partea de jos a pieptului, o pînză de flăcări roșii i se ivi, plutind, înaintea ochilor și respirația i se tăie. Într-o clipă, un egiptean îi ridică mîinile deasupra capului, i le împreună și i le strînse la încheieturi cu o unealtă de lemn, care semăna cu o barcă jucărie.

După aceea, războinicii îl lăsară în pace.

Repede legați, prizonierii erau mînați pe o potecă îngustă, care șerpuia între malul rîului și ogoare. Tînărul sculptor simțea o durere groaznică: mîinile lui, ridicate deasupra capului, erau strînse într-o menghină de lemn, cu două colțuri ascuțite care-l apăsau pe încheieturi, așa că nu putea să-și îndoaie brațele de la cot ca să și le sprijine pe creștet.

De pe o potecă lăturalnică veni un alt grup de prizonieri și se alătură la grupul lui Pandion. Apoi mai veni încă unul, și așa se adunară cam două sute de sclavi.

Toți erau legați în chipul cel mai neomenos. Mulți aveau mîinile prinse în menghine, ca Pandion. Fețele tuturor erau schimonosite de durere, palide și nădușite. Tînărul mergea ca prin ceață, abia văzînd că în jurul lui se întindea o țară bogată. Aerul era foarte răcoros și foarte curat, drumurile înguste și liniștite, fluviul cel uriaș își mîna încet valurile spre Marea Apă Verde. Palmierii își legănau ușor crestele

sub adierea unui vînt lin de miazănoapte şi holdele verzi de grîu dat în spic alternau cu vii şi livezi.

Ţara era o uriaşă grădină, cultivată de milenii.

Pandion nu se putea uita într-o parte şi în alta. Mergea greu, cu dinţii încleştaţi de durere, pe lîngă zidurile înalte care împrejmuiau casele bogaţilor, clădiri uşoare şi zvelte, cu cîte două rînduri şi cu ferestre înalte şi înguste, tăiate deasupra uşilor străjuite de coloane de lemn. Albe ca zăpada, zugrăvite cu desene complicate în culori vii şi luminoase, zidurile apăreau foarte clar în strălucirea soarelui.

Deodată, înaintea captivilor se ivi o uriaşă clădire de piatră cu ziduri drepte, neînchipuit de groase, făcute din blocuri mari de piatră, cioplite uimitor de regulat. Întunecata şi misterioasa clădire strivea parcă, sub greutatea ei monstruoasă, pămîntul pe care stătea, mută. Pandion trecu de-a lungul unui şir de coloane groase şi cenuşii, care, pe fondul verde viu al grădinii fără margini, păreau şi mai întunecate. Şiruri drepte de palmieri, de smochini şi de alţi arbori fructiferi se întindeau pînă departe. Dealurile erau inundate de bogata verdeaţă a viilor.

În grădina de lîngă fluviu se ridica o clădire înaltă şi zveltă, zugrăvită în aceleaşi culori luminoase ca şi celelalte case din oraş. Lîngă faţada ei întoarsă spre fluviu, dincolo de poarta largă, stăteau de strajă stîlpi înalţi cît catargele, împodobiţi cu mănunchiuri de panglici care fîlfîiau în vînt. Deasupra intrării principale, casa avea un balcon uriaş, alb ca neaua, străjuit de o parte şi de alta de două coloane şi adăpostit sub un acoperiş cu totul turtit, pe cornişa căruia era desenat un şirag de flori: una albastră şi alta aurie, ca şi ornamentele în zig-zag care împodobeau, sus, coloanele albe.

În adîncul balconului umbrit de covoare şi de draperii, se vedeau oameni îmbrăcaţi în veşminte lungi, albe ca zăpada, din stofă subţire şi încreţite mărunt. Omul care şedea la mijloc îşi aplecă asupra balus-

tradei capul îngreuiat de o coroană înaltă, roşie-albă.[1]

Cei din garda care-i însoţea pe prizonieri, ca şi mai-marele lor, care păşea în frunte cu demnitate, se prosternară toţi într-o singură mişcare. La un semn pe care-l făcu faraonul cu mîna — pentru că el era, chiar el, faraonul, zeul viu şi singurul stăpîn al ţării Ta-Chemt — captivii erau aşezaţi unul după altul şi trecuţi încet prin faţa balconului. Curtenii, strînşi grămadă, schimbau între ei vorbe cu glasul pe jumătate şi rîdeau. Frumuseţea palatului, luxul veşmintelor pe care le purtau faraonul şi cei din jurul lui, ţinuta lor degajată şi plină de îngîmfare contrastau atît de mult cu chipurile crispate ale captivilor canoniţi, încît sufletul lui Pandion se aprinse de revoltă. Era aproape ameţit de durerea pe care o simţea în mîini, trupul îi tremura ca de friguri, buzele îi erau muşcate, arse şi plesnite. Totuşi se îndreptă de mijloc, oftă adînc şi-şi ridică spre balcon faţa mînioasă.

Faraonul le spuse ceva curtenilor; ei dădură din cap a încuviinţare. Coloana de prizonieri se mişca încet. Curînd, Pandion ajunse în spatele casei, la umbra unui zid înalt; apoi, după ce toţi captivii se adunară acolo, sub paza războinicilor tăcuţi, se ivi de după colţ un bărbat trupeş, cu nasul coroiat. Avea în mînă un toiag lung de lemn negru, bătut în aur, şi era însoţit de un scrib cu o tăbliţă şi cu un sul de papirus.

Îngîmfat, omul îi spuse şefului gărzii cîteva vorbe, la auzul cărora acesta îşi îndoi trupul într-o plecăciune adîncă şi repetă, în auzul războinicilor, ordinul pe care îl primise. Apoi începu să arate cu degetul pe cîte un prizonier. Atuncea războinicii îi îmbrînceau brutal pe ceilalţi şi-l trăgeau la o parte pe cel arătat. Pandion a fost ales printre primii, iar

[1] Coroana faraonilor era dublă, roşie-albă, pentru a simboliza puterea lor asupra „ambelor ţări", Egiptul de Sus şi Egiptul de Jos. Cea roşie era a Egiptului de Jos, cea albă a Egiptului de Sus. (N.A.)

după el încă vreo treizeci, din cei care păreau mai viguroşi. Toţi au fost duşi îndărăt, pe acelaşi drum, pînă la marginea grădinii, după care războinicii îi mînară de-a lungul unui zid scund. Cărarea cobora în pantă din ce în ce mai repede şi ducea la un patrulater uriaş de ziduri mute, într-o văgăună din mijlocul lanurilor de grîu. Războinici înarmaţi cu arcuri se mişcau în voie sus, pe zidurile groase de cărămidă, înalte de zece coţi. La colţuri se vedeau rogojinile care-i apărau de soare.

Zidul din spre fluviu avea o intrare; alte uşi sau ferestre nu se mai vedeau; suprafaţa oarbă, verde-cenuşie a zidurilor împrăştia dogoare.

Captivii au fost duşi înăuntru. Războinicii care-i escortaseră se îndepărtară repede şi Pandion se văzu într-o curte mică, strînsă între două ziduri. Al doilea zid, cel dinăuntru, era mai scund decît cel dinafară, şi avea o singură uşă în partea dreaptă. În spaţiul liber erau cîteva bănci cioplite grosolan şi o clădire joasă, cu o ferestruică neagră la intrare. Acum, grupul de captivi era păzit de alţi războinici, cu pielea mai puţin neagră decît a celor care îi aduseseră acolo. Toţi erau înalţi, cu trupuri mlădioase şi bine legate. Mulţi aveau ochii albaştri şi părul roşcat. Pandion nu ştia că sînt libieni, fiindcă pînă atuncea nu văzuse astfel de oameni şi nici locuitori băştinaşi.

Din clădirea de alături ieşiră doi oameni; unul ducea o bucată de lemn şlefuit, iar celălalt un vas cenuşiu de porţelan. Libienii îl întoarseră pe Pandion cu spatele spre noii veniţi. Tînărul simţi o înţepătură uşoară: unul din ei îi aşezase pe omoplatul stîng o scîndurică pe care erau înfipte, cu vîrfurile în afară, cuie de fier scurte şi ascuţite. Apoi omul lovi, scurt, peste scîndurică. Sîngele ţîşni. Fără să vrea, Pandion scoase un strigăt. Libianul şterse sîngele şi începu să frece locul cu o cîrpă muiată în lichidul din vas. Sîngele se opri repede, dar omul muia mereu cîrpa şi continua să frece rana. Pandion văzu că libienii aveau toţi, pe cîte un omoplat, un semn roşu aprins: un

chenar oval făcut din mici figuri [1]. Abia atuncea înțelese Pandion că fusese înfierat cu pecetea robiei. Îi scoaseră cătușele. Pandion nu-și mai putu stăpîni gemetele: avea dureri îngrozitoare în articulații. Cu cea mai mare greutate izbuti să-și destindă brațele. Se aplecă, intră pe ușa joasă din zidul dinăuntru, și, sleit de puteri, se așeză jos, în praful din curte. După un timp, bău apă tulbure dintr-un vas uriaș de pămînt, care se afla la intrare, apoi începu să cerceteze locul. După voia stăpînilor de acolo, aceea trebuia să-i fie locuința pe toată viața. Ziduri atît de înalte, — încît nu puteau fi trecute — cu străji pe creste, închideau o curte mare, pătrată, cu fiecare latură cam de cîte două stadii. Pe toată jumătatea din dreapta a locului împrejmuit se vedeau cocioabe pitice de lut, lipite una de alta. De-a lungul lor era o trecere îngustă. În colțul din stînga, același lucru. Acolo, în fund, era un mic zid despărțitor, de unde venea miros iute de amoniac. Lîngă ușă, se puteau vedea niște vase cu apă, o bancă lungă, înaltă de trei sferturi de cot: masa la care mîncau sclavii — cum află Pandion mai tîrziu.

Partea liberă era netedă și bătătorită: nici un firișor de iarbă nu se vedea pe întinderea ei cenușie și plină de praf. Aerul era greu, înăbușitor; părea că dogoarea zilei își lăsase tot zăduful în bazinul acela pătrat, închis între ziduri înalte și neacoperite. Așa arăta „șena", casa de muncă, una din multele sute de case, toate la fel, împrăștiate în Ta-Chemt. Acolo erau îngrămădiți sclavi de felurite neamuri — forța de muncă, temelia bogăției și a frumuseții Aigyptosului. Șena era pustie și mută: robii fuseseră scoși la muncă. Doar cîțiva bolnavi zăceau, nepăsători, la umbra zidului. În această casă de muncă erau aduși captivii care, căzuți de curînd în țara robiei, nu aveau încă familii și nu aveau urmași, care să sporească numărul brațelor de muncă în Țara Neagră.

---

[1] Ieroglifele care alcătuiau numele faraonului erau rînduite într-un chenar oval. (N.A.)

Acum Pandion era *merè,* adică rob ereditar al faraonului, făcînd parte din cei opt mii de oameni care munceau la grădinile, la canalele şi la clădirile de pe domeniile palatului.

Ceilalţi captivi, care trecuseră o dată cu Pandion prin faţa regelui şi rămăseseră apoi lîngă zidul palatului, fuseseră împărţiţi între demnitari ca *sahu,* adică robi care, după moartea stăpînului, treceau în şena faraonului.

In aerul care te înăbuşea, tăcerea apăsătoare era întreruptă, din cînd în cînd, de suspinele şi de gemetele adînci ale robilor aduşi odată cu Pandion. Tînărul simţea cum îl arde pe spate, ca un cărbune aprins, stigmatul. N-avea astîmpăr. In locul întinderilor nemărginite ale mării, în locul crîngurilor umbroase, în locul ţărmurilor patriei, veşnic scăldate de valuri — avea acum un petic de pămînt uscat, strîns între patru ziduri. In loc să trăiască liber alături de iubita lui — era rob în ţară străină, departe, nespus de departe de tot ce-i era apropiat şi drag.

Numai nădejdea că se va putea elibera vreodată îl oprea să nu-şi spargă capul de zidul care îi ascundea lumea largă şi neînchipuit de frumoasă.

CAPITOLUL III

ROB LA FARAON

Ca şi anul trecut, se deschideau mugurii. Povîrnişurile erau acoperite cu covoare de flori roşii ca focul. Venise iarăşi primăvara pe ţărmurile Oiniadei. Constelaţia strălucitoare a Săgeţii [1] apunea devreme; vîntul de apus, suflînd lin, vestea începutul navigaţiei. Cele cinci corăbii care plecaseră spre Creta la începutul primăverii se înapoiaseră cu bine în portul Calidon, însoţite de două vase cretane. Şi Pandion tot nu venea!

[1] *Săgetătorul* — apusul timpuriu al acestei constelaţii însemna sfîrşitul furtunilor de iarnă. (N.A.)

De multe ori Agenor cădea pe gînduri, dar se ferea de ai lui, să nu-l vadă îngrijorat. Se temea: oare nu cumva călătorul neocrotit de nimeni pierise în Creta, dispăruse undeva în munţii de pe insula uriaşă, ori între neamuri de alte limbi, ori, poate, în vreuna din numeroasele cetăţi mari? Luă dar hotărîrea să se ducă în portul Calidon şi apoi, dacă i s-ar ivi acolo vreun prilej, să plece în Creta. În felul acesta va afla, poate, ceva despre soarta lui Pandion.

Acum, Tessa stătea mai mult singură; nu mai putea suferi nici compătimirea mută a rudelor.

Copleşită de adînca ei tristeţe, privea întinderea nemărginită şi veşnic mişcătoare a mării. Uneori alerga la ţărm, cu nădejdea că, la întoarcere, Pandion va veni neapărat în acelaşi loc unde se despărţiseră.

Dar aceste zile de nădejde trecuseră de mult. Acum, Tessa era încredinţată că dincolo de linia orizontului se întîmplase o nenorocire. Pandion era captiv sau mort, altfel s-ar fi întors.

Fata implora valurile care veneau în goană din depărtări, poate chiar de acolo unde se afla acum iubitul ei, să-i spună ce s-a întîmplat, ca şi cum ele i-ar fi putut da vreun semn. Dar marea îi trimitea ritmic la picioare val după val, toate la fel, şi vuietul lor nu-i spunea mai mult decît tăcerea.

Cum ar putea să afle de soarta iubitului? Cum ar putea să înfrunte depărtările, ea, femeie, al cărei rost era să fie gospodină, îngrijind de aproape rosturile casei, să stea lîngă bărbat ori să-i tămăduiască rănile? Dar femeia care îndrăzneşte să nu se supună bărbatului — fie el tată, soţ sau frate — nu are altă cale decît să se facă hetairă în oraş sau în port. Ea era femeie, prin urmare nu putea pleca în alte ţări nici măcar pentru a încerca să-l găsească pe Pandion! Nu-i rămînea decît să se zbată, neputincioasă, pe ţărmul nesfîrşitei mări. Nu putea face nimic! Nu-l putea ajuta cu nimic! Şi chiar dacă Pandion nu mai era în viaţă, ea n-o să afle niciodată, niciodată, locul unde a murit...

Torentul de lumină albastră-argintie pe care-l trimitea luna inunda toată valea, apoi, stăvilit de umbrele negre, verticale, din golurile adînci ale rîpilor cu maluri drepte, se prelingea pe deasupra fluviului, de-a lungul cursului apei, de la miazăzi spre miazănoapte. În puțul pătrat — casa de muncă din apropierea Nut-Amonului, marea capitală a Aigyptosului — era întuneric beznă. Zidurile însă erau puternic luminate și fețele lor zgrunțuroase trimiteau reflexe slabe și tulburi.

Pandion, treaz, stătea culcat pe un braț de iarbă uscată, aruncat pe jos în cușca lui strîmtă. Scoase cu băgare de seamă capul prin ușa joasă ca gura unei vizuini și, fără să-i pese că l-ar putea vedea paznicii, se ridică în genunchi să admire luna, care se înălțase deasupra crestei zidului sinistru. Îl durea inima la gîndul că aceeași lună strălucea acum și acolo, departe, în Oiniada. Poate că Tessa, Tessa lui, o întreba în aceeași clipă pe Hecate în ce loc se află el, și nici nu bănuia că ochii lui erau ațintiți dintr-o groapă infectă, asupra potirului ei de argint... Își trase capul înăuntru și se culcă, cu fața la perete. În întuneric plutea iz de argilă încinsă.

Deznădejdea zguduitoare din primele zile, accesele turbate de durere i se potoliseră. Se schimbase mult. Sprîncenele lui dese și frumos arcuite erau acum mereu încruntate, în ochii lui, cu reflexe aurii ca ai strămoșului Hiperion, mocnea o flacără de mînie, care sclipea dîrză în taină, iar buzele îi erau totdeauna strînse.

Trupul lui puternic rămînea însă plin de neistovită vigoare, și nici mintea nu-și pierduse nimic din agerimea ei. Încrederea nu-i slăbise, și el visa, ca și pînă atuncea, la libertate.

Tînărul se prefăcea cu încetul într-un luptător de temut, nu numai prin curajul și prin puterea lui, nu numai prin îndîrjirea fără margini și prin dorința de a se stăpîni în mijlocul iadului care-l înconjura și de a trece prin toate încercările, păstrîndu-și visurile, năzuințele și iubirea — dar mai ales prin faptul că ceea ce el, om singur, care nu cunoștea nici limba

oamenilor între care trăia şi nici ţara în care se afla, nu putuse realiza pînă acum, fusese, în sfîrşit, realizat: avea tovarăşi! Tovarăşi! Numai omul care s-a găsit singur în faţa unei puteri cumplite şi copleşitoare, numai omul care a fost silit să trăiască singur, departe de patrie, într-o ţară străină — numai un asemenea om poate înţelege pe deplin rostul acestui cuvînt. Tovarăş! Ajutor prietenesc, înţelegere, ocrotire, gînduri şi visuri comune, un sfat bun, o mustrare binevenită, sprijin, mîngîiere... În cele şapte luni, petrecute la muncă în jurul capitalei, Pandion prinsese cîte ceva din limba ciudată a Aigyptosului şi ajunsese să se înţeleagă destul de bine cu oamenii de felurite neamuri cu care îşi ducea viaţa.

Din mulţimea de cinci sute de robi închişi în şenă şi mînaţi zilnic la muncă, găsea din ce în ce mai mulţi oameni cu o individualitate precisă şi hotărîtă. Căpătînd treptat încredere unii în alţii, robii se apropiară, încetul cu încetul, şi de Pandion.

Ii uneau lipsurile grele suferite laolaltă, năzuinţa comună de a-şi dobîndi libertatea, de a lovi forţa oarbă şi asupritoare a statului Ţării Negre şi de a se întoarce în patria pe care o pierduseră. Patria! Toţi aveau în suflet Patria, deşi ea se găsea pentru unii dincolo de mlaştinile misterioase de la miazăzi, pentru alţii dincolo de nisipurile de la răsărit sau de la apus, iar pentru cîţiva, printre care şi Pandion, dincolo de mare, la miazănoapte.

Erau puţini, însă destul de puternici ca să se pregătească de luptă. Cei în vîrstă, istoviţi de munca neomenească şi veşnic flămînzi, se stingeau încet, fără să cîrtească. Pe ei nu-i interesa nimic, în ochii lor nu sclipea tăişul hotărîrii: nu mai aveau dorinţa să ţină, pe ascuns, legături cu tovarăşii lor. Munceau, abia mîncau şi dormeau somn greu, pentru ca dimineaţa, la strigătul supraveghetorului, să tresară şi să intre din nou în coloană, fără vlagă, nepăsători la toate.

Pandion înţelese de ce erau în şenă atîtea cocioabe despărţite: pentru ca oamenii să nu fie împreună. După ce mîncau seara, robii n-aveau voie să

stea de vorbă. Străjile de pe ziduri urmăreau, neobosite, să nu se calce această poruncă, iar cei care nu se supuneau erau săgetaţi pe loc sau ciomăgiţi a doua zi. Nu aveau toţi puterea şi îndrăzneala să se strecoare tîrîş, pe neauzite şi ocrotiţi de întuneric, pînă la cuştile altora. Lucrul acesta nu-l făceau decît puţini din tovarăşii lui Pandion.

Pandion se împrieteni mai de aproape cu trei din tovarăşii lui. Cel dintîi era Chidogo, un negru uriaş, înalt aproape de patru coţi, originar din ţinuturile care se întindeau la sud-vest, foarte departe de Aigyptos. Bun din fire, vesel şi inimos, Chidogo era şi el un sculptor iscusit. Faţa-lui expresivă, cu nas turtit şi cu buze groase, îl atrase pe Pandion prin inteligenţa şi prin energia ce le exprima. Pandion se deprinsese să vadă negri bine făcuţi, dar acest gigant îi atrase imediat luarea aminte prin trupul lui deosebit de proporţionat şi de armonios. Muşchii lui prelungi şi tari ca fierul arătau că omul era neobişnuit de puternic, rămînînd totuşi subţire, uşor şi mlădios. Ochii, neînchipuit de mari, păreau totdeauna atenţi şi surprindeau prin vioiciunea cu care-i luminau chipul întunecat.

La început, Pandion şi Chidogo se înţelegeau prin desenele pe care le schiţau, în grabă, pe pămînt sau pe vreun perete, cu cîte un beţişor ascuţit; mai tîrziu, se înţelegeau destul de bine folosind vorbe din limba Ta-Chemt-ului, amestecate cu unele din limba lui Chidogo, uşor de reţinut.

In nopţile fără lună, în bezna neagră ca tăciunele care stăpînea în şenă, Pandion şi Chidogo veneau unul la altul tîrîndu-se, vorbeau în şoaptă şi căpătau puteri noi şi curaj, punînd la cale planuri de fugă.

La o lună după ce Pandion trecuse pentru întîia oară pragul şenei, au fost aduşi acolo, pe înserate, mai mulţi sclavi prinşi de curînd.

Noii sosiţi, — unii stînd în picioare, alţii culcaţi lîngă intrare — aruncau în jurul lor priviri neputincioase. Feţele lor abătute purtau pecetea chinului şi a durerii, atît de bine cunoscută fiecărui captiv. Pan-

dion, care se întorsese de la muncă doar de cîteva clipe, se apropie de unul din hîrdaie, să ia apă. Acolo încercă o surprindere atît de mare, încît era cît pe ce să scape vasul din mînă : doi din cei aduşi de curînd vorbeau încet în limba etruscă. Pandion cunoştea această limbă, deoarece pe ţărmurile Oiniadei veneau adeseori etrusci. Popor străvechi, aspru şi misterios, etruscii erau socotiţi drept vrăjitori care pătrund tainele naturii.

Cutremurat de amintiri din patrie, Pandion le vorbi şi ei îl înţeleseră. Îi întrebă cum ajunseseră acolo, dar ce doi tăcură, încruntaţi : parcă n-ar fi fost bucuroşi că îl întîlniseră.

Amîndoi erau de statură mijlocie, foarte bine legaţi şi laţi în spete. Părul negru, murdar şi încîlcit, le atîrna în plete inegale, de o parte şi de alta a feţei. Cel mai în vîrstă părea a fi de vreo patruzeci de ani, celălalt arăta de vîrsta lui Pandion.

Semănau mult unul cu altul ; obrajii scofîlciţi le scoteau la iveală pometii, iar ochii lor sclipeau la fel, în priviri scurte, ce trădau o îndîrjită hotărîre.

Nedumerit de răceala etruscilor, Pandion se simţi jignit şi se grăbi să se retragă în cocioaba lui. Cîteva zile în şir nu le dădu, dinadins, nici o atenţie, cu toate că vedea cum îl urmăreau cu ochii.

La vreo zece zile după sosirea etruscilor, Pandion şi Chidogo stăteau ghemuiţi alături, la capătul mesei, mîncînd tulpini de papirus. Mîncară iute şi, ca totdeauna, le mai rămase timp să stea şi de vorbă, pînă să vină şi ceilalţi. Alături de Pandion, de cealaltă parte, era etruscul cel mai în vîrstă. Deodată, omul îşi lăsă mîna lui grea pe umărul tînărului şi, cînd Pandion se întoarse spre el, i se uită drept în ochi.

— Un tovarăş rău nu se poate izbăvi — vorbi etruscul încet, dar oarecum provocator, fără să se teamă de loc că va fi înţeles de paznici — oamenii din Ta-Chemt dispreţuiau pe captivi şi de aceea nu învăţau limbile lor.

Inciudat, şi nepricepînd ce rost aveau asemenea cuvinte, Pandion voi să scuture de pe umăr mîna

etruscului, dar omul îl strînse şi mai tare, pînă ce degetele i se înfipseră, ca nişte gheare de aramă, în umărul tînărului.

— Îi dispreţuieşti pe nedrept, arătă etruscul cu capul, spre ceilalţi robi care mîncau fără să ia seama la nimic. Ei nu sînt mai prejos de tine. Şi ei visează să fie liberi...

— Ba sînt mai prejos! îl întrerupse Pandion, înfruntîndu-l. Au căzut de-atîta timp în robie şi încă n-am auzit să fi evadat vreunul.

Etruscul îşi strînse buzele a dispreţ:

— Tinerii care n-au minte trebuie să înveţe de la cei în vîrstă. Tu eşti voinic ca un cal tînăr, puterea ta nu se istoveşte după o zi de muncă grea, iar hrana neîndestulătoare nu te-a doborît încă. Ei sînt istoviţi de puteri, asta e deosebirea, norocosule. Dar ţine minte: singur nu poţi fugi, noi trebuie să aflăm calea şi s-o răzbatem prin forţă, iar forţa noastră stă în unire. Cînd vei fi un bun tovarăş pentru toţi, numai atuncea visurile tale se vor apropia de înfăptuire...

Pandion plecă uşor capul, fără să răspundă. Era surprins că omul îi ghicise, cu atîta putere de pătrundere, gîndurile ascunse.

— Ce zice, ce zice? întreba stăruitor Chidogo.

Pandion era gata să-i răspundă, dar supraveghetorul bătea în masă: sclavii care terminaseră de mîncat făcură loc altora şi plecară la odihnă.

Noaptea, Pandion şi Chidogo vorbiră îndelung despre etrusc. Într-adevăr, omul avea dreptate, el înţelegea situaţia robilor mai bine decît toţi. Oamenii aceia înfieraţi cu semnul faraonului trebuiau să cunoască bine drumurile pe unde ar fi putut ieşi din această ţară. Altfel n-ar putea să fugă. Mai mult decît atît, ei trebuiau să răzbească printre vrăjmaşi, care zic că „sălbaticii" n-au alt rost pe lume decît să muncească pentru „poporul ales" de zei.

La aceste gînduri, amîndoi prietenii se simţiră cuprinşi de mîhnire; totuşi, aveau încredere în acel etrusc cu mintea ageră.

După cîteva zile, în şena faraonului erau patru prieteni. Prestigiul lor sporea treptat în mijlocul ce-

lorlalți sclavi. Curînd, mulți îl recunoșteau drept conducător pe etruscul cel mai în vîrstă — care purta numele cumplit de Cavi, zeu al morții. Ceilalți trei — adică Remd (al doilea etrusc), Chidogo și Pandion — tineri, puternici, răbdători și îndrăzneți, erau credincioasele lui ajutoare.

Incetul cu încetul, dintre cei cinci sute de robi, ieșeau la iveală tot mai mulți luptători gata să-și dea viața pentru idealul, abia întrezărit, de a se întoarce în îndepărtata lor patrie. Tot atît de încet renăștea și în sufletele celorlalți, terorizați și chinuiți, încrederea în puterile lor. Nădejdea că, uniți, se vor putea împotrivi puterii organizate a statului uriaș, creștea.

Zilele amare de robie, cu munca grea, odioasă, treceau serbede și deșarte, mai ales pentru că ele sporeau prosperitatea unor oameni cruzi, stăpîni pe mii și mii de robi. In fiecare zi, o dată cu răsăritul soarelui, cete de sclavi vlăguiți, păziți de războinici, părăseau șena și se împrăștiau pe la diferite munci.

Locuitorii Aigyptosului dispreţuiau popoarele străine și nu-și băteau capul să învețe limba robilor; de aceea, noii veniți erau folosiți mai întîi la muncile cele mai simple, și abia mai tîrziu, după ce învățau limba Ta-Chemt-ului și erau în stare să înțeleagă poruncile complicate, îi puneau la felurite meșteșuguri. Supraveghetorii nu-și dădeau osteneala să țină minte cum îi chema pe prizonieri; fiecare sclav purta o poreclă, după numele poporului din care făcea parte. Așa, Pandion se numea *ecueș* [1], etruscii, *turuși,* iar Chidogo și ceilalți negri erau datori să răspundă la numele de *nehsi,* adică negru.

In primele două luni petrecute în șenă, Pandion și alți patruzeci de sclavi noi întreţineau canalele de irigație din grădinile lui Ammon, dregeau stăvilarele rupte de revărsările din anul trecut, afînau pămîntul în jurul pomilor fructiferi, scoteau apa și o cărau la răzoarele de flori.

---

[1] *Ecueș* — nume generic pentru popoarele din bazinul Mării Egee. (N.A.)

Încetul cu încetul, văzînd că noii veniţi sînt răbdători, puternici şi deştepţi, supraveghetorii alcătuiră din ei o echipă sorocită să muncească la construcţii. În felul acesta, prin voia soartei, cei patru prieteni şi alţi treizeci de robi voinici, conducători ai captivilor din şenă, se găsiră strînşi laolaltă. Dar această împrejurare rupse legătura lor cu cei rămaşi: echipa lui Pandion lipsea cu săptămînile, rămînînd de multe ori peste noapte în alte şene.

Cea dintîi muncă pe care i-au încredinţat-o lui Pandion a fost să desfacă, bucată cu bucată, un templu străvechi şi o criptă de pe malul apusean al fluviului, departe de grădinile faraonului, la vreo cincizeci de stadii de şenă. Păziţi de un supraveghetor şi de cinci războinici, prizonierii au trecut fluviul cu barca, apoi au fost mînaţi de-a lungul malului, spre nord, către coastele înalte ale unor stînci prăpăstioase care formau în acel loc o imensă terasă. Ocoliră ogoarele pe o potecă, pînă dădură de un drum pietruit. Şi deodată se desfăşură înaintea ochilor lui Pandion o priveliştе care i se întipări în minte pentru totdeauna. Robii rămaseră pe o pantă largă, care cobora spre fluviu. Supraveghetorul plecă, poruncindu-le să-l aştepte acolo.

Pentru întîia oară avea Pandion putinţa să privească fără grabă, să se uite bine împrejur.

Drept înaintea lui, la trei sute de coţi înălţime, se ridica un zid de stîncă roşu-arămiu, pătat de umbre negre-albăstrii. La poalele acestui zid se desfăşura, în trei terase largi, colonada albă a unui templu [1]. Pe locul drept de lîngă mal se înălţa o coloană de piatră, cenuşie şi netedă. Avea pe ea două şiruri de sculpturi ciudate — oameni cu capete de lei, monştri, stînd liniştiţi [2]. Mai încolo începea o scară largă şi albă, cu parapete înclinate, pe care erau sculptaţi şerpi galbeni, cu trupuri unduitoare, cîte unul de fiecare latură. Scara ducea la altă terasă, susţinută de

[1] Templul din Carnac, aproape de oraşul numit astăzi Luxor. (N.A.)

[2] Sfincşi. (N.A.)

coloane de două ori mai înalte decît omul, din calcar orbitor de alb. În partea din mijloc a templului se vedea încă un şir de coloane la fel. Pe fiecare coloană era sculptat cîte un chip de om, cu coroană de rege pe cap şi cu mîinile încrucişate pe piept.

Colonada împrejmuia un platou întins, a doua terasă a templului. Aceasta a doua terasă era străbătută de o alee cu monştri de piatră, aşezaţi pe brînci. La treizeci de coţi mai sus venea terasa superioară, înconjurată peste tot de coloane şi adîncită într-o scobitură naturală, care alcătuia în stîncă un semicerc.

Terasa de jos era lată cam de un stadiu şi jumătate. Coloanele de pe margini erau simple, în formă de cilindru, cele din centru erau pătrate, iar cele mai de sus erau cioplite în şase sau în şaisprezece muchii. Coloanele centrale, vîrfurile celor laterale, cornişele porticelor, ca şi figurile de oameni erau zugrăvite în albastru aprins sau în roşu, pentru ca albul de zăpadă al pietrei să pară şi mai orbitor.

Acest templu, luminat din plin de soare, se deosebea cu totul de templele posomorîte şi masive, pe care le văzuse Pandion pînă atuncea. I se părea că nu s-ar putea închipui nimic mai frumos pe lume decît aceste încîntătoare şiruri de coloane albe ca zăpada, în chenare de ornamente colorate. Iar pe terasele largi erau copaci de soiuri necunoscute lui Pandion — scunzi, cu ramuri dese şi bogate, acoperite din belşug cu frunziş mărunt şi compact. Copacii aceştia răspîndeau o aromă puternică şi apăsătoare, iar frunzişul lor verde-auriu se desena, ca podoabe de sărbătoare, pe albul coloanelor înfipte în stînca roşie.

Într-o pornire de entuziasm delirant, Chidogo îi dădea lui Pandion cu cotul, fluiera şi scotea, în semn de admiraţie, strigăte nearticulate.

Niciunul din robi nu ştia că templul din faţa lor era foarte vechi, că fusese zidit de meşterul Senmut cu vreo cinci sute de ani înainte, pentru iubita lui,

regina Hatşepsut[1] şi că se numea Żeşer-Zeşeru[2], adică „cel mai măreţ dintre cele mai măreţe". Copacii exotici care creşteau în jurul templului fuseseră aduşi din Puntul[3] îndepărtat, unde regina Hatşepsut trimisese anume o mare expediţie navală. De atuncea, cu prilejul fiecărei noi expediţii în Punt, se aduceau copaci, care să-i înlocuiască pe cei uscaţi şi, în felul acesta, podoaba templului părea că se păstrase neschimbată din timpurile cele mai îndepărtate.

Glasul supraveghetorului se auzi din depărtare. Robii plecară în grabă şi, după ce ocoliră platforma din stînga, se pomeniră în faţa unui alt templu antic, construit tot pe terasa unei stînci. Templul, în formă de piramidă, era mic şi se sprijinea pe un complex de coloane dese[4].

Ceva mai sus, pe malul fluviului, se vedeau alte două edificii de granit cenuşiu şlefuit, nici acelea prea mari. Supraveghetorul îşi duse echipa pînă la edificiul cel mai apropiat şi grupul lui Pandion se pierdu în mulţimea celor două sute de sclavi care începuseră să dărîme templul. Tencuiala albă care acoperea pereţii din interior era împodobită cu desene executate magistral, în culori. Slujbaşii de la construcţii şi meşterii din Aigyptos, care conduceau lucrările, nu se îngrijeau decît de blocurile de granit şlefuit, scoase din zidăria dinafară a porticului şi din colonadă : pe acestea aveau poruncă să le scoată

---

[1] *Hatşepsut* — regină din dinastia a XVIII-a (1525—1503 î.e.n.). (N.A.)

[2] Celebrul templu al reginei Hatşepsut din Deir-El-Bahri. (N. A.)

[3] *Punt* — ţară legendară, bogată în aur şi în mirodenii. După concepţia egiptenilor, se afla la izvoarele Nilului, în Ta-Nuter, Ţara Duhurilor. Mai tîrziu, cînd corăbiile lor au început să plutească pînă departe, în sud, numele de Punt l-au primit ţările pe care le-au descoperit pe litoralul de est al Africii, mai la sud de Somali. (N.A.)

[4] E vorba de templul lui Mentuhotep IV, faraon din timpul Regatului Mijlociu, aparţinînd dinastiei a XI-a, circa 2050 ani î.e.n. (N.A.)

întregi. Cît despre pereții din interior, trebuiau dărîmați fără cruțare. [1]

Pandion se simți adînc zguduit văzînd cum se distrugeau asemenea opere de artă străvechi și izbuti să se alăture unui grup de sclavi care așezau blocurile de piatră pe sănii de lemn [2], apoi le trăgeau cu frînghii pînă la mal și le încărcau într-o luntre joasă și grea.

Nu știa că faraonii dărîmau de mult neasemuitele temple antice: ei nu prețuiau monumentele trecutului, ci se grăbeau să-și glorifice numele construind, pentru veacurile viitoare, temple și morminte din materiale luate de-a gata.

Nici hyksoșii [3], nomazi sălbatici, care cuceriseră Ta-Chemt-ul cu multe secole înainte, nici robii răzvrătiți, care supuseseră țara cîtva timp, cu două secole înainte de nașterea lui Pandion, nu se atinseseră de aceste mărețe edificii. Acum însă, din porunca tainică a faraonilor, mormintele regilor de demult erau dărîmate. Stăpînitorii Aigyptosului prădau, pentru vistieria lor, aurul ascuns în piramidele Regatului Vechi [4], dispărute sub năvala nisipului, în criptele mici și elegante ale Regatului Mijlociu și în vastele subterane, săpate în timpul marilor regi din primele dinastii ale Regatului Nou [5].

Pandion nu lucră la dărîmarea templului mai mult de trei luni. Și el, și Chidogo munceau cu sîrguință,

[1] Se dărîmau, mai ales, templele din vremea Regatului Mijlociu (2160—1580 î.e.n.), pentru cantitățile mari de piatră bine lucrată din care fuseseră clădite. (N.A.)

[2] Săniile erau trase pe valuri de rondele. Egiptenii cunoșteau și întrebuințarea șinelor de lemn tare. (N.T.)

[3] Cel dintîi rege al Egiptului, Menes, a întemeiat orașul de scaun Memfis (an 3200 î.e.n). Hyksoșii, popor de păstori războinici, au cotropit Egiptul în jurul anului 1700 și l-au stăpînit pînă la 1580. După izgonirea lor, capitala țării s-a mutat la Teba. (N.T.)

[4] *Regatul Vechi,* cu dinastiile a III-a pînă la a VIII-a (anii 2980—2445 î.e.n.). (N.A.)

[5] *Regatul Nou,* cu dinastiile a XVIII-a pînă la a XX-a (anii 1580—1205 î.e.n). (N.A.)

crezînd că în felul acesta îi vor uşura pe ceilalţi. Sîrguinţa aceasta însă nu le convenea decît supraveghetorilor, deoarece sistemul de muncă din Ta-Chemt era organizat aşa fel, încît cei slabi erau siliţi să se ţină în pas cu cei puternici.

Cînd se văzu că negrul şi elinul erau amîndoi foarte puternici şi foarte isteţi, îi trimiseră la atelierul pietrarilor, să înveţe, apoi îi luă unul din sculptorii faraonului. Atuncea legăturile dintre ei şi tovarăşilor de la şenă se rupseră cu totul. Pandion şi Chidogo se adăposteau acum într-un şopron lung şi şubred, în care mai erau şi alţi robi deprinşi cu îndeletnicirea aceea, foarte simplă, de pietrar.

Erau acolo şi locuitori de baştină — meşteşugari liberi — dar aceştia ocupau, osebit, cîteva cocioabe într-un colţ al curţii. Locul era larg, însă plin de piatră necioplită şi grămezi de pietriş. Egiptenii se ţineau parcă anume la o parte, ca să nu fie cumva bănuiţi şi să fie pedepsiţi, că ar avea legături cu robii. După cît află Pandion ceva mai tîrziu, întocmai aşa şi stăteau lucrurile.

Şeful de atelier, marele meşter al faraonului, nici nu bănuia că Pandion şi Chidogo erau sculptori în toată puterea cuvîntului, şi rămase adînc impresionat văzînd ce ieşea din mîinile lor. Dornici să dea opere de creaţie în arta lor, cei doi munceau cu rîvnă, uitînd chiar, în unele momente, că se străduiau pentru un faraon odios şi pentru o ţară blestemată, o ţară de robi.

Chidogo modela cu pasiune figurine de animale: behemoţi [1], crocodili, antilope şi altele, pe care elinul nu le cunoştea; după acele modele, alţi robi executau statuiete de faianţă. Egipteanul văzu că Pandion era în stare să facă şi chipuri de oameni. Se arătă deci bucuros să-l sfătuiască pe acest ecueş care promitea atît de mult, cerîndu-i să migălească lucrul cît mai îndelung. „O uşoară lipsă de atenţie, şi strici totul!" repeta mereu sculptorul egiptean, citînd această po-

[1] *Behemot* — mamifer acvatic cu pielea foarte groasă, un fel de hipopotam. (N.T.)

vață moștenită de la străvechii meșteri din țara Pămîntului Negru. Pandion învăța cu sîrguință, și, cîteodată, parcă i se mai potolea dorul. Atît statuile și basoreliefurile pe care le sculpta în piatră tare, modelate îngrijit, cît și ornamentele de aur fin pe care le executa plăceau mult.

Avu prilejul să intre, împreună cu șeful de atelier, chiar și în palatul faraonului. Încăperile erau neînchipuit de luxoase. Pe podelele înflorate se vedeau, încadrate în chenare de linii șerpuitoare, ori de spirale multicolore, zugrăveli care înfățișau, cu o vioiciune fără pereche, faptele de vitejie ale faraonului la vînătorile de lei și de tauri sălbatici. Plăcile de faianță de pe zidurile odăilor erau acoperite cu smalț auriu, diafan, iar sub smalț sclipeau, în nuanțe străvezii și gingașe, desene complicate lucrate cu aur fin — încîntătoare opere de artă.

Și printre toate aceste minunății, tînărul elin privea cu ură stolul de curteni îngîmfați și țepeni.

Se uita atent la hainele lor albe, în falduri mărunte și dese, la salbele lor grele, la inelele care le împodobeau degetele și la insignele de aur care le străluceau pe piept, la perucile cu zulufi inelați care le cădeau pe umeri și la pantofii brodați, cu vîrfurile în sus.

Lunecînd ca o umbră pe urma meșterului care-și căuta, grăbit, de ale lui, Pandion vedea vase scumpe cu pereți foarte subțiri, făcute din cleștar de munte și din unele roci dure, apoi vase de sticlă, oale de porțelan cenușiu cu desene albăstrii și palide, și își dădea seama ce muncă titanică ceruse realizarea acestor desăvîrșite opere de artă. Cea mai puternică impresie i-o produse uriașul templu din apropierea grădinilor lui Amon, acolo unde își începuse chinuitoarea lui viață de rob, în spatele zidurilor înalte care împrejmuiau așezarea numită „șena".

La templul acesta, închinat multor zei, se muncea de un mileniu și încă tot nu era terminat. Regii Ta-Chemt-ului aduceau fiecare, pe rînd, contribuția lui, sporind prin noi adaosuri uriașul monument, care avea acum mai multe de 800 de coți lungime.

Pe malul drept al fluviului, în incinta capitalei Nut-Amon, sau, mai simplu, „Oraşul Nut", cum îi ziceau locuitorii Aigyptosului, se întindea o splendidă grădină, cu şiruri regulate de palmieri înalţi, iar la amîndouă capetele ei se înălţau mai multe temple. Cu malurile fluviului şi cu lacul sacru din faţa templului zeiţei Mut, divinitate despre care Pandion nu ştia nimic, aceste temple erau legate prin alei lungi, împodobite pe margini cu statui de animale ciudate: fiare cu trup de leu, cu cap de berbec sau de om cioplite în granit şi înalte cît trei staturi de om, care-ţi făceau o impresie apăsătoare. Ţepene, încremenite şi enigmatice, ele se odihneau pe piedestaluri strîns alăturate, dublînd aleea largă inundată de razele soarelui orbitor. Iar capetele lor stăteau aplecate asupra trecătorilor.

Uriaşele săgeţi de pe obeliscuri, de cîte cincizeci de coţi fiecare, învelite în foiţe de azem[1] galben aprins, ca încinse la foc, străfulgerau prin frunzişul aspru al palmierilor.

Stratul de argint cu care erau acoperite lespezile de pe alei orbea, în timpul zilei, ochii uimiţi; iar noaptea, sub stele şi sub lună, părea un rîu nepămîntesc, un năvalnic şuvoi de lumină.

Intrarea templului era apărată de piloni uriaşi, de mari şi greoaie scuturi de zid, în chip de trapez, ceva mai largi la bază şi mai înalte cu cincizeci de coţi decît sfincşii de pe alei. Pilonii erau parte acoperiţi cu uriaşe sculpturi — chipuri de zei şi de faraoni, parte brăzdaţi de ieroglifele misterioase din Ta-Chemt. Porţi gigantice şi monstruoase, acoperite cu plăci de bronz şi cu ornamente strălucitoare de azem, cu ţîţînile turnate din bronz, închideau pînă sus spaţiile dintre piloni; grea fiecare cît mai mulţi boi la un loc, erau tot atît de uimitoare.

În interiorul templului se aflau coloane dese şi masive, înalte, unele, de cîte cincizeci de coţi, iar între capetele lor se vedeau sculpturi greoaie, în relief.

---

[1] *Azem* — aliaj de argint cu aur. (N.T.)

Uriaşele blocuri de piatră îmbinate în ziduri, în bolţi şi în coloane erau cioplite şi alăturate unele de altele cu o uimitoare precizie.

Desene şi sculpturi, zugrăvite în culori vii şi aşezate rînduri-rînduri, împodobeau pereţii, coloanele şi cornişele. In fundul templului erau discuri solare şi ereţi, şi zei cu capete de fiare, care priveau sinistru din întunericul aproape nepătruns.

Afară, sclipind în aceleaşi culori vii de aur şi de argint, se înălţau edificii şi sculpturi monstruoase şi greoaie, ameţind, orbind şi apăsînd simţurile.

Pandion vedea peste tot statui de granit trandafiriu, de granit negru, de gresie roşie şi de calcar galben — toate reprezentînd imagini de faraoni zeificaţi. Atitudinile lor, prea liniştite şi prea pline de sine, nu-i păreau omeneşti. Uneori vedea coloşi cioplţi dintr-o stîncă întreagă, înalţi de cîte patruzeci de coţi, tăiaţi colţuros şi grosolan, sau sculpturi înfricoşătoare cu aspect sinistru, vopsite, cioplite cu îngrijire şi mult mai mari decît un stat de om.

La început tînărul elin, care crescuse într-o aşezare simplă, în mijlocul naturii, rămînea copleşit de uimire. In această ţară uriaşă şi bogată, totul îl impresiona puternic.

Monumentele colosale, construite prin mijloace necunoscute, care nu păreau a fi făcute de mîna unor simpli muritori, zeii cumpliţi din întunericul templelor, religia obscură, cu rituri complicate, construcţiile cu pecete de adîncă antichitate, dar îngropate acum sub nisip — toate acestea îl apăsau la început pe Pandion. Credea că locuitorii Aigyptosului, închişi în ei şi îngîmfaţi, cunoşteau cele mai adînci adevăruri şi stăpîneau ştiinţele de bază, puternice, ascunse în slovele Ţării Negre şi cu totul neînţelese pentru străini.

Şi toată ţara aceea, strînsă între pustiuri moarte pe panglica îngustă a unei văi de fluviu uriaş, care-şi trăgea apele din depărtările necunoscute ale sudului, părea a fi altă lume, fără nici o legătură cu restul Oicumenei.

Încetul cu încetul însă, mintea vie a tînărului elin, însetată de adevăruri curate şi fireşti, începu să se împotrivească nesfîrşitei mulţimi de impresii.

Acum avea timp să cugete; simţea cum în sufletu-i tînăr, cu tendinţa neobosită de a cunoaşte frumosul, creşte o pornire, mai întîi nedesluşită, apoi conştientă, de răzvrătire, împotriva vieţii şi a artei din Aigyptos.

Ai fi zis că în ţara aceea roditoare, care nu cunoştea urgia intemperiilor, cu cerul acela strălucitor şi veşnic senin, în aerul acela nespus de diafan, de proaspăt şi dătător de viaţă, oamenii ar trebui să trăiască sănătoşi şi fericiţi. Dar tînărul elin, oricît de puţin ar fi cunoscut ţara, vedea totuşi mizeria cumplită şi strîmtoarea în care trăiau nem-hiii, cei mai săraci şi cei mai numeroşi băştinaşi. Templele uriaşe, statuile uriaşe şi grădinile neasemuite nu puteau ascunde şirurile nesfîrşite de colibe sărace ale meşteşugarilor care, cu zecile de mii, munceau la palatele şi la templele capitalei. Iar în ceea ce priveşte starea robilor care se chinuiau în sutele de şene, Pandion o cunoştea mai bine decît oricare altul.

Încetul cu încetul, îşi dădea seama, tot mai limpede, că arta din Aigyptos avea alte năzuinţe, că nu căuta legile pe temeiul cărora să poată ajunge a reflecta viaţa. O singură dată s-a găsit în faţa unei privelişti care i s-a părut cunoscută, care i-a plăcut şi l-a bucurat: atuncea cînd a văzut templul Zeşer-Zeşeru, monument neîmprejmuit cu ziduri, pierdut pe pămîntul înconjurător.

Toate celelalte temple gigantice, ca şi toate mormintele, erau închise între ziduri înalte. Şi acolo, între zidurile acelea, meşterii din Aigyptos folosiseră toate mijloacele cu putinţă pentru a-l îndepărta pe om de viaţă, pentru a-l umili, a-l strivi, a-l sili să-şi simtă nimicnicia faţă de măreţia zeilor şi a faraonilor stăpînitori.

Şi într-adevăr, omul se simţea strivit cînd se uita la monumentele gigantice, cînd se gîndea la munca uriaşă şi la cantităţile colosale de materiale folosite pentru ridicarea lor. Mulţimea de forme egale, reali-

zate în acelaşi chip monoton şi mereu repetate, dădea impresia unei întinderi fără sfîrşit. Sfincşii, toţi la fel, pilonii, coloanele, zidurile toate la fel, toate cu amănunte stilizate şi scoase în evidenţă, erau tăiaţi numai în linii drepte şi neclintite. În coridoarele întunecoase ale templelor, se înălţau, de amîndouă părţile, statui uriaşe, uniforme, sinistre şi posomorite.

Oamenilor din Aigyptos le era frică de spaţiu. Izolîndu-se de natură, ei îngrămădeau în temple grămezi de piatră : coloanele, zidurile groase, grinzile cioplite tot din piatră, toate acestea ocupau, uneori, un loc mai întins decît spaţiile dintre ele. În fundul templului, şirurile de coloane erau mai dese ; în săli, lumina neîndestulătoare scădea treptat, pînă se cufunda într-un întuneric desăvîrşit. Din pricina mulţimii de uşi strîmte, templele păreau lăcaşuri misterioase, de nepătruns, iar bezna din ele sporea şi mai mult groaza pe care o inspirau zeii.

Pandion înţelese că această înrîurire asupra sufletului omenesc era calculată şi că se realizase prin experienţa adunată, secole după secole, de meşterii constructori din Aigyptos.

Dar dacă ar fi văzut monstruoasele piramide care se avîntau în înalt, cu formele lor regulate, deasupra valurilor mişcătoare ale nisipurilor din deşert, ar fi înţeles mai bine că, prin asemenea monumente, omul înfrunta, semeţ, natura, că această împotrivire semeaţă ascundea frica pe care le-o inspira stăpînitorilor Ta-Chemt-ului natura neînţeleasă şi ostilă şi — în sfîrşit — că această frică se oglindea şi în religia egiptenilor, misterioasă şi rigidă. Meşterii din Ta-Chemt îşi preamăreau zeii şi stăpînii, se străduiau să le exprime forţa în statui colosale, înfăţişîndu-i, de pildă, pe faraoni în atitudini încremenite, cu trupuri simetrice şi masive.

Pe pereţi, faraonii erau reprezentaţi în proporţii mult mai mari decît cele fireşti, pentru ca oamenii Ţării Negre, care mişunau la picioarele lor, să pară pitici. În felul acesta, regii din Aigyptos se foloseau de orice prilej pentru a-şi spori măreţia. Ei credeau

că se vor înălța și că influența lor va crește dacă vor înjosi, în toate chipurile, poporul.

Pandion își dădea seama că el, ca artist, va merge pe altă cale. În viziunea lui, frumosul era viu, armonios și proporționat, așa cum e trupul omenesc. Visa opere care să nu-l apese, care să nu-l micșoreze pe om ci, dimpotrivă, să-l înalțe. Simțea că adevărata artă e aceea care înfățișează viața voioasă și simplă. Ea trebuie să se deosebească de toate operele din Aigyptos, după cum și patria lui, cu aspectele ei variate: râuri, ogoare, păduri, mări și munți, cu anotimpurile ei atît de viu colorate, se deosebea de această țară în care stîncile se înalță toate la fel, mărginind un singur fluviu, același și iar același, cu grădini îngrijite pe care deșertul le strînge în valuri de nisip încins. Înainte cu mii de ani, locuitorii din Aigyptos se ascunseseră în valea Nilului ca să se ferească de dușmani. Acum, urmașii lor încercau să fugă de realitate, ascunzîndu-se în temple și în palate.

Pandion încă nu-și dădea seama că măreția artei din Aigyptos se datora însușirilor înnăscute ale robilor de diferite neamuri, că se alegeau, din milioane de robi, elementele cele mai înzestrate care își jertfeau în silnicie puterile creatoare întru preamărirea acestei țări a sclaviei. Eliberat cu totul din constrîngerea sentimentului de ploconire în fața puterii Aigyptosului, Pandion se hotărî să fugă cît mai curînd. Dar voia să-l înduplece mai întîi și pe prietenul său Chidogo.

Acestea erau gîndurile care-l stăpîneau atuncea cînd plecă, împreună cu conducătorul lui, cu Chidogo și cu alți zece robi, într-o lungă călătorie, spre ruinile orașului Ahetaton [1]. Vîslea pe apa lină a fluviului și simțea cu bucurie că barca înaintează ușor. Drumul era lung. Aveau de străbătut aproape trei mii de stadii. Cam aceasta era și distanța care despărțea

[1] *Ahetaton*, (azi Tel-el-Amarna), capitala faraonului Ehnaton (Amenhotep IV, 1424—1388 î.e.n.) care a încercat să introducă în Egipt o nouă religie cu un singur zeu, Aton (soarele). (N.A.)

patria lui de Creta. Altădată, această distanță i s-ar fi părut infinit de lungă. Acum însă, află că pînă la Marea Apă Verde — așa îi ziceau locuitorii din Aigyptos mării la al cărei țărm, în partea de nord, îl aștepta Tessa lui — era de două ori mai departe decît pînă la Ahetaton, și bucuria i se risipi; pentru întîia oară își dădu bine seama cît de departe se afla în adîncul Africii, „Țara de spumă" și ce distanță uriașă îl despărțea de țărmurile mării lîngă care mădăiduia să se poată întoarce.

Se pleca posomorît asupra vîslelor; barca aluneca pe panglica sclipitoare și fără sfîrșit a fluviului lin, depășind desișuri de verdeață, ogoare cultivate, stufișuri dese și stînci încinse de soare.

La pupa, adăpostit sub un cort pestriț, stătea culcat sculptorul faraonului; un sclav îl răcorea, slugarnic, cu evantalii lungi. Pe maluri erau risipite nenumărate colibe mici și neîncăpătoare: pămîntul cel mănos hrănea o uriașă îngrămădire de oameni, care umblau încolo și încoace pe ogoare, prin grădini ori prin desișurile de papirus, ca să-și agonisească o hrană sărăcăcioasă. Mii de oameni trăiau acolo, înghesuiți în ulițele prăfuite și arse de soare ale nenumăratelor orașe, pe cînd împrejur se înălțau, trufașe, templele greoaie, bine închise ca să nu pătrundă nici o rază de soare.

Deodată, Pandion își dădu seama că nu numai el și tovarășii lui munceau silnic în Ta-Chemt, că, pe cît se pare, toți cei care trăiau în căsuțele acelea jalnice, duceau aceeași viață fără bucurii, trăiau în aceeași robie, sclavi ai acelorași mari stăpînitori și demnitari care îi disprețuiau, așa cum îl disprețuiau și pe el, nenorocit sălbatic stigmatizat...

Adîncit în gînduri, lovi tare cu vîsla lui în vîsla altui rob.

— Hei, ecueșe, ai adormit? Bagă de seamă! se auzi strigătul puternic al cîrmaciului.

Noaptea, robii erau închiși: toate așezările mai mari și toate templele aveau, în preajma lor, închisori.

La popasurile de noapte, sculptorul faraonului era primit cu onoruri de căpeteniile locului : cît se odihnea, îl vegheau două slugi de încredere.

In a cincea zi de călătorie, barca ocoli un grup de stînci negricioase, scăldate la temelie de fluviu. Dincolo de ele se desfăşura o cîmpie întinsă, mărginită, spre mal, cu palmieri şi smochini înalţi, în rînduri. Barca se apropie de un chei pietruit, de la care coborau, pînă în apă, două scări largi. Deasupra zidului crenelat de pe mal, se înălţa un foişor înalt, cubic. Prin poarta grea, pe jumătate deschisă, se vedea o grădină cu iazuri şi cu pajişti înflorite ; în fund se ivea o clădire albă, împodobită cu desene în multe culori.

Era casa marelui preot al templelor de acolo.

Primit de paznici cu plecăciuni slugarnice, sculptorul faraonului intră pe poartă. Robii rămaseră afară, păziţi de doi războinici. N-avură mult de aşteptat ; sculptorul se întoarse curînd, însoţit de un bărbat care ţinea în mînă un sul de papirus, şi-şi duse robii, pe lîngă temple şi pe lîngă case, spre un teren întins, acoperit cu dărîmături de ziduri, de coloane şi de bolţi. In mijlocul acestei cetăţi moarte, se înălţau încă unele clădiri mai mici, nu prea ruinate. Buturugi rare, care se mai vedeau încă, arătau că pe acolo fuseseră cîndva grădini ; bazinele secate, iazurile, canalele fără apă şi lespezile de piatră, toate erau năpădite de valuri groase de nisip, iar de-a lungul zidurilor ruinate se întindeau povîrnişuri de nisip îngrămădit. Nu se zărea nici o vietate. O tăcere moartă plutea, grea, peste dogoarea istovitoare.

Sculptorul îi spuse lui Pandion, pe scurt, că aceste ruini erau resturile unui oraş, cîndva capitală neasemuită a unui faraon blestemat, care se lepădase de zei [1]. Numele lui nu trebuia rostit de nici un fiu adevărat al Ţării Negre.

Ce făcuse acest faraon care domnise cu patru secole mai înainte, de ce-şi construise el o capitală nouă — Pandion nu putu să afle.

[1] E vorba de Ehnaton (Amenhotep IV). (N.T.)

Însoțitorul sculptorului desfășură sulul de papirus; era un plan după care cei doi egipteni găsiră un edificiu înalt și alungit, cu coloanele de la intrare prăbușite. Pereții din interior erau căptușiți cu plăci de piatră albastră-azurie în care șerpuiau vinișoare aurii.

Pandion și ceilalți robi de la atelierul de sculptură aveau însărcinarea să scoată cu băgare de seamă aceste plăci subțiri și șlefuite, bine lipite de pereți. Munca aceasta le luă mai multe zile. Robii rămîneau și noaptea tot acolo, între ruini: hrana și apa li se aduceau de la o așezare din apropiere.

După ce terminară lucrul, Pandion, Chidogo și alți patru robi primiră poruncă să cerceteze clădirile și să caute printre ruini, poate vor găsi obiecte care să merite a fi duse în palatul faraonului. Negrul și elinul plecară împreună. Pentru întîia oară nu erau păziți nici de strajă, nici de supraveghetor. Se urcară în foișorul de la poarta unei clădiri mari și cercetară împrejurimile. Dinspre răsărit, nisipurile deșertului înaintau asupra ruinilor, întinzîndu-se, cît putea să cuprindă ochiul, în șiruri de coline scunde și în mormane de pietriș mărunt.

Pandion se uită îndărăt spre ruinile mute și, strîngînd tulburat brațul lui Chidogo, îi șopti:

— Hai să fugim! N-or să ne caute imediat, nu ne vede nimeni...

Pe obrazul liniștit al negrului trecu un zîmbet.

— Cum, tu nu știi ce e deșertul? se miră el. Dacă plecăm, mîine ne găsesc morți, uscați de soare. Ei, — Chidogo se gîndea la egipteni — ei știu ce fac! Un singur drum spre răsărit are puțuri, dar acela e păzit. Aici, pustiul ne încătușează mai rău decît lanțurile...

Posomorît, Pandion dădu din cap; pornirea de o clipă i se risipise. Coborîră în tăcere din foișor și plecară în căutare, unul într-o parte și altul în alta. Se uitau prin spărturile zidurilor, pătrundeau în întunericul dărîmăturilor. Chidogo avu norocul să găsească, înăuntrul unui palat cu două etaje, bine păstrat și cu resturi de gratii de lemn la ferestre, o mică statuie de calcar gălbui, tare, care reprezenta o fată, o egip-

teancă. Il chemă pe Pandion şi amîndoi admirară opera anonimă. Obrazul frumos al fetei era tipic: o egipteancă, într-adevăr! Elinul cunoştea chipul femeilor din Aigyptos: frunte mică, ochi înguşti, oblici, umerii obrajilor uşor proeminenţi şi buzele pline, cu gropiţe la colţuri. Chidogo îi duse sculptorului statuia găsită, iar Pandion se adînci printre ruini. Călca maşinal peste dărîmături, trecea peste grămezi de pietre, şi tot mergînd aşa, fără ţintă, ajunse în umbra răcoroasă pe care o făcea o parte dintr-un acoperiş, rămasă deasupra unei coloane. In fund, drept în faţa lui, se vedea o uşă închisă. Pandion apăsă pe clanţă. Uşa putredă se nărui şi tînărul sculptor pătrunse într-o încăpere care primea o lumină difuză prin crăpătura tavanului.

Era o odaie nu prea mare, cu ziduri groase, căptuşite cu pietre bine mînduite. Se vedeau acolo, acoperite cu un strat gros de praf, două fotolii uşoare de abanos încrustat cu ornamente albe, iar într-un colţ o lădiţă în care, printre crăpăturile scîndurilor putrede, sclipea ceva. Lîngă peretele opus, pe un soclu de granit trandafiriu şlefuit, se vedea o sculptură de piatră cenuşie, lucrată cu îngrijire numai în partea superioară şi reprezentînd o femeie tînără, în mărime naturală, între două pantere de piatră neagră, care parcă lunecau, mlădiindu-se, de o parte şi de alta a statuii, ca s-o păzească. Pandion şterse, cu luare aminte, praful de pe sculptură şi se trase un pas îndărăt, mut de admiraţie.

Autorul acelei opere reuşise să reproducă artistic, în piatră, ţesătura diafană care acoperea trupul tînăr. Mîna stîngă a femeii ţinea, strîns la piept, o floare de lotus. Părul ei des, despărţit în două şi răsucit de o parte şi de alta în şuviţe lungi şi subţiri, îi încadra faţa în valuri bogate, apoi îi cădea pînă mai jos de umeri. Fermecătoare, femeia nu părea să fie egipteancă: avea obrazul rotund, nasul drept şi mic, fruntea lată şi ochii foarte mari şi îndepărtaţi, iar maxilarul inferior nu era proeminent, ca al femeilor din Aigyptos. Pandion privi statuia din profil şi uimirea lui spori văzînd expresia ciudată, de ascuţită

ironie, întipărită de sculptor pe obrazul tinerei. Nu întîlnise niciodată vreo statuie cu o expresie de vioiciune şi de inteligenţă ca aceea ; artiştii din Aigyptos preferau imobilitatea măreaţă şi placidă.

Tînăra semăna cu femeile din Oiniada, sau mai precis, cu frumoasele care trăiau pe insulele mării lui iubite.

Faţa senină şi inteligentă a statuii era foarte departe de frumuseţea sobră a operelor din Aigyptos. Fusese cioplită de un artist desăvîrşit, fără pereche. Pandion simţi cum îl chinuie iarăşi dorul. Stătea cu braţele încrucişate şi încerca să-şi imagineze modelul după care lucrase sculptorul, să-şi reprezinte imaginea acestei femei tinere, pe care o simţea aproape, cine ştie de ce, şi care ajunsese în Aigyptos cu patru secole înainte, cine ştie cum. Căzuse oare şi ea captivă, ca şi el, ori venise acolo de bunăvoie, dintr-o ţară necunoscută ?

Cînd răzbi de sus o rază de soare şi lumina, neclară din pricina prafului, căzu asupra statuii, lui Pandion i se păru că chipul femeii îşi schimbă expresia : ochii parcă i se luminară, buzele parcă i se mişcară şi un tremur de viaţă, ascuns pînă atuncea, însufleţi luciul pietrei.

Da, iată cum ar trebui să fie statuile... iată de la cine ar trebui să înveţe artiştii cum să înfăţişeze frumuseţea vie : de la acest meşter care murise de atîta vreme ! Cu o prudenţă plină de evlavie, Pandion puse degetele pe chipul acela sculptat, desluşi amănuntele aproape imperceptibile, care dădeau impresia că opera trăia cu adevărat. Rămase mult în faţa frumoasei fete, privindu-i zîmbetul prietenesc şi totodată ironic ; i se părea că-şi găsise un nou prieten, care avea să-i lumineze, cu zîmbet mîngîietor, zilele lungi lipsite de bucurie.

Fără să vrea, gîndurile îi zburară la Tessa şi imaginea ei îi apăru, vie.

După aceea, îngîndurat, privi picturile de pe tavan şi de pe ziduri, cu ornamentele lor îmbinate : stele, mănunchiuri de lotuşi, crini unduind în linii curbe, capete de tauri. Dar deodată tresări. Imaginea în

care o văzuse pe Tessa dispăruse şi, în locul ei, se ivise pe peretele întunecat altă imagine dureroasă: captivi legaţi doi cîte doi, prosternaţi la picioarele faraonului. Îşi dădu seama că întîrziase. Trebuia să se întoarcă mai repede şi să explice pentru ce întîrziase. Dar, după ce mai aruncă o privire asupra statuii, înţelese că nu trebuia să i-o ducă sculptorului: ar fi fost, — îşi zicea Pandion, — o trădare, necunoscuta ar fi căzut a doua oară în robie. Se uită grăbit împrejur, îşi aduse aminte de lada pe care o văzuse în colţul încăperii, se lăsă în genunchi şi scoase de acolo patru cupe din faianţă în chip de flori de lotus, acoperite cu smalţ azuriu aprins. Era destul. Se mai uită o dată la statuie, silindu-se să-şi întipărească în minte toate liniile ei şi, cu un suspin greu, luă cupele. Se uită împrejur, astupă repede intrarea cu bolovani mari şi, adunînd pietriş, îl împrăştie cu grijă peste ei, ca să dea înfăţişarea unui zid surpat de mult. Apoi vîrî cu grijă cupele în centură, făcu, fără să vrea, un semn de bun rămas spre ascunzătoarea în care lăsase statuia şi plecă alergînd, luîndu-se după strigătele robilor care, pesemne, îl căutau. Printre celelalte, se deosebea glasul răsunător şi puternic al lui Chidogo.

Sculptorul faraonului îl primi cu ameninţări, dar cînd văzu vasele cele preţioase, se îmblînzi

La înapoiere, călătoria ţinu cu trei zile mai mult: vîslaşii aveau de înfruntat puterea curentului, potrivnic acum. Pandion îi povesti lui Chidogo întîmplarea cu statuia, iar acesta încuviinţă felul în care a procedat, adăugînd că tînăra aceea ar putea fi dintre maşaşi, neam care trăia în partea de nord al marelui deşert apusean.

Pandion îl ispitea pe Chidogo cu planuri de fugă, dar negrul clătina din cap: „Nu!"

În cele şapte zile de călătorie nu izbuti să-şi înduplece prietenul; el însă, Pandion, simţea că nu mai poate să trăiască aşa. Se gîndea că în curînd o să se istovească şi o să moară. Îi era dor de tovarăşii rămaşi la lucrările de construcţii şi în şenă. Îşi dădea

seama că în ei clocoteşte o forţă care, dezlănţuită, le-ar putea da libertatea, sau măcar nădejdea că odată şi odată vor fi iarăşi liberi. Pe cînd acolo unde se afla, nu-i era cu putinţă nici măcar să nădăjduiască! Şi furia neputincioasă îl înăbuşea.

Două zile după întoarcerea la atelier, sculptorul faraonului îl luă la palatul în care locuia mai-marele constructorilor. Acolo se organiza o serbare. Pandion trebuia să facă, din argilă, modele de statuete şi după aceste modele, forme pentru dulciuri.

După ce termină, primi poruncă de la stăpîn să rămînă în palat pînă la sfîrşitul ospăţului pentru ca după aceea să ducă, împreună cu alţi robi, litiera în care avea să se întoarcă acasă sculptorul faraonului. Trecînd nepăsător printre sclavii şi sclavele care umblau de colo pînă colo prin palat, Pandion se retrase în grădină.

Se înnopta. Stelele sclipeau pe cerul fără lună şi ospăţul nu se mai termina. Valurile de lumină galbenă, care pătrundeau în grădină prin ferestre, smulgeau din beznă trunchiurile de copaci, frunzişul şi tufarii înfloriţi, sclipind în luminiţe roşii pe oglinda apei din bazine. Oaspeţii erau jos, într-o sală mare, al cărei tavan se sprijinea pe coloane din trunchiuri de cedru. Dinăuntru venea zvon de muzică. Pandion, care de mult nu mai auzea decît cîntece triste şi necunoscute, se strecură nevăzut pînă la o fereastră largă şi joasă, se ascunse acolo între tufe şi rămase să se uite şi să asculte.

Din sala plină de lume venea mireazmă puternică de mirodenii. Pereţii, coloanele şi ramele ferestrelor erau împodobite cu ghirlande de flori proaspete, mai ales lotuşi, după cît putu vedea Pandion. Pe bănci scunde, lîngă locurile oaspeţilor, erau puse urcioare colorate, pline cu vin, coşuri împletite şi cupe mari cu fructe. Încălziţi de băutură, unşi cu uleiuri aromate, oaspeţii se îngrămădeau de-a lungul pereţilor, iar în mijlocul sălii, între coloane, dănţuiau încet fete îmbrăcate în haine lungi. Părul împletit în nenumărate cosiţe subţiri, le cădea, negru, pe umeri, ne-

numărate brățări de mărgele, în toate culorile, le cuprindeau încheieturile mîinilor, iar prin țesăturile subțiri se străvedeau brîiele de mărgele, tot atît de colorate, cu care erau încinse. Pandion observă dintr-o privire că femeile din Aigyptos n-aveau linii delicate și nu erau mlădioase ca cele din patria lui. Cîteva, mai tinere, stăteau la o parte și cîntau din felurite instrumente: două din flaut, una dintr-o harpă cu multe coarde, iar alte două scoteau sunete ascuțite și tremurătoare dintr-un fel de lăute lungi cu cîte două strune.

Dănțuitoarele țineau în mîini talgere subțiri și sclipitoare de bronz și le loveau unul de altul, întrerupînd din cînd în cînd melodia printr-un sunet scurt și sonor. Muzica, nouă pentru Pandion, era o alternanță de note înalte și de note joase care gemeau strident, cînd în tempo larg, cînd accelerat. Jocurile se terminară. Obosite, dănțuitoarele făcură loc cîntăreților. Pandion trăgea cu urechea, silindu-se să prindă cuvintele, dar nu izbutea decît atuncea cînd cîntau încet sau cînd notele coborau.

In cel dintîi cîntec era vorba despre o călătorie în ținuturile de la miazăzi.

„Acolo întîlnești o fată frumoasă. Ea vrea să-și închipuie că ești altul și-ți dă floarea sînului ei" — înțelese Pandion.

In alt cîntec se preamărea vitejia oamenilor din Ta-Chemt. Cîntărețiii scoteau strigăte războinice și spuneau cuvinte înflorate, pe care Pandion nu le înțelegea, așa că, tulburat, se retrase încet de la fereastră.

„Numele de viteaz nu piere cît e lumea" — iată cele din urmă cuvinte pe care le prinse, apoi cîntecul se sfîrși. După aceea se auziră rîsete, mișcare și zgomot. Pandion se uită din nou în sală.

Robii aduseră o fată cu fața albă, cu părul tăiat scurt, și o împinseră la mijloc. Fata rămase acolo, aruncînd împrejur priviri sfioase și speriate. Pe podeaua netedă se vedea risipă de flori strivite. Din mulțimea de oaspeți se desprinse un bărbat, îi spuse

fetei, răstit, cîteva cuvinte şi-i întinse o ţiteră de fildeş. Ea o luă, supusă, şi începu să-şi plimbe uşor degetele pe strune; îndată i se auzi şi glasul care, plin şi melodios, umplu sala. Oaspeţii ascultau în tăcere. Nu era o melodie egipteană, sacadată şi săltăreaţă, nu cobora prea jos, nu se ridica prea sus: notele ei se desfăşurau lin şi trist. La început căzură încet, ca nişte picături sonore, răzlețe, apoi, contopite într-un ritm legănat, uniform ca susurul valurilor, se avîntară cu o durere atît de nestăvilită, încît Pandion rămase neclintit. I se părea că în cîntecul acela, în sunetele acelea neînţelese, în glasul acela fermecător, se legăna marea liberă, marea lui dragă şi luminoasă, pe care cei de acolo n-o cunoşteau şi n-o doreau. La început rămase uluit: prea multe simţiri tăinuite i se trezeau în adîncul sufletului. Dorul de libertate, una cu fiinţa lui, dorul care-l stăpînea cu atîta putere, striga sălbatic, plîngea şi se chinuia în cîntecul acela. Astupîndu-şi urechile şi strîngînd din dinţi ca să nu ţipe, Pandion fugi în fundul grădinii. Acolo se aruncă la pămînt, sub copaci, în beznă, şi izbucni în hohote sfîşietoare de plîns, pe care nu şi le putea stăpîni...

— Hei, ecueşe, vino aici! Ecueşe! strigă sculptorul faraonului. Tînărul nu băgase de seamă că ospăţul se sfîrşise.

Se vedea bine că sculptorul era beat. Sprijinindu-se de o parte de braţul lui Pandion şi de cealaltă de un sclav născut în robie, el refuza litiera şi voia să se ducă acasă pe jos.

Mergea, poticnindu-se la hopuri. Pe la jumătatea drumului începu deodată să-l laude pe Pandion şi să-i prevestească un viitor strălucit. Pandion era încă sub impresia cîntecului. Mergea şi nu-l prea asculta. Ajunseră, aşa, la porticul înflorat al casei. In uşă se iviră soţia egipteanului şi două sclave, purtînd opaiţe. Sculptorul faraonului urcă treptele clătinîndu-se; cînd ajunseră sus, îl bătu pe Pandion peste umăr. Ştiind că sclavii de la atelier n-au voie să intre în casă, Pandion se pregătea să coboare.

— Mai aşteaptă, ecueşe! zise stăpînul vesel, silindu-se să schiţeze un zîmbet viclean. Dă-l încoace! Şi aproape smulgînd opaiţul din mîna unei sclave, îi spuse ceva în şoaptă. Sclava dispăru în întuneric, iar egipteanul îl îmbrînci pe Pandion în sala de aşteptare. Acolo, în partea stîngă era, între două ferestre, un vas mare şi frumos, împodobit cu un desen roşu închis. Pandion văzuse în Creta asemenea vase şi iarăşi i se strînse inima de durere.

— Măria sa, viaţa, sănătatea şi puterea noastră, — vorbi solemn sculptorul faraonului, — a poruncit să fac încă şapte vase la fel. Vasul e adus din ţările de lîngă marea ta. Schimbăm numai culoarea asta barbară şi punem în locul ei albastru, cum le place oamenilor din Ta-Chemt. Dacă lucrezi frumos, pun o vorbă pentru tine la Casa Mare. Şi acum... sculptorul ridică glasul şi se întoarse spre două femei negre, care se apropiau cu paşi grăbiţi.

Era sclava de adineauri şi încă una, o fată învăluită într-o mantie lungă şi înflorată.

— Apropie-te! porunci egipteanul nerăbdător, apropiind opaiţul de obrazul sclavei cu mantie.

Ochii fetei, mari, negri şi uşor bulbucaţi, se întoarseră sfioşi spre Pandion, iar printre buzele ei de copil, pline, dar fragede, se strecură un suspin tremurător. Pandion se uită la părul ei creţ scăpat de sub văl, la nasul subţire cu nările fremătînd nervos şi-şi zise că, fără îndoială, sclava era o asiatică dintr-un neam răsăritean.

— Ia priveşte, ecueşe! făcu egipteanul, smulgînd cu o mişcare nesigură, dar puternică, mantia de pe fată. Goală acum, fata ţipă uşor şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

— Ia-ţi-o de nevastă! zise sculptorul, împingînd-o. Iar fata, tremurînd din tot trupul, se lăsă la pieptul lui Pandion.

Pandion se trase puţin îndărăt şi mîngîie părul cîrlionţat al tinerei captive. Îi era milă, îl înduioşa fiinţa aceea drăgălaşă şi speriată.

Sculptorul faraonului pocni din degete, zîmbind, ca să-şi arate mulţumirea.

— Să-ți fie nevastă, ecueșe. Și să aveți copii buni, care să rămînă moștenire copiilor mei...

In sufletul lui Pandion parcă se destinse un arc de oțel. Zbuciumul inimii, trezit și sporit de cîntecul de adineauri, izbucni furtunos. O ceață roșie i se puse pe ochi. Se dădu la o parte, se uită împrejur și ridică brațul.

Trezit dintr-o dată, egipteanul fugi în casă strigîndu-și slugile într-ajutor. Fără să se mai uite în urma stăpînului spăimîntat, Pandion, rîzînd disprețuitor, lovi cu piciorul vasul cel scump din Creta. Cioburile de argilă se risipiră în clinchet ușor pe lespezi.

Atuncea casa se umplu de strigăte și de tropot. După cîteva clipe Pandion zăcea la picioarele sculptorului, iar acesta, aplecat asupră-i, îl scuipa blestemîndu-l și amenințîndu-l. Ceva mai tîrziu, după ce se mai liniștise, sculptorul îi spunea soției sale:

— Nemernicul! Ar trebui să-l ucid! Vasul pe care l-a spart face mai mult decît netrebnica lui viață... dar robul acesta poate să realizeze multe lucruri frumoase, așa că nu vreau să-l pierd. Îi cruț viața și nu-l bag la închisoare, fiindcă de acolo ajunge la minele de aur și se prăpădește. Îl trimit îndărăt la șenă, să-și bage mințile în cap. Pe urmă, la vremea semănatului, îl aduc din nou aici...

In felul acesta, snopit în bătăi, dar neînfrînt, Pandion se întoarse la șenă și, spre marea lui bucurie, găsi acolo pe cei doi etrusci, prietenii săi. După ce dărîmaseră templul, toți robii care lucrau la construcții trecuseră la udat grădinile lui Amon.

A doua zi, spre seară ușa dinăuntru a șenei se deschise, scîrțîind ca totdeauna, și Chidogo intră zîmbind, întîmpinat de toți robii cu strigăte de bucurie. Spinarea îi era umflată și brăzdată — urmele loviturilor de bici — dar omul era vesel, îi rîdea toată fața.

— Cînd am aflat că te-au trimis înapoi, — îi explică el lui Pandion, care rămăsese nedumerit, — m-am trîntit la pămînt în atelier și am început să mă

rostogolesc urlînd, apoi am început să sfărîm tot ce-mi cădea sub mînă. M-au bătut şi m-au trimis aici. Asta doream şi eu, încheie Chidogo.

— Dar parcă ziceai că vrei să ajungi meşter? îl întrebă Pandion, făcînd haz.

Negrul făcu semn că nu-i pasă şi, holbîndu-şi fioros ochii, scuipă în direcţia marii capitale.

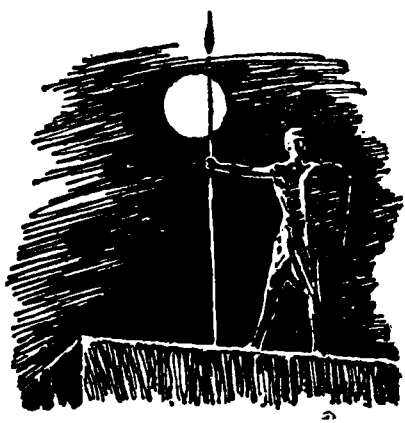

CAPITOLUL IV

LUPTA PENTRU LIBERTATE

Pietrele încinse de soare frigeau umerii şi braţele oamenilor. Adierea uşoară a vîntului nu răcorea, ci doar spulbera, de pe faţa netedă a bolovanilor de calcar, praf mărunt, care pătrundea în ochi şi orbea.

Treizeci de robi se speteau trăgînd frînghii noduroase, ca să ridice pe ziduri lespezi grele, cu basoreliefuri complicate: fiecare lespede trebuia aşezată într-un loc anume pregătit, la opt coţi înălţime. Patru sclavi încercaţi şi îndemînatici ţineau lespedea, fiecare de cîte o latură. Printre ei se afla şi Pandion, alături de un rob egiptean, singurul băştinaş din Aigyptos. Ceilalţi erau de alte neamuri. Egipteanul acela, osîndit la robie pe viaţă pentru o crimă groaz-

nică despre care nimeni nu știa nimic, avea o cușcă la capătul șenei, în colțul privilegiat dinspre sud-est.

Două semne, două dungi vinete și late, îi tăiau cruciș pieptul și spinarea. Era însemnat și pe obraz cu un șarpe roșu, iar capul îi fusese ras. Ursuz, omul nu zîmbea niciodată, n-avea nici o legătură cu nimeni și, cu toată starea nenorocită în care se afla și el, îi disprețuia pe robii străini, cum îi disprețuiau și compatrioții lui liberi.

Acum, ținîndu-și capul plecat, și fără să ia seama la ceilalți, proptea cu mîinile o lespede mare, suspendată, ca să nu se clatine.

Udă de sudoare, pielea neagră a lui Chidogo sclipea în contrast izbitor cu marmura albă șlefuită.

Deodată, Pandion văzu că frînghia scripetelui începe să se rupă și strigă: „Luați seama!" Ceilalți doi sclavi săriră la o parte, dar egipteanul, fără să dea atenție strigătului și fără să știe că frînghia se rupea, stătea neclintit sub lespede.

Repezindu-se, Pandion îl izbi scurt în piept și-l aruncă îndărăt. În aceeași clipă lespedea se prăbuși, atingîndu-l ușor pe Pandion care sărise și el la o parte, zdrelindu-i brațul. Egipteanul îngălbeni. Lespedea se izbi de zid și un colț întreg din basorelief se rupse. Furios, supraveghetorul sări la Pandion și-l lovi cu biciul. Cureaua în patru muchii, din piele de hipopotam, groasă de două degete, despică adînc pielea de pe șalele celui lovit. De durere, lui Pandion i se făcu negru înaintea ochilor.

— Ce zor ai avut, nemernicule, să scapi viața unei stîrpituri — zbieră supraveghetorul, ridicînd iarăși biciul. Dacă ar fi căzut pe trupul moale, lespedea ar fi rămas întreagă! Sculptura de pe piatră face mai mult decît o sută de păcătoși ca voi! urlă el, lovind a doua oară.

Pandion se aruncă asupra brutei, dar cîțiva războinici se repeziră, îl înșfăcară și-l biciuiră fără milă.

Noaptea următoare, Pandion zăcea pe pîntece în cușca lui. Avea fierbinți: pe spinare, pe umeri și pe picioare, bicele lăsaseră brazde adînci care se um-

ilară. Chidogo, care venise tîrîș la el, îi dădea apă și-i uda din cînd în cînd fruntea.

Cum stăteau așa în cușcă, auziră la ușă un zgomot ușor, apoi șoapte:

— Ecueșe, aici ești?

Pandion răspunse, apoi simți că-l atinge o mînă.

Era egipteanul. Scoase de la brîu un borcănaș, frecă îndelung ceva în palmă, apoi unse încetișor rănile lui Pandion cu un ulei subțire, care mirosea greu. Elinul tresărea de durere, dar mîna sigură a egipteanului nu se oprea o clipă. Cînd începu să-i ungă picioarele, lui Pandion parcă îi și trecuse durerea de pe spate și, după alte cîteva minute, rănitul se liniști și adormi.

— Cu ce l-ai uns? întrebă Chidogo, din colțul în care stătea pitit.

Egipteanul tăcu puțin, apoi îi răspunse:

— L-am uns cu *chithi,* cel mai bun leac, un secret al preoților noștri. Mi l-a dat și mie mama: îl cumpărase cu bani mulți de la un ostaș.

— Ești un om cumsecade. Iartă-mă, dar credeam că ești o scîrbă! strigă negrul.

Egipteanul mormăi ceva printre dinți și dispăru fără zgomot în întuneric.

Din ziua aceea se împrieteni cu tînărul elin; pe prietenii acestuia însă tot nu-i lua în seamă, ca și înainte. Acum Pandion auzea adeseori, noaptea, zgomot pe lîngă cușcă; dacă nu era nimeni la el, trupul ciolănos al egipteanului se strecura grăbit înăuntru. Deși născut în Ta-Chemt, deși singur și înrăit de suferințe, cînd rămînea între patru ochi cu tînărul elin era totuși sincer și vorbăreț. Pandion îi află curînd povestea.

Iahmos — fiu al lunii — se trăgea dintr-un neam vechi de *nedșeși,* adică foști slujitori credincioși ai faraonilor de demult, dar care, o dată cu schimbarea dinastiei, fuseseră înlăturați și aruncați în sărăcie. Iahmos însă, inițiat în științe, ajunsese scrib la guvernatorul din Sep Epur[1], cînd, îndemnat de soarta lui blestemată, se îndrăgostise de fata unui construc-

[1] Sep — provincie. (N.A.)

tor care îi cerea o sumă mare de bani. Pierzîndu-şi capul, ameţit de dragoste şi neavînd nici o nădejde că o să se poată îmbogăţi repede, Iahmos se hotărî să găsească cu orice chip suma de care avea nevoie şi, în felul acesta, se făcu jefuitor de morminte regeşti. Ştiinţa de carte îl ajuta mult în această înspăimîntătoare îndeletnicire, care se pedepsea cu multă cruzime. In scurt timp adună aur mult. Află însă, într-o bună zi, că iubita lui se măritase cu un slujbaş, departe, în ţinuturile de la sud.

Incercă să-şi înece durerea în ospeţe zgomotoase şi cu femei cumpărate, aşa că banii se duseră repede. Curînd avu nevoie de alţii. Cunoscînd acum căile întunecate care duceau la bogăţie, se apucă din nou de groaznica lui îndeletnicire, dar pînă la urmă l-au prins şi l-au torturat cumplit. Dintre tovarăşii lui, unii au fost executaţi pe loc, alţii şi-au găsit moartea în chinuri grele. El a fost osîndit să muncească în minele de aur. Convoaiele de condamnaţi erau îndreptate într-acolo numai o dată pe an, în timpul inundaţiilor [1], aşa că Iahmos fusese trimis deocamdată la o şenă unde era nevoie de braţe de muncă, deoarece se ridica un zid nou la templul lui Ptah[2].

Pandion îl asculta cu interes, minunîndu-se de curajul nemaipomenit al egipteanului care, altminteri, nu prea arăta a războinic.

Iahmos îi povestea cîte îndurase prin criptele înspăimîntătoare, unde capcane născocite de constructori iscusiţi pîndeau, la fiecare pas, să prindă şi să ucidă în chinuri pe îndrăzneţii profanatori.

In mormintele cele mai vechi, ascunse la mari adîncimi sub piramide uriaşe, comorile şi sarcofagele erau apărate de porţi grele, care închideau îngustele galerii de trecere. Mai tîrziu se construiseră labirinte de galerii care nu duceau nicăieri, dar în care puteai să-ţi găseşti moartea în vreunul din puţurile adînci şi cu pereţi netezi, săpate acolo din loc în loc, ori puteai

[1] Revărsarea Nilului (urmare a ploilor mari din Abisinia şi din Cordofan), nu începe înainte de sfîrşitul lunii iunie. In Egipt nu plouă însă niciodată. (N.T.)

[2] Unul din cei 8 zei principali ai Egiptului. (N.A.)

fi zdrobit de bolovani grei care se prăbuşeau de sus cînd tu, jefuitor, încercai să dai la o parte lespedea care închidea intrarea în galerie, ori te puteau acoperi, cînd călcai pragul criptei, valurile de nisip care năvăleau din gropile făcute mai sus. Iar dacă îndrăzneai să pătrunzi şi mai departe, se prăbuşeau asupră-ţi mase de pămînt şi te închideau, la strîmtoare, între mormanele de nisip şi pămînt, surpat în urma ta, numai pentru că te încumetaseşi să tulburi liniştea de mult răposaţilor faraoni. In alte morminte, mai puţin vechi, în bezna galeriilor scunde, se deschideau fără zgomot fălci de piatră, care te înhăţau. Gratii, în care erau înfipte sulite cu vîrfurile înainte, se prăbuşeau de pe coloane peste cei veniţi, îndată ce picioarele lor călcau pe o anumită lespede a podelei. Iahmos ştia cîte asemenea capcane groaznice stăteau ascunse, de milenii şi milenii, în tăcere şi întuneric, aşteptîndu-şi victimele. Experienţa se căpăta cu preţul vieţii multora din tovarăşii de jaf. Nu o dată, egipteanul dăduse peste resturile jalnice ale necunoscuţilor care îşi pierduseră viaţa prinşi în capcane, cine ştie cînd.

Iahmos şi tovarăşii lui petrecuseră multe nopţi la marginea deşertului apusean, acolo unde cetăţile morţilor se întindeau pînă departe, la sute de mii de coţi. Cufundaţi în întuneric, neîndrăznind să vorbească ori să aprindă vreo lumină, pe dibuite, ameţiţi de urletele sinistre ale şacalilor şi ale hienelor, ori înfioraţi, ca de tunet, de răcnetele leilor, jefuitorii săpau în galerii înăbuşitoare ori străpungeau cîte o stîncă dintr-o parte într-alta, căutînd să descopere direcţia în care se afla mormîntul ascuns în adîncuri.

Era o meserie înspăimîntătoare, pe potriva acelui popor care, căutînd să păstreze pentru eternitate nu faptele vii, ci gloria celor morţi, se gîndea mai mult la moarte decît la viaţă.

Adînc zguduit, Pandion, care de dragul unor plăceri de o clipă îşi pusese şi el adeseori viaţa în cumpănă, îl asculta cu spaimă pe omul acela slab şi becisnic — şi nu-l înţelegea.

— Dar de ce nu te lăsai de toate acestea ? îl întrebă el o dată. Cum adică, nu puteai să pleci ?

Egipteanul rîse amar, în tăcere.

— Ţara Ta-Chemt-ului nu e o ţară ca celelalte. Tu, străine, nu poţi s-o înţelegi. Noi, cei de aici, sîntem toţi captivi, nu numai robii, dar şi fiii liberi ai Ţării Negre. Altădată, în vremuri de mult uitate, deşerturile ne ocroteau. Acum, deşerturile ne sugrumă. Ta-Chemt-ul e o uriaşă închisoare pentru toţi, deoarece noi nu putem duce războaie cu neamurile îndepărtate, cu oştiri numeroase.

La apus, un deşert — regat al morţii ; la răsărit altul, care nu poate fi străbătut decît de caravane mari, cu provizii de apă ; la miazăzi, triburi sălbatice, care ne duşmănesc — iar popoarele vecine fierb de mînie împotriva ţării noastre, care şi-a clădit bunăstarea pe suferinţa neamurilor mai slabe.

Tu nu eşti fiu al Ta-Chemt-ului şi nu poţi să-ţi dai seama ce îngrozitor e pentru noi să murim în ţinuturi străine. În această vale Hapi, aceeaşi peste tot, în care strămoşii noştri au trăit mii de ani, au desfundat pămîntul, l-au brăzdat cu canale şi l-au făcut roditor — aici trebuie să murim şi noi. Ta-Chemt-ul e închis: acesta e blestemul care-l apasă. Acolo unde sînt prea mulţi oameni, vieţile lor n-au nici un preţ. De mutat, n-avem unde să ne mutăm : o fi el poporul nostru ales de zei, dar oamenii din ţările străine nu-l iubesc...

— Acum însă, n-ar fi mai bine să fugi ? stărui Pandion.

— Să fug, singur şi înfierat ? se miră egipteanul. Soarta mea e mai tristă decît a unui străin. Ţine minte, ecueşe : de aici nu fuge nimeni ! Afară numai dacă vreo putere ar răsturna toată Ţara Pămîntului Negru. Dar cine ar putea s-o răstoarne ? Şi totuşi asta s-a întîmplat cîndva, în vremurile de demult... Şi Iahmos oftă trist.

Mai atent încă decît pînă atuncea, Pandion se grăbi să-l descoase. Află că, din cînd în cînd, ţara era zguduită de mari răscoale, care porneau de la robi. Mai află că, alături de răsculaţi, se ridica şi sărăcimea, deoarece traiul săracilor nu se deosebea mult de acel

al robilor. Află, în sfîrșit, că oamenilor de rînd nu le era îngăduit să aibă legături cu robii, pentru că „omul sărac aţîţă furia mulţimilor din casele de muncă" — așa scriau faraonii în poveţele pe care le dădeau copiilor.

Strîmtă era lumea bieţilor fii ai Ta-Chemt-ului ! Plugarul și meșteșugarul nu cunoșteau decît o singură uliţă din așezarea lor. Căutau să aibă cît mai puţini cunoscuţi și se umileau înaintea străjerilor „vestitori", care aduceau poruncile date de slujbași. Faraonul cerea supunere și muncă grea, iar cei cît de puţin vinovaţi erau bătuţi fără milă. Nenumăraţi slujbași împovărau ţara. Afară de preoţi și de demnitari, nimeni nu avea voie să iasă din sălașul lui și să călătorească.

Rugat de Pandion, Iahmos îi desenă pe nisip, la lumina slabă a lunii, o schiţă a Ta-Chemt-ului. Și tînărul elin se îngrozi. Se găsea în mijlocul văii unui mare fluviu, lung de mai multe mii de stadii. La miazănoapte și la miazăzi era apă, deci viaţă, însă nimeni nu s-ar fi putut strecura pînă la hotare prin această ţară înţesată de fortificaţii și cu o populaţie atît de deasă. De amîndouă părţile, aproape de tot, se întindeau ţinuturi pustii, în care omul nu-și putea agonisi traiul.

Puţinele drumuri pe care se aflau popasuri cu apă erau pline de caravane și bine păzite.

După plecarea egipteanului, Pandion petrecu o noapte fără somn : încerca să-născocească un plan de evadare. Își dădea bine seama că, în măsura în care îl va istovi munca de rob, muncă peste puterile omenești, îi va pieri și nădejdea de scăpare. Iar norocul nu putea să surîdă decît unui om neobișnuit de răbdător și de puternic.

In noaptea următoare, Pandion se tîrî pînă la etruscul Cavi, îi povesti tot ce aflase de la egiptean și-l rugă stăruitor să încerce a-i răscula pe robi. Cavi își ciupea îngîndurat barba și tăcea, dar Pandion știa prea bine că răscoala era pregătită mai demult, că grupurile de robi din diferte neamuri își și aleseseră conducătorii.

— Nu mai pot îndura. La ce bun ? strigă el cu atîta patimă, încît Cavi se grăbi să-i astupe gura. Mai bine moartea, adăugă elinul cu glas înăbuşit. Ce să mai aşteptăm ? Ce poate să se schimbe ? Peste zece ani, chiar dacă s-o schimba ceva, noi n-o să mai putem nici lupta, nici fugi. Cum ? Ţi-e frică de moarte ?

Cavi înălţă mîna.

— Ştii bine că nu mi-e frică, îi tăie vorba. Dar avem în seama noastră cinci sute de vieţi. Vrei să le sacrifici ? Ar fi un preţ prea scump pentru moartea ta !

Pandion se ridică atît de repede, încît se izbi cu capul de tavan.

— Am să mă mai gîndesc, avem să mai vorbim, se grăbi să adauge Cavi. E păcat doar că nu sînt decît două şene pe aici, pe aproape. Şi e prost că n-avem şi în altele oameni de-ai noştri. Mai vorbim noi mîine noapte, îţi dau eu de ştire. Spune-i şi lui Chidogo...

Pandion ieşi din cuşca etruscului şi o luă tîrîş de-a lungul zidului. Cu toate că se grăbea să ajungă la cuşca lui înainte de răsăritul lunii, trecu totuşi şi pe la Iahmos. Egipteanul nu dormea.

— M-am tirît pînă la tine, — şopti egipteanul mişcat, — dar nu te-am găsit. Voiam să-ţi spun... Se opri o clipă, apoi urmă : Am auzit că mîine mă trimit de aici, cu încă alţi trei sute, la minele de aur, în deşert. De acolo nu se mai întoarce nimeni...

— De ce ? întrebă Pandion.

— Puţini din robii trimişi acolo trăiesc mai mult de un an. Nimic nu e mai groaznic decît munca aceea în inima fierbinte a muntelui, fără nici un pic de aer. Apa, cîtă li se dă, nu le ajunge, iar oamenii trebuie să spargă stînca tare şi să care în spinare coşuri pline cu minereu. Spre sfîrşitul zilei de lucru, chiar şi cei mai rezistenţi cad în nesimţire şi pierd sînge pe urechi şi pe gură. Rămîi cu bine, ecueşe ; eşti om luminat. Mi-eşti drag, cu toate că zadarnic m-ai scăpat de la moarte. Nu mi-eşti drag pentru asta, ci pentru că ai suflet... Dezgustat de viaţă, un străvechi cîntăreţ de-al nostru a înălţat un imn întru preamărirea morţii şi acum îl repet şi eu :

— „Nu pot uita de moarte, cum nu poate uita bolnavul de vindecare şi de lume, — şopti egipteanul, — cum nu pot uita să mă adăpostesc sub pînza corăbiei atuncea cînd şuieră vîntul, cum nu pot uita mireasma de lotus, drumul spălat de ploaie, ori întoarcerea din război..."

Glasul lui Iahmos se frînse într-un suspin.

Cuprins de milă, tînărul elin se apropie de el.

— Dar ai putea, singur să te...

Pandion nu-şi termină vorba, că Iahmos se trase înapoi.

— Ce spui, străine ? Cum aş putea oare să-i cer lui Ka [1] să-l roadă pe Ba [2] în chinuri care nu se vor termina în vecii vecilor ?...

Pandion nu înţelegea nimic. Era pe deplin încredinţat că o dată cu moartea se sfîrşesc şi chinurile. Dar nu zise nimic, ca să cruţe credinţa egipteanului.

Iahmos înlătură aşternutul de paie şi începu să sape într-un colţ, grăbit.

— Uite, primeşte pumnalul acesta... dacă o fi să îndrăzneşti cîndva... Iar asta... ca să-ţi aduci aminte de mine, dacă s-o întîmpla cumva să scapi din robie... Şi zicînd aşa, Iahmos vîri în mîna lui Pandion un obiect neted şi rece.

— Ce îmi dai şi la ce-mi poate folosi ? se miră tînărul elin.

— E o piatră pe care am găsit-o în subteranele unui templu vechi, ascuns între stînci.

Şi, bucuros că avea prilejul să-şi uite soarta evocînd amintiri, Iahmos îi povesti lui Pandion cum, de mult, pe vremea cînd căuta morminte bogate, dăduse peste un templu străvechi, misterios, ce se înalţa într-o adîncitură a marelui fluviu, la mii de coţi mai jos de „Cetatea" de scaun a lui Nut-Amon.

...O luase pe urmele unei cărări vechi care, pornind de pe malul unui golf mic, năpădit de stufăriş des, ducea către nişte stînci cu pereţii drepţi. Locul acela

---

[1] Ka — după credinţa egipteană, sufletul raţional (raţiunea). (N.A.)

[2] Ba — imaginea trupului. (N.A.)

era departe de orice aşezări omeneşti şi nu era cercetat de nimeni, deoarece malurile stîncoase şi aspre nu atrăgeau cu nimic nici pe agricultori, nici pe păstori.

Prin urmare, Iahmos putea să-şi caute în liniştе de cercetările lui. Fără să piardă timpul, porni, ţinînd cărarea, pe fundul unei văi strîmte şi pline de bolovani. Dar cărarea era astupată: pesemne că bolovanii se prăbuşiseră mult mai încoace de vremea cînd legătura cu malul fluviului se făcea pe acolo. Egipteanul trecea anevoie peste bolovanii rupţi din stîncă, peste şanţurile săpate de ape, printre tufele pline de ţepi. Valea era plină de paianjeni, şi pînzele lor, întinse de-a curmezişul trecătorii, se lipeau de obrazul năduşit al jefuitorului de morminte regeşti...

În cele din urmă, zidurile văii înguste se îndepărtară unul de altul, descoperind o văgăună strînsă între coline înalte. În mijlocul ei se ridica o movilă cu cîte un şir de şanţuri de irigaţie de fiecare parte ; poate că, pe vremuri, fusese acolo un izvor din care oamenii trăgeau apă pentru grădini. O tăcere de mormînt stăruia în negura tulbure a văii. Aerul era înăbuşitor şi neclintit. Stînci negre şi lucioase se înălţau de jur împrejur închizînd văgăuna. Numai în partea opusă se zărea o trecătoare strîmtă, la fel cu aceea prin care ajunsese Iahmos în locul acela uitat de lume.

Jefuitorul se urcă pe o colină şi de acolo văzu, deschisă în stîncă, gura unei galerii, pe care n-o putuse descoperi mai înainte din pricină că i-o ascundea creştetul movilei. Gura galeriei era astupată şi Iahmos trebui să se trudească mult pînă să pătrundă înăuntru. În galerie era întuneric şi răcoare. După ce se odihni puţin, îşi aprinse opaiţul pe care-l purta totdeauna cu el şi porni de-a lungul coridorului înalt, cercetînd cu grijă statuile care-l străjuiau de amîndouă părţile : îi era frică de cursele viclene, care ucideau în chinuri pe trecători. Dar temerile lui se dovediră deşarte, fie că străvechii constructori nu pregătiseră capcane, ştiind că locul era bine tăinuit, fie că, după mii şi mii de ani, ruinate şi ele, capcanele nu mai puteau ucide. Iahmos pătrunse fără nici o piedică într-o vastă subterană

rotundă. Acolo, în mijloc, era cioplit în piatră zeul Thot, care, din înălțimea soclului, își întindea pliscul lung spre pămînt. În pereți se vedeau zece intrări, înguste doar cît niște crăpături și așezate la depărtări egale una de alta. Toate dădeau în încăperi pline cu obiecte pe jumătate putrezite de vreme: suluri, papirusuri, tăbliță de lemn cu desene și cu inscripții... Una din încăperi era încărcată cu mănunchiuri de ierburi uscate, care se prefăceau în praf la cea mai ușoară atingere, în alta zăceau grămezi de pietre. Iahmos cercetă opt încăperi fără să descopere nimic de seamă. Toate erau pătrate. A noua intrare îl duse într-o încăpere alungită, cu coloane de granit de-a lungul pereților. Între coloane erau fixate plăci de diabază[1] neagră, acoperite cu inscripții în limba străveche a Ta-Chemt-ului. În mijlocul încăperii era încă o statuie a zeului Thot, cel cu pliscul lung. Pe soclul statuii, într-o cupă plată de aramă, sclipi în lumina opaițului o piatră scumpă. Iahmos o ridică lacom, o apropie de flacără, a mică și nu-și putu stăpîni un strigăt de dezamăgire: piatra nu era dintre cele prețuite în Ta-Chemt. Ochiul încercat al jefuitorului văzu dintr-o dată că nu avea valoare. Totuși, lucru ciudat, cu cît se uita mai atent la ea, cu atît piatra necunoscută i se părea mai atrăgătoare. Era o bucată de cristal verde-azuriu, cît un vîrf de suliță, plată, șlefuită și nespus de străvezie. Interesat acum, Iahmos cercetă inscripțiile de pe pereți, în nădejdea că va găsi vreo însemnare cu privire la piatră. Încă nu uitase limba străvechilor locuitori ai Ta-Chemt-ului, pe care o învățase în școala superioară de scribi, așa că încercă să descifreze ieroglifele păstrate neatinse pe placa de diabază.

În subsol era aer puțin, orificiile pentru aerisirea templului se astupaseră de mult, iar uleiul din opaiț era pe sfîrșite. Totuși, Iahmos citea, citea stăruitor. Încetul cu încetul, se desfășura înaintea lui, a hoțului prigonit de societate, povestea unei întîmplări din timpurile străvechi, curînd după terminarea marii

[1] *Diabază* — rocă asemănătoare cu bazaltul. (N.T.)

piramide a lui Hufu[1]. Faraonul Gedefra l-a trimis atuncea pe Baurged, vistiernicul lui, departe în sud, în Ta-Nuter, Ţara Duhurilor, să cunoască hotarele pământului şi Marele Arc, adică oceanul. Baurged a plecat cu şapte corăbii, cele mai bune pe care le avea ţara, pornind din Sun[2], port la Apele de Azur[3]. Şapte ani a ţinut călătoria fiilor Ţării Negre. Au ajuns la Marele Arc, plutind apoi mult timp spre miazăzi, de-a lungul unor ţărmuri necunoscute. Jumătate din oameni şi patru corăbii au pierit în furtunile cumplite din Marele Arc, dar cei rămaşi au poposit în Puntul legendar. Porunca faraonului îi gonea însă tot înainte: trebuia să afle unde se găseau, în sudul îndepărtat, hotarele pământului. Şi fiii Ţării Negre şi-au părăsit corăbiile şi au pornit spre sud pe uscat.

Au călătorit aşa doi ani şi mai bine prin păduri întunecoase, au străbătut stepe nesfîrşite, au trecut peste munţi înfricoşători — lăcaşuri de fulgere — şi au ajuns, sfîrşiţi de puteri, la un fluviu mare, unde trăia un popor puternic, care ştia să zidească temple de piatră. Şi s-au încredinţat că hotarele pământului rămîneau mereu tot în depărtări necuprinse, undeva în sud, peste stepele azurii şi pădurile cu frunze de argint şi că, dincolo de marginea pământului, se întinde iarăşi Marele Arc, Oceanul, ale cărui hotare nici un muritor nu le putea cunoaşte. Dîndu-şi seama că nu vor fi în stare să împlinească pînă la capăt porunca faraonului, navigatorii s-au întors în Punt şi au echipat alte vase în locul celor vechi, mîncate de carii sau sparte în lupta cu valurile Marelui Arc. Dar cei rămaşi abia ajungeau pentru o singură corabie. După ce au încărcat-o cu darurile primite în Punt, vitejii au vrut să se întoarcă îndărăt tot pe drumul neînchipuit de greu pe care veniseră. Dorinţa lor de a se vedea în patrie le-a sporit puterile: au biruit vînturile, valurile, furtunile

[1] Mai cunoscut sub numele de Cheops, faraon din dinastia a IV-a, a domnit în jurul anului 2900 î.e.n. (N.T.)

[2] *Portul Sun,* azi Kosseir, la Marea Roşie. (N.A.)

[3] *Apele de Azur,* Marea Roşie. (N.A.)

de nisip, perfidia stîncilor submarine, foamea şi setea, şi au ajuns în portul Sun după şapte ani de la plecare.

În timpul acesta, în Ţara Neagră se schimbaseră multe: noul faraon, necruţătorul Hafra [1], îşi silea supuşii să uite de toate, afară de construirea celei de a doua piramide, deoarece voia ca acest monument colosal să-i preamărească numele peste mii şi mii de veacuri. Întoarcerea călătorilor a nedumerit pe toată lumea, dar faraonul a rămas dezamăgit, aflînd că marginile pămîntului şi ale oceanului nu puteau fi atinse şi că popoarele care trăiau departe, la sud, erau foarte numeroase. Baurged îi dovedise, lui, care se socotea stăpîn al lumii întregi, că Ta-Chemt-ul nu era decît un colţişor din nemărginitul pămînt cu păduri întinse, cu rîuri nenumărate, cu tot felul de roade şi de fiare, locuit de tot felul de neamuri care se pricepeau şi ele să muncească şi să vîneze...

Mînia faraonului s-a abătut atuncea asupra călătorilor: tovarăşii lui Baurged au fost exilaţi în ţinuturi îndepărtate, s-a dat opreliştе, sub ameninţarea pedepsei cu moartea, să nu se vorbească despre această călătorie, s-au şters din însemnările faraonului Gedefra pasajele în care se pomenea despre misiunea acestor călători în sud, în Ţara Duhurilor — şi însuşi Baurged ar fi pierit de mînia lui Hafra, iar amintirea călătoriei lui ar fi dispărut pentru totdeauna din mintea oamenilor, dacă n-ar fi intervenit bătrînul preot al lui Thot. Zeul Thot era ocrotitorul ştiinţelor, al artelor şi literelor, şi însuşi preotul îl îndemnase pe răposatul faraon să caute marginile pămîntului şi noi bogăţii, atît de necesare Ta-Chemt-ului sărăcit de cheltuielile ce se făcuseră pentru uriaşa piramidă. Înlăturat de preoţii lui Ra [2] de la curtea faraonului Hafra, preotul i-a venit în ajutor călătorului şi l-a adăpostit în tainicul templu al lui

[1] Numit de greci Chefreu, din dinastia a IV-a, începutul mileniului III î.e.n. (N.T.)

[2] Ra — numele zeului soarelui, zeitate supremă în Regatul Vechi. (N.A)

Thot, unde pusese la adăpost și felurite cărți secrete, planuri, plante și pietre aduse din țările îndepărtate. Apoi a poruncit ca povestea marii călătorii a lui Baurged să fie scrisă pe lespezi de piatră și păstrată într-o tainiță subterană, pînă va veni vremea să fie scoase la iveală. Din cea mai îndepărtată țară la care ajunsese dincolo de marele fluviu de la miazăzi, Baurged adusese o piatră verde-azurie, prin care lumina străbătea ușor. Locuitorii din Ta-Chemt n-o cunoșteau, deoarece asemenea pietre se găseau numai la sud de marele fluviu, în Țara Stepelor Azurii, la care soseai după trei luni de drum. Baurged i-o oferise zeului Thot, ca dovadă că ajunsese la marginea lumii. Acum, Iahmos o găsise pe soclul statuii și o luase.

Nu putuse citi povestea întregii călătorii, fiindcă, în momentul cînd ajunsese la descrierea unor grădini submarine fermecate, descoperite de călătorii care plutiseră pe Apele de Azur, i se stinsese opaițul. Jefuitorul izbutise cu greu să iasă din subterane. Luase cu el numai piatra cea minunată, adusă din țări îndepărtate.

La lumina zilei, piatra părea și mai frumoasă. Iahmos nu se mai despărțise de ea, dar piatra nu-i adusese noroc.

Pandion avea de străbătut cale lungă pînă în patrie, și Iahmos nădăjduia că această piatră, cu care Baurged izbutise să se întoarcă din depărtări ca acelea, îi va ajuta și elinului.

— Și pînă atuncea nu știuseși nimic despre această călătorie? îl întrebă Pandion.

— Nu, ea a rămas ascunsă fiilor Ta-Chemt-ului, îi răspunse Iahmos. Puntul îl cunoaștem de mult; corăbiile Ta-Chemt-ului au făcut multe călătorii acolo, dar ținuturile din sudul îndepărtat sînt încă, pentru noi, Țara misterioasă a Duhurilor.

— Bine, dar se poate să nu mai fi încercat și alții? Și nimeni n-a mai fost în stare, ca tine, să descifreze acele inscripții străvechi și să vorbească despre ele? stărui Pandion.

Iahmos rămase îngîndurat; nu știa ce să-i răspundă.

— Cîrmuitorii ținuturilor de la miazăzi au făcut multe călătorii pînă în adîncul ținuturilor de acolo, dar n-au lăsat alte însemnări. Au înșirat, în slove, doar bogățiile pe care le-au jefuit pentru faraon: fildeș, aur și pești. Căile însă au rămas necunoscute și nimeni n-a încercat să treacă pe mare dincolo de Punt. Prea mari sînt primejdiile, iar țara nu mai are oameni viteji ca acei din vechime.

— Dar de ce n-a citit nimeni inscripțiile? stăruia mereu Pandion.

— Nu știu... nu pot să-ți spun, mărturisi egipteanul.

Intr-adevăr, Iahmos nu putea să știe că preoții, care treceau în ochii oamenilor Țării Negre drept mari învățați, păzitori ai tainelor străvechi, nu mai aveau de mult aceste însușiri. Știința degenerase în rituri religioase și în formule magice; papirusurile care păstrau înțelepciunea veacurilor de demult pieriseră, mistuite de veacuri, în morminte. Templele erau părăsite și ruinate și nimeni nu se interesa de istoria oglindită în nenumăratele inscripții săpate în trainică piatră. Iahmos era străin de adevărul că aceasta era soarta de neînlăturat a științelor care se rup de forțele dătătoare de viață ale poporului și se închid într-un cerc îngust de inițiați...

Zorile se apropiau. Pandion se despărți, cu inima grea, de nefericitul și deznădăjduitul egiptean. Voia să ia numai pumnalul, iar piatra să i-o lase.

— Cum, tot nu înțelegi că nu mai am nevoie de nimic? îl întrebă Iahmos. Și vrei să lași minunea asta de piatră aici, în șenă, în groapa asta murdară?

Pandion luă pumnalul în dinți, strînse piatra în mînă și se tîrî, cît putu mai repede, spre cușca lui, ferindu-se cu grijă de lumina lunii.

Zăcu așa, treaz, pînă spre ziuă. Obrajii îi ardeau, trupul îi tremura. Se gîndea că soarta lui făcea, acum, o mare cotitură, că poate i se apropie sfîrșitul zilelor dureroase, pustii, deznădăjduite și chinuitoare.

Gaura care slujea de intrare în cușcă însemna pe zid o pată cenușie; întunericul opac din bîrlogul sără-

căcios se mai risipise. Pandion ridică pumnalul în lumina difuză. Lama era lată, de bronz negru [1], cu o nervură la mijloc şi bine ascuţită. Pe mînerul masiv, bătut în azem, era sculptată o leoaică cu trupul încordat — simbol al fioroasei zeiţe Sehmet. Pandion săpă cu pumnalul o groapă mică într-un colţ, sub perete, şi ascunse acolo darul primit. Atuncea îşi aduse aminte de piatră; o găsi în paie, pe dibuite, şi se apropie iarăşi de ieşire, s-o vadă mai bine.

Piatra turtită, cu marginile rotunjite, tare, foarte curată şi foarte străvezie, nu mai mare decît un vîrf de suliţă, în lumina tristă şi scăzută a zorilor, părea de azur brumat.

Pandion o aşeză pe palmă şi scoase mîna din cuşcă. În aceeaşi clipă, soarele care răsărea îşi revărsă razele asupra ei. Piatra străluci puternic, iar culoarea, verde-azurie, izbucni surprinzător de vie, de luminoasă şi adîncă, cu o nuanţă caldă, ca a vinului auriu şi transparent. Faţa pietrei, netedă ca oglinda, fusese şlefuită pesemne.

Strălucirea ei îi aduse aminte lui Pandion de ceva drag inimii sale şi îi încălzi sufletul împovărat. Marea... Într-adevăr, aşa arată marea departe de ţărm, la ceasul cînd soarele e sus pe albastrul cerului fără nori. Natur-ae, piatră divină — aşa o numise nefericitul Iahmos!

Neasemuita izbucnire de lumină a cristalului, în dimineaţa aceea lipsită de bucurii, îi păru tînărului elin ca un semn prevestitor de noroc.

Da, nepreţuite erau aceste daruri! Un pumnal şi o nestemată cum nu s-a mai văzut! Pandion era acum încredinţat că piatra îl va ajuta să se întoarcă la mare — la marea care nu-l va trăda, care îi va reda libertatea şi patria. Îşi cufundă privirea în adîncul ei străveziu, din care se ridicau valuri ca acele de pe ţărmurile patriei...

---

[1] Bronz negru — aliaj extraordinar de dur, aramă şi un metal rar. Metalurgii din vechime ştiau să facă aliaje foarte dure, amestecînd bronzul cu zinc, cu cadmiu sau cu alte metale. (N.A.)

Toba răpăi înăbuşit şi ameninţător deasupra cuştilor din şenă : suna deşteptarea !

Pandion se hotărî să nu se despartă de piatra cea minunată, să nu lase acest simbol al mării slobode în pămîntul prăfuit din şenă, şi să-l păstreze la el, toată viaţa !

După mai multe încercări neizbutite, descoperi, în sfîrşit, un mijloc : ascunse bine piatra în centură, apoi îngropă repede pumnalul. Era cît pe aci să întîrzie de la masa de dimineaţă.

Pe drum, şi mai tîrziu, în timp ce lucra în grădină, îl urmări din ochi pe Cavi. Etruscul le spunea, scurt, cîte un cuvînt, cînd unuia, cînd altuia din conducătorii aleşi de oamenii din şenă. Pandion îi cunoştea. Unul după altul, aceştia alergau şi transmiteau şi altora ce le spusese el.

Elinul prinse un moment potrivit şi se apropie de Cavi. Omul cioplea un bloc de piatră. Fără să-şi ridice capul, îi spuse repede şi cu glas înăbuşit, pe nerăsuflate :

— Astă-seară, înainte de răsăritul lunii, în trecătoarea din margine, lîngă zidul dinspre miazănoapte...

Pandion se întoarse la munca lui. Mai tîrziu, în drum spre şenă, îi împărtăşi şi lui Chidogo porunca etruscului.

Îşi petrecu toată seara în aşteptare. De mult nu-şi mai simţise sufletul atît de avîntat, de mult nu mai fusese atît de hotărît să lupte !

Îndată ce şena se linişti şi războinicii de pe ziduri aţipiră, Chidogo se ivi în umbra cuştii lui Pandion.

Se tîrîră apoi împreună spre zid, strecurîndu-se printre cocioabe. Ajunseră la zidul dinspre miazăzi şi intrară în trecătoare. Întunericul era negru ca păcura.

Războinicii se arătau rar pe creasta acestui zid : le venea mai uşor să supravegheze ce se petrece jos, uitîndu-se prin golurile dintre cuşti, sau de pe zidul de la apus, sau de pe cel de la răsărit. Aşadar oamenii puteau nădăjdui că paza de sus n-o să audă un schimb de vorbe şoptite jos, cu glas scăzut.

În trecătoare erau culcați, pe două rînduri, cap la cap și atingînd pereții cu picioarele, nu mai puțin de șaizeci de robi. Printre ei erau și Cavi și Remd.

Cel mai în vîrstă dintre etrusci îi chemă la el, în șoaptă, pe Pandion și pe Chidogo.

Tînărul elin puse, pe dibuite, pumnalul în mîna etruscului. Omul simți răceala metalului. După o clipă de nedumerire, înțelese și strînse repede mîna: se tăie, dar apucă arma cu lăcomie, mulțumind pe șoptite.

Chinuit de dorul unei arme, încercatul luptător era fericit. Își dădea seama că, cedîndu-i neprețuitul pumnal, tînărul elin îi recunoștea superioritatea alegîndu-l, astfel, conducător.

Fără să-l mai întrebe pe Pandion de unde își făcuse rost de pumnal, Cavi începu să vorbească. Făcea pauze lungi, pentru ca toți cei din apropiere să-i poată repeta spusele și, în felul acesta, ele să ajungă pînă la cei de la margini. Sfatul conducătorilor începu. Era vorba de viața și de libertatea celor cinci sute de oameni închiși în șenă.

Cavi le spunea că răscoala trebuia să izbucnească imediat, altfel nu le mai rămînea nici o nădejde, ba chiar puteau ajunge și mai rău, dacă stăpînii i-ar risipi ca mai înainte la alte munci, departe unii de alții.

— Puterile ni se irosesc în munca grea la care ne silesc asupritorii. Zi după zi ne pierdem sănătatea, adică ne pierdem puterea, singura noastră chezășie de izbîndă. Dacă vom muri în lupta la care pornim bucuroși acum, moartea va fi o cinste pentru noi, și de o mie de ori mai ușoară decît moartea sub biciul cumplit!

Un murmur de încuviințare se ridică în beznă de-a lungul șirurilor de ascultători.

— Da, răscoala nu poate fi amînată, — urmă Cavi, — dar mai întîi trebuie să găsim drumul pe unde să ieșim din țara asta blestemată. Chiar dacă am sparge zăvoarele la alte două sau trei șene și chiar dacă am avea arme, tot n-am fi destul de tari, tot n-am putea ține piept multă vreme. De cînd cu ma-

rea răscoală a robilor[1], stăpînitorii ţin şenele izolate unele de altele: n-avem legături cu celelalte, n-avem cum să răsculăm deodată toată mulţimea de robi. Sîntem chiar în capitală, aici e oaste multă, oaste este şi în ţară, şi n-o să putem trece luptînd peste tot. Arcaşii din Aigyptos sînt necruţători, noi n-o să avem decît puţin arcuri şi, oricum, nu ştim toţi cum să le mînuim. Aşa că trebuie să chibzuim dacă putem străbate deşertul spre răsărit ori spre apus. Deşertul e aproape, dacă ieşim de aici, dăm foarte curînd de el. Altfel, cred că ar trebui să renunţăm, pentru că ne-am pierde zadarnic puterile şi am muri în chinuri. Prin urmare să pornească la luptă cu slabă izbîndă, numai cei hotărîţi să înfrunte o moarte aproape sigură. In ceea ce mă priveşte, eu încerc.

După ce vorbi aşa, etruscul tăcu. Printre robi se stîrni un murmur de şoapte însufleţite.

Vorbele lui Cavi, repetate de la un capăt la altul, le treziseră la început spiritul de luptă. Acum însă, îndrăzneţii conducători stăteau în cumpănă, încrederea în izbîndă se risipea ca o umbră. Chiar şi cei mai curajoşi şovăiau. Era beznă. In întunericul adînc pluteau şoapte şi vorbe abia îngînate în diferite limbi.

Amu, un semit bărbos, de felul lui din ţinuturile care se întind dincolo de Apele de Azur, veni tîrîş în mijlocul grupului unde stăteau culcaţi cei patru prieteni. Mulţi dintre robi erau de acelaşi sînge cu el.

— Cer să pornim îndată răscoala. Chiar dacă o fi să ne înghită moartea, tot trebuie să încercăm a ne răzbuna pe blestemaţii din ţara aceasta blestemată! Pilda noastră va fi urmată şi de alţii. Ta-Chemt-ul trăieşte de mult în pace. Arta fioroasă cu care ne asupreşte a stins în milioane de robi voinţa de a lupta. Să le-o aprindem noi!

— Gîndeşti frumos şi eşti viteaz, îl întrerupse etruscul. Dar ce-o să le spui oamenilor pe care îi conduci?

— O să le spun acelaşi lucru! răspunse semitul cu aprindere.

---

[1] In secolul al XII-lea î.e.n. Acţiunea acestei cărţi se petrece aproximativ cu două secole mai tîrziu. (N.T.)

— Şi eşti sigur că ei or să te urmeze? şopti etruscul. Adevărul e greu de spus... iar minciuna n-are nici un rost. Oamenii îşi dau bine seama unde stă adevărul. Pentru ei, adevărul e ceea ce are fiecare în inima lui.

Semitul nu răspunse. In clipa aceea, libianul Ahmi se strecură mlădios printre oamenii culcaţi. Pandion ştia că acest sclav tînăr, prins într-o bătălie la Coarnele Pămîntului, se trăgea dintr-un neam nobil. Libianul îi încredinţă că aproape de mormintele celor mai vechi regi ai Ta-Chemt-ului, pe lîngă oraşele Tenis şi Abidos, trecea, spre sud-vest, drumul către Uahet-Uer, o mare oază din deşert. Acest drum era o cărare slab păzită şi de-a lungul ei se înşirau puţuri bune, cu apă din belşug. Aşa că, — spunea el, — oamenii să intre în deşert dincolo de templul alb Zeşer-Zeşeru şi să se îndrepte spre nord-vest, apoi, la o sută douăzeci de mii de coţi de fluviu, să taie drumul. Libianul se oferea să le fie călăuză pînă la cărare, şi chiar mai departe. Oaza avea ostaşi puţini, aşa că răsculaţii ar putea s-o ocupe uşor. Mai departe, numai la douăzeci şi cinci de mii de coţi, în deşert, se afla a doua oază mare, Paşt, care se întindea ca o fîşie spre vest. Venea apoi oaza Mut de la care pornea pînă la dealurile Şarpelui Mort o potecă tot aşa, cu puţuri, iar de acolo se deschidea alt drum, spre miazăzi. Drumul acesta ducea în ţara negrilor, pe care libianul mărturisea că n-o cunoaşte.

— Şi eu ştiu drumul, — se amestecă în vorbă Chidogo, — l-am străbătut în anul blestemat cînd am căzut în robie.

— In oaze sînt foarte multe curmale. Am putea să facem popasuri. Forturi nu sînt de loc. Ca să ajungem mai repede la Şarpele Mort, putem lua cu noi şi vite de povară. Dincolo de Lacul Sărat se găseşte apă în multe locuri, apropiate unul de altul.

Planul libianului, care părea uşor de îndeplinit, a fost primit de toţi. Dar Cavi, mai prudent, îl întrebă:

— Eşti sigur că de la malul rîului pînă la puţuri sînt numai o sută douăzeci de mii de coţi? Mă tem că drumul e mai lung...

— Poate să fie şi ceva mai lung, — îi răspunse libianul fără să se tulbure. Dar un om voinic poate să-l străbată şi fără să bea apă, numai să nu pornească după miezul nopţii, iar după ce a pornit, să nu se oprească la odihnă. În deşert, omul nu poate trăi fără apă mai mult de o zi şi o noapte şi, afară de asta, după amiază nu se poate merge.

Un asiatic, un heriuş, propuse să năvălească toţi, de pe drumul care duce la portul Sun, de-a dreptul asupra cetăţii. Dar oricît de ispititor ar fi fost pentru robi — cei mai mulţi asiatici şi neamuri Amu — să încerce a răzbi deodată spre răsărit, planul le păru tuturor cu neputinţă de realizat.

Propunerea libianului era mult mai bună, dar se iscă neînţelegere între negri şi asiatici: pe cei din urmă, drumul spre sud-vest îi ducea şi mai departe încă de patria lor, în schimb era îmbietor pentru negri şi pentru libieni. Libienii nădăjduiau să răzbată la nord de oaza Mut, iar de acolo să treacă în ţara lor, în partea care nu era supusă oştilor Ta-Chemt-ului. Pandion şi cei doi etrusci doreau să meargă cu ei.

Dar pe toţi îi împăcă un nubian în vîrstă, care le spuse că ştia el, spre sud, un drum care ocolea cetăţile Ţării Negre, trecînd apoi prin stepele ţării Nub spre Apele de Azur.

Secera subţire a lunii se înălţase peste terasele dealurilor pustii, şi robii porniţi pe răscoală îşi pregăteau încă planul lor de fugă. Discutau acum amănuntele răscoalei, împărţind roluri fiecărui grup şi numindu-şi conducătorii.

Hotărîră să înceapă răscoala peste două nopţi, îndată ce s-o face întuneric beznă.

Apoi cei şaizeci de oameni se împrăştiară tîrîş, fără zgomot, prin toate colţurile şenei. Pe cerul luminat de luna abia înălţată, se profilau, întregi, siluetele paznicilor de pe ziduri. Plini de dispreţ pentru cei care dormeau jos, în groapa adîncă, nici nu bănuiau ce se petrece acolo.

Toată ziua următoare, toată noaptea acelei zile şi încă o zi, robii se pregătiră cu băgare de seamă, ca

să nu fie descoperiți. De frica trădătorilor, conducătorii luau hotărîri numai cu oamenii pe care îi cunoșteau bine, socotind că și ceilalți se vor alătura mulțimii de răsculați, după ce vor măcelări paznicii. Sosi și noaptea răscoalei. Grupuri mici de oameni se adunau, fără zgomot, în întuneric: unul lîngă zidul de la nord, altul lîngă cel de la apus și al treilea lîngă cel de la sud. În partea de răsărit, lîngă zidul dinăuntru, se adunară două grupuri.

Mișcările oamenilor fuseseră atît de repezi, încît, în clipa cînd Cavi lovi cu o piatră într-un urcior gol — semnalul de atac — robii se și aburcaseră, piramide omenești, unul peste altul. Șaptezeci de trupuri alcătuiau un urcuș, o punte vie rezemată de zidul drept. Erau cinci punți de acestea. Înfierbîntați de apropierea luptei, oamenii alergau în toate părțile și urcau pe ele, căutînd să ajungă la ziduri.

Cavi, Pandion, Remd și Chidogo ajunseră printre cei dintîi pe zidul dinăuntru. Într-o clipă, fără să stea la gînduri, tînărul elin se aruncă în beznă, urmat de zeci de oameni care alergau și săreau după el.

Doborî un războinic care ieșise din încăperea gărzii, îi sări în spinare, îi prinse capul și i-l răsuci spre spate. Vertebrele gîtului trosniră ușor și cedară: trupul rămase moale în brațele lui Pandion. Împrejur, în întuneric, mormăind înăbușit, robii îi căutau pe odioșii dușmani și săreau asupra lor. Se repezeau furioși, cu mîinile goale, deși războinicii erau înarmați. Cel atacat nici n-avea cînd să primească lupta cu unul, deoarece alții năvăleau asupră-i dintr-o parte și de la spate. Fără arme, dar înarmați cu furia deznădejdii, robii își înfigeau dinții în mîinile care țineau arme și își vîrau degetele în ochii dușmanilor. Arme, arme cu orice preț! Acesta era singurul lor gînd. Cei care izbuteau să smulgă o suliță sau un cuțit, simțindu-și mîinile întărite de o putere dătătoare de moarte, se repezeau și mai mînioși asupra dușmanilor. Pandion ucisese unul, îi luase spada și acum tăia în dreapta și în stînga. Chidogo mînuia o prăjină mare, din cele pe care robii înșirau hîrdaiele cînd cărau apă.

Cavi sări de pe scara vie drept peste cei patru războinici care făceau de strajă la ușa dinăuntru. Uluiți, egiptenii nu opuseră decît o slabă împotrivire, striviți într-o clipă de grămada de oameni care se prăbușiși, în tăcere și în întuneric, peste capetele lor.

Cu un strigăt de biruință, Cavi trase zăvorul masiv și mulțimea de robi eliberați umplu imediat tot locul gol dintre ziduri. Unii năvăliră în casa mai-marelui șenei, ucigînd pe războinicii care, schimbați din gardă, se odihneau.

Sus, pe ziduri, încăierarea fu și mai crîncenă. Cei nouă paznici de acolo îi văzuseră din timp pe atacatori. Săgețile porniră șuierînd. In tăcerea nopții se auzeau gemetele răniților și zgomotul trupurilor prăbușite.

Dar cei nouă nu putură să se împotrivească mult, deoarece o sută de robi furioși se năpustiră de-a dreptul asupra sulițelor întinse. Unii căzură peste paznici și se rostogoliră de pe zid împreună cu ei.

In acest timp, răfuiala cu paznicii și cu slujitorii se sfîrși. Oamenii găsiră la comandantul gărzii cheile de la poarta cea mare. Scrîșnetul aspru al balamalelor ruginite răsună în liniștea nopții ca un strigăt de biruință.

Sulițele, scuturile, cuțitele, arcurile — toate armele, pînă la cea din urmă săgeată — fuseseră luate de la cei căzuți. Robii care apucaseră arme trecură în fruntea coloanei, apoi se îndreptară cu toții, în grabă și în tăcere, spre fluviu. Dar cînd dădură de așezări omenești, se porniră pe jaf și pe omor, luară tot ce găsiră și zeci de locuitori își pierdură viața. Sclavii răsculați căutau arme și mîncare. Fără strășnicia conducătorilor, ar fi dat foc la toate casele. Insă Cavi se temea că mișcarea va alarma prea curînd garnizoana din capitală.

In sfîrșit, începură să treacă fluviul, folosind toate bărcile, șlepurile și plutele pe care le găsiră pe mal. Cîțiva căzură în apă, sfîrtecați pe loc de crocodilii uriași, paznicii fluviului.

Nu trecuseră nici două ore de la izbucnirea răscoalei, și grupul din frunte se și apropia de porțile

unei şene aşezate de cealaltă parte a fluviului, pe drumul către templul Zeşer-Zeşeru.

Cavi, Pandion şi doi libieni se apropiară de-a dreptul de poartă şi bătură ; alţi robi — vreo sută — se adunară lîngă zid, în jurul lor.

— Cine sînteţi şi ce vreţi ? se auzi, de sus, glasul paznicului.

Un libian, care cunoştea limba, ceru să vină maimarele şenei întrucît aveau să-i dea o scrisoare din partea înaltului conducător al lucrărilor.

Se auzi cum se sfătuiau cîţiva dincolo de poartă, se zăriră făcliі aprinse. Prin poarta deschisă, răsculaţii văzură, între ziduri, o curte la fel cu aceea pe care abia o părăsiseră. Comandantul gărzii ieşi dintr-un pîlc de răboinici şi ceru scrisoarea. Ca fulgerul, Cavi se repezi şi, urlînd, îi înfipse în piept pumnalul lui Iahmos, în timp ce Pandion şi libienii săreau asupra răboinicilor. Robii înarmaţi care stăteau gata de luptă sub ziduri, auzind larma, năvăliră în incintă cu chiote înspăimîntătoare. Făcliile se stinseră. In întunericul adînc se contopeau gemete, urlete şi strigăte de luptă. Pandion izbuti să-i răpună repede pe cei doi războinici care păzeau poarta interioară. O deschise larg şi trimise cu strigăte puternice în şena trezită de zgomot înflăcărata chemare la răscoală. Robi de felurite neamuri alergau prin curte, uluiţi, strigîndu-şi fraţii. Vuietul, la început ca de albine îndîrjite, creşcu schimbîndu-se într-un urlet puternic. Războinicii de pe ziduri alergau de colo pînă colo ; le era frică să coboare şi doar strigau, blestemînd furioşi şi aruncînd, la întîmplare, cîte o săgeată în întuneric. De jos, din curte, săgeţile şi suliţele bine mînuite îi uciseră pe războinicii de pe zid şi lupta se potoli. A doua şenă era şi ea eliberată.

Invălmăşiţi şi ameţiţi de bucuria libertăţii, oamenii se revărsau grămadă pe poartă şi se împrăştiau în toate părţile, fără să mai asculte de conducători. Curînd se auziră dinspre aşezări urlete deznădăjduite şi în bezna nopţii se aprinseră pete roşii : izbucneau incendii. Cavi îi sfătui pe ceilalaţi conducători să-şi adune cît mai repede oamenii care înţelegeau că tre-

buie să fie disciplinați. Etruscul îngîndurat își ciupea barba. În ochii lui ațintiți spre apus se reflectau, jucăușe, luminițele roșii și pîlpîitoare ale focurilor.

Se gîndea că, poate, greșiseră; robii din cea de a doua șenă ar fi trebuit să fie mai întîi pregătiți și numai după aceea eliberați. Răsculaților li se spusese că trebuiau să lupte laolaltă pentru un anumit scop, pe cînd cei care li se alăturau acum erau nepregătiți, făcînd fiecare cum îl tăia capul. O mulțime ca aceea, amețită de bucuria că se și răzbuna și, în același timp, își căpăta și libertatea, nu putea să le fie de folos răsculaților, ci mai curînd putea să le strice.

Așa se și întîmplă. Mulți din robii din prima șenă se porniră și ei pe jafuri și distrugeri. Afară de asta, în loc să se folosească fiecare clipă, se pierdea timpul.

Cu rîndurile simțitor rărite, coloana se îndreptă spre a treia șenă, la opt mii de coți de a doua, chiar alături de templul Zeșer-Zeșeru.

Nu mai era cînd să schimbe planul răscoalei, deși Cavi prevedea greutăți mari. Într-adevăr, pe măsură ce se apropiau de șenă, etruscul vedea războinici înșirați pe ziduri și-i auzea strigînd: „Aatu, aatu!"[1] Curînd începură să șuiere săgeți: egiptenii întîmpinau coloana de la distanță.

Răsculații se opriră să-și întocmească planul de atac. Pregătită de apărare, șenа era o fortăreață puternic întărită, care nu putea fi cucerită ușor. Răsculații făcură o gălăgie de iad, pentru ca robii dinăuntru să se trezească și să sară asupra paznicilor. Însă robii întîrziau: nu îndrăzneau, ori nu se pricepeau cum să atace straja de pe ziduri.

Cavi striga răgușit la conducători, căutînd să-i convingă că atacul trebuia să înceteze. Dar nu reușea. Biruința, pînă acum cîștigată ușor, îi înflăcărase. Li se părea că erau în stare să elibereze toți robii din Ta-Chemt și să ocupe țara.

Deodată, libianul Ahmi strigă sfîșietor. Sute de capete se întoarseră spre el și oamenii îl văzură dînd din mîini și arătînd spre apă. De pe malul care se ridica în trepte pînă la stînci, se vedea, la mare depărtare,

[1] *Aatu* — răsculați. (N.A.)

fluviul cu mulțimea de cheiuri ale capitalei. Acolo jucau peste tot nenumărate scîntei de făclii, formînd laolaltă ca o fîșie de lumină difuză și tremurătoare. Multe lumini de acelea ajunseseră pînă la mijlocul fluviului și se îndreptau acum spre două puncte de pe malul pe care se aflau răsculații.

Nu mai încăpea îndoială: grupe mari de războinici treceau fluviul și se grăbeau să înconjure locul unde bîntuiau incendiile și unde se găseau răsculații.

Robii forfoteau pe mal. Încă tot nu aveau un plan de atac. Unii încercau să se apropie de dușmani mergînd pe fundul canalului de irigație, alții trăgeau fără nici un rost cu arcurile, risipindu-și prețioasele săgeți.

Cavi cercetă în întuneric, cu privirea, grămada de oameni. Deși nu se vedea bine, își dădu totuși seama că abia vreo trei sute din ei ar fi fost în stare să lupte, că dintre aceștia nici jumătate n-aveau cuțite ori sulițe și că arcuri n-aveau cu totul decît vreo treizeci. Și se gîndi că, peste puțin, necruțătorii arcași ai Țării Negre, sute și sute, vor revărsa de departe, peste robi, o ploaie de săgeți lungi, iar alte sute și sute de războinici iscusiți vor încercui mulțimea care abia dăduse de gustul libertății!

Cu ochii scînteind de mînie, Ahmi striga că era miezul nopții și că, dacă nu se hotărau acum, n-or să mai poată pleca.

Libianul, Cavi și Pandion au trebuit să-și piardă multe clipe prețioase pînă să-i facă pe oameni să înțeleagă, înflăcărați și însetați de luptă cum erau, că ar fi zadarnic să încerce a se împotrivi ostașilor din capitală. Conducătorii stăruiau să plece toată lumea în deșert, fără întîrziere. Iar cei care, dornici să caute arme, să se răzbune ori să jefuiască, n-ar vrea să meargă — să fie lăsați, la urma urmei, în voia soartei. Atuncea robii se despărțiră: cei care nu voiau să plece mai departe o luară la vale, de-a lungul fluviului, spre moșia bogată a unui demnitar, atrași de zgomotul și de făcliile care-și jucau luminile acolo, iar ceilalți, peste două sute, se îndreptară spre deșert.

Curînd mulțimea de oameni pătrunse, unduind ca un șarpe lung, în trecătoarea adîncă dintre coastele stîncilor, încă încinse de dogoarea zilei trecute și porni peste șes. O cîmpie nesfîrșită, plină de nisip și de pietriș, se întindea înaintea lor. Pandion se uită pentru ultima oară îndărăt, la fluviul uriaș care sclipea domol în vale. Cîte zile de suferință, de deznădejde, de speranță și de mînie petrecuse acolo ; apele acelea line oglindeau durerea lui ! Bucuria și recunoștința caldă față de tovarășii credincioși îi umpleau inima. Își întoarse triumfător fața de la țara robiei și grăbi pasul, și așa destul de iute.

Ceata de răsculați ajunsese la douăzeci de mii de coți departe de capătul văii, cînd libianul dădu semnalul de oprire. În urma coloanei, la răsărit, cerul începea să se lumineze.

Spre apus, în zarea încă plumburie, se profilau, șterse, liniile movilelor rotunde de nisip, unele înalte de cîte o sută cincizeci de coți, împrăștiate în valuri domoale pînă la orizontul posomorît. În zorile încă nedeslușite, aerul era neclintit ; lătratul șacalilor și rîsul hienelor se potoliseră.

— Ce vrei, tu, cel care ne-ai tot zorit ? De ce ne-ai oprit ? îl întrebă nerăbdător pe libian unul din coada coloanei.

Libianul arătă terasele nesfîrșite și colinele de nisip, apoi își lămuri tovarășii : drumul cel mai greu abia acum începea. Mai departe, — le spuse, — colinele erau și mai înalte, ajungînd pînă la trei sute de coți. Oamenii să se înșire doi cîte doi și să meargă înainte, fără să țină seama de oboseală : care rămîne în urmă, nu mai ajunge la țintă. El va merge în fruntea lor, căutînd drumul printre dealurile de nisip.

Oamenii se plînseră că, în focul luptei, mai niciunul nu avusese timp să bea apă, că, de pe acum chiar, mulți erau chinuiți de sete și că nu toți aveau veșminte, cîrpe sau bucăți de stofă cu care să-și apere de soare capetele și umerii. Dar nu era nimic de făcut. Și lanțul de oameni, lung de două sute de coți, porni mai departe. Mergeau tăcuți, uitîndu-se cum li se înfundau picioarele în nisipul mișcător. Drumul șerpuia în

cotituri dese, așa că perechile din capul coloanei o luau cînd la dreapta, cînd la stînga, ocolind dunele călătoare.

La răsărit se aprinse o largă fîșie de purpură.

Nisipul, ridicat pe linia colinelor în coame rotunjite ca secera ori ascuțite și crestate, era acum ca aurul. În lumina dimineții, deșertul îi păru lui Pandion o mare cu valuri înalte, încremenite în nemișcare, și cu povîrnișuri netede, viu colorate în galben-portocaliu. Cu încetul, atîtarea nervoasă din noaptea trecută scădea. Oamenii se liniștteau. Libertatea, întinderea deșertului, aurul zorilor strălucind în depărtări, aveau o înrîurire binefăcătoare asupra acestor oameni chinuiți pînă atuncea în robie. Bucuria înflorea în toate inimile, iar mînia, frica, durerea și deznădejdea se risipeau.

Lumina se făcea tot mai vie, albastrul cerului se îndepărta tot mai mult în înaltul nesfîrșit, soarele se înălța treptat. Razele lui, care la început trimiteau mîngîieri calde, frigeau acum ca focul. Înaintarea tărăgănată prin labirintul de trecători adînci, cu aer înăbușitor, dintre uriașele coline de nisip, era tot mai anevoioasă. Umbrele colinelor se făceau tot mai scurte. Din pricina mersului prin nisipul încins, îi dureau picioarele, însă oamenii își vedeau de drum, fără să se oprească și fără să se uite în jurul lor : oricum, tot n-ar fi putut vedea altceva decît aceleași coline de nisip, toate la fel, repetîndu-se într-una, fără sfîrșit.

Vremea trecea. Arșița și nisipul se contopeau într-un ocean de foc orbitor, înăbușitor și fierbinte, aidoma metalului topit.

Le venea greu, mai ales oamenilor din țările maritime de la nord, ca Pandion și cei doi etrusci.

Tînărul elin își simțea capul strîns ca într-un cerc de fier. Sîngele îi zvîcnea năvalnic în tîmple și-i dădea dureri înspăimîntătoare.

Era ca orb : în fața ochilor lui pluteau, curgeau ori se învîrteau ametitor pete și linii în culori neînchipuit de vii, îmbinîndu-se fantastic. Furia neîmblînzită a soarelui prefăcea nisipul într-o mare de aur, topit în lumină.

Pandion aiura, treaz. Creierul lui, tulburat pînă la nebunie, era bîntuit de vedenii. În mijlocul unor văpăi purpurii se mişcau statui egiptene colosale, care se înecau apoi în valurile unei mări violete. Marea se despica, făcînd loc unor turme de vietăţi ciudate, jumătate fiare, jumătate păsări, care, prăbuşindu-se de pe malurile drepte de la înălţimi ameţitoare, goneau apoi nu ştiu încotro. După aceea, faraonii de granit, stăpîni ai Ţării Negre, se aliniau în ordine de bătaie şi porneau asupra lui...

Clătinîndu-se, Pandion se freca la ochi, îşi trăgea palme peste obraji şi se silea să vadă realitatea : coline de nisip încinse de căldură, desfăşurate unele peste altele în lumina orbitoare, auriu-cenuşie. Dar din nou vedea vîrtejuri învolburate, roşii ca focul, şi delirul greu îl cuprindea din nou. Numai dorul pătimaş de libertate îl mai făcea să-şi potrivească pasul după picioarele negre ale lui Chidogo, şi mii de coline de nisip rămîneau îndărătul lui, într-acolo unde se afla Aigyptosul. Alte lanţuri de nisip, îngrămădite în coline înalte, se iviră înaintea fugarilor. Între ele se deschideau pîlnii uriaşe şi netede, în fundul cărora se vedeau petice de pămînt negru ca tăciunele.

De-a lungul lanţului de sclavi izbucneau, tot mai des, gemete răguşite şi rugăminţi. Ici şi colo, oameni sleiţi de puteri se prăbuşeau în genunchi sau chiar cu faţa în nisipul fierbinte, implorînd tovarăşii să le curme zilele. Dar oamenii îşi întorceau de la ei privirile posomorîte şi mergeau înainte, iar glasurile celor căzuţi rămîneau în urma coloanei stingîndu-se între movilele de nisip.

Nisipul, nisipul încins, monstruos în imensitatea lui necuprinsă, neclintit şi sinistru, cotropise parcă tot universul cu marea lui de foc revărsată şi înăbuşitoare.

Deodată, printre flăcările aurii ale soarelui, sclipi în faţa lor, departe, o dungă de argint. Libianul încercă să strige, să-şi îmbărbăteze tovarăşii, dar glasul abia i se auzea. Pe pînza ruginie şi îndepărtată se desluşeau tot mai lămurit pete care trimiteau scîntei albastre, orbitoare : erau fişii de pămînt acoperite cu sare cristalizată.

Acum, colinele de nisip erau mai mici şi mai scunde; curînd rămaseră numai grămăjoare întărite şi bătătorite, pe care picioarele călcau cu uşurinţă, fără să se mai împotmolească în nisipul moale. Argila galbenă şi tare, brăzdată de crăpături negre, părea o lespede netedă, ca lespezile de pe aleile din jurul palatului.

Soarele mai avea de urcat ca un lat de palmă pînă la nămiezi, cînd sclavii răsculaţi ajunseră la o terasă de piatră stratificată, negricioasă, dreaptă şi nu prea înaltă, de unde cotiră brusc la stînga, spre sud-vest.

Deodată, li se păru că văd o gură de peşteră. Într-adevăr, în stîncă se deschidea, scobită la o mică distanţă, o intrare largă, în care se afla un puţ vechi, un izvor cu apă rece şi curată.

Ca să-i împiedice pe oamenii înnebuniţi de sete să se încaiere, Cavi puse de pază, la gura intrării, pe cei mai puternici, lăsîndu-i pe cei istoviţi să-şi potolească ei întîi setea.

Soarele trecuse de mult de amiază şi oamenii tot mai beau. Îşi umflau pîntecele, se tîrau la umbra malului, dar imediat se întorceau din nou la apă. Încetul cu încetul, îşi veneau în fire. Mai rezistenţi, negrii începeau să vorbească între ei, se auzeau rîsete scurte, certuri în glumă... Însă veselia nu se întorcea o dată cu înviorarea: prea mulţi tovarăşi credincioşi pieriseră în labirintul munţilor de nisip, după ce abia porniseră, luptînd cu bărbăţie, pe drumul libertăţii. Şi aceia înfruntaseră moartea, şi aceia se înfrăţiseră, în nestăvilit avînt, cu cei care izbutiseră acum să scape.

Pandion vedea cu mirare cît se schimbaseră robii cu care trăise atîta vreme în şenă; pecetea de mută nepăsare de pe chipurile lor obosite şi supte dispăruse.

Ochii lor, pînă atuncea tulburi şi nepăsători, priveau cu atenţie şi cu vioiciune, trăsăturile aspre păreau parcă mai adîncite. Se simţeau oameni, nu sclavi. Pandion îşi aduse aminte: avusese dreptate înţeleptul Cavi, cînd îl mustrase că-şi dispreţuia tovarăşii; lipsit de experienţă, el nu-i putea înţelege şi socotea înnăscută starea de adîncă deznădejde în care îi aruncase îndelungata lor captivitate.

Oamenii se înghesuiră între pereții trecătoarei, în petele mici de umbră salvatoare. Curînd îi doborî somnul. De urmărire nu le era frică deocamdată: numai cei hotărîți să moară de dragul libertății ar fi putut încerca să treacă, ziua, prin iadul acela, prin marea aceea de nisip arzător.

Fugarii se odihniră pînă la asfințit. Picioarele lor, dezmorțite acum, călcau ușor. Puțina hrană, pe care cei mai voinici avuseseră înțelepciunea s-o poarte cu ei străbătînd nisipurile, fusese împărțită cu grijă între toți.

Pînă la izvorul următor era cale lungă. Libianul le spunea că aveau de mers toată noaptea, dar că în schimb, în zori, înainte de căldura cea mare, vor ajunge la apă. Dincolo de cele două puțuri se întindea încă un deșert cu dune de nisip — cel din urmă pînă la oaza cea mare. Din fericire, deșertul acela nu era mai întins decît cel străbătut, și dacă răsculații vor pleca înainte de a se însera, imediat ce soarele apune, vor putea să ajungă la oaza cea mare chiar înainte de a se lumina de ziuă. Iar acolo vor putea găsi și de mîncare, așa că hrana le va lipsi numai o zi și o noapte.

Toate acestea nu păreau prea înspăimîntătoare pentru oamenii aceia, trecuți prin atîtea încercări. Gîndul care le dădea aripi și-i înviora era, că, liberi acum, se îndepărtau tot mai mult de blestemata Țară Neagră și că, cu cît se îndepărtau, cu atît scădea și primejdia de a fi prinși.

Asfințitul se stingea. Peste văpaia lui de jeratic se cernea din văzduh cenușă, ca bruma. După ce mai băură, să se îndestuleze bine, fugarii porniră la drum.

Dogoarea apăsătoare scăzuse. Purtată pe aripa neagră a nopții, bezna mîngîia și cuprindea, blîndă, trupurile arse de focul deșertului.

Mergeau pe un șes întins, plin de pietriș colțuros, care rănea picioarele, dacă nu te uitai unde calci.

Spre miezul nopții coborîră într-o vale largă, acoperită toată cu bolovani de piatră sură. Aceste pietre ciudate, înalte de unu, doi și chiar de trei coți, erau risipite pretutindeni ca niște mingi aruncate de zeii nevăzuți. Oamenii nu mai mergeau înșirați, ci gră-

madă. Străbăteau acum valea de-a curmezișul, spre un deal care se vedea departe, drept în fața lor.

După ziua grea, în care suferința necruțătoare le luase parcă mințile, tăcerea nopții îi liniștea pînă în adîncul sufletului, limpezindu-le gîndurile.

Lui Pandion i se părea că pustiul nemărginit se înalță pînă la cer, că stelele erau aproape de tot, aci, în văzduhul străveziu, abia luminat. Luna răsări, așternînd pe pămîntul întunecat vălul ei argintiu.

Robii ajunseră la poalele dealului. Povîrnișul, acoperit cu lespezi de calcar dur, era lin. Roase și lustruite de nisipul mărunt mînat de vînt, lespezile răsfrîngeau lumina lunii și coasta părea o scară de sticlă albastră.

Simțind sub picioare pietrele lucii și răcoroase, Pandion avea impresia că în curînd va atinge bolta albastră a cerului.

Dar urcușul se sfîrși, scara cu lumina ei rămase în urmă și începu coborîșul, lung și anevoios, în șesul care se așternea întunecat, ca o nesfîrșită tipsie acoperită cu grăuncioare de nisip. La capăt, departe, se înalță un lanț de stînci crestate și povîrnite, ca o îngrămădire de buturugi uriașe. Grămada de fugari se apropie de ele în zorii zilei și merse multă vreme prin labirintul de văgăuni înguste și adînci pînă cînd libianul-călăuză găsi izvorul. De pe stînci se vedea alt șir de munți de nisip — arc de cerc amenințător în jurul piscurilor care-i adăposteau acum pe fugari. Între clinurile trandafirii ale movilelor de nisip se întindeau umbre adînci, violete. Atît timp cît se aflau lîngă apă, marea de nisip nu era chiar atît de înspăimîntătoare.

Chidogo găsi un loc ferit de soare, la umbra unui cub uriaș de piatră, suspendat deasupra zidurilor de grezie stratificată, retezate la nord de o curmătură adîncă săpată de ape. Între piscuri era loc și umbră pentru toți. Acolo aveau să se adăpostească pînă la apusul soarelui.

Oamenii obosiți adormiră îndată. Acum nu mai aveau altceva de făcut decît să aștepte pînă cînd urgia din înălțimi va începe să se potolească, o dată cu de-

clinul soarelui spre asfințit. Cerul, care noaptea li se păruse atît de apropiat, se îndepărtase din nou și, de acolo, imensitatea lui îi orbea și-i mistuia cu dogoarea, ca și cum ar fi vrut să se răzbune pe ei pentru clipele de răgaz pe care le avuseseră în timpul nopții. Vremea trecea, oceanul arzător care-i despărțea de locurile lor de baștină, unde soarele nu nimicește tot ce e viu, își închise marginile în jurul lor. Oamenii adormiră liniștiți.

Deodată, Cavi se trezi în gemete ușoare. Ridică nedumerit capul și trase cu urechea. Se auzeau pîrîituri puternice și, printre ele, din ce în ce mai tare, gemete prelungi și jalnice, pline de durere. Se mai treziră cîțiva și se uitară înspăimîntați împrejur, dar între stîncile fierbinți nu se simțea nici o mișcare. Toți fugarii erau în locul unde se culcaseră și dormeau sau ascultau. Cavi îl trezi pe Ahmi, care dormea adînc. Libianul se ridică în capul oaselor, căscă cu gura larg deschisă, apoi îi rîse în obraz etruscului nedumerit și speriat.

— Strigă pietrele încinse, îl lămuri el. Asta înseamnă că dogoarea se potolește.

Intr-adevăr, trosnetele pietrelor păreau strigăte deznădăjduite și fugarii erau neliniștiți. Libianul se urcă pe o stîncă, își acoperi ochii cu palmele, lăsînd între ele o mică deschizătură, și se uită împrejur. Apoi își înștiință oamenii că vor putea să plece curînd, să străbată cea din urmă bucată din drumul pînă la oază. Dar înainte de plecare, să bea apă.

Cu toate că soarele coborîse mult spre apus, munții de nisip își mai trimiteau încă dogoarea fierbinte. Ai fi crezut că oamenilor le va fi cu neputință să părăsească umbra și să se cufunde iarăși în marea de foc și de lumină. Dar ei se înșirară fără să crîcnească, doi cîte doi, și plecară în urma libianului. Atît de puternică era în sufletele lor chemarea libertății.

Pandion alături de Chidogo, era acum al treilea după libianul Ahmi. Cu rezistența lui nesecată, cu blînda lui veselie, negrul îl îmbărbăta de multe ori, cînd se simțea slab și neputincios în fața cumplitei puteri a deșertului.

Şi iarăşi dogoarea duşmănoasă, iarăşi deşert fioros, iarăşi capete plecate...

Străbătuseră aşa cam cincisprezece mii de coţi, cînd Pandion îl văzu pe libianul-călăuză cuprins de o uşoară îngrijorare. Ahmi opri de două ori coloana, se urcă pe cîte o creastă, cufundîndu-se pînă la genunchi în nisip, şi cercetă zarea. Nu răspunse nimic celor care-l întrebau.

Colinele erau acum mai puţin înalte şi Pandion, înviorat, îl întrebă dacă nu cumva marea de nisip era pe sfîrşite.

— Mai avem cale lungă, mai este mult nisip! îi răspunse scurt şi posomorît libianul, apoi privi spre nord-vest.

Uitîndu-se şi ei într-acolo, Pandion şi negrul Chidogo văzură pe cerul de foc un nor de ceaţă plumburie şi mohorîtă, care stăvilea puterea titanică a soarelui şi strălucirea văzduhului.

Deodată se auziră sunete limpezi şi dulci, subţiri şi armonioase, cu timbru fin, metalic. Ai fi zis că dincolo de colinele de nisip răsuna, din trîmbiţe de argint, o melodie fermecătoare.

Sunetele se repetau tot mai puternic şi tot mai des. Inimile oamenilor începură să bată şi ele mai tare, biciuite de frica pe care le-o strecurau în subconştient acele sonorităţi argintii, venite ca din altă lume.

Libianul se opri; cu un strigăt sfîşietor se prăbuşi în genunchi, îşi ridică braţele spre cer şi începu să se închine zeilor, cerîndu-le ocrotire împotriva groaznicei primejdii. Inspăimîntaţi, fugarii se înghesuiră în spaţiul îngust dintre trei dealuri de nisip. Pandion se întoarse întrebător spre Chidogo — şi rămase nedumerit: pielea ca de abanos a negrului se făcuse cenuşie. Tînărul elin îl vedea pentru întîia oară speriat şi nu ştia că aşa arăta paloarea la negri. Cavi îl apucă pe libian de umăr şi, punîndu-l repede pe picioare, îl întrebă înciudat ce se întîmplase.

Ahmi îşi întoarse spre el faţa îngrozită şi acoperită cu broboane mari de sudoare.

— Cîntă nisipul pustiului... cheamă vîntul, şi pe

aripele vîntului vine și moartea, zise libianul cu glasul stins. Se apropie furtuna de nisip...

Mulțimea se cufundă într-o tăcere apăsătoare. Liniștea nu era întreruptă decît de sunetele pe care le trimitea nisipul cîntător.

Cavi tăcea nedumerit, fără să se poată gîndi la nimic, iar cei care, știind despre ce era vorba, își dădeau seama de primejdia groaznică, tăceau și ei.

Pînă la urmă, Ahmi își veni în fire:

— Înainte, cît mai repede, înainte! Văd un loc neted, fără nisip. Trebuie să ajungem acolo! Aici nu scăpăm de moarte, ne îngroapă nisipul pe toți, dar acolo... acolo poate să mai scăpăm cîțiva... Și o luă la goană.

Speriați, oamenii porniră după el.

Ceața plumburie se prefăcea într-o negură de aramă, învăluind cerul; crestele dealurilor de nisip începură să fumege sinistru, vîntul arunca în fețele umflate valuri de nisip mărunt. Oamenii își simțeau răsuflarea tăiată, văzduhul parcă era plin de otravă clocotitoare. În cele din urmă, spațiul dintre colinele de nisip se lărgi și fugarii se treziră pe un petic de pămînt pietros, negru și neted. Împrejur creștea tunetul și bubuitul vîntului care venea năvalnic, din depărtări. Poala norului arămiu se întunecă pe dată, ca și cum ar fi tras cineva, peste cer, o perdea neagră. Iar sus rămase roșu închis; discul palid al soarelui dispăru în norul cumplit. Luîndu-se după cei mai încercați, fugarii își smulgeau în grabă centurile de pe șolduri și cîrpele care le apărau capul și umerii, își înfășurau fața, apoi se lăsau pe piatra aspră și fierbinte, strîns lipiți unii de alții.

Pandion mai întîrzie o clipă. Ceea ce vedea îi umplea inima de groază. Totul era acum în zbucium: pe pămînt, pietrele cît pumnul se rostogoleau ca frunzele uscate alungate, toamna, de vînt. Din vîrful dealurilor porneau spre fugari trîmbe de nisip — tentacule puternice, șerpuitoare. Valurile răscolite se aruncau vijelios și se revărsau împrejur, așa cum se revarsă apa împinsă de furtună pe malul ușor înclinat. Nisipul clocotitor năvăli peste Pandion: tînărul se prăbuși

greu şi nu mai văzu nimic. Inima îi zvîcnea puternic, fiecare bătaie îi răspundea în creier; răsufla din ce în ce mai des, dar aerul îi răzbea cu greu în piept: părea că gîtlejul şi nările îi erau căptuşite cu ceva tare.

Vîntul şuiera ascuţit sub larma năbuşită pe care o făcea nisipul zburător: deşertul bubuia şi urla. Ameţit, Pandion lupta totuşi să nu cadă în abisul spre care îl împingea uraganul uscat şi înecăcios. Tuşind cît putea, îşi libera gîtlejul şi iarăşi începea să respire, adînc. Dar aceste tresăriri de împotrivire erau tot mai rare şi, în cele din urmă, tînărul căzu în nesimţire.

Tunetul furtunii, din ce în ce mai stăpînitor şi mai cumplit, huruia pe deasupra deşertului ca un gigantic car de aramă. Pămîntul pietros se cutremura sub norii zburători de nisip şi răspundea prin alte tunete — prelungi vibraţii metalice. Firişoare de nisip încărcate cu electricitate se aprindeau în sclipiri albăstrii, şi toată masa spulberată se rostogolea învălmăşită, scînteind. Bieţilor oameni, uscaţi de aerul dogoritor şi prăbuşiţi în nesimţire, li se părea că dintr-o clipă într-alta trebuie să se reverse ploaia, că apa proaspătă venea să-i scape de la moarte. Dar ploaia nu venea, ci urla, urla vijelia. Peste grămada întunecată de trupuri, nisipul se aşternea din ce în ce mai gros, acoperind mişcările tot mai slabe, înăbuşind gemetele tot mai rare...

Pandion deschise ochii şi văzu capul lui Chidogo tăiat în negru pe pînza cerului înstelat. După cum află mai tîrziu, negrul avusese mare bătaie de cap pînă să-şi aducă în simţiri prietenii, pe Pandion şi pe cei doi etrusci.

Oamenii se mişcau în întuneric, dezgropînd pe cei împotmoliţi, ascultînd tremurul plăpînd de viaţă din piepturile celor în nesimţire şi dîndu-i la o parte pe cei morţi.

Libianul Ahmi şi fraţii lui de acelaşi neam, deprinşi cu deşertul, împreună cu cîţiva negri, se întoarseră la izvorul dintre stînci. Chidogo rămase lîngă Pan-

dion : era prietenul lui şi nu putea să-l lase aşa, abia răsuflînd.

In cele din urmă, cincizeci şi cinci de oameni, ţinîndu-se cu greu pe picioare, porniră, cu Chidogo în frunte, pe urmele celor plecaţi, sprijinindu-se unul de altul şi dibuind drumul. Niciunul nu se gîndea că în cazul cînd ar fi urmăriţi, se duceau de voia lor în întîmpinarea urmăritorilor. Fiecare nu era stăpînit decît de un singur gînd : să ajungă la apă. Gîndul acesta le măcina voinţa de a mai lupta şi le stingea orice năzuinţă. Dar în fierbinţeala tulbure a minţilor încinse, alt gînd nu-şi mai găsea loc. Apa !... Asta era singura lor ţintă !

Pandion pierduse cu desăvîrşire noţiunea timpului. Uitase că nu se depărtaseră de izvor decît cu cel mult douăzeci de mii de coţi, uitase tot, afară de nevoia de a se ţine de umerii omului care mergea înaintea lui şi de a călca, silnic, în acelaşi ritm cu ceilalţi. Cam la jumătatea drumului, auziră înaintea lor glasuri care răsunau puternic : Ahmi şi cei douăzeci şi şapte de oameni plecaţi o dată cu el se grăbeau să le iasă în întîmpinare, purtînd cu grijă cîrpe ude şi două vase vechi, pline cu apă, pe care le găsiseră lîngă izvor.

Oamenii însă avură puterea să se stăpînească. Nu se repeziră să bea, ci îl trimiseră pe Ahmi la cei rămaşi pe locul catastrofei.

Drumul îndărăt la izvor era greu. Puterile scădeau cu fiecare pas, şi totuşi îi trimiseră mai departe pe cei care le aduceau apă şi-şi urmară în tăcere calea lor anevoioasă.

O ceaţă deasă şi tremurătoare îi împiedica să vadă. Se poticneau, unii cădeau, dar îmbărbătaţi de ceilalţi, sprijiniţi de cei mai zdraveni, mergeau înainte, fără să se oprească. Din cincizeci şi cinci, cîţi erau, niciunul nu-şi mai putea aduce aminte de cînd mergea aşa. Păşeau cu toţii aproape în neştire, picioarele li se mişcau încet şi şovăitor. Totuşi, ajunseră la ţintă. Apa îi aduse în simţiri, le împrospătă trupurile sleite, sîngele, pînă atuncea îngroşat, începu să circule uşor prin muşchii deshidrataţi şi, în felul acesta, fugarii se simţiră din nou în putere.

Inviorați, își amintiră de pilda celorlalți, de datoria lor față de tovarăși și plecară fără întîrziere îndărăt, ducînd în întîmpinarea celor care se tîrau undeva, prin nisipuri, elixirul dătător de viață — apa — picurînd din bucățile de pînză îmbibate. Ajutorul lor neprețuit ajunse tocmai la timp. Soarele răsărea. Acum, și cel din urmă grup din cei rămași în viață era înviorat. Oamenii se opriseră în mijlocul nisipurilor ; deși sfătuiți, îndemnați și chiar amenințați, nu aveau putere să meargă mai departe. Dar cîrpele ude le prelungiră puterile încă o oră, atît cît le trebuia ca să ajungă la puț.

Astfel se întoarseră la apă și ceilalți treizeci și unu de oameni. In totul, scăpaseră cu viață o sută paisprezece, adică mai puțin de jumătate din cîți pătrunseseră în deșert cu două zile în urmă. Cei mai slabi pieriseră chiar de la început : apoi, cumplita catastrofă răpusese alți luptători, mulți, din cei mai buni și mai puternici. Viitorul părea acum și mai nelămurit : statul pe loc silit îi făcea să-și piardă curajul. Putere să meargă mai departe nu mai aveau și nu mai aveau nici arme, deoarece le aruncaseră acolo unde îi prinseseră furtuna. Dacă ar fi avut hrană, s-ar fi refăcut, dar ultimele resturi fuseseră împărțite încă din seara trecută.

Cerul era limpede și soarele necruțător. Fără îndoială că toți cei rămași, între viață și moarte, pe locul catastrofei, nu mai trăiau.

Oamenii se adăpostiră tot în văgăuna dintre stînci, unde se adăpostiseră cu o zi înainte, vii și morți laolaltă. Ca și cu o zi înainte așteptau seara, nu numai ca să scadă dogoarea, dar mai ales fiindcă după seară venea noaptea, iar ei nădăjduiau că, pe răcoare, chiar și cei slabi vor fi în stare să lupte cu deșertul care se întindea în calea lor spre patrie.

Zadarnică nădejde !

Intr-adevăr, o dată cu căderea nopții fugarii plecară încet. Dar deodată auziră în depărtare răgete de măgari și lătrat de cîini. Cîteva clipe, li se trezi nădejdea că era vreo caravană de negustători, ori ceata care însoțea vreun om de-al vistieriei, venit să strîngă

birul. Curînd însă, văzură pe cîmpie, în lumina îndoielnică a înserării, cîţiva călăreţi. Strigau „Aatu ! Aatu !" Şi strigătul bine cunoscut răsuna în văzduhul deşertului. Cu ce puteau fugarii să susţină lupta ? Şi la ce le-ar fi folosit să fugă mai departe sau să se ascundă ? Cîinii cei răi cu urechile ascuţite, deprinşi să vîneze oameni, tot i-ar fi ajuns, tot i-ar fi prins ! Cîţiva se lăsară, istoviţi, la pămînt: nu mai aveau putere ; alţii alergau năuci printre bolovani, iar alţii îşi smulgeau părul, deznădăjduiţi. Un libian tînăr de tot gemea jalnic şi plîngea speriat, cu lacrimi mari. Amuii şi heriuşii rămăseseră cu capetele plecate şi scrîşneau din dinţi, iar cîţiva, fără să-şi dea seama ce făceau, o luară la fugă, dar cîinii îi ajunseră din urmă.

Cei mai tari stăteau nemişcaţi, ca încremeniţi, încordîndu-şi mintea ca să găsească vreun mijloc de scăpare. Fără îndoială că războinicii Ţării Negre avuseseră noroc : dăduseră de fugari tocmai în clipa cînd erau cu totul istoviţi. Dacă ar fi avut măcar jumătate din puterea lor de mai înainte, cei mai mulţi ar fi primit lupta, chiar inegală, hotărîţi să moară, numai să nu cadă iarăşi în robie. Acum însă, răsculaţii erau sfîrşiţi. Nu se împotriviră cu nimic războinicilor călări, care se apropiau de ei cu arcurile întinse. Lupta pentru libertate se sfîrşise : erau mai fericiţi acum cei care-şi dormeau somnul de veci între armele împrăştiate...

Cu totul istoviţi, fără nădejde că vor mai fi liberi vreodată, robii stăteau umiliţi şi nepăsători.

Curînd, toţi cei o sută paisprezece oameni se tîrau spre răsărit, sub loviturile de bici care cădeau peste ei ca ploaia. Mîinile le erau legate la spate, iar pe gîtul fiecăruia se încolăcea un lanţ, care lega om de om în grupuri de cîte zece. Cîţiva războinici călări se îndreptară spre locul catastrofei, să vadă dacă mai era pe-acolo vre-un rob în viaţă, deoarece fiecare om adus îndărăt intra în socoteală la răsplată.

Numai gîndul urmăritorilor că vor fi răsplătiţi pentru cei prinşi, îi scăpă pe fugari de o moarte năprasnică. Pe drumul înspăimîntător al întoarcerii nu pieri niciunul, deşi se tîrau goi, legaţi, biciuiţi şi flămînzi. Caravana înainta încet, ocolind nisipurile.

Pandion călca anevoie. Nu îndrăznea să se uite la ceilalți și din tot ce se petrecea în jurul lui nu-l interesa nimic. Nici loviturile de bici nu-l scoteau din amorțeală. Drumul acesta care îl ducea înapoi în robie nu-i lăsă decît o singură amintire : clipa în care ajunseseră în Valea Nilului, nu departe de orașul Abidos. Comandantul grupului oprise caravana și căuta cheiul, lîngă care trebuia să-i aștepte un șlep. Prizonierii se înghesuiseră la capătul coborîșului, în vale. Unii se așezaseră jos. Era de dimineață. Vîntul aducea miros de apă proaspătă.

Deodată Pandion, care rămăsese în picioare, zări la marginea deșertului cîteva floricele vesele, gingaș colorate în azuriu. Se legănau ușor pe tulpini, răspîndind în jur mireazmă diafană. Pandion se gîndi că libertatea pierdută îi trimitea acum acest din urmă dar.

Încercă să spună ceva, dar nu-i trecură dincolo de buzele crăpate și sîngerate decît șoapte slabe și nedeslușite. De cîte ori se oprea convoiul, Chidogo, prins în lanț cu alți robi, se uita atent și îngrijorat la prietenul lui. De data asta își încordă auzul, dar nu putu desluși decît un cuvînt :

— Azurii... și Pandion se cufundă iarăși în amorțeala lui.

Fugarii au fost scoși din lanțuri și îngrămădiți într-un șlep care îi duse undeva, aproape de capitală. Acolo, ca niște răsculați foarte primejdioși și foarte dîrji, au fost aruncați într-o temniță, unde urmau să-și aștepte deportarea sigură în minele de aur.

Închisoarea era o groapă uriașă, săpată în pămînt uscat și tare, căptușită cu cărămizi și acoperită cu un tavan făcut din cîteva bolți în semicerc. În loc de ferestre avea, sus, patru deschizături înguste, în loc de ușă un chepeng oblic în tavan : pe acolo li se cobora apa și li se arunca hrana.

Semiîntunericul veșnic din groapă venea ca o binefacere pentru fugari : mulți aveau ochii inflamați de lumina ucigașă a pustiului și ar fi orbit cu toții, dacă ar mai fi rămas la soare.

Dar ce chin le era viața în groapa infectă și întunecoasă, după cele cîteva zile de libertate!

Captivii erau cu totul izolați. Ce gîndeau și ce simțeau, nu interesa pe nimeni.

Dar cu toată starea lor desperată, îndată ce-și veniră în fire, cît de cît, după marșul cel nimicitor, începură din nou să creadă în ceva.

Cavi vorbea iarăși, și iarăși făcea, în felul lui obișnuit, cam brutal, propuneri pe care toți le înțelegeau cu ușurință. Rîsul lui Chidogo răsună iarăși, ca mai înainte, laolaltă cu vorba răstită a libianului Ahmi. Numai Pandion, care simțea adînc spulberarea nădejdilor lui, își venea în fire mai încet.

De multe ori pipăia în centură piatra — darul cel neprețuit pe care-l primise de la Iahmos. I se părea însă un sacrilegiu să scoată lucrul acela neasemuit acolo, în groapa hidoasă și obscură. Și apoi, piatra îl trădase, nu-și dovedise puterile magice, nu-l ajutase să-și capete libertatea și să răzbească pînă la mare.

Totuși, într-o zi, scoase pe furiș cristalul albastruverzui și-l privi în firul unei raze palide, care pătrundea printr-o crăpătură, dar nu ajungea pînă la podeaua gropii. Din prima clipă, cu limpezimea ei dătătoare de viață, piatra îi deșteptă iarăși gîndul și dorința de a trăi, de a lupta. Din tot ce avusese, nu mai avea nimic. Nici nu mai îndrăznea să se gîndească la Tessa, ori să se mîngîie cu vreo altă imagine din patrie. Nu mai avea decît piatra, care îl făcea să viseze la mare, la viața adevărată pe care o trăise cîndva. De atuncea o privea adeseori cu admirație, găsind în adîncul ei diafan o mîngîiere fără care n-ar fi putut trăi.

Pandion și tovarășii lui zăcură în temniță nu mai mult de zece zile. Fără cercetări, fără judecată, soarta răsculaților fusese hotărîtă, acolo sus, de stăpîni.

Într-o zi, pe neașteptate, chepengul se ridică și o scară de lemn căzu prin deschizătură.

Trași sus, unde-i orbea lumina vie a zilei, robii au fost legați și înlănțuiți laolaltă, șase cîte șase. După aceea au fost mînați la Nil și îmbarcați imediat pe un șlep mare, care porni pe fluviu împotriva curentului:

erau trimiși la hotarul de miazăzi al Țării Negre, spre Porțile Sudului [1], de unde aveau să facă drumul fără întoarcere la sinistrele mine de aur din țara Nub [2].

La două săptămîni după ce fugarii schimbaseră temnița subpămînteană cu temnița plutitoare, iată ce se petrecea la cinci sute de mii de coți mai sus, pe fluviu, la sud de capitala Ta-Chemt-ului, în palatul luxos al mai-marelui Porților Sudului de pe insula Neb.

Mai-marele Porților Sudului, Cabnefta, cel crud și autoritar, care era și cîrmuitor al provinciei Neb, socotindu-se al doilea după faraon în Țara Neagră, chemă la el pe comandantul trupelor, pe mai-marele vînătorii și pe al conducătorilor de caravane din părțile sudului.

Îi primi pe terasa palatului și-i ospătă din belșug. Era de față și șeful scribilor. Trupeș și bine legat, răsturnat după pilda faraonilor într-un jilț înalt de abanos și fildeș, Cabnefta îi domina, îngîmfat, pe toți și zîmbea în sinea lui văzînd cum demnitarii schimbau între ei priviri nedumerite.

Palatul era zidit pe partea cea mai înaltă a insulei. De pe terasă se vedeau brațele fluviului larg deschise în jurul unui grup de temple de calcar alb și de granit roșu, iar pe maluri se înșirau palmieri înalți, al căror frunziș încingea ca o centură de pene întunecate, poalele malului de stînci prăpăstioase. Dinspre sud înainta zidul drept al platoului de granit, la a cărui margine de răsărit era cea dintîi cataractă a Nilului. Acolo, valea largă și culturile revărsate se îngustau dintr-o dată și se curmau lîngă pustiul întins al țării aurului, Nub. Mormintele strămoșilor celebri — stăpîni al Porților Sudului, exploratori neînfricați ai țării

---

[1] *Porțile Sudului* — orașele Neb și Sevene, azi Siena și Assuan de pe insulele Elefantina și File. (N.A.)

[2] *Nub* (aur, în limba egipteană) — nume comun al tuturor țărilor de la Nil, începînd de la primele cataracte. Mai tîrziu Nubia. (N.A.)

negrilor, începînd chiar cu marele Hirhuf [1] — contemplau de pe terasele stîncilor, palatul.

Depărtarea se pierdea în negura cenuşie a arşiţei, dar pe insulă era răcoare; vîntul de la nord se lupta cu căldura care năvălea dinspre sud şi o împingea înapoi în stepele arse şi pustii.

Mai-marele Porţilor Sudului privi îndelung în zare, spre mormintele strămoşilor, apoi porunci sclavului de faţă, cu un semn, să umple cupele. Cu aceasta, masa se termină. Oaspeţii se ridicară urmîndu-l pe amfitrion în apartamentele dinăuntrul palatului. Ajunseră într-o încăpere pătrată, nu prea înaltă, orînduită cu gustul şi cu eleganţa timpurilor măreţe ale lui Menheperra [2]. Pereţii albi şi netezi aveau, jos, un chenar lat, albăstrui, împodobit cu ornamente complicate în linii albe, drepte. Spre tavan avea un chenar, însă îngust, din flori de lotus şi figuri simbolice, albastre, verzi, negre şi albe, pe fond de aur mat. Tavanul era conturat de un chenar din pătrăţele negre şi aurii, iar de-a curmezişul, era tăiat de patru grinzi paralele de lemn vopsite vişiniu închis, iar spaţiile dintre ele erau umplute cu desene colorate: pătrate roşii şi albăstrii în eşicher, cu aplicaţii de spirale aurii şi de rozete albe.

Uşorii largi de cedru, netezi şi lustruiţi, aveau dungi înguste şi negre, tăiate transversal de nenumărate liniuţe duble, albăstrii.

Un covor, cîteva scaune de fildeş care se strîngeau şi se desfăceau după voie, cu blăni de leopard aruncate pe spătare, două jilţuri de abanos cu încrustaţii de aur, cîteva cufere cu picioare, care serveau totodată şi de măsuţe, alcătuiau toată mobila. Odaia era încăpătoare, luminoasă şi bine aerisită.

Cabnefta se aşeză încet într-un jilţ. Profilul aspru i se contura desluşit pe peretele alb ca zăpada. Demnitarii îşi traseră scaunele mai aproape, numai şeful

[1] *Hirhuf* — mai-marele provinciei Neb, a făcut călătorii în adîncul Africii sub dinastia a VI-a (între anii 2500—2400 î.e.n.). (N.A.)

[2] *Menheperra* — numele de rege al lui Tutmos III, faraonul cuceritor, mare om de stat (1503—1491 î.e.n.). (N.A.)

scribilor rămase în picioare lîngă o măsuță înaltă de abanos, încrustată cu aur și cu fildeș.

Pe măsuță se vedea un sul de papirus, cu pecetea roșie și albă. La un semn dat de cîrmuitorul Porților Sudului, scribul desfășură sulul și rămase nemișcat, într-o tăcere respectuoasă.

Comandantul oștilor, un bărbat slab și chel, făcu un semn cu ochiul către unul din conducătorii de caravane, puțintel la trup și scund, dîndu-i a înțelege că în clipa aceea urma să înceapă sfatul pentru care fuseseră chemați.

Într-adevăr, Cabnefta își plecă ușor capul și începu să vorbească:

— Înălțimea sa, stăpînitorul amînduror părților Țării Negre, viața, sănătatea și puterea noastră, mi-a trimis un răvaș grabnic și mi-a poruncit să facem o ispravă nemaipomenită: să aducem în Oraș o fiară vie cu corn pe nas, monstru puternic și înfiorător, care trăiește dincolo de țara Vavat [1]. În vremurile de demult se aduceau la Casa Mare multe fiare vii din țările îndepărtate ale Sudului. Oamenii din Oraș și cei din Ta-meri-heb au văzut maimuțe uriașe, girafe, au văzut fiara lui Seth [2], au văzut și porcii pămîntului [3], iar pe marele Usermar-Sotepenra [4] l-au însoțit lei și leoparzi fioroși, care chiar au luptat cu dușmanii Ta-Chemt-ului [5]. Însă nimeni n-a prins vreodată un rinocer.

---

[1] *Țara Vavat* — ținut din Nubia de astăzi, pe valea Nilului, între orașele Assuan și Khartum. (N.A.)

[2] *Fiara lui Seth* (ocapi) — animal ciudat care seamănă cu girafa, din grupul strămoșilor acesteia. Astăzi nu se mai găsește decît în pădurile virgine din Congo, altădată trăia în mai toată Africa și, în număr mare, în delta Nilului. Egiptenii din antichitate au copiat după el chipul cumplitului lor zeu Seth. (N.A.)

[3] *Porcii pămîntului* (în limba egipteană: ta-riri) — ciudate mamifere rîmătoare din Africa. (N.A.)

[4] *Usermar-Sotepenra* — numele de rege al marelui cuceritor Ramses II (1317—1251 î.e.n.). (N.A.)

[5] Lei domesticiți, folosiți de Ramses II în luptele lui cu hittiții. (N.A.)

Încă din vremuri de mult uitate, stăpînitorii Sudului aduceau în Țara Neagră toate cele de trebuință din țara negrilor. Pentru ei, nimic nu era cu neputință. Nici eu nu vreau să se piardă acest glorios obicei. Ta-Chemt-ul trebuie să vadă un rinocer viu. De aceea v-am chemat să ne sfătuim : cum putem aduce mai ușor aici măcar una din aceste fiare cumplite ? Ce ai de zis, Nezi, tu care ai văzut atîtea vînători glorioase ? îl întrebă el pe mai-marele vînătorilor, un bărbat ursuz și greoi, cu părul creț, cu pielea negricioasă și cu nasul coroiat, semn că se trăgea din hyksoși.

— Fiara stepelor din miazăzi e cumplită cum nu se poate spune ; pielea ei, sulițele n-o străpung, iar puternică e ca elefantul, începu Nezi, grav. Nu așteaptă, ci se repede fără veste, răsturnînd și strivind tot ce-i iese în cale. În groapă nu poți s-o prinzi, că, hotărît, se schilodește în cădere. Dar dacă pornim o vînătoare mare, și dacă găsim o mamă cu pui, ucidem mama, prindem puiul și-l ducem în Ta-Chemt.

Cabnefta izbi mînios cu palma în brațul jilțului.

— De șapte și încă de șapte ori mă prostern la picioarele Casei Mari și la ale stăpînului meu ! Dar pe tine, — și stăpînitorul Sudului, înciudat, îl arătă pe mai-marele vînătorilor uluit, — pe tine, care păcătuiești împotriva Înălțimii sale, te scuip. Trebuie să-i aducem o fiară nefer-neferu [1], în plină putere și înspăimîntătoare, nu un pui pe jumătate mort ! Și nu putem aștepta să crească puiul la noi, în captivitate. Porunca trebuie îndeplinită grabnic și cu rîvnă, mai ales că această fiară se găsește departe de Porțile Sudului.

Peheni, un conducător de caravane, îl sfătui să trimită vreo trei sute din cei mai curajoși războinici, fără arme, dar cu frînghii și cu plase în care să prindă monstrul.

Senofri, comandantul oștilor, se strîmbă nemulțumit. Cabnefta se încruntă și el. Atuncea conducătorul

---

[1] *Nefer-neferu* — de cel mai bun soi. (N.A.)

de caravane se grăbi să adauge că nu era neapărat nevoie de războinici şi că pentru acest lucru se puteau trimite şi nubieni.

Cabnefta clătină din cap, încreţindu-şi gura într-un zîmbet de dispreţ :

— Vremurile lui Menheperra şi ale lui Sotepenra au trecut de mult. Ticăloşii de nubieni nu-şi mai încovoaie spinările, supuşi. Senofri ştie cît sînt de lacomi, ştie cu cîtă trudă şi cu cîte şiretenii îi ţinem în frîu... Nu, nu merge aşa : porunca trebuie s-o îndeplinim noi !

— Dar ce ar fi, adică, dacă în loc de războinici am sacrifica niscai robi ? întrebă încet Senofri.

Cabnefta, care rămăsese pe gînduri, se învioră :

— Jur pe Maat [1] că drept ai vorbit, înţeleptule conducător de oşti ! Să scoatem din închisori răzvrătiţii şi fugarii, că ei sînt cei mai îndrăzneţi dintre robi. Ei or să prindă monstrul !

Mai-marele vînătorilor zîmbi cu neîncredere :

— Eşti înţelept, o, stăpîne al Sudului, dar îndrăznesc să te întreb : cum ai să-i sileşti pe aceşti robi să meargă la moarte sigură ? Că doar asta înseamnă lupta cu groaznicul monstru. Ameninţările n-or să ajute cu nimic, pentru că, dacă în locul morţii pui tot moartea, pentru ei e totuna.

— Vezi, tu te pricepi mai bine la fiare, aşa că lasă-i pe oameni în seama mea. Le făgăduiesc libertatea. Cei care au mers o dată la moarte pentru libertate, vor mai merge o dată. Iată de ce vreau să-i trimit pe răsculaţi.

— Şi o să-ţi ţii făgăduiala ? întrebă iarăşi Nezi.

Cabnefta îşi răsfrînse cu îngîmfare buza de jos :

— Măreţia stăpînitorilor Sudului nu-mi îngăduie să mă înjosesc minţind pe nişte robi. Dar ei nu se vor mai întoarce... Să lăsăm asta ; mai bine spune-mi de cîţi oameni ai nevoie şi cît drum e pînă la locurile unde se află fiara ?

---

1 *Maat* — atotvăzătoarea, zeiţa Adevărului. (N.A.)

— Cel puţin două sute de oameni. Fiara o să strivească jumătate din ei, ceilalţi or s-o înconjoare din toate părţile şi or s-o lege. Peste două luni în ţara Nub încep ploile şi revărsările şi atuncea iarba din stepă învie, fiarele se îndreaptă spre miază-noapte să caute păşuni şi le putem găsi chiar lîngă rîu, în ţinutul celei de a şasea cataracte. Lucrul cel mai de seamă e ca fiara să nu fie prinsă departe de fluviu: altfel, războinicii n-ar putea-o aduce vie, monstrul fiind greu cît şapte boi. Insă pe apă îl aducem într-o cuşcă mare, chiar pînă în Oraş...

Stăpînitorul Sudului îşi strînse buzele, chibzuind ceva în gînd.

— *Het!*[1] hotărî el în cele din urmă. O sută cincizeci de robi ajung, dacă se bat bine. Să zicem, apoi, o sută de războinici cu douăzeci de vînători şi de călăuze. Pe tine, Nezi, te pun mai mare peste toţi. Şi acum, la lucru! Senofri să aleagă războinici de încredere şi negri paşnici[2].

Mai-marele vînătorilor se ploconi pînă la pămînt, iar demnitarii plecară, făcînd haz de procopseala care căzuse pe capul lui Nezi.

Cabnefta îi porunci scribului să se aşeze şi începu să-i dicteze o scrisoare către conducătorul închisorilor din cele două oraşe de la Poartă: Neb şi Sevene.

---

[1] *Het!* — Fie! (N.A.)

[2] *Negrii paşnici* — aşa se numeau în Egipt negrii care slujeau în oaste, sau erau însărcinaţi cu menţinerea ordinei în stat. (N.A.)

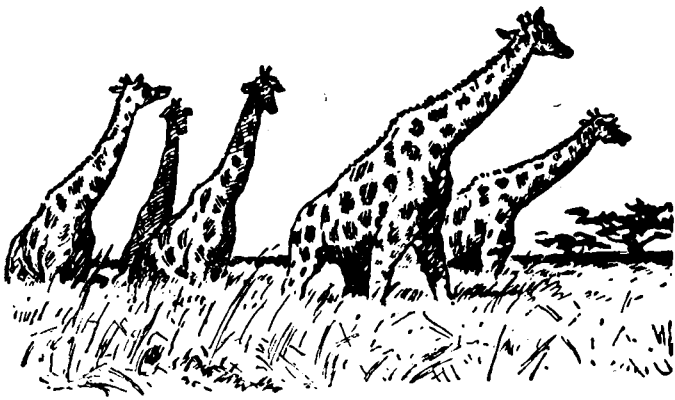

CAPITOLUL V

STEPA DE AUR

La poalele treptelor care coborau spre ţărmul de sud al insulei Neb aştepta un grup de robi, legaţi cu lanţuri de inelele mari de aramă înfipte în stîlpii de granit ce se înălţau pe terasă: erau cei o sută paisprezece supravieţuitori şi încă patruzeci negri şi nubieni, cu feţe fioroase şi cu trupuri brăzdate de cicatricele rănilor vindecate. Sufereau din greu în bătaia soarelui fierbinte, aşteptînd să vadă ce se hotărîse cu ei.

Într-un tîrziu se ivi pe terasa de sus un bărbat înalt, învesmîntat în alb. Pe frunte, pe piept şi pe toiagul negru purta podoabe strălucitoare de aur. Se mişca încet, ocrotit de apărătoarele pe care i le

ţineau deasupra capului doi războinici nubieni. Odată cu el veneau cîţiva însoţitori — mari demnitari după cît îi arăta portul. Era Cabnefta, mai-marele Porţilor Sudului.

Războinicii îi înconjurară îndată pe sclavi; scribul închisorii, şi el de faţă, păşi înainte şi făcu o plecăciune pînă la pămînt.

Cabnefta coborî treptele încet, fără să-şi schimbe expresia de calm încremenită pe obraz şi se opri în dreptul robilor. Îi învălui pe toţi într-o privire scurtă şi dispreţuitoare, apoi şopti ceva, din treacăt, unui slujbaş. După felul cum vorbea, părea mulţumit. Apoi lovi puternic în lespezi cu vîrful de aramă al toiagului.

— Uitaţi-vă la mine şi ascultaţi-mă, voi toţi! Cei care nu înţeleg limba Ta-Chemt-ului să treacă la stînga; li se va tălmăci pe urmă.

Războinicii se grăbiră să execute ordinul, despărţind din mulţimea de robi cincisprezece negri.

Cabnefta vorbea răspicat şi fără grabă, în limba robilor, alegîndu-şi cuvintele. Se vedea bine că era deprins cu străinii.

Le explică robilor ce aveau de făcut, fără să le ascundă că vor muri mulţi din ei şi le făgădui celor ce vor scăpa cu viaţă, că vor fi liberaţi. Cei mai mulţi strigară că erau gata să plece, alţii însă tăceau cu încăpăţînare, dar niciunul nu se împotrivi.

— Het! urmă Cabnefta, şi privirea lui alunecă din nou peste trupurile uscate şi murdare. O să poruncesc să vă dea mîncare, ba o să faceţi şi baie. Drumul peste cele cinci cataracte Hapi e greu, dar în bărci uşoare o să-l puteţi străbate cu bine. O să mai dau poruncă să vă scoată lanţurile, dar să juraţi că n-o să fugiţi... Strigăte de bucurie îi tăiară vorba. După ce se făcu linişte, Cabnefta urmă: Însă, pe lîngă jurămînt, vă pun în vedere că pentru fiecare fugar, cîte zece, cei mai buni din voi, vor fi duşi în nisipurile din Nub, legaţi, jupuiţi de vii şi presăraţi cu sare. Cel ce s-o înspăimînta de fiară şi va fugi, va fi supus la cele mai cumplite cazne. Le-am dat de ştire oamenilor din Nub şi le-am rîn-

duit pedepse aspre dacă nu vor urmări şi prinde fugarii.

Aceste din urmă vorbe îi făcură pe robi să tacă, posomorîţi. Dar, ca şi cum n-ar fi băgat de seamă, Cabnefta începu iarăşi să-i cerceteze cu privirea. Deprinderea îl ajuta să-i aleagă fără greş.

— Fă-te încoace, tu, — îl arătă el pe Cavi, — pe tine te pun mai-mare peste cei care trebuie să prindă fiara, om de legătură între vînătorii mei şi prietenii tăi.

Cavi îi făcu demnitarului o plecăciune, fără grabă, zîmbind amar, o clipă, pe sub mustaţă.

— Ne vinzi scump libertatea, prea înălţate, dar noi o cumpărăm, îi răspunse el, apoi se întoarse către ai săi: Fiara cea îngrozitoare nu e mai înspăimîntătoare decît minele de aur, în schimb avem mai mulţi sorţi de izbîndă.

Cabnefta plecă şi prizonierii se întoarseră la închisoare. Stăpînul Sudului se ţinu de făgăduială: răsculaţii aveau mîncare destulă, erau sloboziţi din lanţuri şi din zgărzi şi duşi de două ori pe zi să se scalde în Nil, într-un golf îngrădit ca să nu dea crocodilii peste ei. După două zile cei o sută cincizeci şi patru de robi, împreună cu războinicii şi cu ceata de vînători, plecară în susul apei, în treizeci de bărci uşoare făcute din tulpini de trestie împletite.

Drumul era lung. Oamenii Ţării Negre numărau, de la Porţile Sudului pînă la a şasea cataractă a Nilului, patru milioane de coţi. Fluviul trecea aproape în linie dreaptă prin ţările Vavat şi Iertet, apoi făcea două cotituri uriaşe mai sus, în ţara Cuş [1], deschise una spre miazănoapte şi cealaltă spre miazăzi.

Mai-marele vînătorii era grozav de grăbit: drumul ţinea două luni, iar peste două săptămîni apele începeau să crească. Atuncea curentul va fi năval-

---

[1] *Ţara Cuş* — ţinut din valea Nilului, între cataractele a doua şi a cincea, cuprinzînd ţările străvechi Iam şi Cario. Ţara Iertet era aşezată mai jos de a doua cataractă, iar ţara Vavat se afla între Porţile Sudului şi ţara Iertet. (N.A.)

nic şi lupta împotriva lui le va încetini înaintarea. Apoi barca cea mare, împovărată cu monstrul pe care trebuiau să-l prindă, n-ar fi putut trece peste cataracte decît în timpul revărsării apelor, aşa că îi rămînea puţină vreme pentru întoarcere.

In timpul drumului, robii erau bine hrăniţi şi se simţeau în putere, cu toate că munceau din greu toată ziua. Vîsleau împotriva curentului, bărcile erau încărcate, iar apa năvălea ameţitor de repede.

Deocamdată, vînătoarea apropiată nu-i îngrijora: fiecare era încredinţat că el, personal, va scăpa şi apoi va fi liber. Era prea mare deosebirea între nemărginirea ţinuturilor sălbatice şi necunoscute pe care le străbăteau şi viaţa din temniţă, unde îşi aşteptau pedeapsa. Aşa că oamenii munceau din răsputeri, voioşi şi puternici atît trupeşte, cît şi sufleteşte. Mulţumit de ei, mai-marele vînătorii nu se arăta zgîrcit cu hrana pe care, de altfel, i-o dădeau, fără plată, satele şi oraşele aşezate în drumul lor.

După ce trecură de oraşul Neb, Pandion şi tovarăşii săi văzură imediat cea dintîi cataractă a Nilului. Curentul repede, sugrumat de stînci, se spărgea în şuvoaie răzleţe şi clocotitoare care năvăleau, făcînd spume şi urlînd, printr-un labirint de mici ostroave din stîncă neagră. Cu multe sute de ani în urmă, zece mii de robi, sub supravegherea iscusiţilor ingineri din Ta-Chemt, tăiaseră acolo canale în granit; prin ele treceau uşor pragurile pînă şi vasele mari de război, aşa că bărcile expediţiei de vînătoare le trecură şi ele pe nesimţite, de la cel dintîi pînă la cel din urmă. Robii se înşirau în apă pînă la brîu, ca un lanţ viu şi împingeau bărcile de la un ostrov la altul. Uneori erau siliţi să le poarte pe umeri, călcînd pe terasele largi tăiate în mal de puterea apelor. Zi după zi, vînătorii înaintau spre sud.

Nu după mult timp lăsară în urmă şi templul din peşteri [1] de pe malul stîng al fluviului. Acolo, lui

[1] Templul din peşteri al lui Ramses II din Ipsambul (N.A.)

Pandion îi atraseră atenţia patru sculpturi uriaşe, aşezate fiecare în cîte o firidă. Erau statuile colosale ale lui Sotepenra, faraonul cuceritor, care, înalte de cîte 30 de coţi, păreau că păzesc intrarea în templu.

A doua cataractă o trecură într-o singură zi.

Mai sus era insula Uronartu, cu cataracta Semneh; acolo se înălţa, pe malul stîncos şi drept, o cetate foarte mare, care se numea „Inapoi, sălbatici!" zidită cu nouă secole în urmă, pe vremea faraonului care cucerise ţara Nub [1].

Zidurile ei groase, înalte de douăzeci de coţi, din cărămidă brută, erau în stare perfectă, deoarece la fiecare treizeci de ani, faraonii puneau să le repare. Pe stînci se vedeau plăci străvechi de piatră, cu inscripţii care glăsuiau că intrarea negrilor în Ta-Chemt este oprită.

Fortăreaţa posomorîtă şi cenuşie, cu turnuri pătrate la colţuri şi cu multe altele privind spre Nil, cu o scară îngustă plecînd de la fluviu în sus, pe stînci, se înălţa ca o întruchipare a puterii şi a trufiei Ta-Chemt-ului. Niciunul din sclavi nu bănuia însă că ţara aceea, clădită cu truda mulţimii de robi, era zguduită mereu, pînă la temelie, de răscoale şi ameninţată de puterea crescîndă a unor popoare noi.

Mai întîlniră în drumul lor încă patru fortăreţe, aşezate tot pe insule stîncoase sau înălţate pe creste. Bărcile trecură peste apele repezi ale unui cot, în al cărui centru era aşezat micul oraş Hem-Aton. Il construise acelaşi faraon blestemat care-şi avusese capitala acolo unde descoperise Pandion, între ruini, misterioasa statuie a unei fete. In acest loc trăiau egiptenii izgoniţi sau fugiţi pe vremuri din Ţara Neagră. La adîncitura cotului, fluviul se izbea în stînci prăpăstioase de gresie neagră şi-şi schimba cursul în unghi drept. Acolo începea a treia cata-

[1] Senusert III, legendarul Sezostris (1887—1849 î.e.n.), din dinastia a XII-a (2000—1740 î.e.n.), vestit pentru uriaşele lui lucrări de construcţii. (N.A.)

ractă, lungă de aproape o sută de mii de coți, pe care vînătorii abia izbutiră s-o treacă în patru zile.

A patra, mai sus de marele oraș Napata, capitala țării Nub, era și mai lungă; se chinuiră cinci zile pînă s-o treacă, și bărcile mai rămaseră încă alte două zile pe loc, pentru că mai-marele vînătorii intrase în tratative cu stăpînitorii din Cuș. Acolo, la a patra cataractă, expediția a fost întrecută de trei bărci cu nubieni, mînați înainte să dibuiască fiara.

Intîlneau acum mult mai puține așezări omenești decît în Ta-Chemt. Valea se îngusta simțitor. Prin pînza ușoară a arșiței se vedeau bine stîncile platourilor pustii pe care le străbătea fluviul. Sute de crocodili, dintre care unii uriași, stăteau ascunși prin desișurile de trestie sau zăceau nemișcați pe bancurile de nisip, expunîndu-și în bătaia soarelui arzător spinările lor crestate, negre-verzui. Cîțiva sclavi și războinici neatenți, atacați pe furiș de reptilele mute, pieriră chiar sub ochii celorlalți.

Intîlneau și mulți hipopotami. Pandion, etruscii și alți robi de prin țări străine mai avuseseră prilejul să cunoască aceste urîte făpturi de apă, pe care egiptenii le numeau „hte". Hipopotamii nu fugeau de oameni, dar nici nu-i atacau dacă nu erau provocați, așa că robii se apropiau de ei înot. In depărtare, în fața zidului verde de trestii se zăreau nenumărate pete mari, albastre: erau hipopotami care se odihneau în largul văii, unde fluviul se revărsa în voie ca un lac liniștit și strălucitor. Pielea udă a dihăniilor bătea în albastru. Greoaie și grase, ele urmăreau mișcările bărcilor, ridicîndu-și deasupra apei capetele lor uriașe și pătrate, cu boturile ca retezate. Adesea se scufundau cu totul și atuncea, pe valurile apei galbene, sclipitoare și tulburi, nu se vedeau decît pete negricioase: capetele lor, cu urechile mici și rotunde lăsate înainte. Ochii, așezați în două bulbucături ale craniului — ceea ce le dădea o expresie cu totul fioroasă — se uitau la oameni stăruitor și stupid.

Ici și colo, unde stîncile de granit se ridicau din fundul fluviului în praguri și în trepte, erau gropi

adînci cu apă limpede şi liniştită. Odată, în timp ce tîrau o barcă pe marginea unui bloc de granit, sclavii văzură, în fundul unei gropi de acestea, un hipopotam uriaş care se mişca fără grabă pe picioarele lui scurte. Sub apă, animalul părea de un albastru întunecat. Negrii, care cunoşteau obiceiurile hipopotamului, le explicară celorlalţi că „hte" caută adeseori, pe fundul fluviului, rădăcini de plante acvatice.

Acolo, valea făcea cea din urmă cotitură neaşteptată. De la un ostrov întins, cu pămînt roditor şi cu aşezări dese, o lua aproape de-a dreptul spre sud; călătorii nu mai aveau de mers decît puţin.

Malurile de stîncă ale văii erau acum mai joase şi străbătute de numeroase rîpi largi şi uscate, în care se adăposteau crînguri mici de copaci cu ţepi. Cînd să treacă peste a cincea cataractă, două bărci se răsturnară şi unsprezece oameni, înotători nepricepuţi, se înecară.

După ce trecură cea de a cincea cataractă zăriră, în sfîrşit, cel dintîi afluent al marelui fluviu, rîul Atbara [1], care se vărsa în Nil, pe dreapta, printr-un larg estuar, contopit cu albia principală într-un întins desiş de trestie şi de papirus. Zidul verde şi nepătruns, înalt pe alocuri de doisprezece coţi şi tăiat în zig-zag de golfuri ori de afluenţi mai mici, stăvilea gura rîului. Pe malurile cu grămezi de coline răzleţe se vedeau tot mai multe crînguri de copaci cu trunchiurile ascuţite spre vîrf şi din ce în ce mai înalte. De la rîu porneau în fîşii largi şi întunecate, spre adîncul ţinutului necunoscut, necălcat de picior de om, desişuri de verdeaţă, iar pe coaste foşneau încet, în vînt, mănunchiuri de iarbă, aspră ca peria. Se apropia timpul cînd robii aveau să plătească scump călătoria pe care o făcuseră în libertate, fără lanţuri şi fără închisoare. La gîndul acesta li se strîngea inima de nelinişte:

„In curînd va veni cumplita încercare: unii vor scăpa, răscumpăraţi cu sîngele şi cu chinurile celor-

1 *Atbara* — rîul aromelor, afluent pe dreapta Nilului. (N.A.)

lalți, alții vor rămînea pentru totdeauna în pămîntul acesta necunoscut, ca jertfe ale răscumpărării". Așa gîndea Cavi, uitîndu-se la oamenii lui și încercînd să-și imagineze viitorul care-i aștepta.

În susul fluviului, cîmpia se întindea din ce în ce mai largă. Malurile mlăștinoase tiveau albia sclipitoare cu o linie neagră și dreaptă de ierburi înalte, prelungită cît cuprindea ochiul. Spicele înstelate de papirus se plecau peste apă, întrerupînd monotonia malurilor netede. Ostroave pline de iarbă ieșeau deasupra fluviului, alcătuind labirinturi de trecători înguste. Între zidurile înalte de verdeață, apa, fără îndoială adîncă, părea tainică și întunecată. Pealocuri, pe unde malul era mai tare, călătorii vedeau întinderi mari de argilă uscată și crăpată, cu numeroase urme de dihănii. Păsări care semănau cu berzele, dar înalte aproape cît omul, îi speriau pe călători cu pliscurile lor enorme, la rădăcina cărora ai fi zis că aveau cîte un cufăraș greu de os, cu marginea capacului răsfrîntă, ceea ce le dădea o înfățișare feroce. De sub marginea de sus a orbitelor, ieșită în afară, acești monștri priveau cu ochi galbeni și răi.

Dincolo de vărsarea în Nil a rîului Atbara, spre sfîrșitul celei de a doua zile de drum, valea, pînă atuncea dreaptă ca o lance, făcu o cotitură spre răsărit și oamenii văzură, pe o terasă a malului, două ruguri, din care se ridicau în văzduh șuvițe subțiri de fum. Era semnalul : în locul acela îi așteptau cei trimiși înainte, vînătorii și nubienii-călăuze, vestindu-i în felul acesta că fiara fusese descoperită.

După căderea nopții, cei o sută patruzeci de robi, păziți de douăzeci de războinici, plecară pe jos spre apus. O ploaie caldă cădea din belșug pe pămîntul încins. Umezeala văzduhului îi amețea pe oamenii aceștia care, sub cerul pururea senin al Ta-Chemt-ului, uitaseră ce e aceea ploaie.

Vînătorii mergeau prin iarba aspră, înaltă pînă mai sus de brîu. Cîteodată răsăreau umbre negre de copaci răzleți. Hienele și șacalii urlau și țipau din toate părțile, pisicile sălbatice miorlăiau ascuțit și

păsări de noapte necunoscute se chemau cu strigăte metalice sinistre. Intinderea necunoscută se topea în întuneric, tainică şi nedesluşită. Oamenii aceia din Asia şi de pe ţărmurile de la miazănoapte aveau în faţa lor o ţară încă necucerită de om, clocotind de o viaţă care era a ei, şi numai a ei.

Se opriră sub un copac gigantic, care acoperea jumătate din cer. Acolo, în jurul trunchiului mai gros decît cele mai groase obeliscuri din Ţara Neagră, trebuia să fie, pentru mulţi, cel din urmă popas de noapte.

Mult timp Pandion nu putu să doarmă. Neliniştit, cu gîndul la lupta care se apropia, asculta glasurile stepei africane.

Aşezat lîngă rug, Cavî le explica vînătorilor planul de luptă pentru a doua zi. Suspina greu văzîndu-şi oamenii îngrijoraţi, unii pe jumătate adormiţi, alţii culcaţi fără să doarmă, dar în cele din urmă se culcă şi el. Il mira nepăsarea lui Chidogo care dormea liniştit între Pandion şi Remd. Tot drumul, cei patru prieteni fuseseră nedespărţiţi. Liniştea negrului îi părea etruscului cea mai înaltă vitejie, la care nici el, luptător încercat, care nu o dată văzuse moartea cu ochii, nu putea ajunge.

La ziuă, sclavii au fost împărţiţi în trei grupe, conduse de cîte cinci vînători şi de cîte două călăuze, alese dintre localnici. Fiecare rob primi o frînghie lungă sau o fîşie de curea cu laţuri la capete. Patru oameni din fiecare grupă duceau cîte o plasă mare, cu ochiuri largi de un cot, împletită din frînghii groase. Monstrul trebuia încurcat în laţuri, învăluit în plase, doborît la pămînt şi legat de picioare.

Oamenii mergeau în deplină tăcere, fiecare grupă la oarecare depărtare de celelalte. Războinicii se răspîndiră în lanţ şi, neavînd încredere în robi, veneau în urma lor cu arcurile întinse. Inaintea lui Pandion şi a prietenilor lui se desfăşura stepa, cu iarbă înaltă pînă la brîu. Pe suprafaţa ei netedă

erau risipiţi copaci cu coroanele în chip de umbrele[1]. Trunchiurile lor sure se despărţeau, aproape de la rădăcină, în crengi grele şi răsfirate, aşa fel încît fiecare copac părea un con răsturnat, deasupra căruia plutea, sus, verdeaţa străvezie, abia colorată.

Între copaci se zăreau petele întunecate ale tufelor înalte, cu frunziş mărunt, care se ţineau lanţ prin albia abia văzută a vreunui torent întîmplător, sau se zăreau în depărtare ca grămezi întunecate şi informe. Din cînd în cînd ieşeau la iveală copaci cu trunchiurile scunde şi monstruos de groase, desfăcute în nenumărate crengi uriaşe, strîmbe şi noduroase, acoperite cu frunze mici, abia ieşite din muguri şi cu mănunchiuri de flori albe[2]. Masivi, cu căciula lor imensă — coroană scundă care arunca fîşii negre de umbre alungite — se înălţau impunător în stepă. Scoarţa lor fibroasă şi cu luciri metalice părea de plumb, crengile lor erau ca de aramă roşie, iar florile răspîndeau o mirezmă plăcută, ca de migdal.

Soarele poleia iarba aspră, care se legăna uşor, iar vîrfurile copacilor păreau că plutesc deasupra ei în nouraşi verzi şi străvezii.

Suliţe negre şi subţiri se iviră din iarbă: cîţiva oricşi[3] îşi arătară o clipă coarnele lungi, apoi dispărură după şirurile de tufişuri. Sezonul ploilor abia începuse, aşa că iarba era încă rară şi între tufele ei răzleţe se mai vedea încă pămîntul gol şi crăpat. La stînga se ivi un crîng mic de copaci cu frunze ca penele. Păreau a fi palmieri, dar trunchiurile lor se desfăceau spre vîrf ca două degete răsfirate şi, ceva mai sus, trimiteau numeroase ramuri.

Acolo descoperiseră vînătorii rinoceri în ajun. Acum le făcură semn robilor să stea pe loc şi se furişară, cu băgare de seamă, pînă la marginea crîngului. Cercetară locul în adînc. După stepa luminată atît de puternic, crîngul li se păru întu-

[1] Salcîmi şi mimoze, în formă de umbrelă. (N.A.)

[2] *Baobab*, copac specific savanelor (stepelor africane). (N.A.)

[3] *Orix* — specie de antilopă uriaşă, care se domestica în vechiul Egipt. (N.A.)

necos. Şi, fiindcă nu văzură nici urmă de fiară, îi mînară pe robi spre albia secată a unui pîrîu năpădit de tufişuri dese. Acolo era un izvor şi, lîngă el, o groapă plină cu noroi, în care se bălăceau rinocerii ca să scape de arşiţă. Vînătorii ieşiră la locul deschis, străjuit la răsărit doar de trei salcîmi singuratici, ca trei umbrele. Pînă la albia secată nu mai erau decît vreo două mii de coţi cînd, deodată, nubianul care mergea înainte, se opri ca trăsnit, dădu semnalul de oprire, întinzîndu-şi braţele de-a latul. În liniştea care urmă se auzi zumzetul uşor al gîzelor. Chidogo atinse umărul lui Pandion şi-i arătă ceva dincolo de drum. Tînărul elin zări, lîngă copacii scunzi şi plini de ţepi, ceva ca două blocuri lustruite de piatră: într-adevăr, ele erau, cumplitele fiare ale stepelor din sud! La început, rinocerii nu-i văzură. Stăteau liniştiţi, cu spatele spre oameni. Lui Pandion nu-i părură uriaşi, nici chiar cel mai puternic dintre ei. Robii nu ştiau că vînătorii, cu gîndul la o răsplată cît mai frumoasă, căutaseră şi un rinocer cît mai impunător, adică din cei cu pielea albicioasă [1], care se deosebeau de cei negri fiind mai mari, avînd greabănul mai înalt, botul larg şi pătrat. Vînătorii hotărîră să schimbe planul de luptă în aşa fel, încît atacul femelei să nu-i împiedice să-şi ajungă scopul...

Mai-marele vînătorilor şi comandantul războinicilor se urcară, în grabă, într-un copac. Se urcau, blestemînd în şoaptă spinii de pe trunchi. Războinicii se ascunseră după tufe, iar robii se adunară grămadă, apoi, laolaltă cu vînătorii, se repeziră împrăştiindu-se, valuri-valuri, în poiană, fluturîndu-şi frînghiile şi îmbărbătîndu-se cu strigăte de luptă. Cele două namile se ridicară neaşteptat de repede. Rinocerul cel mare rămase o clipă locului, uitîndu-se ţintă la oamenii care alergau spre el, dar femela sări speriată la o parte. Asta aştep-

[1] În timpurile străvechi se găseau şi rinoceri albi, mai ales în Sudanul de nord. (N.A.)

tau şi vînătorii : săriră şi ei după ea, s-o abată într-acolo şi, în felul acesta, s-o despartă de mascul.

Din copac, mai-marele vînătorilor vedea trupul uriaş al rinocerului rămas pe loc, căuşele negre ale urechilor îndreptate înainte şi despărţite prin creştetul lat, ca un sul gros. Îndărătul urechilor i se ridica cocoaşa greabănului masiv, iar în faţă îi sclipea vîrful ascuţit al cornului. Egipteanul mai văzu că fiara avea ochi mici şi că privea în jos, risipit şi întărîtat.

După un minut, rinocerul se răsuci pe loc. Egipteanul îi vedea acum capul lung, ridicol de scobit la mijloc, greabănul puternic arcuit, oasele ascuţite care-i umflau pielea de pe crupă, picioarele ca buştenii şi coada mică, ridicată bătăios.

Fiara avea deasupra botului un corn uriaş, de cel puţin trei coţi, lucios, foarte gros la rădăcină şi dintr-o dată subţiat la vîrf, iar îndărătul lui încă unul, mai scurt şi mai ascuţit, cu rădăcina largă şi rotundă.

Inimile celor care alergau spre rinocer zvîcneau puternic : de aproape, monstrul era fioros. Trupul lui enorm avea opt coţi lungime, iar greabănul cocoşat se ridica la patru coţi deasupra pămîntului. Rinocerul sforăi atît de puternic, încît îl auziră cu toţii, apoi se repezi asupra oamenilor. Cu o sprinteneală neaşteptată la o matahală atît de mare şi de greoaie, ajunse într-o clipă în mijlocul mulţimii de oameni. Niciunul n-avu timp măcar să arunce frînghia. Pandion se pomeni lîngă monstrul care ataca vijelios, apucă să-i vadă doar nările larg desfăcute şi tivite cu cercuri de piele zbîrcită, urechea dreaptă despicată şi pielea de pe coaste acoperită cu licheni parcă, apoi mintea i se întunecă. Un ţipăt sfîşietor răsună în stepă şi, o clipă, se văzu zburînd în aer un trup omenesc, încovoiat aşa cum nimeni nu şi-ar fi putut închipui, apoi rinocerul îşi croi drum prin mulţimea de robi, şi se depărtă, lăsînd în urma lui nenumărate trupuri întinse la pămînt. Dar se întoarse şi se repezi din nou asupra nenorociţilor. De data aceasta, blocul viu în goană

ameţitoare, se pomeni strîns înconjurat din toate părţile de trupuri omeneşti. Însă monstrul, numai muşchi şi oase puternice, învelite în piele tare ca zalele, i-a aruncat cu atîta putere, că oamenii zburară care încotro, apoi rinocerul năvăli asupra celor doborîţi, îi călcă în picioare, îi strivi şi-i străpunse cu cornul. Pandion, care se repezise şi el o dată cu ceilalţi, oprit pe loc de o izbitură scurtă şi groaznică, căzuse în brînci, ameţit.

Gemetele lungi şi strigătele de durere se învălmăşeau. Peste locul luptei pluteau nori de praf. Maimarele vînătorilor, care pînă atuncea strigase cît îl ţinea gura de sus, din copac, îmbărbătîndu-i pe robi, tăcea acum şi privea lupta uluit: nici o frînghie nu se înfăşurase în jurul trupului uriaş, şi cel puţin treizeci de oameni zăceau morţi sau răniţi! Cu inimile pierite, războinicii se ascundeau pe după copaci, tremurînd şi implorînd zeii să-i scape... Monstrul se întoarse a treia oară şi, cu toate că oamenii se fereau din calea lui, izbuti să-l străpungă cu cornul pe Remd, cel mai tînăr dintre etrusci. Sforăind sălbatic, alerga nebuneşte printre oameni, călcîndu-i în picioare şi împungîndu-i. Din nări îi ţîşneau clăbuci de spumă şi ochii îi ardeau de mînie.

Cavi se repezi urlînd sălbatic, dar frînghia lui alunecă pe cornul fiarei, iar el se trezi aruncat cine ştie unde, cu trupul însîngerat: toată pielea de pe umăr şi de pe piept îi fusese jupuită de pielea zgrunţuroasă a rinocerului.

Se ridică cu greu în picioare, plîngînd de furie neputincioasă. Oamenii se fereau la o parte, înspăimîntaţi, ascunzîndu-se unii la spatele altora. Ai fi zis că erau gata s-o ia la fugă cu toţii, care încotro, îngroziţi, uitînd şi de libertate şi de tot...

Cînd rinocerul năvăli din nou, se porniră din nou şi gemetele. Atuncea Chidogo îi ieşi înainte. Sufla puternic cu nările larg deschise: i se aprinsese în suflet acea flacără care nu izbucneşte decît în ceasul primejdiei de moarte, cînd omul nu mai cunoaşte decît un singur îndemn, acela de a lupta ca să-şi apere viaţa. Sări într-o parte, ferindu-se de cornul

cumplit care amenința să-l ucidă pe loc, apoi se repezi după fiara care trecuse vijelios înainte și, fără să-și mai dea seama ce face, i se agăță cu toată puterea de coadă. După ce-și veni în fire, Pandion își ridică plasa de acolo de unde-i căzuse. În clipa aceea înțelese că locul lui era în fruntea tovarășilor care-l acoperiseră cu trupurile lor cît stătuse amețit, la pămînt. Învălmășeala din jurul lui îi trezi o amintire nedeslușită: poiana din Creta... jocul primejdios cu taurul... Rinocerul nu prea semăna a taur, totuși Pandion se hotărî să folosească același fel de a lupta pe care-l văzuse atuncea. Își aruncă pe umăr plasa împăturită și se repezi. Fiara îl azvîrlise pe Chidogo cît colo și acum se oprise locului, stîrnind cu picioarele de dinapoi nori de praf. Înțelegînd ce voia să facă Pandion, doi libieni căutară să atragă asupra lor atenția rinocerului. Dintr-un salt, tînărul elin ajunse lîngă monstru și i se lipi de coaste, dar bestia se răsuci cu iuțeala fulgerului și pielea ei aspră sfîșie pielea îndrăznețului. Pandion simți o durere arzătoare. Dar, uitînd de toate, prinse animalul de ureche și, dintr-o săritură, așa cum văzuse în Creta, i se aruncă pe spinare. Rinocerul sărea acum, înnebunit. „Trebuie să mă țin! Trebuie să mă țin!" își zicea Pandion într-una și, silindu-se din răsputeri, se ținu exact atîta timp cît îi trebui ca să arunce capătul plasei peste botul fiarei. Coarnele răzbiră prin ochiuri. O flacără de bucurie se aprinse în inima lui Pandion. Dar în clipa următoare ceva pîrîi, o povară cumplită se prăbuși peste el, i se făcu negru înaintea ochilor și căzu în nesimțire...

În focul luptei nu-l văzuse pe Chidogo care, răcnind sălbatic, se agățase iarăși de coada rinocerului; nu văzuse cum zece libienii și șase robi din neamul amu țineau zdravăn plasa trecută peste capul fiarei. Căutînd să se scuture de năvala oamenilor, rinocerul se lăsase pe-o coastă, frîngîndu-i lui Pandion, care se izbise greu de pămînt, mîna și o claviculă. Oamenii profitară numaidecît de clipa cînd monstrul zăcea în țărînă. Urlînd, dădură buzna peste el; îi mai aruncară o plasă pe cap și, cu două

laţuri, îi prinseră un picior dinainte cu un picior dinapoi. Fiara nu mai sforăia, ci răgea înăbuşit, din adîncul măruntaielor. Se rostogoli pe cealaltă coastă, apoi pe spate, zdrobind oamenii, şi puterile parcă n-aveau de gînd să i se mai sfîrşească. De şase ori sări în picioare, dar de şase ori se încurcă şi mai rău în frînghii. In cele din urmă se prăbuşi iarăşi pe spate, după ce ucisese peste cincizeci de oameni. Frînghiile şi curelele, tot mai multe, îi încurcau acum picioarele, laţurile îl strîngeau tot mai puternic. Era prins în trei plase. Cîţiva oameni, plini de sînge şi de sudoare, i se urcaseră pe trup şi-l apăsau cu toată puterea. Pielea lui, udă de sînge omenesc, era lunecoasă, mîinile încleştate nu se puteau prinde de ea, dar frînghiile se strîngeau mereu. Pînă şi cei peste care se prăbuşise trupul greu al fiarei trăgeau de laţuri, aproape morţi, cu cele din urmă sforţări de care mai erau în stare.

Vînătorii se apropiară cu alte curele, îi legară cruciş tuspatru picioarele, groase ca buştenii, iar capul i-l aduseră la cele dinainte, legîndu-i frînghia de unul din coarne.

Şi aşa, cumplita luptă se sfîrşi.

Innebuniţi de sforţările supraomeneşti pe care le făcuseră, oamenii îşi veneau încet în fire. Trupurile lor pline de răni tremurau ca scuturate de friguri, iar pe dinaintea ochilor le fluturau pete negre: nu mai vedeau nimic.

In cele din urmă începură să se liniştească, inimile nu le mai zvîcneau deznădăjduite. Ici şi colo se auzeau suspine de uşurare: oamenii începeau să înţeleagă că primejdia de moarte trecuse. Plin de noroi şi de sînge, Cavi se ridică, clătinîndu-se. Chidogo se apropie şi el, tremurînd din tot trupul, dar zîmbind. Insă zîmbetul îi pieri şi obrazul i se făcu cenuşiu cînd văzu că prietenul său Pandion nu era printre cei rămaşi în viaţă.

Şaptezeci şi trei de oameni rămăseseră teferi, ceilalţi fuseseră ucişi sau răniţi de moarte. Etruscul şi Chidogo îl găsiră pe Pandion printre morţi, în iarba strivită, şi-l traseră la umbră. Cavi îl cercetă şi nu-i

găsi nici o rană mortală. Remd însă era mort, înflăcăratul conducător al neamului amu pierise şi el, iar viteazul libian Ahmi gemea de moarte, cu pieptul zdrobit.

In timp ce robii îşi socoteau pierderile şi-şi rînduiau muribunzii la umbră, războinicii aduseră de la fluviu o platformă uriaşă de lemn — podeaua cuştii pregătite pentru rinocer — rostogoliră pe ea monstrul legat şi-l traseră, pe roţi, spre apă.

Cavi se apropie de mai-marele vînătorilor.

— Porunceşte-le, — zise, arătînd spre războinici, — să ne ajute să cărăm răniţii.

— Ce vrei să faci cu ei? întrebă vînătorul. Il respecta fără să vrea pe omul acesta puternic, plin de sînge şi de praf şi cu faţa aspră umbrită de tristeţe.

— Să-i ducem la vale; poate că unii vor mai ajunge cu viaţă în Ta-Chemt, la vracii iscusiţi de acolo, răspunse Cavi posomorît.

— Cine ţi-a spus că vă întoarceţi în Ta-Chemt? îi tăie vorba mai-marele vînătorilor.

Etruscul tresări şi făcu un pas înapoi.

— Cum, Stăpînul Sudului ne-a minţit? Nu sîntem liberi? strigă el.

— Nu, marele stăpîn nu v-a minţit, ticălosule: sînteţi liberi. Cu aceste vorbe, mai-marele vînătorilor îi întinse etruscului un sul mic de papirus. Iată porunca lui.

Cavi luă cu grijă foaia mică şi nepreţuită care-i făcea, din sclavi, oameni liberi.

— Dacă e aşa, atuncea de ce... începu el.

— Taci, — îl întrerupse celălalt, îngîmfat, — taci şi ascultă. Sînteţi liberi aci, — apăsă el pe ultimul cuvînt, — şi vă puteţi duce unde vreţi, — zise arătînd cu mîna spre vest, sud şi est, — însă nu în Ta-Chemt şi nici în ţara Nub, de sub puterea lui. Altminteri, rămîneţi tot robi. Eu însă cred, — încheie el, — că, după ce v-o veni mintea la cap, o să vă întoarceţi toţi, de bunăvoie, la picioarele stăpînitorului nostru, ca să se împlinească ceea ce vă este scris: **să slujiţi poporul ales al Ţării Negre.**

Ochii lui Cavi se aprinseră. Făcu doi paşi înainte, întinse braţul spre un războinic, care se uită uluit la mai-marele vînătorilor şi, cu o mişcare îndrăzneaţă, îi smulse spada de la brîu. O înălţă cu vîrful în sus, o sărută pe luciu şi zise repede în limba lui neînţeleasă :

— Jur pe marele zeu al fulgerului, jur pe zeul morţii, al cărui nume îl port, să ajung viu, în ciuda crimelor acestui popor blestemat, pe locurile mele de baştină ! Jur ca din această clipă să nu mai am linişte pînă nu mă voi întoarce, cu o ceată puternică, pe ţărmurile Ta-Chemt-ului şi nu voi plăti totul cu vîrf şi îndesat !

Cavi arătă cu mîna poiana acoperită cu trupuri şi aruncă spada cu putere lîngă picior. Lama se înfipse adînc în pămînt. Etruscul se întoarse şi se îndreptă spre ai săi, dar deodată se răsuci îndărăt :

— Nu te mai rog nimic altceva, i se adresă el din nou mai-marelui vînătorilor, care se îndepărta cu cel din urmă grup de războinici. Porunceşte numai să ni se lase cîteva suliţe, cîteva cuţite şi cîteva arcuri. Trebuie să ne păzim răniţii.

Mai-marele vînătorilor încuviinţă cu capul fără să-i răspundă şi dispăru după tufişuri, spre rîu, pe urma lată pe care o lăsa prin iarbă platforma cu rinocerul.

Cavi le spuse celorlalţi totul. Vorbele lor mînioase, blestemele înăbuşite şi ameninţările neputincioase se amestecau cu gemetele slabe şi jalnice ale muribunzilor.

— O să vedem noi pe urmă ce e de făcut ! strigă Cavi. Acum trebuie să hotărîm ce facem cu răniţii. Pînă la rîu e departe, sîntem osteniţi şi nu-i putem căra. Să ne odihnim puţin, apoi cincizeci dintre noi să se ducă la rîu după apă şi douăzeci să rămînă aici, de pază, deoarece sînt multe fiare primprejur, zise, arătînd departe, ici şi colo, hienele care, atrase de mirosul de sînge, îşi ridicau din iarbă spinările cocoşate şi pestriţe. Păsări uriaşe, cu gîtul gol, dădeau tîrcoale pe deasupra poienii, se lăsau pînă aproape de pămînt, apoi îşi luau iarăşi zborul.

Pămîntul uscat și încins dogorea ; pele de soare împleteau o plasă care tremura ușor pe sub copaci. In arșița liniștită răsunau, triste, chemările porumbeilor sălbatici... In sufletele oamenilor focul luptei se stinsese, rănile și jupuiturile îi dureau, îi ardeau și-i usturau.

Moartea lui Remd îl îndurerase adînc pe Cavi. Tînărul era, pentru el, singurul fir care-l mai lega de patria îndepărtată, acum și acest fir subțire se rupsese...

Aplecat asupra lui Pandion, Chidogo își uitase de răni. Se gîndea că tînărul elin trebuie să fi fost zdrobit rău de nu-și mai venea în fire. Răsuflarea abia i se strecura, șuierătoare, printre buzele uscate. Negrul se uită de mai multe ori la ceilalți robi care, tăcuți, stăteau culcați la umbră. In cele din urmă, sări în picioare și le porunci să aducă apă pentru răniți.

Oamenii începură să se ridice gemînd. Setea arzătoare îi chinuia, înțepîndu-le gîtlejurile care-i usturau. Dacă cei teferi erau atît de însetați, cît trebuie să sufere răniții, care zăceau istoviți și fără glas ! Iar pînă la fluviu, în linie dreaptă, erau cel puțin două ceasuri de mers voinicesc.

Deodată, de după tufișuri se auziră glasuri : un detașament de războinici, vreo cincizeci la număr, se întorceau cu apă și cu de mîncare. Nu erau egipteni, ci numai nubieni și negri, însoțiți de două călăuze.

Apropiindu-se și văzînd locul luptei, războinicii tăcură cu toții. Se îndreptară spre copacul sub care stătea Cavi și, fără să scoată o vorbă, îi așezară la picioare vase de argilă și de lemn, vreo zece sulițe, șase arcuri cu tolbele doldora de săgeți, patru cuțite grele și patru scuturi din piele de hipopotam, bătute în plăci mărunte de aramă. Oamenii se repeziră lacomi la urcioare. Insă Chidogo apucă un cuțit și, rotindu-și ochii fioros, strigă :

— Care se îmbulzește, îl ucid !

Goliră pe loc două vase, turnînd apa în gurile deschise și uscate ale răniților. Veni apoi și rîndul

celorlalţi să-şi stingă pojarul. Războinicii plecară aşa cum veniseră, fără să spună măcar o vorbă.

Printre sclavi se găsiră doi care se pricepeau să lecuiască rănile. Împreună cu Cavi, începură să-şi oblojească tovarăşii. Lui Pandion îi prinseră oasele zdrobite în lopăţele de scoarţă tare, legate cu fîşii rupte chiar din centura lui. Cu acest prilej, Chidogo descoperi, legată cu grijă în pînză, o piatră sclipitoare, verde-azurie. Negrul o ascunse bine, gîndindu-se că e vreo amuletă cu putere magică.

Mai trebui să li se pună lopăţele încă la doi răniţi: un libian cu mîna frîntă şi un negru uscăţiv, numai muşchi, care zăcea neputincios, cu piciorul rupt mai jos de genunchi. Pe cît se vedea, starea celorlalţi era deznădăjduită: unora, cornul cumplit al monstrului le pătrunsese adînc în trup, sfîşiindu-le intestinele, alţii fuseseră striviţi sub povara trupului uriaş ori a picioarelor lui ca butucii.

Cavi încă nu terminase cu răniţii, cînd prin iarba galbenă se ivi făptura întunecată a unui om care grăbea spre locul luptei: era localnicul care-i călăuzise pe războinici cînd aduseseră apa şi care acum se întorcea la ei.

Gîfîind, nubianul se apropie de Cavi şi întinse spre el amîndouă mîinile cu palmele în sus. Etruscul înţelese că era un gest de prietenie şi-i răspunse la fel. Călăuza se aşeză pe vine la umbra copacului, se rezemă în suliţa lui lungă şi începu să spună ceva repede, arătînd spre fluviu şi spre sud. Urmă o clipă de nedumerire; nubianul nu ştia mai mult de zece cuvinte din limba Ta-Chemt-ului, iar Cavi nu-l înţelegea de loc. Dar se găsiră printre robi cîţiva tălmaci şi în felul acesta aflară că omul rămăsese în urma detaşamentului de războinici şi se întorsese anume ca să-i ajute să-şi găsească drumul. Nubianul susţinea că sclavii liberaţi fuseseră izgoniţi din ţinutul stăpînit de Ta-Chemt şi că, prin urmare, ar fi fost primejdios să se întoarcă la fluviu, unde puteau să cadă din nou în robie. Aşa că îl sfătui pe Cavi să plece spre apus: vor intra curînd într-o vale uscată şi largă, vor merge de-a lungul ei, spre sud, patru

zile, după care vor ajunge în ținutul unor nomazi păşnici, crescători de vite.

— Să le arăți asta şi or să vă primească bine, or să vă dea măgari pentru răniți, zise nubianul, scoţînd din bucata de stofă petrecută peste umăr un semn făcut din nuieluşe roşii, împletite şi îndoite într-un anumit fel. Mai la sud, o să daţi de ţinuturile unui popor bogat şi liniştit, care urăşte Ta-Chemt-ul. O să staţi acolo, înă vi s-or vindeca răniţii. Intr-acolo, ploile sînt din ce în ce mai dese. In albia uscată a rîului, drumul vostru de la început, o să găsiţi totdeauna apă, săpînd nu mai mult de doi coţi...

Nubianul se ridică, grăbit să plece. Cavi ar fi vrut să-i mulţumească, dar deodată unul din robi, un asiatic cu chică zburlită şi cu barba lungă, încîlcită şi murdară, se repezi la el :

— De ce ne îndemni să plecăm spre apus şi spre sud ? Ţara noastră e într-acolo, — arătă el spre răsărit, — acolo unde e fluviul.

Nubianul se uită cu luare aminte la cel care vorbise şi-i răspunse încet, dar lămurit :

— Dincolo de fluviu, la răsărit, e un deşert pietros şi fără strop de apă. Dacă poţi să-l străbaţi, şi apoi să treci şi peste munţii înalţi de dincolo, ajungi la ţărmul mării, unde stăpîneşte Ta-Chemt-ul. Dacă după aceea izbuteşti să treci şi peste mare, pustiurile care te aşteaptă dincolo de ea sînt, pe cît se aude, şi mai înspăimîntătoare, iar în munţi şi pe rîul Atbara trăiesc neamuri care aduc Ta-Chemt-ului sclavi ca să capete, în schimb, arme. Gîndeşte-te !

— Dar spre miazănoapte, nu este drum ? întrebă un libian cu licăriri de nădejde în ochi.

— La miazănoapte, după două zile de mers, se întinde un deşert fără sfîrşit : la început pietre uscate şi humă, pe urmă nisip cît vezi cu ochii. Unde să te duci şi ce să cauţi acolo ? Or fi, poate, drumuri şi izvoare, dar eu nu le ştiu. Eu vorbesc de calea cea mai uşoară şi pe care o cunosc bine... Şi arătînd cu mîinile că nu mai avea nimic de adăugat, omul porni la drum.

Cavi îl ajunse din urmă, îl cuprinse pe după umeri, încercînd să-i mulțumească, dar se încurcă, amestecînd vorbe din limba egipteană cu vorbe din limba etruscă, pînă cînd, văzînd că n-o scoate la capăt, chemă un tălmaci.

— N-am ce să-ți dau, că asta e singura mea avere... și etruscul își arătă centura. Dar te voi păstra în inimă...

— Nu aștept plată, fac ce mă îndeamnă inima, îi răspunse nubianul zîmbind. Am fost și noi asupriți de Țara Neagră, oricare dintre nubieni v-ar ajuta bucuros pe voi, vitejii care v-ați dobîndit atît de scump libertatea. Dar ia aminte, nu uita sfatul meu și păstrează semnul pe care ți l-am dat. Și să-ți mai spun ceva : la dreapta voastră, la două mii de coți, acolo unde se scăldau rinocerii, e un izvor... Însă mai bine să nu întîrziați pe locurile astea, ci să plecați chiar astăzi înainte de căderea nopții. Rămîi cu bine, viteazule străin, și tot norocul pentru vitejii tăi tovarăși ! Mă duc. Sînt grăbit.

Nubianul dispăru. Ingîndurat, Cavi se uită lung în urma lui.

Nu, nu puteau să plece în ziua aceea, nu puteau să-și lase muribunzii pradă hienelor. Dacă apa e aproape, cu atît mai bine ; vor rămîne pe loc...

Cavi se întoarse la tovarăși. Îi găsi punînd la cale ce era de făcut. După ce-și potoliră setea și mîncară, oamenii se mai domoliră și începură a cumpăni cu băgare de seamă ce și cum.

Înțelegeau cu toții că spre nord nu puteau pleca și că era necesar să se îndepărteze cît mai curînd de fluviu. Părerile însă se împărțeau cînd era vorba încotro să se îndrepte : spre miazăzi ori spre răsărit ?

Asiaticii, adică aproape jumătate din robii rămași teferi, nu voiau să se afunde în țara negrilor și țineau s-o ia spre răsărit. Nubienii susțineau că în trei săptămîni ar fi putut să ajungă la țărmurile mării înguste care desparte Nubia de Asia și se arătau gata să înfrunte încă o dată călătoria prin deșert, numai să se întoarcă mai repede acasă.

Cavi ajunsese rob după ce căzuse prizonier într-un război. Își lăsase familia pe locurile lui de baștină, așa că șovăia. Îl ispitea să încerce: dacă ar fi izbutit, s-ar fi întors mai repede acasă. Lucrul cel mai simplu pentru el ar fi fost să se înapoieze prin Ta-Chemt, coborînd cu barca pînă la mare. Dar ca un luptător încercat și umblat prin lume ce era, își dădea seama că o mînă de oameni pierduți într-o țară de dușmani, și, mai ales, în deșerturile fără sfîrșit, unde puțurile se numără pe degete, n-aveau sorți să rămînă în viață decît printr-o minune. Iar soarta încă nu-l blagoslovise cu minuni, așa că nu prea credea în ele.

Se amestecă în vorbă și Chidogo; își părăsise prietenul numai ca să poată lua și el parte la sfat.

Negrul vorbi — pentru întîia oară — despre el însuși. Tovarășii aflară că era fecior de olar și că poporul lui, bogat și numeros, trăia pe malul mării care mărginea țara negrilor spre apus. Acolo, un golf imens, căruia îi spuneau Cornul de Miazăzi [1], pătrundea adînc în uscat. Chidogo nu cunoștea drumul pînă la ai săi — căzuse prins la hotarul marelui deșert, în timp ce se îndrepta spre Ta-Chemt, mînat de dorința de a vedea minunile artei rafinate a acestei țări — dar își zicea că țara lui trebuie să fie nu tocmai departe, la sud-vest de locul unde prinseseră fiara. Susținea că știe și calea cea bună, dincolo de neamul spre care îi îndrumase nubianul-călăuză, și-și asigura prietenii că poporul lui le va da ospitalitate tuturor celor care vor ajunge pînă acolo. Le mai spunea că, după cîte auzise în copilărie, în țara lui veneau, pe marea dinspre miazănoapte, corăbii cu oameni care semănau cu etruscul și cu Pandion.

Cumpănind totul, Cavi își îndemnă prietenii să asculte de sfatul călăuzei și să se îndrepte spre sud. După ce-l ascultase și pe Chidogo, țara necunoscută a negrilor nu-i mai părea dușmănoasă. Marea liberă, nesupusă odiosului Ta-Chemt, le dădea putința să

Cornul de Miazăzi — numele străvechi al golfului Guineei. (N.A.)

ajungă în patrie. Iar etruscul avea mai multă încredere în mare decît în deşert.

Asiaticii i se împotriveau, libienii îl sprijineau, iar negrii, fără doar şi poate, erau gata cu toţii să pornească spre sud ori spre apus, deoarece pe acolo trecea drumul către ţările lor de baştină.

Asiaticii susţineau că nimeni nu putea şti cum se vor purta nomazii cu ei, mai ales poporul acela numeros şi bogat, despre care vorbise nubianul-călăuză, că semnul pe care i-l dăduse etruscului putea să fie o cursă în care, căzînd, ar ajunge iarăşi în robie.

Atuncea, negrul cel care zăcea cu piciorul frînt le atrase atenţia asupra lui, prin strigăte şi gesturi. Se încurca în vorbă, împroşca salivă şi spunea ceva, căutînd să zîmbească şi bătîndu-se cu pumnii în piept. Din toată vorbăria lui furtunoasă, din năvala de cuvinte necunoscute, Cavi înţelese că negrul făcea parte chiar din poporul acela, pînă la care îi sfătuise călăuza să ajungă cu ajutorul nomazilor, şi că se jura că toţi cei din neamul lui le vor da ospitalitate. In sfîrşit, etruscul se hotărî : trecu de partea negrilor şi libienilor împotriva asiaticilor, care tot îşi mai susţineau punctul lor de vedere. Soarele cobora spre asfinţit, era timpul să se gîndească la apă şi la somn. Aşa că îi sfătui pe toţi să aştepte pînă a doua zi. Oricît ar fi dorit să plece de pe locul acela înfiorător, acoperit cu cadavre, erau siliţi să rămînă în poiană ca să nu sporească chinurile muribunzilor mutîndu-i în altă parte. Zece oameni plecară la izvorul despre care le vorbise nubianul şi se întoarseră cu urcioarele pline cu apă tulbure şi călduţă, cu miros de lut. După sfatul negrilor, ridicară între copaci o îngrăditură de crengi cu spini, ca să se apere de hiene. In partea deschisă, îndreptată spre cîmpie, aprinseră trei ruguri. Trei oameni rămaseră de veghe lîngă ţăruşi, alţi zece, înarmaţi cu suliţe, se aşezară lîngă unul din ruguri. Pe locurile acelea, noaptea cădea repede. La apus, norii mai erau încă luminaţi, iar dinspre miazănoapte şi răsărit valul negru de întuneric se apropia din ce în ce, înecînd creştetele copacilor şi aprinzînd deasupra lor nenu-

mărate luminițe de stele. Nedeprins cu țările de la miazăzi, Cavi își dădu seama curînd de ce îi sfătuise călăuza să plece cît mai repede din locurile acelea. Urletele șacalilor se ridicau, învălmășindu-se spre cer. Hohotele scurte și isterice ale hienelor răsunau de jur-împrejur. Ai fi zis că sute de fiare veneau acolo, alergînd, să sfîșie nu numai morții, dar și pe cei rămași în viață. În jurul poienii se auzeau mîrîit de fiare, trosnete și clămpănit de fălci care mestecau cu lăcomie. Mirosul dulceag al cadavrelor care se descompuneau repede la căldură plutea în aer și se răspîndea pretutindeni.

Oamenii strigau, aruncau cu bulgări și cu pietre, săreau cu tăciuni aprinși, dar în zadar: numărul dihăniilor sporea mereu.

Deodată se auzi în spatele îngrăditurii de spini un hîrîit înăbușit, apoi un răget care se rostogoli pe pămînt, cutremurîndu-l ca tunetul. Sălbăticiunile care se băteau între ele în poiană se potoliră, oamenii treziți din somn săriră în picioare. În liniștea care se lăsă deodată, gemetele răniților răsunară mai tare. Răgetul se apropia, adînc și puternic, mai presus de orice închipuire, ca slobozit dintr-o goarnă imensă. O umbră nedeslușită, cu capul mare, se ivi o clipă lîngă copacul din margine: un leu cu coama deasă se apropia de oamenii speriați, iar în urma lui se strecura ca o nălucă o leoaică, cu trup subțire și mlădios. Vîrfurile de aramă ale sulițelor întoarse repede spre fiară sclipiră ușor în lumina pe sfîrșite a rugurilor. Oamenii strigau și aruncau în lei cu tăciuni, fără să se gîndească că ar putea să ia foc iarba. Fiarele se opriră, uluite, apoi se traseră îndărăt și nu mai atacară. Însă oamenii rămaseră încă mult timp cu sulițele gata, cu toate că-i dureau palmele de tare ce le strîngeau.

Nu apucară să aţipească, şi alt răget, ca tunetul, cutremură văzduhul, apoi al doilea, al treilea... Le dădeau tîrcoale cel puțin trei lei, cu leoaica de mai înainte patru. Oamenii își dădură seama de greșeala de neiertat pe care o săvîrșiseră; îngrăditura era prea mică și făcută de mîntuială. Patru lăncieri stăteau

cu sulițele pregătite, în cazul cînd leii ar fi năvălit din spate, iar ceilalți șase se ațineau după ruguri. Nimeni nu dormea. Înarmați fiecare cu ce putea, oamenii scrutau întunericul. Un nou răget zgudui văzduhul și lîngă rugul din margine se ivi un leu uriaș, cu coama gălbuie. Flacăra tremurătoare mărea trupul fiarei, ai cărei ochi sfredelitori aruncau lumini verzi.

Unul din asiaticii de la nord, care nu se pricepeau la vînătoare, stătea din păcate aproape de rug, cu arcul în mînă. Înspăimîntat de răget, trimise o săgeată bine ochită drept în botul fiarei. Răgetul se curmă într-un geamăt prelung, se auzi o hîrîială răgușită, apoi încetă.

— Luați seama! strigă un nubian, înnebunit de spaimă.

Leul își făcu vînt, sări în zbor peste linia rugurilor și căzu în mijlocul oamenilor. Însă nu era atît de ușor să-i tulbure pe învingătorii rinocerului: sulițele îl opriră, înfigîndu-i-se în coaste și în piept, trupul mlădios îi fu străpuns de săgeți. Două din ele, lovite cu laba, se frînseră trosnind uscat, dar în aceeași clipă, trei negri uriași, acoperindu-se cu scuturile, îi împlîntară trei cuțite în piept. Leul slobozi un urlet prelung și jalnic. Împroșcați cu sîngele lui, oamenii săriră la o parte. Se făcu tăcere. Deodată, un strigăt asurzitor de biruință izbucni, umplînd stepa: leul era mort. Oamenii aruncară hoitul dincolo de ruguri și se grăbiră să lege rănile pe care le căpătaseră doi dintre ei. Răniții erau încă scuturați de fiorii luptei.

Fiarele le tot dădură tîrcoale pînă în zori, răgînd cumplit din cînd în cînd, dar nu mai îndrăzniră să-i atace.

La ziuă, cinci din cei grav răniți muriră. Pe alți șapte îi găsiră morți: noaptea, în focul luptei cu leul, nimeni nu văzuse cînd și cum își dăduseră sfîrșitul. Ahmi respira încă și buzele lui cenușii, fără pic de sînge, îi mai tremurau din cînd în cînd.

Pandion stătea culcat, cu ochii deschiși, răsuflînd liniștit și egal. Chidogo se aplecă asupră-i, dar în-

ţelese cu groază că rănitul nu-l vedea. Bău însă apa pe care i-o dădu, apoi îşi strînse încet pleoapele.

După ce mîncară cu toţii, împărţind ce le mai rămăsese din ajun, Cavi le propuse să pornească la drum. Înţeleşi între ei chiar din timpul nopţii, asiaticii se răzvrătiră, strigînd că în ţara aceea bîntuită de atîtea fiare înspăimîntătoare vor pieri, fără îndoială, cu toţii, că trebuie să iasă cu orice preţ din stepa aceea fatală şi că deşertul era mai puţin primejdios, deoarece se deprinseseră oarecum cu el.

În zadar le vorbea Cavi, în zadar stăruiau negrii: asiaticii rămîneau neînduplecaţi. Însă etruscul se hotărîse.

— Bine, fie, zise el. Eu plec spre miazăzi cu Chidogo: care vreţi să mergeţi cu noi, treceţi la dreapta, ia care vreţi să vă duceţi spre răsărit, treceţi la stînga.

În jurul etruscului se adună îndată un mănunchi de trupuri negre sau bronzate — nubienii şi libienii — cu toţii, treizeci şi şapte de oameni, fără să-i numărăm pe Pandion şi pe negrul cel cu piciorul rupt. Culcat pe pămînt, sprijinindu-se într-un cot, negrul urmărea tot ce se petrecea.

Ceilalţi treizeci şi doi de oameni trecură la stînga. Stăteau acolo, neînduplecaţi, cu capetele plecate.

Armele şi vasele pentru apă se împărţiră pe din două, pentru ca asiaticii, dacă n-ar izbîndi, să nu poată spune că ar fi fost nedreptăţiţi.

După aceea conducătorul lor, omul cel bărbos, plecă îndată spre răsărit, ca şi cum i-ar fi fost frică să nu li se înmoaie inima şi să li se schimbe hotărîrea. Cei rămaşi se uitară îndelung în urma acestor viteji tovarăşi, de care se despărţeau în ajunul libertăţii, apoi, oftînd cu părere de rău, îşi văzură de treburi.

Etruscul şi Chidogo îi ridicară pe Pandion şi pe negrul rănit, mutîndu-i lîngă alt copac, cu crengile subţiri. Cînd încercară să-l ridice şi pe Ahmi, nenorocitul mai gemu o dată şi apoi îndrăzneţul luptător pentru libertate îşi dădu sfîrşitul.

Cavi îi sfătui pe libieni să-l urce într-un copac şi să-l lege acolo, bine, cu frînghii. Oamenii îi urmară sfatul : ştiau că trupul o să fie sfîşiat de păsările de pradă, dar soarta aceasta li se părea mai puţin hidoasă decît să-l lase pradă hienelor spurcate.

In tăcere, fără să se fi înţeles între ei, Cavi şi Chidogo începură să taie crengi.

— Ce faci ? întrebă un negru înalt, apropiindu-se de etrusc.

— O targă, Chidogo şi cu mine îl ducem pe el, — şi Cavi îl arătă pe Pandion, — iar voi pe celălalt — şi-l arătă pe negrul cel cu piciorul strîns în fîşii de pînză. Libianul merge şi fără ajutor, nu-i rănit decît la mînă.

— O să-l ducem cu toţii, pentru că el a sărit cel dintîi pe rinocer, răspunse negrul, întorcîndu-se spre ai lui. Viteazul ne-a scăpat viaţa şi asta nu se uită. Stai, că noi ne pricepem mai bine să facem tărgi.

Patru negri începură să împletească şi, cum erau într-adevăr îndemînatici, făcură imediat două tărgi din nuiele lungi şi din frînghiile rămase pe locul luptei. Aşezară între nuiele cîte două beţe, iar la mijloc, în loc de perne, bucăţi rotunde de scoarţă tare, învelite în blana leului. Negrul cel cu piciorul rupt se uita la ei cum lucrează şi zîmbea : ochii lui mari şi întunecaţi erau plini de recunoştinţă.

Răniţii au fost urcaţi pe cele două tărgi. Acum, totul era gata. Negrii se rînduiră cîte doi de fiecare targă, aşezară cu grijă pernele, ridicară tărgile dintr-o singură mişcare, apoi plecară călcînd măsurat şi uşor.

In felul acesta, fără să-şi fi venit în fire, Pandion porni pe drumul cel necunoscut. Doi nubieni şi un negru, cei dintîi cu suliţe şi celălalt cu arcul, mergeau înainte, călăuze. Ceilalţi treizeci veneau în urma lor, iar alţi trei încheiau coloana, înarmaţi şi ei tot cu două suliţe şi cu un arc. Călătorii o luară prin marginea poienii, spre apus. Se sileau să nu se uite îndărăt, la prietenii căzuţi în luptă, şi plecau ducînd în suflet remuşcarea sfîşietoare că-i lăsau pradă hienelor mîncătoare de leşuri.

Curînd după odihna de la amiază, oamenii ajunseră la o albie largă şi secată. Valea se vedea de departe în stepa galbenă, datorită celor două şiruri de tufe care-i tiveau malurile.

O luară pe albie drept spre miazăzi şi pînă la apusul soarelui merseră fără să se oprească. În ziua aceea nu săpară gropi pentru a obţine apă, deoarece dădură de un izvor care ieşea la suprafaţă, dintr-o crăpătură, între două lespezi de gresie zgrunţuroasă. Dar munciră din greu ca să-şi împrejmuiască locul unde trebuiau să înnopteze, cu o îngrăditură de crengi ţepoase. Noaptea avură parte de somn liniştit: nici nu auziră, venind din depărtări, răcnete înfricoşătoare de lei, nici nu simţiră hiene mişunînd în întuneric.

A doua şi a treia zi de drum trecură în linişte. Numai o dată văzură, de departe, o namilă neagră: un rinocer care umbla prin iarbă cu capul în jos. Oamenii se opriră neliniştiţi (nu puteau să uite cumplita luptă) şi se lăsară la pămînt. Rinocerul înălţă capul. Ca şi în ceasul cel groaznic, oamenii îi văzură urechile ciulite, depărtate mult una de alta şi, între ele, vîrful cornului. Greabănul îi era acoperit cu piele groasă, zbîrcită mărunt, pînă unde începeau picioarele din faţă, care-i dispăreau, răşchirate, în iarbă. Namila rămase cîtva timp nemişcată, apoi îşi întoarse capul şi-şi văzu de drum.

Adeseori se iveau turme de antilope mici, de un cenuşiu-gălbui. Oamenii ucideau cîteva cu săgeţile şi în felul acesta aveau hrană bună şi îmbelşugată.

În ziua a patra, albia uscată se lărgi, apoi dispăru. În locul lutului galben ieşea acum la iveală un pămînt ciudat, de un roşu orbitor [1], întins în strat subţire peste pietrişul de granit. Movile rotunde, tot de granit, apăreau ca nişte pete negre pe întinderea dezolantă a şesului roşu. Iarbă nu se mai vedea. În locul ei, ieşeau din pămînt mănunchiuri de frunze

[1] E vorba de laterită, sol roşu fieros, format în unele ţări sudice prin eroziunea rocilor eruptive. (N.A.)

aspre și înguste, ca niște spade drepte[1], înfipte cu vîrfurile spre cer în pămîntul moale. Călăuzele ocoleau cu băgare de seamă aceste tufe de frunze ciudate, cu marginile ascuțite ca briciul.

Valea roșie se întindea fără sfîrșit, praful se ridica în vîrtejuri ca stîlpii, întunecînd strălucirea soarelui. Oamenii sufereau de căldură, dar își urmau drumul, tulburați de gîndul că valea aceea stearpă o să țină cine știe cît. Vîna subpămînteană de apă rămăsese în urmă, și cine ar fi putut să spună cînd aveau să mai găsească apa atît de necesară în țara aceea fierbinte...

Ajungînd în vîrful unei movile de granit, călătorii zăriră în depărtare o dungă aurie: acolo se termina pesemne pămîntul roșu și începea iarăși stepa acoperită cu iarbă.

Într-adevăr, umbrele după amiezii nu crescuseră decît pe jumătate și ei călcau pe iarba foșnitoare, mai mică decît cea dinainte, dar mai deasă. Ceva mai la o parte se vedea un nor larg verzui, acoperindu-și parcă propria lui umbră albăstrie: era puternicul „copac al oaspeților", care îmbia călătorii sub ocrotirea lui. Călăuzele se îndreptară într-acolo. Obosiți, oamenii iuțiră pasul și în curînd tărgile cu răniții erau așezate la adăpost sub copacul acela cu trunchiul adînc brăzdat de jgheaburi drepte și cu muchiile rotunjite.

Cîțiva negri făcură o scară vie și se urcară pe crengile puternice. De acolo, de sus, începură să strige de bucurie: așa cum bănuiseră, trunchiul gros de cel puțin cincisprezece coți avea o scorbură plină cu apă proaspătă de ploaie. Oamenii își umplură vasele cu apă rece, dar cam negricioasă. Cei de sus aruncară din copacul uriaș cîteva fructe lungi și ascuțite la capete. Fiecare din ele, cît un cap de om, avea sub coaja subțire și tare, o pulpă făinoasă, gălbuie și dulce-acrișoară, care răcorea nespus gurile fierbinți și uscate ale călătorilor. Chidogo sparse două

[1] *Sanseveria*, plantă specifică stepelor de laterită. (N.A.)

din ele, scoase nenumărați sîmburi mici, îi sfărîmă și-i frămîntă cu puțină apă pentru Pandion.

Spre bucuria lui, tînărul elin mîncă amestecul acela cu multă poftă. Apoi, pentru întîia oară, își ridică ușor capul și încercă să se uite împrejur. În timpul drumului rămăsese culcat pe targă, avînd fața acoperită cu frunze mari, culese de pe lîngă izvoare. Acum, întinse cu greu palmele spre Chidogo și degetele lui slăbite strînseră ușor mîna negrului. Ochii larg deschiși îi erau tulburi și plini de durere.

Mișcat, Chidogo îl întrebă cum se simte, dar Pandion nu-i răspunse și ochii i se închiseră din nou, ca și cum această ușoară năzuință spre viață îl obosise peste măsură. Chidogo îl lăsă și se repezi să-i spună etruscului vestea îmbucurătoare. Mai întunecat decît în ziua înspăimîntătoarei lupte, Cavi se apropie de targă și rămase acolo mult, uitîndu-se cu luare aminte la fața prietenului său. Apoi, cu mîna pe pieptul lui, încercă să-i prindă bătăile inimii.

În clipa aceea se auzi glasul unui nubian: omul se cățărase în vîrful unui copac, să cerceteze drumul, și striga acum că departe, în fața lor, spre linia orizontului, vedea împrejmuiri de mărăcini, ca acelea pe care le fac nomazii crescători de vite pentru a-și adăposti turmele împotriva fiarelor.

Această veste îi hotărî să înopteze sub copac și să plece abia a doua zi dis-de-dimineață, ca să ajungă devreme la așezarea nomazilor. Nori deși învăluiau cerul la asfințit, noaptea fără stele era nespus de liniștită și de întunecoasă: prin bezna neagră și catifelată nu puteai să-ți vezi nici mîna.

Curînd, tocmai cînd oamenii erau gata să părăsească adăpostul, orizontul se încinse de fulgere șerpuitoare. Tunetele se rostogoleau, prelungindu-se în depărtări, trăsnetele se întețeau, cerul era brăzdat de nenumărate flăcări albastre, orbitoare, în chip de uriașe crengi desfrunzite. Din depărtări se porni un vuiet care curînd se umflă și se prefăcu în urlet: se apropia un val năprasnic de ploaie. Copacul se clătină și o mare de apă se revărsă din cer. Cascadele răcoroase se sfărîmau, în cădere, cu vuiet înfiorător

şi apa creştea repede în jurul copacului, acoperindu-i rădăcinile care ieşeau, groase, din pămînt. La lumina scurtă a fulgerelor, ai fi zis că toată stepa o să fie inundată, atît de multă apă se prăbuşea de sus. Dar fulgerele încetară curînd şi ploaia se opri. Deasupra stepei sătule de apă, se desfăşura acum cerul înstelat. O adiere uşoară de vînt aducea, de departe, mirezmă de ierburi şi de flori. Libienii şi etruscul rămaseră uluiţi de priveliştea acelei ruperi de nori, care li se păruse o adevărată catastrofă. Dar negrii rîdeau şi-i asigurau că nu fusese decît o ploaie obişnuită de anotimp şi nu de loc grozavă. Cavi clătina din cap şi-şi zicea că dacă o asemenea ploaie era socotită acolo ca un lucru obişnuit, atuncea fără îndoială că în ţara negrilor îi aşteptau aventuri extraordinare. Şi presimţirea nu-l înşelă.

A doua zi se auzi de undeva, pe neaşteptate, un lătrat de cîine. Prin aburii care învăluiau zarea ca o perdea, se desluşiră împrejmuiri lungi. Dincolo de ele se tupilau colibe scunde. În jurul drumeţilor se adunaseră oameni mulţi, nomazi care aveau, drept îmbrăcăminte, şorţuri de piele. Feţele lor cu fălcile late erau aspre, ochii negri şi înguşti priveau cu răutate la armele egiptene din mîinile foştilor sclavi. Cu toate acestea, semnul de la nubianul-călăuză făcu asupra lor o impresie cît se poate de bună. Cînd îl văzură, ieşiră din mulţime cinci oameni împodobiţi cu pene negre şi albe, cu pieptănături înalte, ridicate pe un fel de împletituri rotunde, făcute din crenguţe desfrunzite.

Nubienii înţelegeau limba nomazilor. Curînd, noii veniţi erau înconjuraţi de un cerc strîns de ascultători care sorbeau lapte acru. Călătorii începură să povestească aventurile prin care trecuseră, întrerupîndu-se unii pe alţii şi sărind, înflăcăraţi, în picioare, în timp ce ascultătorii îşi arătau uimirea strigînd cu toţii într-un glas. Căpeteniile, împodobiţi cu pene, nu strigau : se băteau doar peste şolduri.

Ca să le fie drumul mai uşor, nomazii echipară şase oameni, să-i călăuzească pînă la un sat mare, locuit

de un popor stabil, care-şi avea aşezările la alte şapte zile de drum spre sud-vest, pe malul unui pîrîu care nu seca niciodată. Le mai dădură, pentru poveri, şi zece măgari, din care patru purtau tărgile reînnoite, iar ceilalţi duceau în spate apă, lapte acru şi brînză tare, în saci de piele groasă. Uşuraţi de poveri, oamenii puteau să străbată distanţe mari, făcînd nu mai puţin de o sută douăzeci de mii de coţi pe zi.

Zilele treceau una după alta. Stepa se întindea nemărginită sub soarele aprins şi orbitor, cînd toropită de tăcerea arzătoare, cînd rostogolindu-şi valurile largi ale ierburilor bătute de vînt. Foştii robi se adînceau tot mai mult în şesurile sălbatice ale sudului, cutreierate de nenumărate turme. La început, neavînd ochii deprinşi, oamenii nu-şi dădeau seama ce fel de animale erau acelea care treceau în plină lumină sau pe jumătate ascunse în iarbă. Vedeau doar spinări şi coarne — coarne scurte şi încovoiate, lungi şi drepte ca sulițele sau răsucite în spirală. Mai tîrziu, se deprinseră să le recunoască : erau oricşi cu coarne lungi, cerbi uriaşi şi blînzi, tauri, antilope gnu, păroase, cu botul urît şi coroiat şi alte antilope, ciudate, cît viţeii, care se ridicau în două picioare sub copaci clămpănindu-şi urechile mari [1].

Iarba galbenă, cu tulpina aspră şi înaltă cît omul, foşnea ca o holdă fără sfîrşit. De-a lungul albiilor uscate şi pe lîngă băltoacele dese acum, întinsul ei, aurit de soare, arăta pete de verdeaţă proaspătă. In depărtare se vedeau, înfipte în stepă, şiruri de creste de munţi, albăstrii sau violete..

Copacii se aflau uneori grămadă, adunaţi în insule înalte şi întunecate, deasupra ierbii, alteori împrăştiaţi, departe unul de altul, ca un stol de păsări speriate. Cei mai mulţi erau în chip de umbrelă întoarsă, ca acei care-l uimiseră pe Cavi cînd văzuse întîia oară stepa de aur : trunchiurile lor ţepoase se desfăşurau de la rădăcină în sus în pîlnii largi — conuri răsturnate cu vîrfurile la pămînt. Alţii aveau trun-

1 *Antilopa Weller* (gerenuc), cu gîtul lung, se ridică pe picioarele de dinapoi ca să ajungă la frunziş. (N.A.)

chiuri mai groase și mai scurte, cu coroane dese și întunecate, alcătuind cupole verzi și largi sau cupe răsturnate. Palmierii se cunoșteau de departe, după ramurile lor în furcă, împodobite cu pene de frunze de culoare închisă și răsfirate la vîrf.

Cavi își dădea seama cum, zi după zi, negrii și nubienii atît de neîndemînatici și de greoi la minte în Ta-Chemt, sau lîngă marele fluviu, prindeau acum puteri, erau mai hotărîți și mai siguri de ei. În același timp însă, ursuzul etrusc simțea că, deși autoritatea lui de conducător rămînea neclintită — pe pămîntul acela străin, cu legi de viață proprii, pe care el nu le cunoștea — își pierdea încrederea în sine.

Chiar libienii, care se dovediseră atît de vrednici în deșert, păreau acum neputincioși. Îi înfricoșa stepa cu miile ei de fiare, li se năzăreau din iarbă primejdii nenumărate și simțeau, la fiecare pas, amenințări nevăzute.

E drept că nici drumul nu era ușor. Întîlneau desișuri de iarbă cu capsule[1] din care ieșeau milioane de țepi mărunți ce li se înfigeau în piele și acolo unde se înfigeau, stîrneau iritații nesuferite și răni purulente... În ceasurile de arșiță, fiarele se adunau pe sub copaci. Cîteodată se ivea, printre mănunchiurile de iarbă puternic luminate, ieșind dintr-o umbră neagră ca o gură de peșteră, trupul mlădios, cu pete, al unui leopard.

Negrii se furișau și vînau cu uimitoare dibăcie antilope roșii, așa că foștii sclavi aveau totdeauna, din belșug, carne proaspătă și hrănitoare, cu care se săturau și prindeau puteri. Cînd se arătau în depărtare turmele de tauri uriași, negri-cenușii, cu coarne largi și aplecate, negrii dădeau semnalul de alarmă. Atuncea toată ceata alerga spre copacii cei mai apropiați, pentru a se feri din calea acestor cumplite vietăți ale stepelor africane.

Dar călăuzele nu știuseră, pesemne, cît de lung era drumul : călătorii mergeau de nouă zile și nu vedeau nici un semn că s-ar afla prin apropierea unor așe-

[1] Iarba ascanit, cu capsule țepoase. (N.A.)

zări omenești. Mîna libianului se vindecase, negrul cel cu piciorul rupt stătea în sus acum pe targă, nu culcat, iar seara, la popas, șontîcăia vesel și caraghios în jurul focului. Tovarășii erau bucuroși văzîndu-l că se vindeca. Numai Pandion zăcea, mereu mut și nepăsător, cu toate că acum Chidogo și Cavi îl sileau să mănînce mai mult.

După ploaia care căzuse, viața nestăvilită a stepei renăștea din plin.

Milioane de gîze roiau și bîzîiau pe deasupra ierbii, păsări, variat colorate, treceau în zbor, ca niște vedenii albastre, galbene, verzi și negre, printre crengile cenușii, strîmbe și încurcate. În aerul dogoritor se auzeau, grăbite, strigătele sonore ale dropiilor mici: „mac-har ! mac-har !"

Cavi îi văzu de aproape pe giganții Africii : elefanți masivi și cenușii treceau liniștiți, adeseori fără cel mai mic zgomot, de parcă pluteau deasupra ierbii, ciulind spre oameni urechile uriașe, cu pielea groasă. Albul sclipitor al colților se deslușea bine de o parte și de alta a trompelor negre, șerpuitoare. Etruscului îi plăceau animalele acelea puternice, purtarea lor înțeleaptă se deosebea mult de neliniștea antilopelor, de cruzimea rinocerilor și de încordarea mlădioasă a fiarelor de pradă. Oamenii izbuteau să-i vadă uneori odihnindu-se, atuncea cînd turma stătea înghesuită și nemișcată la umbră. Masculii bătrîni, uriași, își țineau capetele plecate, aveau frunți largi și colți grei, încovoiați ; femelele aveau frunțile turtite și dormeau ținîndu-și capetele mai sus. Într-o zi, cei din fruntea coloanei dădură peste un elefant bătrîn, un solitar. Uriașul stătea în bătaia soarelui. Părea că adormise la umbră și că, după aceea, îl ajunsese soarele ; el însă, adîncit în somn, nu-i simțea dogoarea. Cavi se uită mult și cu admirație la el.

Neclintit ca o statuie, elefantul își ținea picioarele de dinapoi ușor desfăcute, trompa strînsă melc, ochii mici închiși, iar coada, subțire, îi atîrna pe crupa rotundă. Colții groși și încovoiați ieșeau amenințători înainte, cu vîrfurile mult depărtate unul de altul.

Pe unde copacii erau mai rari, apăreau niște animale cu înfățișarea ciudată : aveau picioarele lungi, trupul scurt, iar spinarea încovoiată. Picioarele din față mult mai lungi decît cele dinapoi. Din umerii puternici și din pieptul lat se ridica un gît neașteptat de lung, înclinat înainte și purtînd capul mic, cu corniţe scurte și cu urechi mari în chip de pîlnie. Erau girafe. Ele umblau în turme de la cinci pînă la o sută de capete. O asemenea turmă, văzută la loc deschis, oferea o privelişte neuitată, ai fi zis că în lumina vie se mișca o pădure cu copacii îndoiți de vînt, aruncînd umbre ciudate. Girafele alergau în trap ori făceau salturi fantastice, îndoindu-și picioarele din față și întinzîndu-le mult pe cele dindărăt. Blana lor cu dungi gălbui, despărțite prin pete mari, negre și neregulate părea o plasă pestriță și se confunda uimitor cu umbra copacilor, în care girafele rămîneau cu totul ascunse vederii. Rupeau, încet, cu buzele frunze de pe crengile înalte și le mestecau fără lăcomie, mișcîndu-și în același timp, fără încetare, urechile lor mari, totdeauna atente.

Gîturile girafelor se iveau adeseori deasupra mării de ierburi agitate, înaintînd încet și purtînd, la zece coți de pămînt, capetele mîndre, cu ochi negri și sclipitori. Aveau mișcări reținute și elegante, nu făceau rău nimănui și călătorii le întîlneau cu plăcere.

De multe ori oamenii auzeau prin zidul de iarbă sforăituri mînioase de rinocer. Acum însă învățaseră să se ferească din calea acestor monștri fioroși, cu vederea slabă. Dacă totuși i-ar fi întîlnit, foștii sclavi nu s-ar mai fi înspăimîntat ca înainte.

Mergeau înșiruiți cîte unul, prin coridoare înguste de ierburi înalte. Numai sulițele și capetele înfășurate în cîrpe și în frunze se legănau deasupra ierbii aplecate. De o parte și de alta se înălțau aceleași ziduri mișcătoare și fără sfîrșit. Ziua, călătorii nu vedeau decît iarba și cerul arzător, iar noaptea visau tot ziduri de iarbă, și li se părea că erau pierduți fără nici o nădejde în imensitatea aceea foșnitoare și înăbușitoare. Abia în a zecea zi de mers se ivi înaintea lor o fîșie de pămînt mai ridicat, învăluită în pîclă albăs-

trie. După ce trecură peste ea, ajunseră pe un podiș acoperit cu pietre, cu tufișuri și cu arbori fără frunziș, ale căror crengi se ridicau mohorîte spre cer, ca nenumărate brațe larg desfăcute [1]. Trunchiurile scunde și crengile aveau aceeași culoare verde și respingătoare. Copacii arătau ca niște perii rotunde, tunse cu grijă și înfipte în bețe scurte. Pe locurile unde erau mai mulți, stăruia un miros greu și puternic. Crengile fărîmicioase se rupeau cu ușurință cînd bătea vîntul, iar pe locul acela se ivea seva, închegîndu-se în picături prelungi, cenușii. Călăuzele se grăbiră să treacă repede prin pădurile acelea ciudate, zicînd că dacă se înteține vîntul, copacii aceia fărîmicioși pot să se prăbușească și să strivească oamenii.

Mai încolo se întindea iarăși stepa cu dealurile ei mărunte și cu iarba verde și proaspătă. De pe o ridicătură, privirile călătorilor descoperiră cu surprindere, lîngă o fîșie de pădure deasă și înaltă, lanuri acoperite cu culturi. În adîncul pădurii se vedea un luminiș, iar acolo, pe o colină, o îngrămădire de colibe conice. Colina era împrejmuită de un gard de pari groși. Porțile de bîrne grele erau drept în fața călătorilor și aveau deasupra, ca podoabă, un șir de cranii de lei, înălbite de soare.

Războinici înalți, cu înfățișare aspră, ieșiră pe porți în întîmpinarea foștilor robi, care urcau încet la deal. Păreau a fi nubieni, dar aveau pielea ca arama, adică ceva mai deschisă. Țineau strînse în mîini sulițe grele, cu vîrfuri uriașe, mai mult ca niște spade înguste și se rezemau pe scuturi mari, cu înfloriturі negre și albe. Măciuci de lemn negru, tari și grele, le atîrnau de brîiele făcute din piele de girafă.

De pe coasta colinei se deschidea o priveliște neasemuită: pe stepa acoperită de iarbă aurie, se zugrăvea, proaspătă și lucitoare ca smaraldul, verdeața de pe malurile care tiveau panglica îngustă și albăs-

[1] *Latex*, din grupul laticiferelor, copac în formă de candelabru, seamănă cu cactușii (plante specifice deșertului african). (N.A.)

trie a unui rîu sclipitor. Tufişurile cu coroane aidoma unor mingi trandafirii şi pufoase tremurau uşor, iar din copaci atîrnau ciorchini de flori galbene şi albe.

Discuţiile lămuritoare ţinură mult. Negrul cel cu piciorul rupt pretindea că se trage din acest popor şi se oferise să fie tălmaci. Sprijinindu-se în băţ, alergă sărind într-un picior, în întîmpinarea războinicilor, făcîndu-le totodată semne celor rămaşi pe loc.

Negrul, Cavi, Chidogo, un nubian şi unul din nomazi au fost lăsaţi să intre pe poartă şi duşi apoi în coliba căpeteniei.

Cei rămaşi în faţa porţii îi aşteptau, chinuiţi de nerăbdare. Doar Pandion, nemişcat şi nepăsător, zăcea pe targa lui, aşezată acum pe pămînt. Timpul trecea anevoie.

In cele din urmă etruscul ieşi, însoţit de o întreagă gloată de bărbaţi, de femei şi de copii. Oamenii din sat zîmbeau, fluturînd frunze late şi strigînd vorbe neînţelese, dar pline de prietenie.

Porţile se deschiseră. Foştii robi mergeau acum printre colibele mari, făcute din argilă şi cu acoperişuri conice din tulpini lungi de iarbă aspră.

Intr-o poiană, sub doi copaci, era o colibă mai încăpătoare, cu şopron la intrare. Acolo se adunară căpeteniile, să-i vadă pe noii sosiţi. In jurul călătorilor se adunau şi se înghesuiau aproape toţi localnicii, tulburaţi de un eveniment neobişnuit ca acela. La rugămintea căpeteniei celei mari, negrul cel şchiop mai spuse o dată povestea cumplitei vînători, arătîndu-l mereu pe Pandion, care zăcea adînc.

Băştinaşii îşi arătau, prin strigăte de admiraţie, de mirare şi de groază, impresia pe care le-o făcea nemaipomenita ispravă săvîrşită din porunca ferocelui faraon al Ta-Chemt-ului.

Căpetenia cea mare se ridică şi adresă poporului său cîteva cuvinte, pe care oaspeţii nu le înţeleseră. Drept răspuns, răsunară strigăte de încuviinţare. Călătorii aşteptau. Căpetenia se apropie de ei, le arătă cu mîna colibele şi-şi înclină capul.

Cu ajutorul negrului tălmaci, Cavi mulţumi căpeteniei şi poporului pentru ospitalitate. Apoi călătorii

au fost poftiți să ia parte, seara, la ospățul care se pregătea în cinstea lor.

O mulțime de băștinași înconjură targa pe care zăcea Pandion. Bărbații îl priveau cu respect, femeile cu milă. O fată în mantie albastră ieși cu îndrăzneală din mulțime și se aplecă asupra tînărului elin. Bronzat de soare de atîta timp de cînd stătea în Țara Neagră și țara Nub, Pandion părea a nu se deosebi de ceilalți locuitori ai stepelor de la miazăzi decît prin umbra aurie, mai deschisă, a pielei. Dar părul lui creț, acum lung și încîlcit, ca și trăsăturile regulate ale feței slăbite, privite mai de aproape, îl trădau că era străin.

Fata se înduioșă de eroul tînăr și frumos care zăcea fără putere pe targă. Intinse mîna încet și, cu o mișcare dezmierdătoare, îi dădu la o parte o șuviță de păr care-i cădea pe obraz.

Pleoapele grele se ridicară cu încetul și ochii cu reflexe aurii se deschiseră, mari. Văzîndu-le culoarea neașteptată, fata tresări ușor. Dar necunoscutul n-o vedea. Privirea tulbure îi era ațintită cu nepăsare la crengile care se legănau deasupra lui.

— Iruma ! o strigară prietenele pe fată.

Chidogo și Cavi se apropiară de targă, îl ridicară pe Pandion și plecară cu el. Fata rămase locului, cu ochii în pămînt, tot atît de nemișcată și de nepăsătoare ca și tînărul elin care o tulburase.

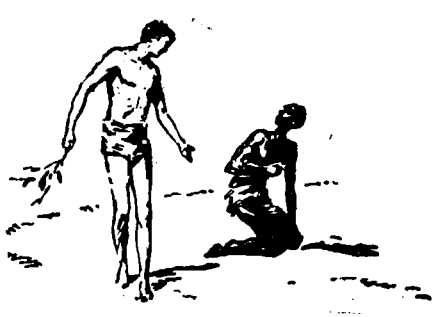

CAPITOLUL VI

DRUMURI ÎNTUNECATE

Datorită îngrijirilor atente ale lui Chidogo şi ale lui Cavi, oasele sfărîmate ale lui Pandion se vindecaseră, dar tînărul nu mai avea puterea de altădată. Nesimţitor la toate şi lipsit de voinţă, zăcea toată ziua în coliba largă, aproape lipsită de lumină, răspundea la întrebările prietenilor în silă, doar cu cîte un cuvînt, abia înghiţea cîte ceva şi nici măcar nu încerca să se ridice. Slăbise mult. Ochii, mereu închişi, îi căzuseră adînc în orbite, iar obrajii i se acoperiseră cu o barbă scurtă şi mătăsoasă.

Se apropia timpul cînd trebuiau să plece la drumul cel lung, care avea să-i ducă la mare şi apoi în

patrie. Chidogo îi întrebase de mult şi cu toate amănuntele pe localnici care şi cum era drumul spre Cornul de Aur.

Din cei treizeci şi nouă de foşti sclavi, care găsiseră adăpost în această aşezare, doisprezece plecaseră care încotro: erau oameni de prin partea locului, aşa că puteau ajunge repede pe la casele lor, fără multă trudă şi fără primejdii.

Cei rămaşi îl zoreau pe Chidogo să plece. Acum, cînd erau liberi şi în putere, glasul patriei îndepărtate îi chema tot mai stăruitor şi fiecare zi de odihnă li se părea o crimă faţă de patrie. Şi cum întoarcerea era lăsată în seama lui Chidogo, toţi năvăleau asupra lui, rugîndu-l şi aducîndu-i mereu aminte.

Dar cum Chidogo nu voia să-l părăsească pe Pandion, căuta să scape de ei cu vagi promisiuni.

După ce îi potolea, negrul petrecea ore întregi lîngă patul prietenului său, chinuit de îndoieli şi punîndu-şi mereu aceeaşi întrebare: cît o să mai zacă oare?... După sfatul lui Cavi, oamenii scoteau bolnavul din colibă îndată ce căldura începea să scadă şi-l culcau în faţa uşii. Dar în zadar, căci starea lui rămînea aproape aceeaşi. Bolnavul nu se simţea mai bine de cît dacă ploua: cînd bubuia tunetul şi urlau puhoaiele, se ridica într-un cot şi asculta, ca şi cum din zgomotele acelea ar fi desprins chemări pe care ceilalţi nu le cunoşteau. Cavi i-a adus şi doi vraci băştinaşi, care l-au înăbuşit cu fum de buruieni, îngropînd apoi o oală cu rădăcini ştiute numai de ei. Dar starea tînărului elin nu se schimbă.

Intr-o zi, în timp ce Pandion zăcea lîngă colibă, iar Cavi gonea alene, cu o crenguţă, roiurile de muşte, se apropie de ei o fată învesmîntată în mantie albastră. Era Iruma, fiica celui mai vestit vînător din sat, fata ale cărei priviri se opriseră asupra lui Pandion chiar în ziua sosirii lor.

In clinchet de brăţări îşi scoase de sub mantie braţul delicat şi puse în mîna lui Cavi o punguţă împletită. In pungă erau, zicea ea, nuci fermecate din pădurile de la apus, leac fără greş pentru bolnav. Incercă să-i explice etruscului cum să pregătească lea-

cul, însă Cavi, deşi prinsese cîteva vorbe din limba indigenilor, nu înţelegea mare lucru. Încurcată, Iruma stătea cu capul în piept, dar deodată se învioră şi-l rugă să-i aducă piatra cea turtită de fărîmat grăunţe şi o cană cu apă. Mormăind nu ştiu ce pe nas, etruscul intră în colibă. Fata se uită împrejur, apoi se lăsă în genunchi la căpătîiul bolnavului şi se uită de-aproape la el. Îi atinse uşor fruntea, dar cînd auzi, după o clipă, paşii grei ai lui Cavi, se grăbi să-şi tragă mîna.

Vărsă din punguţă cîteva nuci care aduceau cu castanele, le sparse, zdrobi miezul lor cu piatra, îl amestecă bine cu laptele pe care i-l adusese în grabă Chidogo şi făcu un aluat subţire. Cum văzu nucile, negrul chiui de bucurie şi începu să joace în jurul etruscului care rămăsese posomorît şi nedumerit, apoi îi explică : în pădurile din apus şi în cele din patria lui, creşte un copac mic cu tulpina dreaptă. Crengile lui se scurtează pe măsură ce sînt mai sus, aşa încît copăcelul pare ascuţit la vîrf. Face nuci multe, multe şi fermecate, care vindecă pe bolnavi, întăresc pe cei istoviţi, înviorează pe cei obosiţi, iar celor sănătoşi le dă bună dispoziţie [1].

Fata îi dădu bolnavului să mănînce din aluatul de nuci vrăjite, apoi se aşezară tustrei lîngă pat, aşteptînd cu răbdare. Şi iată că, după cîteva minute doar, răsuflarea slabă a lui Pandion se făcu puternică şi egală, iar faţa lui lividă se coloră în trandafiriu! Etruscul, de obicei ursuz, urmărea ca vrăjit efectul leacului misterios. Tînărul elin oftă adînc şi se ridică, uitîndu-se cu ochii larg deschişi şi plini de lumină cînd la etrusc, cînd la Chidogo. Apoi şi-i opri asupra fetei, uimit de faţa ei ca bronzul negru, cu pielea surprinzător de netedă şi cu expresia nespus de vioaie.

Frumoasa avea pe tîmple, la coada ochilor alungiţi, cute subţiri de poznaşă viclenie, iar printre pleoapele pe jumătate închise îi sclipeau albul curat al

[1] E vorba de un arbore din familia sterculinelor, care face alune cola, cunoscute azi în toată lumea ca un excelent tonic. (N.A.)

ochilor. Nasul, cam turtit dar regulat, își desfăcea nervos nările, în timp ce buzele pline, foarte roșii, descopereau, într-un zîmbet neprefăcut și sfios, un șirag de dinți albi ca mărgăritarele. Obrazul ei rotund arăta atîta viclenie îndrăzneață, totuși gingașă, și atîta veselie tinerească, încît Pandion zîmbi fără voie. Și ochii lui, doar cu o clipă înainte tulburi și nepăsători, începură a străluci scînteietori. Iruma își plecă ochii, rușinată, apoi se uită în altă parte.

Cei doi prieteni, pînă atuncea uluiți, erau acum nebuni de bucurie: Pandion zîmbise pentru întîia oară din ziua cumplită a luptei cu rinocerul. Efectul miraculos al nucilor era de netăgăduit. Bolnavul își descosea cu lăcomie prietenii despre tot ce se petrecuse din ziua cînd fusese rănit, îi întrerupea cu întrebări grăbite, spuse parcă de un om amețit de ceva.

Iruma făgădui că va veni pe seară să vadă ce face bolnavul, apoi plecă, grăbită.

Pandion mîncă mult și cu poftă, întrebînd, întrebînd mereu. Dar spre seară năvala aceea de viață se stinse și bolnavul căzu din nou în toropeală: efectul leacului încetase. Văzîndu-l așa, etruscul și negrul se gîndiră că poate n-ar strica să-i mai dea din aluatul cel fermecat. Dar trebuiau s-o întrebe mai întîi pe Iruma.

Fata veni cu tatăl ei, un luptător înalt, cu cicatrice pe umeri și pe piept — urmele unor ghiare de leu. Tatăl și fiica se sfătuiră multă vreme. Vorbind, vînătorul făcea unele mișcări, ca și cum ar fi aruncat ceva, cu dispreț — poate că voia să scape de stăruințele fetei. Clătină încîudat din cap, izbucni în rîs zgomotos și o lovi ușor pe spate. Fata ridică mîndroasă din umeri și se apropie de cei doi prieteni.

— Tata zice să nu-i dați multe nuci, îi spuse ea negrului socotind, pesemne, că el era prietenul cel mai bun al bolnavului. Să nu-i dați decît o dată pe zi, la amiază, ca să poată mînca mult...

Chidogo îi răspunse că știe și el rostul nucilor și că o să facă întocmai așa.

In clipa aceea, vînătorul se uită la bolnav, clătină din cap și-i spuse fetei lui cîteva cuvinte pe care nici Cavi

şi nici Chidogo nu le înţeleseră. Iruma însă arunca fulgere din ochi, ca o pisică înfuriată. Buza de sus i se ridicase puţin, descoperindu-i ascuţişul dinţilor. Vînătorul zîmbi blînd, dădu din mînă şi ieşi din colibă. Fata se aplecă asupra lui Pandion şi se uită mult şi de aproape la faţa lui. Apoi, ca şi cum şi-ar fi dat seama de ceva, se îndreptă şi ea spre uşă.

— Mîine seară îl lecuiesc eu singură, ca la noi! zise ea cu hotărîre înainte de a ieşi. Femeile noastre tămăduiesc de mult aşa bolnavii şi răniţii. Duhul bucuriei a părăsit trupul prietenului vostru, şi fără el omul pierde dragostea de viaţă. Noi o să i-o dăm!

Chidogo se gîndi la vorbele acestea şi-şi zise că fata avea dreptate: după toate chinurile pe care le suferise, Pandion îşi pierduse, într-adevăr, dragostea de viaţă. Ceva se frînsese în fiinţa lui. Dar în privinţa felului de a-l vindeca de care vorbise Iruma, negrul tot nu se putu lămuri, cu toate că îşi bătu capul multă vreme. Şi se culcă aşa, nelămurit.

A doua zi, Chidogo îi dădu iarăşi prietenului său cîteva nuci amestecate cu lapte. Pandion se ridică din nou, începu să vorbească şi, spre bucuria prietenilor săi, mîncă bine şi cu poftă, însă tot timpul căuta cu ochii împrejur. La un moment dat, întrebă de fata care fusese la ei în ajun. Chidogo se strîmbă poznaş, îi făcu etruscului cu ochiul şi-i răspunse bolnavului că, spre seară, fata aceea o să vină şi o să-l vindece, numai ea ştie cum. La început, Pandion se arătă curios, dar mai tîrziu, cînd efectul nucilor se risipi, căzu din nou în starea de nepăsare, de mai înainte. Cu toate acestea, atît Cavi, cît şi Chidogo erau de părere că în ultimele două zile înfăţişarea bolnavului se schimbase în bine: tînărul lor prieten se mişca mai mult pe locul unde zăcea şi respira mai adînc.

Spre scăpătatul soarelui satul se umplu, ca de obicei, de miros iute de vreascuri aprinse şi de bocănitul adînc şi monoton al maiurilor, cu care femeile zdrobeau în pive mari, pentru mîncarea de seară, seminţele mărunte ale unei plante necunoscute.

Oamenii se hrăneau cu păsatul negricios pe care-l făceau din aceste seminţe şi-l amestecau cu lapte[1].

Noaptea căzu repede. Deodată prin aşezarea liniştită răsună un răpăit înăbuşit de tobă, după care o mulţime zgomotoasă, mai mult tineret, se apropie de coliba celor trei prieteni. În frunte mergeau patru fete cu făclii aprinse şi, între ele, două femei bătrîne în mantii largi şi negre. Cîţiva tineri luară bolnavul în braţe, în timp ce mulţimea striga cît putea — şi aşa, cu alai, îl duseră în celălalt capăt al aşezării, pe loc curat, la marginea pădurii.

Cavi şi Chidogo veneau în urma alaiului. Etruscul se uita în jur nemulţumit : se vedea bine că nu se aştepta la nimic bun de pe urma acestei comedii.

Băştinaşii îl duseră pe Pandion într-o colibă goală, largă de cel puţin treizeci de coţi, şi-l culcară lîngă stîlpul din mijloc, cu capul spre intrare. Mai multe făclii de lemn moale, îmbibate cu ulei de palmier şi prinse de stîlp, luminau cu flacăra lor vie mijlocul colibei. Dar pereţii, sub tavanul scund, rămîneau în întuneric. Îndată coliba se umplu de oameni. Fete tinere şi femei bătrîne sporovăiau cu însufleţire, înşirate de-a lungul pereţilor. O bătrînică îi dădu lui Pandion o băutură neagră, şi el se învioră numaidecît.

Cineva sună ascuţit şi tremurător dintr-un colţ găunos de elefant. Bărbaţii părăsiră în grabă coliba şi se făcu tăcere deplină. Etruscul şi Chidogo ar fi vrut să rămînă, dar au fost îmbrînciţi fără multă vorbă şi aruncaţi afară, în întuneric. Apoi, ca să nu se vadă ce se petrece înăuntru, cîteva babe hidoase se îngrămădiră în dreptul intrării.

Cavi rămase lîngă colibă, hotărît să aştepte sfîrşitul acestei isprăvi misterioase. Lîngă el veni şi Chidogo, rînjindu-şi dinţii : negrul credea în mijloacele de vindecare pe care le foloseau popoarele sudului.

Două fete îl ridicară pe bolnav uşor şi cu băgare de seamă şi-l rezemară de stîlp. Pandion se uita nedu-

[1] *Eleusină*, un soi de mei care creşte în Africa, cu ştiuleţii încărcaţi cu bobiţe mici şi negre. (N.A.)

merit împrejur, dar nu vedea decît albul ochilor şi dinţii femeilor care rîdeau lîngă pereţii rămaşi în umbră. In colibă atîrnau peste tot mănunchiuri de frunze rupte dintr-un arbust aromatic [1], iar pe dinafară, prins pe sub streaşină, ca şi în jurul stîlpului de care era rezemat Pandion, se încolăcea un lanţ de crengi subţiri din acelaşi arbust. Mirosul iute şi înviorător care stăruia pretutindeni îl irita pe Pandion şi-l tulbura, amintindu-i de ceva nespus de drag şi de îmbietor, dar uitat şi pierdut pentru totdeauna.

In dreptul elinului se adunară mai multe femei. La lumina făcliilor se desluşeau două trîmbiţe lungi, încovoiate şi albe, făcute din colţi de elefant, iar tobele, scobite în trunchiuri groase de copac, îşi umflau coastele rotunde şi negre.

Goarna îşi repetă chemarea tremurătoare. Bătrînele aşezară înaintea lui Pandion o statuetă de lemn înnegrit, care înfăţişa o femeie cu formele scoase la iveală în chip stîngaci.

Apoi glasuri subţiri de femei începură un cîntec tărăgănat. Inlănţuiri line de note guturale şi de suspine adînci, tot mai largi, tot mai puternice, pluteau, risipindu-se înaripate tot mai sus, în avînt nestăpînit. Deodată, un bubuit de tobă, greu ca tunetul, cutremură văzduhul şi-l făcu pe Pandion să tresară. Cîntecul amuţi. La hotarul dintre lumină şi umbră apăru, în mantie albastră, fata pe care Pandion o cunoştea. Intră în cercul luminat de făclii şi se opri, nehotărîtă parcă. Dar goarna sună din nou şi geamătul ei era susţinut acum de ţipetele deznădăjduite ale cîtorva bătrîne. Atuncea fata aruncă mantia de pe ea şi rămase încinsă numai cu o centură împletită din crenguţe aromate.

Lumina făcliilor tremura în sclipiri mate pe pielea ei lucitoare ca bronzul întunecat. Iruma avea pleoapele grele de vopsea neagră-albăstruie; inele de aramă, lucioase, îi sclipeau pe mîini şi la glezne. Părul

[1] *Eleleşo*, plantă aromatică din Sudan, înrudită cu tarhonul. (N.A.)

negru, nu prea lung, răsucit în zulufi, i se revărsa pe umerii rotunzi.

Tobele ropotiră cadenţat şi înăbuşit. În ritmul bătăilor încetinite, călcînd uşor cu picioarele goale, fata se apropie de Pandion şi, cu o mişcare mlădioasă, de felin, se ploconi înaintea zeiţei necunoscute, întinzîndu-şi braţele înainte, într-o poziţie de aşteptare dureroasă şi pătimaşă. Pandion îi urmărea mişcările, fermecat. Pe chipul fetei nu mai rămase nici umbră de viclenie. Gravă şi aspră, cu sprîncenele încruntate părea că ascultă ce-i spune inima. Îşi desfăcea larg braţele, cînd nemişcată, cînd îndreptîndu-şi trupul şi ridicîndu-se pe vîrfurile degetelor, ca şi cum întreaga ei făptură s-ar fi avîntat, slobodă, spre cer. Tînărul elin nu văzuse în viaţa lui nimic asemănător : mişcările vii şi tainice ale braţelor se îmbinau într-un singur tot cu avîntul care însufleţea chipul înălţat al fetei.

Trîmbiţele de fildeş sunau nebuneşte. Un zgomot metalic izbucni pe neaşteptate, îi tăie lui Pandion răsuflarea : talgere de aramă izbite unul de altul ropotiră în clinchet biruitor, cîntîndu-şi bucuria şi acoperind cu glasul lor bubuitul cadenţat al tobelor.

Fata se aplecă mult pe spate, ca un arc sclipitor, apoi picioarele ei mici porniră încet pe podeaua bătătorită : dănţuia în cerc, şovăitoare, tulburată şi sfioasă.

Scăldată de lumina vie a făcliilor, părea turnată dintr-un metal negru, iar cînd trecea în întuneric, se mişca acolo ca o umbră uşoară, aproape nevăzută.

Bubuitul plin de nelinişte al tobelor creştea tot mai vijelios, talgerele de aramă ropoteau sălbatic şi, urmîndu-le îndemnul furtunos, dansul, la început domol, era acum grăbit, tot mai grăbit.

În ritmul vibraţiilor de aramă, joase şi tremurătoare, picioarele înalte şi puternice se avîntau repede, se împleteau, rămîneau o clipă nemişcate, apoi alunecau mai departe, abia atingînd podeaua.

Umerii dănţuitoarei şi pieptul ei mult ridicat nu se clinteau. Numai braţele încordate, înălţate în implorare spre chipul zeiţei, unduiau încet şi lin.

Bătăile stăruitoare ale tobelor încetară, vibrațiile sonore de aramă se stinseră. Doar, din cînd în cînd, țipetele tînguitoare ale trîmbițelor mai sfîșiau tăcerea în care se ciocneau zornăind brățările Irumei.

Mișcările ciudate ale mușchilor sub pielea netedă îl uimeau pe Pandion. Fără să se desluşească lămurit, ei şerpuiau, curgînd ca apa pe fața unui pîrîiaș. Iar liniile trupului fetei treceau în goană pe dinaintea ochilor tînărului sculptor, într-o alternanță pe care nimeni n-ar fi putut-o imita : aveau în ele ceva din ritmul întinsului mării, sau goneau, nestăvilite şi năvalnice, ca vîntul cînd cutreieră stepa aurie.

Acum, implorarea care la începutul dansului se oglindea în fiecare mișcare a fetei, făcuse loc unui avînt nestăvilit. Pandion avea impresia că înaintea lui izbucneau înseşi flăcările vieții, în reflexele de bronz ale luminii şi în răsunetul puternic al muzicii.

Setea de viață se trezi iarăşi, poruncitoare, în sufletul tînărului elin, visurile de demult înviară, o lume nouă, largă şi tainică, i se deschidea înainte.

Trîmbițele tăcură, ropotul grav şi amenințător al tobelor se uni cu țipetele pătrunzătoare ale femeilor, iar talgerele de aramă bubuiră ca un tunet apropiat. Apoi, fără veste, se făcu liniște deplină. Pandion îşi auzea bătăile inimii.

Fata se repezi înainte, dar deodată îşi lăsă brațele de-a lungul trupului, neputincioasă, tremurătoare, sleită de puteri. Genunchii i se îndoiră, strălucirea ochilor i se stinse, țipă sfîşietor şi se prăbuşi în fața statuii, rămînînd acolo, nemişcată. Numai pieptul i se ridica în suspine fără sfîrşit.

Pandion tresări, uluit că dansul acela plin de avînt se curmase într-un strigăt de durere.

Un murmur de admirație umplu încăperea.

Patru femei o ridicară pe Iruma şi o duseră în fundul colibei, şoptind vorbe neînțelese. Străvechea statuie de lemn a fost scoasă imediat. Femeile se ridicară, agitate şi cu ochii aprinşi. Vorbeau în gura mare şi-l arătau pe străin. Bătrînele de la uşă se dădură la o parte, Chidogo şi Cavi intrară şi îl copleşiră pe Pandion

cu întrebări. Dar tînărul elin nici nu putea şi nici nu voia să vorbească. Cei doi prieteni îl duseră acasă şi el rămase mult timp nebiruit de somn, sub impresia dansului misterios.

Pandion se înzdrăvenea. Trupul lui tînăr îşi recăpăta uimitor de repede vigoarea de altădată.

După trei zile ajunse singur, fără ajutorul nimănui, pînă la coliba vînătorului : dorea s-o vadă pe Iruma. Fata nu era acasă ; tatăl ei îl primi cu blîndeţe şi prietenie, îl cinsti cu o băutură plăcută la gust şi se sili, mult timp, să-i explice nu ştiu ce, gesticulînd şi bătîndu-l peste umeri şi pe piept. Tînărul elin nu pricepu nimic şi plecă de la el aproape înciudat.

Dar revenirea lui la viaţă nu era deplină : acea ciudată amorţire sufletească stăruia încă, deşi acum era liber şi aproape sănătos.

Îşi dădea seama că încercările grele prin care trecuse frînseseră ceva în el. Zguduirea pe care o încercase în lupta cu rinocerul fusese mai presus de puterile lui. Slăbise. Avea încă mult de aşteptat pînă să-şi reia viaţa normală şi îşi dădea seama că trebuie să fie deplin sănătos ca să lupte înainte cu greutăţile care-l aşteptau în drumul spre patrie. Aşa că, făcînd un efort de voinţă, începu iarăşi exerciţiile fizice, ca să ajungă, ca mai demult, la fel cu tovarăşii lui.

Liniştiţi acum în privinţa lui Pandion, Chidogo şi Cavi împreună cu ceilalţi foşti robi şi cu cei mai mulţi dintre localnici plecară pentru mai mult timp la o mare vînătoare de girafe, în nădejdea că vor putea aduce carne pentru primitoarele lor gazde şi că, totodată, vor putea cerceta întrucîtva drumul pe care-l mai aveau de străbătut.

In rîsetele şi glumele prieteneşti ale vecinilor, Pandion, cu muşchii tari acum, măcina şi el grăunţe pentru bere, cu toate glumele bărbaţilor, care-l vedeau muncind laolaltă cu femeile. Curînd, începu să iasă din aşezare înarmat cu o suliţă subţire, egipteană. Se ducea în stepă unde făcea exerciţii, arunca suliţa şi alerga, bucurîndu-se că zi după zi muşchii i se întă-

reau, iar picioarele, din nou neobosite, îi purtau trupul cu uşurinţă.

Totodată, fiindcă nu putea s-o uite nici o clipă pe Iruma, începu să înveţe limba indigenilor. Repeta mereu cuvinte necunoscute, cîntătoare. După o săptămînă de trudă, datorită memoriei lui bune, era în stare să înţeleagă ce i se spunea.

De paisprezece zile n-o văzuse pe Iruma şi tot nu se hotăra să se ducă la ea în lipsa tatălui ei, deoarece nu cunoştea încă obiceiurile locului. Dar într-o zi, în timp ce se întorcea din stepă, zări o fată în mantie albastră şi inima începu să-i bată mai puternic. Iuţi pasul, o ajunse din urmă şi se opri în faţa ei, zîmbind fericit. Nu se înşelase: era ea, Iruma. Cum o văzu, se şi tulbură. Încercă să-i mulţumească dar, cu tot efortul, îşi găsea greu cuvintele în limba străină. Fata îl asculta, încurcată, ţinîndu-şi ochii în pămînt. Comoara lui de cuvinte străine se sfîrşi însă repede şi, în patima vorbei, Pandion îi dădu înainte pe limba lui, apoi, dîndu-şi seama de greşeală, tăcu şi rămase cu ochii la legătura înflorată de pe capul fetei. Iruma, al cărei creştet nu trecea de umerii lui Pandion, îi aruncă pe furiş o privire piezişă apoi, deodată, izbucni în rîs. Pandion zîmbi şi el, întrebînd-o cu grijă, deşi de mult învăţase cuvintele pe de rost:

— Pot să vin la tine?

—Vino mîine în marginea pădurii, cînd o ajunge soarele în dreptul ei, îi răspunse fata, simplu.

Mut de fericire, Pandion întinse braţele către ea. Atuncea mantia albastră se desfăcu şi două mîini se aşezară cu încredere pe palmele lui întinse. Pandion i le strînse puternic, dar cu gingăşie. In clipa aceea, gîndul lui nu mai era la ce se afla atît de departe, la Tessa. Fata tresări. Nările largi i se umflară mai mult şi, cu o mişcare tot atît de gingaşă, dar hotărîtă, se desprinse, îşi acoperi faţa cu mantia şi o luă repede la vale pe coastă. Pandion înţelese că nu trebuie s-o urmeze şi rămase locului, uitîndu-se în urma ei, pînă cînd se făcu nevăzută printre colibe. Apoi, zîmbind fără să ştie de ce, plecă şi el, cumpănindu-şi sulita.

Abia atuncea își dădu seama pentru întîia oară de poziția pitorească a așezării. Colibele frumoase erau făcute cu pricepere și frumos, ulițele erau largi.

Fără să caute anume își dădu seama că oamenii de acolo se deosebeau cu totul de cei din țara Nub, pe care avusese prilejul să-i vadă, ca și de nenorociții din Ta-Chemt-ul „cel ales", unde pecetea tristei nepăsări stăruia pe fețele oamenilor. Trupurile lor, istovite de foame și de munca peste măsură de grea, erau încovoiate de umilință, pe cînd aici, oamenii călcau ușor și slobod. Pînă și bătrînii erau arătoși la înfățișare.

Gîndurile lui Pandion au fost întrerupte de un tînăr spătos, numai mușchi, care purta pe cap o tichiuță de blană de leopard. Tînărul îl privi dușmănos și, cu un gest autoritar, întinse brațul atingîndu-i pieptul. Elinul se opri nedumerit. Tînărul rămase drept în fața lui, cu mîna pe cuțitul lat pe care-l purta la brîu, și-l măsură cu o privire provocătoare.

— Am văzut că alergi bine, zise în cele din urmă tînărul. Vrei să te iei la întrecere cu mine? Mă cheamă Fulbo, ai mei îmi zic Leopardul, adăugă, ca și cum acest nume ar fi fost de ajuns ca să lămurească totul.

Pandion îi răspunse zîmbind prietenos că altădată alerga mai bine, dar că acum nu ajunsese încă să alerge ca pe vremuri. Atuncea Fulbo începu să-i arunce vorbe urîte, de batjocură, la auzul cărora sîngele începu să clocotească în vinele elinului. Neputînd înțelege de ce îl ura tînărul, Pandion îl măsură cu dispreț, îi primi provocarea și amîndoi hotărîră să se ia la întrecere chiar în ziua aceea, după ce s-o mai lăsa soarele.

Tinerii din așezare și cîțiva oameni mai vîrstnici se strînseseră la poalele dealului, să privească întrecerea dintre Fulbo și străin.

Fulbo arătă un copac izolat care se vedea în depărtare, la cel puțin zece mii de coți: care din doi s-o întoarce întîi la linia de plecare aducînd o creangă din copac, acela va fi învingător.

Unul din cei de față dădu semnalul, bătînd din palme. Pandion și Fulbo o luară la goană. Tremurînd din tot trupul de nerăbdare, Fulbo porni îndată

în salturi largi. Parcă zbura. Tineretul izbucni în strigăte de bucurie.

Pandion, încă slăbit de boală, își dădu seama că era amenințat să piardă prinsoarea, dar hotărî să nu se lase. Porni așa cum îl învățase bunicul lui, pe cînd se aflau amîndoi pe dunga îngustă de nisip de la țărmul mării. Alerga legănîndu-se ușor, fără să facă mișcări de prisos și cîntărindu-și respirația.

Fulbo i-o luă mult înainte. Tînărul elin alerga liniștit și vioi, dar nu încerca să-și ajungă rivalul. Încetul cu încetul plămînii i se lărgeau și primeau tot mai mult aer, picioarele i se mișcau tot mai repede, iar privitorii, care la început îl urmăreau cu compătimire, văzură că distanța dintre cei doi începea să se micșoreze. Africanul se uită îndărăt, strigă ceva, mînios, apoi se avîntă mai repede încă. Ajunse în goană la copac, cu patru sute de coți înaintea lui Pandion, sări, rupse o creangă și plecă imediat înapoi. Pandion îl întîlni nu departe de copac și-l văzu că respira greu. Cu toate că și inima lui Pandion bătea destul de tare, tînărul elin conta că va putea învinge pe adversarul prea înfocat, care nu cunoștea regulile alergării și continuă să fugă, avînd mereu grijă să nu-și istovească puterile. Cînd nu mai erau pînă la privitori decît cel mult trei mii de coți, își luă deodată avînt și-l ajunse pe Fulbo. Dar băiatul, prinzînd aerul cu gura larg deschisă, își alungi salturile și-l lăsă iarăși în urmă. Însă nici Pandion nu se dădu bătut. Cu toate că i se făcea negru înaintea ochilor, cu toate că inima îi zvîcnea de parcă stătea să-i sară din piept, îl ajunse iarăși. Fulbo fugea fără să mai vadă nimic înaintea lui, fără să-și mai aleagă drumul. Și deodată se poticni și căzu. Pandion se avîntă cîțiva pași înainte, dar se opri și se întoarse să-i dea ajutor. Însă Fulbo îl respinse cu mînie, se ridică șovăind și zise cu greu, privindu-l drept în față :

— M-ai învins tu... dar bagă de seamă !... Iruma...

Din aceste vorbe tînărul elin înțelese tot, și triumful biruinței se îmbină în sufletul lui cu un simțămînt nedeslușit, ca și cum intrase într-un loc străin, unde nu-i era îngăduit să intre.

Fulbo își plecă trist capul și înainta încet, cu pași greoi, fără să mai facă vreo încercare de a alerga. Pandion se întoarse și el tot încet la linia de plecare, întîmpinat de strigătele privitorilor care-l salutau. Dar sentimentul acela nedesluşit nu-l părăsea. De cum intră în colibă îl apăsă pustiul și se simți chinuit de dor. Iruma! Intîlnirea pe care i-o dăduse ea pentru a doua zi îi părea atît de îndepărtată...

In aceeași seară se întoarseră și vînătorii. Tovarășii lui Pandion sosiră obosiți, încărcați cu vînat și cu nenumărate impresii. Etruscul și negrul erau mai mult decît fericiți văzîndu-l pe Pandion vindecat. Chidogo îi propuse în glumă să se ia amîndoi la trîntă. După o clipă se și rostogoleau în praf, cuprinzîndu-se într-o încleştare de fier. Cavi dădea cu picioarele în ei și îi certa, încercînd să-i despartă.

După aceea, prietenii luară parte la ospățul dat în cinstea vînătorilor. Ameţiți de bere, vînătorii se lăudau care mai de care cu isprăvile lor. Stînd mai la o parte, Pandion arunca priviri furişe spre poiana unde dănțuia tineretul, căutînd să vadă dacă printre tineri și fete nu era și Iruma.

Una din căpetenii se ridică, clătinîndu-se uşor, și ținu o cuvîntare de mulțumire, însoțind-o cu gesturi frumoase și cumpănite. Pandion nu putu să prindă tot, înțelese doar că cel care vorbea aducea laude străinilor. Îi părea rău, — zicea el, — că vor să plece curînd și le propunea să rămînă, făgăduindu-le că oamenii lui îi vor primi bucuroși să trăiască laolaltă cu ei.

Ospățul se termină abia noaptea tîrziu, după ce vînătorii se săturară de carnea fragedă de girafă și dădură gata toată berea. În drum spre colibă, Chidogo vesti pe toți foștii robi, care rămăseseră acum numai douăzeci și șapte, că a doua zi se vor sfătui ce drum să apuce. Negrul izbutise să stea de vorbă cu cîțiva vînători nomazi, pe care-i întîlnise în pădure. Nomazii aceia cunoșteau bine ținutul de la apus de așezare și-i arătaseră și calea. De acolo pînă la mare și pînă în patria lui Chidogo era drum lung, dar el știa acum că în trei luni, chiar mergînd încet, vor putea ajunge.

Ce ar mai fi putut acum să-i oprească, pe ei, oameni încercați în lupte, legați prin puterea prieteniei? Fiecare om din cei douăzeci și șapte, făcea cît cinci războinici!

Negrul își destinse mîndru umerii, își ridică spre stele obrazul, strălucitor de fericire, dar și de băutură, îl îmbrățișă pe Pandion și zise, mișcat:

— Acum, că te văd teafăr, mi-a venit inima la loc. La drum! Plecăm chiar mîine!

Pandion tăcea: simțea pentru întîia oară că dorințele lui nu erau aceleași cu ale prietenilor săi, și el nu știa să fie fățarnic.

După întîlnirea din ziua aceea, înțelesc că tot dorul care-i sfredelea inima era stîrnit de dragostea lui pentru Iruma, fata în floarea frumuseții feciorelnice care-i ieșea în cale acum, în pragul libertății, după viața cea crudă de rob!

Era oare puțin pentru el care, pînă deunăzi, în adîncul unui mormînt de temniță neagră, se agăța pînă și de cea mai slabă nădejde că va fi vreodată liber? Și, în sfîrșit, ce mai putea să ceară el de la lume și de la viață, de vreme ce iubirea îi poruncea să rămînă acolo, în sînul stepei de aur? Dorința de a rămîne pentru totdeauna lîngă Iruma, acea dorință tainică, pe care și-o ascundea chiar sie însuși, începu să prindă rădăcini în sufletul lui Pandion. Se lupta, căuta să-și dea seama dacă într-adevăr o iubește — și nu știa că tinerețea lui încrezătoare îl mîna fără voie în lumea visurilor, lume în care toate par atît de simple și de ușoare!

Mîine o va vedea pe Iruma și-i va spune tot, pentru că și ea... pentru că poate și ea îl iubea...

Foștii robi trebuiau să se întîlnească la celălalt capăt al așezării, unde locuiau cu toții în două colibe mari. Numai Cavi, Chidogo și Pandion aveau, singuri, o mică colibă, care le fusese lăsată de la început pentru că elinul era bolnav pe atuncea.

Așezat într-un colț al colibei, Pandion își ascuțea sulița cînd, deodată, se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Încotro ? îl întrebă etruscul, mirat. Nu rămîi la sfat ?

— Mă întorc mai tîrziu, îi răspunse Pandion privind în altă parte, şi ieşi grăbit.

Etruscul se uită cu luare aminte după el, schimbă priviri nedumerite cu Chidogo care muncea de zor, lîngă intrare, să facă un scut dintr-o bucată mare de piele groasă.

Tînărul elin nu le spusese că în ziua aceea Iruma îl aştepta la marginea pădurii. Şi simţind acum că o dată cu plecarea prietenilor se ivea pe neaşteptate o ameninţare pentru dragostea lui abia înfiripată, ţinea cu atît mai mult să nu lipsească de la întîlnire. Işi îndreptăţea purtarea spunîndu-şi că, oricum, tot o să afle de la ceilalţi hotărîrea sfatului.

Ajuns aproape de pădure, o căută îndelung cu privirea pe Iruma — cînd, deodată, fata se desprinse zîmbitoare de lîngă trunchiul unui copac şi-i ieşi înainte. Işi pusese mantia de vînătoare a tatălui ei, ţesută din fibre de scoarţă moale, cenuşie, că nimeni n-ar fi putut s-o vadă pe fondul copacilor deşi. Îi făcu semn s-o urmeze şi porni repede, pe margine, spre locul unde pădurea făcea un ocol în stepă, la trei mii de coţi de sat. Acolo intră sub copaci. Pandion se uită curios împrejur : nu văzuse niciodată o pădure africană. Şi-o închipuia cu totul altfel. Pădurea se aşternea ca o panglică lungă, îngustă doar de două mii de coţi, de-a lungul văii pîrîului din marginea satului.

Era o boltă uriaşă de copaci înalţi, o galerie întunecoasă deasupra văgăunii adînci şi veşnic posomorîtă prin care curgea pîrîul.

Mai încolo, copacii erau din ce în ce mai înalţi, dar lîngă malul care cobora în pantă repede pînă la apă, se aplecau şi atingeau pămîntul încrucişîndu-şi crengile din vîrf. Trunchiurile înalte şi drepte, cu scoarţa albicioasă, neagră sau cafenie, se ridicau uneori pînă la o sută de coţi şi păreau coloanele dese ale unui edificiu înalt. Crengile se împleteau strîns între ele, alcătuind o boltă neîntreruptă, în care soarele nu putea pătrunde. Lumina, cenuşie ca de amurg, curgea de sus şi se stingea în gropile adînci dintre nenumă-

ratele rădăcini cu înfăţişare ciudată de ziduri pitice. Liniştea întreruptă numai de susurul abia auzit al apei, amurgul, înălţimea colonadei uriaşe de copaci — toate acestea îl apăsau pe Pandion. Se simţea ca un venetic nedorit, ca un om care răzbise cu sila în inima închisă şi tăinuită a naturii de acolo, străină pentru el.

Deasupra apei bolta verde era întreruptă de luminişuri înguste, prin care se revărsau din înălţimi, în cascade, flăcări aurii, învăluiau copacii într-o ceaţă sclipitoare, apoi se răzleţeau printre trunchiuri în fîşii verticale de lumină, care scădea treptat şi se stingea în adîncul pădurii.

Pandion îşi aminti de templele întunecate şi misterioase ale Aigyptosului. Intre trunchiuri atîrnau odgoane de plante agăţătoare, în laţuri slobode ori în fire, alcătuind perdele unduitoare. Sub covorul de frunze, pămîntul plin de fructe şi de crengi putrede era moale şi afînat. Ici şi colo se vedeau, risipite, aidoma unor steluţe, flori minunat colorate.

Şuviţe de scoarţă cojită atîrnau de trunchiuri ca fîşii lungi de piele.

Fluturi mari zburau, fără zgomot, aproape de pămînt şi aripile lor pîlpîitoare îl uimeau pe tînărul elin prin îmbinările ciudate de culori vii : negre-catifefate, argintii, albastru-metalic, roşii sau aurii.

Iruma coborî spre rîu şi, călcînd fără şovăire printre rădăcini, îl aduse pe Pandion chiar la marginea apei, pe o poiană netedă, acoperită cu un covor de muşchi moale ca puful. Acolo era un copac doborît de trăsnet. In inima lemnului galben, se desluşeau forme săpate grosolan închipuind un om. După cît se vedea, copacul acela era un obiect de adoraţie : de crengile lui atîrnau tot felul de cîrpe colorate şi dinţi de fiare, iar în pămînt, alături, erau înfipţi trei colţi de elefanţi, înnegriţi de vreme.

Fata îşi înclină capul cu evlavie, apoi se apropie de copac şi-i făcu semn lui Pandion să se apropie şi el.

— E străbunul neamului nostru, născut din trăsnet, — zise ea încet. Dăruieşte-i ceva, să-i îmbunăm pe cei de demult...

Pandion se căută peste tot şi descoperi că nu avea ce să-i dăruiască acelui idol cioplit atît de grosolan, pretins străbun al Irumei. Îşi desfăcu braţele, zîmbind, dar fata stărui, neînduplecată.

— Dă-i asta! Şi atinse cu mîna cingătoarea pe care Chidogo abia i-o împletise lui Pandion, din cozi de girafă, ca amintire de la vînătoare.

Ascultător, tînărul elin îşi dezlegă cingătoarea şi i-o întinse fetei. Iruma lăsă să-i cadă mantia. Era fără brăţări şi fără salbă şi nu avea pe ea decît o centură largă de piele cenuşie, lăsată pieziş pe şoldul stîng.

Se ridică pe vîrfurile degetelor, îşi întinse trupul pînă la o crestătură de lîngă capul idolului şi anină acolo darul lui Pandion. Ceva mai jos prinse un petic de blană pestriţă de leopard şi un şirag de boabe roşii şi negre, ca mărgelele, apoi vărsă la picioarele idolului un pumn de mei şi se trase la o parte, mulţumită.

Rezemată de trunchiul unui copac scund, între ale cărui frunze străluceau sute de flori roşii, îl privea acum ţintă pe Pandion. Ai fi zis că i se revărsa pe creştet lumina din nenumărate candele purpurii şi că, pe pielea ei bronzată, jucau raze de soare.

Pandion o admira, mut. Frumuseţea ei îi părea sacră în tăcerea codrului uriaş, templu al unor zei necunoscuţi, atît de deosebiţi de însoriţii zei ai cerurilor din timpul copilăriei lui.

Simţea cum îi pătrunde în suflet o adiere de bucurie liniştită şi senină. Se simţea din nou artist, şi vechile lui năzuinţe se trezeau din nou în el.

Deodată însă îi răsări în minte, din adîncuri, o vedenie mai limpede decît cea mai limpede lumină: acolo, în mult îndepărtata lui patrie, în vuietul pinilor şi al mării, Tessa stătuse tot aşa, rezemată de un copac. Dar zilele acelea erau pierdute acum, pentru totdeauna, în negura trecutului.

Iruma îşi ridică mîinile pe cap, îşi aplecă pe spate mijlocul ei subţire şi suspină uşor. Uluit, Pandion făcu un pas îndărăt: era întocmai atitudinea în care voise el s-o înfăţişeze pe Tessa.

Trecutul îi învie înaintea ochilor, şi dorinţa de a se întoarce în Oiniada îi izbucni în suflet cu puteri proaspete. La drum, în întîmpinarea luptelor, la drum, departe de Iruma!

Îl chinuia gîndul că năzuinţele lui nu mai erau hotărîte, ca altădată, descoperea în el o îndoială necunoscută pînă atuncea, care îl înspăimîntă.

Aici, îl chema cu o putere nestăvilită viaţa, arzătoare ca soarele Africii, tînără ca stepa înflorită după ploaie, nestăvilită ca un torent vijelios, pe cînd acolo erau visurile lui cele mai senine, dorul de a înfăptui opere mari. Nu stătea oare în faţa lui frumuseţea însăşi, apropiată şi plină de bucurie? Iruma şi Tessa nu semănau prea mult una cu alta, şi totuşi în amîndouă trăia aceeaşi putinţă de a realiza frumosul.

Tulburată şi ea de tulburarea lui Pandion, fata se apropie de el, şi vorbele ei cîntătoare şi străine goniră liniştea pădurii.

— Eşti al nostru, tu, cel cu ochii de aur... am dănţuit în cinstea marei zeiţe, iar străbunul meu a primit darurile noastre... Aci, glasul Irumei se stinse, genele i se coborîră, lungi, peste ochi şi fata se lipi strîns de Pandion, încolăcindu-şi puternic braţele pe după gîtul lui.

Tînărului i se făcu negru înaintea ochilor. Cu o sforţare deznădăjduită se smulse din îmbrăţişare. Fata ridică ochii spre el şi gura i se deschise uşor, ca a unui copil mirat.

— Nu vrei să rămîi la noi? Vrei să pleci cu prietenii tăi? îl întrebă ea, nedumerită.

Pandion se simţi ruşinat.

O apropie cu duioşie de el şi, alegînd vorbele cele mai potrivite din cîte le ştia, încercă să-i spună, în limba ei, cît de dor îi era de patrie, de Tessa... Iruma se strînse lîngă pieptul larg al tînărului, privirile i se adînciră în sclipirea aurie a ochilor lui şi un zîmbet uşor îi descoperi dinţii. Acum vorbea ea, dar cuvintele cîntau aceeaşi duioşie, aceeaşi dezmierdare de dragoste ca şi cele care, cîntate de Tessa, îl îmbătau pe vremuri.

— Da, dacă nu poți trăi cu noi, atuncea trebuie să pleci... zise fata, și la aceste cuvinte glasul i se schimbă. Dar dacă poporul meu și cu mine îți sîntem dragi, atuncea rămîi, Ochi-de-aur. Gîndește-te și hotărăște. Eu aștept!

Își îndreptă trupul și-și înălță capul cu mîndrie. Era tot atît de gravă și de severă ca în seara cînd jucase în fața zeiței.

Pandion stătu o clipă în cumpănă, apoi, hotărîndu-se, întinse brațele spre fată. Dar ea dispăruse printre copaci, mistuindu-se în negura din adîncul pădurii...

Plecarea Irumei îl lovi ca o pierdere grea. Rămase mult în pădurea întunecată, apoi plecă încet, la întîmplare, prin pîcla aurie care plutea peste poiană. Căuta să-și înfrîngă dorința de a alerga după fată, de a o ajunge și de a-i spune că o iubește și că rămîne cu ea.

Iruma alergă, sărind cu ușurință peste rădăcini și strecurîndu-se printre liane, tot mai repede, tot mai repede, pînă se simți sleită de puteri. Atuncea se opri cu răsuflarea tăiată în fața unui ochi mare de apă limpede ca oglinda — un golf pe care îl făcea pîrîul în locul acela. După întunericul și răcoarea din pădure, nu se simțea bine în lumina vie și în valul de aer fierbinte în care se afla acum.

Indurerată, își privi, printre lacrimi, chipul oglindit pe fața netedă a apei, apoi se cercetă, întreagă. Da, era frumoasă! Dar iată că frumusețea nu era de ajuns dacă el, străinul cu ochi de aur, viteaz, bun și blînd, voia să plece! Prin urmare îi mai trebuia ceva. Dar ce anume?...

Soarele apunea în zarea stepei deluroase. Chidogo și Cavi așteptau pe pragul colibei, în umbra albăstrie care se întindea pieziș.

Judecînd după mișcarea de neliniște pe care o lăcură amîndoi prietenii văzîndu-l, Pandion înțelese că etruscul și negrul îl așteptau de mult. Cu ochii în jos, tînărul elin se apropie de ei. Solemn și aspru, Cavi se ridică și-i puse mîna pe umăr.

— Vrem să-ți vorbim amîndoi, și eu, și el, arătă etruscul spre Chidogo care stătea alături. N-ai venit la sfat, dar noi ne-am hotărît : mîine plecăm...

Surprins, Pandion făcu un pas înapoi. Într-adevăr, cele din urmă trei zile fuseseră bogate în întîmplări, totuși nu-și închipuise că prietenii lui se vor grăbi atît de mult. S-ar fi grăbit și el dacă... dacă n-ar fi fost Iruma !

Din privirile celor doi prieteni înțelese că ei nu-l încuviințează. Acum era nevoit să înlăture îndoiala care îi rodea de mult sufletul și să ia hotărîrea pe care o tot amîna, nesăbuită, în nădejdea naivă că, pînă la urmă, lucrurile se vor limpezi singure. Avea impresia că un zid îi tăia din nou drumul spre lumea fericită a libertății, a acelei libertăți care, la drept vorbind, nu exista decît în visurile lui.

Într-adevăr, trebuia să se hotărască : ori rămînea acolo, cu Iruma, ori pleca împreună cu ceilalți și o pierdea pentru totdeauna. Iar dacă rămînea, tot pentru totdeauna era, fiindcă fără eforturile laolaltă ale celor douăzeci și șapte de oameni, gata de orice, chiar să moară, dar să nu părăsească gîndul întoarcerii în patrie, n-ar putea birui depărtarea care-l ținea captiv pe pămîntul acela. Prin urmare, dacă rămînea, pierdea pentru totdeauna patria, marea, pe Tessa — tot ce-l sprijinise pînă atunci.

Dar va putea el oare să trăiască aci, să fie una cu viața aceasta îmbietoare, dar străină, fără credincioșii lui tovarăși încercați în nevoi, pe a căror prietenie se bizuise, fără să-și dea seama, tot timpul și în toate împrejurările ? Chiar fără să se mai gîndească mult, Pandion găsi, în adîncul inimii lui, răspunsul cuvenit : nu și-ar trăda el oare prietenii, cărora le datora viața și vindecarea, dacă i-ar părăsi ?

Da. Prin urmare trebuia să plece cu ei, lăsîndu-și aci jumătate din inima lui !

Voința tînărului elin nu era în stare să înfrunte această încercare. Cuprinse mîinile prietenilor săi și, în timp ce ei căutau cu neliniște la zbuciumul sufletesc care i se citea desluși pe față, îi rugă să nu plece atît de curînd. Le spuse că acum, cînd erau liberi, nu

le-ar fi greu să mai rămînă o vreme acolo, să se mai odihnească înainte de a pleca la drum şi să cerceteze mai bine ţinuturile acelea necunoscute...

Chidogo şovăia : îl iubea nespus de mult pe tînărul elin, etruscul însă se încruntă şi mai tare.

— Să intrăm. Ne poate auzi cineva... Şi îl împinse pe Pandion în întunericul colibei. Ieşi o clipă, apoi se întoarse cu un cărbune şi aprinse o făclie mică. I se părea că la lumină i-ar fi mai uşor să-şi înduplece prietenul zbuciumat. La ce te gîndeşti tu cînd ne rogi să rămînem ? îl întrebă cu asprime etruscul şi vorbele lui pătrunseră adînc în sufletul lui Pandion. Tot ai să pleci mai tîrziu ! Sau poate că vrei s-o iei cu tine ?

Nu, lui Pandion nici nu-i trecea prin minte s-o ia pe Iruma cu ei la un drum atît de lung. Dădu din cap : „Nu !"

— Atuncea nu te mai înţeleg, urmă etruscul, tot atît de aspru. Crezi că alţi oameni de-ai noştri nu şi-au găsit şi ei aici fete pe plac ? Cu toate astea, la sfat, niciunul n-a şovăit să aleagă între femeie şi patrie, niciunul nu s-a gîndit să rămînă ! Tatăl Irumei, vînătorul, crede că nu pleci cu noi. Te-a plăcut. Faima vitejiei tale a pătruns în popor. Mi-a spus că e gata să te primească în casa lui ! Cum, poţi tu să ne părăseşti, să-ţi uiţi patria de dragul unei fetişcane ?!

Pandion îşi plecă fruntea. N-avea ce să-i răspundă şi nu putea să-i explice etruscului de ce n-avea dreptate. Cum să-i spună că nu se supunea numai şi numai dragostei ? Cum să-l facă să înţeleagă ce îl fermecase pe el, ca artist, în făptura Irumei ? Pe de altă parte îl ustura adevărul necruţător din vorbele etruscului. Uitase că poporul acela străin îşi avea legile şi obiceiurile lui şi că, rămînînd, ar fi trebuit să se facă şi el vînător, să primească soarta oamenilor de acolo. Aceasta era preţul cu care, fără îndoială, trebuia să-şi cumpere fericirea lui lîngă Iruma... Insă, aci, numai ea, numai Iruma îi era aproape de suflet. Intinsul liniştit şi arzător al stepei de aur nu semăna nicidecum cu imensitatea nepreţuită a mării, zgomotoasă şi vie. Iar fata nu era decît o părticică din această lume în care el se simţea doar oaspete vremelnic, pe cînd

patria îndepărtată îi lumina, ca un far, tot sufletul. Ar putea el oare să trăiască dacă s-ar stinge acest far ?...

Etruscul făcu o pauză, lăsîndu-i lui Pandion timp să se gîndească. Apoi urmă :

— Bine, ai să-i fii soţ, apoi ai s-o părăseşti şi ai să pleci. Crezi tu că poporul ei o să treacă peste această insultă şi o să ne mai dea vreun ajutor ? Tu le jigneşti ospitalitatea, dar pedeapsa pe care n-o meriţi decît tu, o să cadă pe capul nostru, al tuturor... Şi apoi, de unde ştii că oamenii noştri vor să mai aştepte ? Nu, nu vor nici ei, şi nici eu nu vreau !

Etruscul tăcu un timp, apoi, parcă ruşinat că vorbise atît de aspru, adăugă cu tristeţe :

— Mă doare inima că, atuncea cînd voi ajunge la mare, n-o să mai am drept prieten un corăbier priceput ! Remd al meu a murit, toată nădejdea îmi era în tine : doar ai călătorit pe mare, ai învăţat meşteşugul de la fenicieni...

Cavi îşi plecă fruntea şi tăcu.

Chidogo sări la Pandion şi-i legă la gît o curelușă lungă, de care atîrna o pungă.

— Am păstrat-o cît ai fost bolnav, zise el. E a ta, e amuleta care nădăjduiam că o să te ajute pe mare... Ne-a ajutat să biruim rinocerul, şi tot ea o să ne ajute tuturor să ajungem la mare, dacă vii şi tu cu noi...

Abia atuncea îşi aduse aminte Pandion de piatra pe care i-o dăruise Iahmos. Uitase cu totul de acel simbol sclipitor al mării, aşa cum în zilele acelea, uitase de multe.

Suspină adînc. Tocmai atuncea intră în colibă un bărbat înalt, cu o suliţă lungă în mînă. Era tatăl Irumei. Se aşeză fără sfială, îi zîmbi lui Pandion cu prietenie şi se întoarse către etrusc :

— Am venit, am treabă cu tine, începu el domol. Spuneai că după un răsărit de soare, plecaţi spre ţara voastră.

Cavi încuviinţă cu capul : „Aşa e". Apoi aşteptă în tăcere să audă ce o să urmeze. Pandion se uita nelinişti la tatăl Irumei : omul îşi păstra ţinuta demnă, simplă, dar mîndră.

— Drumul vostru e lung, în stepă şi în pădure pîndesc multe fiare, urmă vînătorul. Şi armele voastre nu sînt bune de nimic! Ţine minte, străine: cu fiarele nu te lupţi cum te lupţi cu oamenii. Spada, săgeata şi cuţitul sînt bune împotriva omului, dar împotriva fiarei cea mai bună armă e suliţa. Numai suliţa poate să oprească o fiară puternică, s-o ţintuiască pe loc şi să ajungă de departe pînă la inima ei. Ărmele voastre nu sînt bune pentru stepa noastră, şi vînătorul arătă cu dispreţ suliţa egipteană, subţire şi cu vîrf mic de aramă, rezemată de peretele colibei. Iată ce vă trebuie voua aci!

Şi aşeză pe genunchii lui Cavi o teacă lungă, de piele, din care trase o suliţă.

Suliţa avea peste patru coţi lungime şi era grea. Coada ei, groasă de două degete, era din lemn tare, lustruit ca osul şi înfăşurată la mijloc cu piele aspră şi subţire de hienă. În loc de vîrf, avea un tăiş lung de un cot şi lat de trei degete, făcut din fier — metal lucios şi tare, foarte rar şi foarte scump [1].

Ingîndurat, Cavi pipăi tăişul ascuţit, cîntări suliţa în mînă şi i-o înapoie vînătorului, suspinînd. Străinul zîmbi, căutînd să vadă ce impresie făcuse suliţa lui asupra etruscului. Apoi zise, alegîndu-şi cuvintele:

— E mare lucru să faci o suliţă ca asta. Metalul pentru vîrf îl găsim la oamenii dintr-un neam vecin, care ni-l vînd scump. În schimb, cînd te afli într-o încleştare de moarte, suliţa te scapă cu siguranţă.

Cavi tăcea, fără să priceapă unde voia să ajungă vînătorul.

— Voi aţi adus din Ta-Chemt arcuri puternice, urmă celălalt. Noi nu ştim cum să le facem şi am vrea să ni le daţi pe ale voastre, primind în schimb suliţe. Căpeteniile noastre zic să vă dăm două suliţe pentru

---

[1] S-a făcut presupunerea că cele dintîi arme şi unelte de fier se lucrau în epoca de bronz, din fier de origine cosmică, din componenţa meteoriţilor; de altminteri fierul era socotit, pe atuncea, tot atît de scump ca aurul. (N.T.)

un arc. Cum v-am spus, o să aveţi mai multă nevoie de suliţe decît de arcuri.

Cavi se uită întrebător la Chidogo. Negrul încuviinţă, înclinînd din cap.

— In stepă e vînat mult şi n-o să avem nevoie de arcuri, zise el. In păduri însă, o să fie mai greu... Dar pădurile sînt departe şi şase suliţe în loc de trei arcuri prind mai bine dacă sar asupra noastră cumva niscai fiare.

Cavi se gîndi, apoi primi schimbul, dar începu să se tocmească. Vînătorul rămînea neînduplecat, ţinînd morţiş că arma pe care o dădea el era de mare preţ. Nu, niciodată n-ar fi dat două suliţe pentru un arc, dacă n-ar fi avut nevoie să afle cum se fac arcurile în Ţara Neagră.

— Bine, zise etruscul. Noi v-am dărui arcurile noastre, fără să ne daţi nimic pe ele, că doar ne-aţi adăpostit şi ne-aţi hrănit, dar drumul pe care trebuie să-l străbatem e lung! Primim schimbul şi mîine vă dăm arcurile.

Incîntat, vînătorul bătu palma cu Cavi, ridică suliţa, uitîndu-se la sclipirea roşie care juca pe tăiş, apoi o vîrî în teaca ei de piele, împodobită cu bucăţele de blănuri colorate.

Etruscul întinse mîna spre suliţă, dar vînătorul nu i-o dădu.

— Mîine ai şase la fel. Pe asta — şi tatăl Irumei făcu o pauză — pe asta o dăruiesc prietenului tău cu ochi de aur. Teaca a cusut-o Iruma, cu mîna ei. Uite ce frumoasă-i!

Şi vînătorul întinse suliţa tînărului elin care, nehotărît, o primi.

— Tu nu pleci cu ei, — urmă tatăl Irumei arătîndu-i pe etrusc şi pe negru, — dar o suliţă bună e cea mai de seamă avuţie pentru un vînător, şi vreau să cinsteşti neamul nostru primind să-mi fii fecior!

Chidogo şi Cavi îşi ţintiră privirile în ochii prietenului lor. Negrul îşi trosnea degetele. Clipa hotărîtoare sosise pe neaşteptate.

Pandion păli şi, cu o mişcare bruscă, îi dădu vînătorului suliţa înapoi.

— Cum, n-o primeşti? Ce înseamnă asta? strigă omul uluit.

— Plec cu ei, îngăimă cu greu tînărul elin.

Tatăl Irumei rămase nemişcat, privindu-l în tăcere. Apoi, furios, îi aruncă suliţa la picioare.

— Fie, dar să nu mai îndrăzneşti nici să te uiţi la fata mea! Chiar astăzi o trimit de aici!

Pandion îşi ţinea ochii larg deschişi, uitîndu-se, fără să clipească, la vînător. Faţa i se crispase de durere şi lucrul acesta mai domoli furia străinului.

— Ai avut bărbăţia să te hotărăşti înainte de a fi prea tîrziu. Bine, zise el. Dar dacă pleci, pleacă cel puţin mai repede...

Vînătorul îl mai măsură o dată pe Pandion din cap pînă-n picioare, mormăind ceva nelămurit. Apoi plecînd, se uită înapoi, din prag, la Cavi.

— Rămîne aşa cum am spus! strigă el brutal şi pieri în întuneric.

Văzînd cum îi sclipeau lui Pandion ochii, negrul nu se simţi tocmai la largul lui. Înţelese că în clipa aceea tînărului nu-i ardea de prieteni. Pandion rămase locului, străpungînd cu ochii depărtarea, de parcă o întreba ce trebuie să facă. Apoi se întoarse încet şi se prăbuşi pe pat, ascunzîndu-şi faţa în palme.

Cavi aprinse altă făclie; nu voia să-l lase pe Pandion în întuneric, singur cu gîndurile lui. Se trase cu Chidogo la o parte şi rămaseră amîndoi tăcuţi; din cînd în cînd se uitau cu neliniştе la prietenul lor, dar nu-l puteau ajuta cu nimic.

Timpul trecea greu. Cînd se făcu întuneric, Pandion se mişcă, sări din pat şi, trăgînd cu urechea, se repezi să iasă. Dar umerii largi ai etruscului îi închiseră calea. Tînărul se izbi de braţele încrucişate ale prietenului şi se opri, încruntat şi mînios.

— Lasă-mă! strigă el nerăbdător. Nu mai pot, trebuie să-mi iau rămas bun de la Iruma, dacă n-or fi şi trimis-o undeva!

— Vino-ţi în fire! îi răspunse Cavi. Îi faci rău şi ei, îţi faci rău şi ţie şi ne faci rău nouă tuturor! Tatăl fetei e furios.

Pandion nu zicea nimic, încerca doar să-l îmbrîncească pe etrusc, însă omul se ţinea bine.

— Ai hotărît, destul! Nu-l supăra mai mult pe tatăl ei, urmă Cavi, silindu-se să-şi înduplece prietenul. Gîndeşte-te ce ar putea ieşi din asta...

Tînărul elin îl împinse şi mai tare, dar primi o lovitură în piept şi se trase îndărăt. Văzînd că prietenii lui erau gata să se ia la bătaie, negrul sări la ei, încurcat, neştiind ce să facă. Pandion îşi ţinea dinţii încleştaţi, iar în ochi i se aprinsese o lumină care nu prevestea nimic bun. Se repezi la Cavi, cu nările umflate. Etruscul îşi scoase în grabă cuţitul şi, întorcîndu-l cu mînerul spre Pandion, îi strigă furios:

— Ia-l şi loveşte-mă!

Pandion se opri uluit. Etruscul îşi ridică pieptul, îşi apăsă mîna stîngă pe inimă şi cu dreapta îi întinse mînerul cuţitului.

— Loveşte-mă o dată aici! Cît voi fi eu viu, n-o să te las! Omoară-mă şi pe urmă du-te! strigă el.

Pentru întîia oară Pandion îl vedea în starea asta pe ursuzul şi înţeleptul său prieten. Se trase îndărăt, gemu înfrînt, se tîrî încet spre pat, se prăbuşi din nou şi rămase aşa, cu spatele la prietenii lui.

Suflînd greu, Cavi îşi şterse fruntea de sudoare şi-şi vîrî la loc cuţitul, în brîu.

— Trebuie să-l păzim toată noaptea şi să plecăm cît mai curînd, îi spuse el lui Chidogo, speriat. Vesteşte-i pe ceilalţi să fie gata cînd s-o lumina de ziuă.

Pandion auzi aceste vorbe şi înţelese că nu va putea s-o mai vadă pe Iruma. Se înăbuşea, simţind cum îl apăsau, parcă, pereţii încăperii strîmte. Lupta cu el însuşi, încordîndu-şi toată voinţa şi, încetul cu încetul, în locul deznădejdii lui furtunoase, aproape nebune, îl cuprinse o tristeţe liniştită.

Stepa africană îşi desfăşura iarăşi întinsul ei fierbinte în faţa celor douăzeci şi şapte de oameni, hotărîţi să ajungă cu orice preţ în patrie.

Acum, după ploi, iarba aspră cu spice mari ruginii era înaltă de doisprezece coţi. Desişul ei întu-

necat ascundea fără urmă pînă şi trupurile uriaşe şi cenuşii ale elefanţilor [1]. Chidogo îi explică lui Pandion pentru ce se grăbeau aşa: ploile vor înceta curînd, arşiţa va începe iarăşi şi stepa nu va mai fi decît un pustiu fără viaţă, acoperit cu cenuşă, unde le va fi greu să mai găsească hrană.

Pandion asculta supus şi mut. Durerea lui era încă foarte proaspătă, totuşi, simţea că acolo, între tovarăşii cărora le datora atît de mult, legăturile de prietenie şi dorinţa de a merge înainte puneau din nou stăpînire pe el. Simţea că i se aprind în suflet, tot mai arzătoare, setea de luptă şi nerăbdarea de a ajunge cît mai curînd în Oiniada.

Şi cu toate că-i era dor de Iruma, se simţea în sfîrşit aşa cum fusese înainte, curat şi drept, urmîndu-şi netulburat calea pe care şi-o alesese. I se trezea iarăşi, nestăvilit, interesul artistic pentru formele şi culorile naturii şi dorinţa de a crea opere de artă îi umplea iarăşi sufletul.

Cei douăzeci şi şapte de bărbaţi erau voinici şi aveau suliţe, lănci, cuţite şi cîteva scuturi. Trecuţi prin atîtea încercări şi lupte, astfel înarmaţi, foştii robi alcătuiau acum un grup puternic, care ar fi putut să nu se teamă, deşi erau multe fiare pe acele locuri.

Dar prin iarba înaltă primejdia era mare. Oamenii nu puteau să meargă decît înşiraţi unul cîte unul, ceasuri şi ceasuri la rînd, fiecare văzînd numai ceafa celui din faţă. Şi primejdia se putea ivi în orice clipă din cele două ziduri foşnitoare: fie din dreapta, fie din stînga, ierburile puteau fi date fără veste la o parte de un leu care s-ar apropia pe furiş, de un rinocer înfuriat, ori de trupul înalt, de colos, al vreunui elefant solitar, totdeauna morocănos. Iarba îi despărţea unii de alţii: cei din urmă erau cei mai în primejdie, deoarece asupra lor putea să se arunce oricînd vreo fiară furioasă stîrnită de înaintaşi. Dimineaţa strălucea pe iarbă rouă rece; o pulbere scli-

[1] E vorba de iarba elefanţilor, plantă uriaşă care ajunge pînă la 6 m înălţime. (N.A)

piloare de stropi plutea deasupra trupurilor ude ca de ploaie, dar ziua, pe arşiţă, dispăreau fără urmă. Atuncea praful uscat, care se scutura din belşug din spicele ierbii, le zgîria gîtlejurile. In coridoarele înguste pe care şi le croiau prin iarba înaltă şi deasă, oamenii abia mai puteau să respire.

In a treia zi de drum, curajosul libian Tachel, care mergea în urma coloanei, se pomeni atacat de un leopard şi numai mulţumită unei întîmplări fericite se alese doar cu uşoare zgîrieturi. In ziua următoare, un leu uriaş, cu coama brună, sări asupra lui Pandion şi a unui negru care mergea alături de el. Suliţa dăruită de tatăl Irumei opri fiara în loc, iar negrul, ridicînd scutul pe care Pandion, luat prin surprindere, îl scăpase din mîini, o atacă pe la spate. Fiara se răsuci ca să facă faţă acestui nou duşman, dar căzu străpunsă de trei suliţe. Chidogo alergă în goană să dea ajutor, dar cînd ajunse, gîfîind de spaimă, totul se terminase şi luptătorii, răsuflînd din greu, îşi ştergeau suliţele de sîngele înnegrit pe loc. Fiara doborîtă mai că nici nu se vedea din iarba călcată în picioare. Oamenii se adunară cu toţii în grabă acolo unde fusese lupta. Strigau cît puteau, căutînd să le dovedească celor doi negri zdraveni — Dhlomo şi Mpafu — care împreună cu Chidogo călăuzeau coloana că, pînă la urmă, fiarele tot or să ucidă pe vreunul din ei. Prin urmare, trebuiau să ocolească această întindere cu iarbă înaltă. Călăuzele nu se împotriviră. Coloana o luă brusc spre sud şi, încă înainte de căderea serii, se apropia de o fîşie lungă de pădure care se întindea chiar spre sud-vest, în direcţia dorită. Pandion mai văzuse asemenea păduri — adevărate coridoare verzi, boltite deasupra cîte unui pîrîu îngust de stepă. Asemenea păduri-galerii tăiau stepa în toate direcţiile, de-a lungul rîurilor şi pîraielor.

Călătorii aveau noroc: sub bolta verde nu erau desişuri cu spini, lianele nu se împleteau în perdele prin care să nu se poată trece. Coloana porni aşadar voioasă prin fîşia îngustă de pădure, strecurîndu-se printre rădăcini uriaşe. Tăcerea adîncă şi umbra ră-

coroasă înlocuiră foşnetul ierbii şi arşiţa orbitoare. Pădurea se întindea pînă cine ştie unde. În timpul zilei călătorii mergeau prin deşiş, ieşind doar din cînd în cînd în stepă după vînat, sau urcîndu-se în copacii scunzi de la margine, să-şi dea seama dacă ţin direcţia cea bună.

Cu toate că prin locurile acestea era mai uşor şi mai puţin primejdios de mers, Pandion se simţea apăsat de întunecimea şi de liniştea plină de taine a pădurii şi se lăsa iarăşi pradă amintirilor care-i vorbeau numai şi numai de Iruma. O pierduse şi se temea acum că nu va putea să îndure această pierdere. Durerea lui învăluia totul în ceaţă adîncă, iar viitorul necunoscut îi părea trist, mut şi întunecat ca pădurea prin care treceau.

Drumul, cu monotonia colonadelor lui de trunchiuri uriaşe, cînd prin întuneric, cînd prin pete de soare, cînd prin gropi, cînd peste muşuroaie, părea că n-o să aibă sfîrşit: ducea spre depărtări pline de mister, înfigîndu-se tot mai adînc în inima acestui ţinut străin şi ciudat, unde totul îi era necunoscut. Şi Pandion simţea că, fără prietenii care-l vegheau mereu, ar fi murit.

Marea, spre care năzuia cu atîta patimă şi la care, pe vremea cînd era captiv, i se părea că ar putea să ajungă atît de uşor, se retrăsese acum departe, foarte departe, îngrădită de mii de obstacole, la capătul unui drum greu şi peste măsură de lung... Marea i-l răpise Irumei şi totuşi Pandion nu putea să ajungă la mare...

La capătul pădurii, în faţa călătorilor apăru un smîrc care tăia drumul dintr-o parte într-alta a zării şi se lăţea în depărtare, ziua perdeluit de aburi verzui, iar seara acoperit de ceaţă grea, albicioasă. Stîrci albi zburau în stoluri mici pe deasupra mării de stufiş.

Cavi, Pandion şi libienii, încurcaţi de obstacolul care le ieşise în cale, se uitau cu îngrijorare la desişul acela de plante palustre, bogată verdeaţă vie, cu ochiuri de apă care ardeau în bătaia soarelui. Călăuzele însă schimbau priviri de înţelegere şi zîm-

beau : drumul fusese bine ales, cele două săptămîni de mers anevoios nu erau pierdute în zadar.

A doua zi, ceata de călători îşi făcu plute dintr-un fel de trestii foarte uşoare şi poroase, ale căror tulpini pline de noduri ajungeau pînă la zece coţi înălţime [1]. Apoi o apucară de-a lungul unor desişuri înalte de papirus cu vîrfuri ca măturile, plutind printre grămezi de tulpini uscate şi frînte sau printre insule mişcătoare de iarbă. Pe fiecare plută erau cîte doi sau trei oameni, înfigînd cu mişcări ritmice, în fundul mîlos, prăjini lungi pe care le mînuiau şi le cumpăneau cu multă băgare de seamă.

Apa neagră şi rău mirositoare era groasă ca uleiul, prăjinile ridicau la suprafaţă băşicuţe de gaz palustru, iar de-a lungul zidurilor verzi se legăna spuma ruginie ori brună de mucegai lipicios. Cît vedeai cu ochii, nu era un petic de pămînt uscat. Arşiţa umedă îi chinuia pe bieţii oameni asudaţi leoarcă, soarele necruţător îi frigea fără milă, iar pe înserat năvăleau asupra lor, în nouraşi compacţi, milioane de musculiţe vătămătoare. Era o adevărată fericire cînd găseau cîte un dîmb necotropit de ape : oamenii aprindeau acolo ruguri uriaşe care făceau fum. Dar şi mai multă uşurare le aducea vîntul care gonea aiurea roiurile de gîngănii. Abia atuncea puteau oamenii să doarmă cum se cuvine după zile şi nopţi de chin. Vîntul apleca trestiile, stîrnind undă după undă pe întinderea oceanului de verdeaţă.

În apa stătută şi în mijlocul plantelor dese în plină putrezire se ascundeau nenumărate reptile. Crocodili uriaşi se îngrămădeau cu sutele pe moviliţe de nisip sau iscodeau din zidurile de verdeaţă, pe jumătate ascunşi de tulpini. Noaptea, dihăniile monstruoase dădeau glas şi mugetul lor gros şi înăbuşit umplea inimile oamenilor de spaimă superstiţioasă. În glasul lor nu era nici mînie, nici ameninţare: notele scurte şi adînci care se rostogoleau în bezna

---

[1] *Ambag*, trestie foarte uşoară şi groasă, ajunge pînă la 7 m înălţime. (N.A.)

nopții pe apa stătătoare erau lipsite de suflet și de patimă.

Călătorii dădură peste un golf puțin adînc, în care se vedeau nenumărate mușuroaie conice de mîl, cu vîrfurile afară și înalte ca de un cot și jumătate. Apa cafenie răspîndea o duhoare nesuferită, iar mușuroaiele erau acoperite cu o crustă albă de murdărie de pasăre. Negrii le explicară că pe locurile acelea venea un soi de păsări mari, cu aripile trandafirii, și picioare lungi [1] și că, dacă ar fi fost alt anotimp, nori întregi de asemenea păsări ar fi acoperit toată balta.

Cîțiva oameni, mai ales libieni, se îmbolnăvirăˉdin pricina apei rele și a aerului nesănătos: zăceau fără simțiri pe plute, la picioarele celorlalți, istoviți de febra necruțătoare.

In a cincea zi de călătorie începură să se ivească printre plantele dese din baltă, din ce în ce mai multe, ochiuri de apă limpede, din care ieșeau vîrfuri de copaci. Mirat, Pandion îl întrebă pe Chidogo ce putea fi asta? Zîmbind, negrul îi răspunse că nu mai era mult și chinurile se vor sfîrși.

— Aici, — zise el înfigînd prăjina în apa adîncă, — pe vreme de secetă pămîntul e încins de arșiță. Acum însă s-au revărsat apele, a plouat...

— Ce rîu e acesta? îl mai întrebă Pandion.

— Nu e un singur rîu, sînt două [2], legate între ele printr-un șir lung de bălți, îi răspunse negrul. Pe vreme de secetă albia lor e aproape uscată.

Ca întotdeauna în ultimul timp Chidogo avea dreptate: curînd plutele începură să dea de fundul mîlos, iar mai încolo pămîntul se înălță și se desfășură într-o întindere netedă, acoperită de iarbă cu spice albe-argintii care sclipeau în razele soarelui și te făceau să crezi că, după oglinda de apă, va începe iarăși stepa. Cu un simțămînt de mare ușurare,

[1] *Flamingo*, păsări de baltă cu aripile colorate frumos în trandafiriu, cu gîtul lung, cu picioarele lungi și cu pliscul mare și încovoiat. (N.A.)

[2] E vorba de cele două rîuri: *Bahr-el-Arab* și de *Bahr-el-Gazal*, mai mari în antichitate decît astăzi. (N.A.)

călătorii trecură prin noroiul care le venea pînă la brîu şi ajunseră pe pămîntul tare şi fierbinte, speriind cu strigătele lor crocodilii. Vîntul răcoros şi uscat îi primi, gonind pîcla grea a bălţii. Călătorii ajunseră pe un loc ridicat, plin de arbuşti cu frunze mari verzi-albăstrii şi cu multe fructe portocalii, cît oul de mari.

Găsind acolo apă curată, hotărîră să poposească şi-şi alcătuiră tabere cu îngrădituri de plante spinoase înalte de şase coţi. Negrii culeseră fructe portocalii foarte gustoase şi delicate şi mai aduseră şi nişte frunze, al căror suc îl dădură celor bolnavi de friguri. Bolnavii dormeau acum cît pofteau, iar plăgile mici, datorită înţepăturilor musculiţelor palustre, li se vindecau repede. Cîteva zile în şir n-a mai plouat, dimineaţa însă era foarte răcoare, aşa că negrii tremurau şi sufereau de frig.

Nu peste mult, călătorii plecară din nou, mergînd încă douăzeci şi cinci de zile prin stepă. Erau acum numai nouăsprezece : dincolo de baltă, opt se despărţiseră, pornind spre miazănoapte către locurile lor de baştină, pînă la care n-aveau de mers decît vreo zece zile. Cu toate că îi chemaseră stăruitor şi pe ei, cei nouăsprezece încăpăţînaţi rămăseseră credincioşi hotărîrii lor : să răzbească la mare.

O ceaţă deasă acoperea bolta cerului, din care, totuşi, se revărsau sclipiri orbitoare. Adeseori, noaptea se înnora, tunete înspăimîntătoare se rostogoleau fără întrerupere pe deasupra stepei, dar nici o săgeată de fulger nu spinteca bezna neagră, de catifea, a nopţii şi nici o picătură de ploaie nu cădea pe iarba uscată şi peste pămîntul crăpat de arşiţă.

Prin stepă erau risipite movile mici în chip de conuri ascuţite sau de turnuri cu vîrfurile rotunjite, înalte, unele, pînă la zece coţi. Înăuntrul acestor muşuroaie de argilă tare ca piatra, mişunau nenumărate gîze mari, semănînd cu furnici albe, dar care erau primejdioase, deoarece aveau mandibule puternice [1]. Pandion se deprinsese acum cu multe din fia-

[1] Termite. (N.T.)

rele stepei, cu girafele sau cu turmele mari de elefanți de cîte cinci sute de capete. Acum însă întîlnea un fel de animale ciudate, cu dungi albe și negre, care semănau cu caii din Oiniada, dar se deosebeau oarecum de ei: erau mai mici, aveau picioarele mai subțiri, crupa mai lată, spinarea scobită, buza de sus ușor încovoiată, iar cozile și coamele mai scurte [1].

Pandion se uita curios la ele cînd veneau, în herghelii, să se adape. Se gîndea cum să prindă cîțiva din caii aceștia vărgați și să-i învețe la călărie. Dar cînd îi împărtăși lui Chidogo și altor negri aceste gînduri, oamenii începură să rîdă cu hohote, spunîndu-i că aceste dobitoace vărgate erau puternice și rele, că nu se lăsau domesticite și că, chiar dacă ar pune mîna pe cîteva mai blînde, nici în zece ani n-ar putea să adune douăzeci, cîte le-ar fi trebuit lor...

A doua dezamăgire a avut-o Pandion atuncea cînd au întîlnit bivoli. Văzînd taurii aceia masivi, cu părul cenușiu închis, cu coamele larg desfăcute și aduse la vîrfuri, a dat să se furișeze pînă la cel mai de aproape și să-l doboare cu sulița. Dar Chidogo, aruncîndu-se cu toată puterea asupra lui, l-a trîntit la pămînt și i-a spus, răspicat, că aceste dihănii sînt poate cele mai primejdioase din toată țara sudului, că nu le puteai doborî decît cu arcuri și cu lănci și că, fără acest soi de arme, vînătorul merge la o moarte sigură. Pandion l-a ascultat, s-a ascuns în tufișuri cu ceilalți, însă tot n-a înțeles de ce-i era atît de frică lui Chidogo de bivoli, cînd rinocerii sau elefanții erau mult mai fioroși.

Adeseori drumul călătorilor era tăiat de șiruri de stînci, de lanțuri de coline sau de îngrămădiri de piscuri drepte, năruite. In locuri de acestea întîlneau maimuțe hidoase, cu capete de cîini [2]. Cînd vedeau că se apropie oamenii de ele, se înghesuiau pe stînci ori pe sub copaci, se uitau fără frică la venetici și

[1] Zebre. (N.T.)

[2] *Paviani*, maimuțe care știu să lupte cu pietre, aruncîndu-le cu multă precizie. (N.T.)

se strîmbau la ei cu neruşinare. Pandion privi cu scîrbă la boturile lor întocmai ca ale cîinilor, la obrajii lor albaştri, umflaţi şi încadraţi cu păr des şi aspru şi la şezuturile lor neastîmpărate şi plesuve, cu bătături roşii. Maimuţele acestea erau primejdioase. Intr-o zi, întîlnind trei care-i tăiau drumul, provocatoare, Cavi s-a înfuriat şi a lovit cu sulita pe una din ele. Din asta s-a iscat acolo, la poalele piscurilor, o adevărată luptă. In cele din urmă călătorii au fost bucuroşi să scape teferi, retrăgîndu-se fără pierderi, dar cu multă grabă.

In a douăzeci şi cincea zi de drum, se ivi la orizont o fîşie întunecată, care se înălţa pe nesimţite. Chigodo le-o arătă celorlalţi strigînd de bucurie: acolo începea o pădure mare, cea din urmă piedică în calea lor. Dincolo de dealurile împădurite se întindea mult aşteptata mare, drumul sigur spre casă.

Către amiază, coloana atinse un crîng de palmieri. Pandion rămase mirat de înfăţişarea lor ciudată, în stepă nu întîlnise copaci ca aceştia, înalţi şi subţiri, asemenea curmalilor pe care-i văzuse în Aigyptos. Fiecare trunchi se înălţa parcă din mijlocul umbrei lui negre-albăstrii, în formă de stea, pe care o proiecta coroana. Pămîntul uscat dintre aceste stele negre părea de metal încins pînă la alb. După felul neobişnuit cum cădeau umbrele, Pandion înţelese că soarele îi stătea drept deasupra capului. Spunîndu-i lucrul acesta lui Cavi, etruscul ridică din umeri, ca un om care nu ştie, dar Chidogo îi răspunse că, într-adevăr, aşa era: cu cît înaintezi spre sud, cu atît soarele se ridică, însă nimeni nu ştie de ce. Bătrînii spun că, după cîte auziseră şi ei din vechile poveşti, departe în sud soarele se coboară din nou.

Tînărul elin n-avu cînd să se gîndească prea mult la acest mister, deoarece oamenii, istoviţi de căldură, se grăbeau să găsească apă. La popas, Chidogo îi anunţă că spre seară vor ajunge la pădure şi că drumul lor va străbate desişurile şi munţii care se întind, departe, pînă la marginea pămîntului.

— Acolo, — arătă negrul spre dreapta, — şi acolo, — arătă el spre stînga, — sînt rîuri mari, dar noi

n-o să putem merge pe apă. Cel din dreapta [1], la marginea pustiurilor de la miazănoapte, se îndreaptă spre marea cea întinsă cu apă dulce, iar cel din stînga [2] o ia spre miazăzi şi ne-ar duce departe de locul unde vrem noi să ajungem. Afară de asta, de-a lungul rîurilor trăiesc neamuri puternice, care mănîncă şi carne de om şi care ne-ar ucide pe toţi. Prin urmare trebuie să mergem spre sud-vest, între cele două rîuri, pe o cale dreaptă ca un zbor de săgeată. Pădurile întunecoase sînt pustii şi lipsite de primejdii, pentru că pe munţi nu trăieşte nimeni de frica furtunilor mari şi a întunericului din desişuri. Animalele sînt rare pe acolo, dar noi sîntem puţini acum şi o să ne putem hrăni cu vînat mic şi cu fructe...

Pandion, Cavi şi libienii se uitau cu îndoială la pădurea întunecoasă din faţa lor, tulburaţi de o teamă nelămurită.

---

1 *Riul din dreapta,* azi Şari. (N.A.)

2 *Riul din stînga,* azi Ubanghi, afluent principal al fluviului Congo. (N.A.)

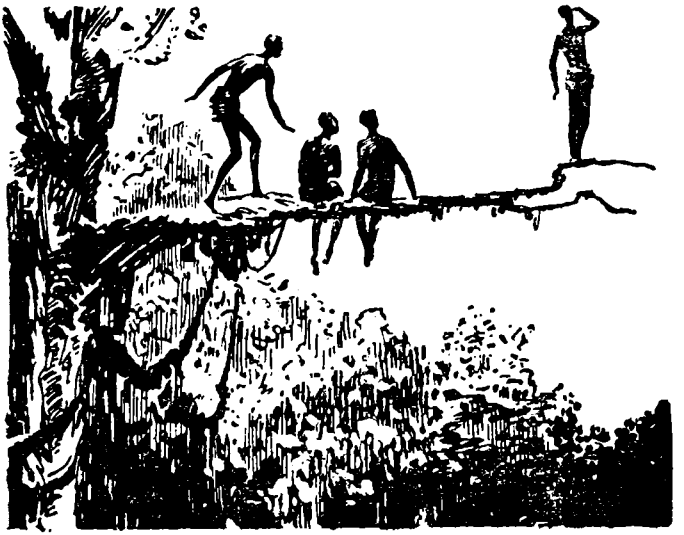

CAPITOLUL VII

PUTEREA PĂDURILOR

Călătorii nu mai văzuseră copaci ca aceia. Din tufărişul des se ridicau trunchiuri subţiri şi înalte, cu muchii piezişe, care se terminau în evantaie late de crengi scurte, cu foi mari, iar ceva mai sus trimiteau vlăstari lungi şi drepţi, ca nişte uriaşe spade verzi, de cîte zece coţi fiecare [1].

Patru copaci din aceştia stăteau în preajma pădurii, cîte doi de fiecare parte, de parcă ar fi fost patru santinele cu spadele ridicate ameninţător spre cerul de un albastru şters. Ceata trecu printre ei,

[1] *Lobelii* (N.A.).

răzbind prin tufele cu spini. Un porc buburos, uriaș, cu colții răsuciți și cu capul hîd [1] sări de sub un tufiș, grohăi cu indignare spre oameni și dispăru.

Chiar din prima zi Cavi își pierdu prin pădure bastonașul, cu cele 49 de crestături care arătau numărul zilelor de drum, și călătorii nu mai putură să țină socoteala timpului. Dar pădurea uriașă și monotonă se întipări pentru totdeauna în mintea tînărului elin.

Oamenii mergeau în tăcere. Cînd vorbea vreunul, glasul i se rostogolea sonor pe sub bolta verde și compactă. Niciodată, cît timp străbătuseră întinderile largi ale stepei de aur, nu se simțiseră atît de mici și de pierduți în ținutul acela străin. Odgoane gigantice de plante agățătoare, uneori groase cît omul, se răsuceau în spirală în jurul trunchiurilor netede, se împleteau, sus, în plase imense și de acolo atîrnau în perdele sau în lațuri răzlețe. Crengile copacilor se despărțeau la înălțimi ametitoare, trunchiurile lor se topeau în amurgul cenușiu. Băltoace de apă stătută, înverzită, le ieșeau mereu în cale, iar pe alocuri se strecurau, fără zgomot, izvoare mici cu apă întunecată. Prin poienile rare soarele le lua ochii deprinși cu lumina slabă din pădure. Din cînd în cînd, desișurile îi sileau să facă ocoluri. Ferigi nemaipomenite, de patru ori mai înalte decît omul, își întindeau foile ca uriașe pene verzui [2]. Frunzișul cenușiu al mimozelor, crestat frumos, înfățișa desene minunate și fine în valurile de lumină ale soarelui. Nenumărate flori, roșii-sîngerii, portocalii, violete și albe, se desprindeau clar și cu o mare bogăție de culori pe fondul deschis al frunzelor uriașe, late sau înguste, drepte, despicate sau zimțuite. În haosul sălbatic, lujere agățătoare se împleteau și se încolăceau ca șerpii. Țepi lungi cît degetul sfîșiau fără milă trupurile. Gălăgia asurzitoare și ciripitul păsărilor răsunau prin poieni, ca și cum toată viața pădurii s-ar fi adunat acolo.

---

[1] Porc mistreț buburos, cu colți peste măsură de mari cu care scoate rădăcinile din pămînt. (N.A.)

[2] Ferigi-arbuști, *ciatea* și *todes*, înalte pînă la 10 m. (N.A.)

Oamenii își chibzuiau drumul după soare, apoi se adînceau iarăși în amurgul pădurii, călăuzindu-se după direcția șanțurilor săpate de ape, după cursul pîraielor, ori după mănunchiurile de raze pe care le trimitea soarele prin frunziș. Călăuzele se fereau de luminișuri, mai cu seamă din pricină că erau pline de insecte primejdioase: viespi negre amenințătoare și furnici cumplite. Licheni mari, ridicături groase ca de piele cenușie și tot felul de alte umflături acopereau trunchiurile copacilor. Din loc în loc se vedeau creste de rădăcini ieșite afară și acoperite de mușchi verde. Aceste rădăcini netede, înalte uneori de cinci sau șase coți, se desprindeau din coastele copacilor uriași ca niște proptele înclinate. În gropile adînci dintre ele ar fi încăput toată ceata celor nouăsprezece drumeți. Rădăcinile copacilor se încrucișau, îngreuind mersul oamenilor care erau siliți să treacă peste ele sau să le ocolească, strecurîndu-se prin coridoare înguste. Picioarele li se cufundau în straturi adînci de crengi pe jumătate putrezite, de frunze ori de vlăstare uscate. Pe-alocuri, se iveau cuiburi de ciuperci albicioase, cu miros greu de cadavru. Pe unde copacii erau mai puțin înalți, rădăcinile nu mai îngreuiau mersul și drumeții puteau călca pe covor de mușchi moale, dar pe acolo creștea tufiș des și țepos, care-i silea pe oameni ori să-l ocolească, ori să-și taie trecători, irosindu-și astfel puterile și vremea. Din crengi cădeau pe umerii goi ai călătorilor melci pătați, arzîndu-i cu balele lor veninoase. Din cînd în cînd se arăta, o clipă, umbra unei sălbăticiuni, care dispărea apoi fără zgomot, atît de repede, încît de multe ori oamenii nici n-aveau timp să vadă ce fel de animal fusese. În timpul nopții stăpînea aceeași tăcere adîncă, întreruptă doar de urletul jalnic al vreunei sălbăticiuni de noapte, ori de țipetele stridente ale vreunei păsări necunoscute.

Călătorii trecură peste multe dealuri scunde, dar nu dădură niciodată de loc liber, fără copaci. Pădurea dintre înălțimi era și mai deasă, aerul umed și înăbușitor din văi mirosea a pămînt amestecat cu putregaiuri și îngreuia respirația.

După ce trecură o vale cu un șuvoi repede de apă rece, călătorii făcură popas.

Începea acum un urcuș greu. Două zile merseră tot la deal. Pădurea era mai compactă, mai nepătrunsă, nu mai întîlneau poieni în care să găsească hrană, și drumul le era tot mai des închis de arbori uriași. Oamenii trebuiau să ocolească liane cu țepi, subțiri și mlădioase, care atîrnau ca niște perdele, ori desișuri nepătrunse de tufe și de copaci mărunți. Cîteodată se strecurau de-a bușilea prin viroage scobite pe coaste de puhoiul ploilor, și pămîntul uscat și zgrunțuros le fugea de sub palme și de sub genunchi. Și ei se tîrau prin acest labirint, călăuzindu-se numai după șanțurile săpate de ape.

Aerul era din ce în ce mai răcoros, de parcă treceau printr-un beci adînc și umed.

Cînd se termină urcușul, se înnoptase de-a binelea. Călătorii ajunseră pe un podiș, unde nu mai erau șanțuri săpate de ape, și se opriră acolo pentru popasul de noapte, ca să nu piardă direcția. Nici o stea nu străbătea cu sclipirile ei prin bolta întunecată. Un vînt puternic sufla furios undeva, sus. Pandion nu putea să doarmă. Asculta zbuciumul pădurii, care vuia ca marea. Ropotul, foșnetul și vîjîitul crengilor în răbufnirile vîntului se amestecau, zguduind puternic văzduhul, ca vuietul valurilor care se loveau, în ritm năvalnic, de țărm.

Se lumină tîrziu, deoarece razele soarelui nu puteau pătrunde prin ceață. Pînă la urmă negura deasă se risipi și oamenii avură înaintea ochilor o priveliște tristă, care-i făcu să-și piardă curajul.

Copaci monstruoși, înalți de cîte o sută cincizeci de coți, cu scoarța netedă, neagră și albă, dispăreau cu crestele în ceața lăptoasă și grea, care le ascundea cu totul crengile îmbrăcate în mușchi. Mușchi și licheni, plini de apă, atîrnau aidoma unor plete lungi și întunecate, ori ca bărbi cărunte, legănîndu-se pe alocuri la înălțimi înspăimîntătoare. Apa colcăia sub picioarele oamenilor, țîșnind ca dintr-un burete din plasa de rădăcini împletite, de ierburi și de mușchi. Tufișuri cu frunze mari le tăiau drumul. Flori uriașe,

palid colorate, în chip de mingi spongioase, se legănau încetişor în ceaţă, pe tulpinile lor înalte.

Coloanele negre şi albe, groase de patru coţi, se îngrămădeau fără număr. În jurul lor plutea în rotocoale ceaţa cenuşie, iar pe scoarţă se scurgeau şuviţe de apă. Unele trunchiuri erau îmbrăcate într-o pătură groasă de muşchi umed.

În această pădure de spaimă nu era chip să vezi nimic mai departe de treizeci sau patruzeci de coţi, iar oamenii nu puteau merge decît tăindu-şi drum pe la poalele giganţilor verzi.

Îngrămădirile de trunchiuri uriaşe, prăbuşite, îi făceau pe mult încercaţii călători să-şi piardă toată nădejdea. Sufereau, mai ales, de faptul că nu se puteau călăuzi, nimic nu le dădea putinţa să controleze direcţia pe care o luau.

Negrii tremurau în ceaţa rece, înspăimîntaţi. Ei nu cunoşteau puterea cumplită a pădurii, iar libienii erau cu totul abătuţi. Tuturor li se părea că se găsesc, fără putinţă de scăpare, pe însuşi tărîmul zeilor junglei, unde oamenii n-au dreptul să pătrundă.

Cavi îi făcu un semn lui Pandion. Amîndoi puseră mîna pe cuţite şi începură să reteze, cu înverşunare, crengile ude. Încet-încet, se înviorară şi ceilalţi; ca să-şi croiască drum printre rădăcinile monstruoase, oamenii munceau cu schimbul, se tîrau peste mormanele de trunchiuri gigantice, se încurcau, dar nu izbuteau să iasă din vegetaţia aceea nepătrunsă. Timpul trecea, negura albă plutea mereu deasupra lor, apa picura rar din copaci, iar văzduhul nu se încălzea. Numai cînd văzură că ceaţa se făcea roşie cenuşie, îşi dădură seama că se înserа.

*
* *

— Nici o potecă, pe nicăieri! Aducînd această veste, Chidogo se aşează pe o rădăcină, strîngîndu-şi cu deznădejde capul între palme. Cele două călăuze se întorseseră cu aceeaşi veste.

De-a curmezișul potecii pe care o tăiaseră oamenii, se întindea un luminiș îngust, lung de o mie de coți. În spate era pădurea imensă și posomorîtă, prin care răzbiseră trei zile cu prețul unor eforturi peste puterile omenești, iar în față se ridica desișul neîntrerupt de bambuși înalți. Trunchiuri lucioase, alcătuite din bucăți articulate între ele, se ridicau la douăzeci de coți înălțime și de acolo își aplecau ușor vîrfurile desfăcute în pene subțiri. Bambușii creșteau atît de îngrămădiți, încît ar fi fost cu neputință să răzbească cineva printre ei; cu tevile lor vîrîte una în alta și drepte ca sulițele, închipuiau un gard nestrăbătut, care împrejmuia aria pădurii încîlcite. Suprafața lustruită a trunchiurilor rotunde era atît de tare, încît cuțitele de bronz ale călătorilor se știrbeau de la primele lovituri. Ca să înfrunte acest zid le-ar fi trebuit topoare sau spade grele. Nici să-l ocolească nu era cu putință, la amîndouă capetele lui, luminișul se închidea, iar bambușii se întindeau ca o centură largă cît vedeai cu ochii, de o parte și de alta, în depărtarea cețoasă a podișului.

Chinuiți de frig, de foame și de lupta cu pădurea cea neînduplecată, oamenii își pierduseră vlaga. Ultima parte a drumului îi costase prea multe și prea grele sforțări. Însă nici cu gîndul să renunțe și să se întoarcă înapoi nu se puteau împăca.

Ca să treacă prin pădurile acelea, nu era de ajuns să țină mereu spre sud-vest, să-și croiască singuri drumul și să răzbească, luptînd din răsputeri, prin vegetația aceea necruțătoare; mai aveau nevoie să cunoască și ieșirile prin care s-ar putea strecura. Dar locurile de trecere le știau numai oamenii pădurii, și oamenii pădurii nu se arătau! Iar cei care i-ar fi căutat, era foarte probabil că ar fi nimerit de-a dreptul în frigări, deasupra rugurilor de ospăț...

„N-am trecut, n-am răzbit!“ era singurul gînd care se oglindea în zbîrciturile adînci, în crisparea de deznădejde și în măștile înțepenite de resemnare ale tuturor celor nouăsprezece oameni.

Chidogo care își veni cel dintîi în fire, după ce pierduse și el orice nădejde, stătea acum cu capul dat pe

spate şi cu ochii spre crengile uriaşe întinse la o sută de coţi deasupra luminişului. Ghicindu-i gîndurile, Pandion se grăbi să se apropie de el.

— Oare nu ne-am putea căţăra pînă acolo? întrebă tînărul elin, uitîndu-se la trunchiurile cu totul netede şi neînchipuit de înalte.

— Trebuie să putem, chiar dacă ne-am pierde o zi întreagă, îi răspunse Chidogo posomorît. Ori înainte, ori înapoi! Nu mai avem timp de pierdut: am terminat hrana.

— Uite, arătă Pandion în faţa lor, în poiană, un copac uriaş cu scoarţa albă şi cu crengile strîmbe, închipuind o stea pe pînza cerului. Din copacul acela am vedea bine.

Chidogo clătină din cap:

— Nu, cel cu scoarţa albă nu-i bun; nu-i bun nici cel cu scoarţa neagră [1]. Lemnul lor e tare ca fierul, nu poţi înfige în el nici cuţitul, necum o pană de lemn. Dacă găsim unul cu scoarţa roşie şi cu frunzele mari [2], atuncea ne urcăm.

Oamenii plecară să caute, de-a lungul luminişului, un copac cum le trebuia. Curînd veniră să spună că găsiseră unul. Copacul, nu chiar atît de înalt cît uriaşii de fier, era aproape de ei şi întrecea desişul dimprejur cu peste cincizeci de coţi. Călătorii izbutiră cu greu să taie doi bambuşi groşi şi să-i despice în pene de cîte un cot, ascuţite la unul din capete. Cu ajutorul unui ciot, Chidogo şi Mpafu bătură aceste pene în lemnul moale al copacului şi, urcîndu-se din ce în ce mai sus, ajunseră pînă la o liană care se răsucea în jurul trunchiului. Se încinseră cu lujere subţiri, apoi sprijinindu-se din răsputeri cu picioarele de trunchi şi aplecîndu-se mult într-o parte, izbutiră să se urce sus de tot. Curînd, făpturile lor negre se făcură mici pe fondul norilor grei care acopereau cerul. Deodată, Pandion simţi cum îl înţeapă în inimă pizma: cei doi prieteni de-acolo, de sus, vedeau

[1] Diferite specii de copaci: *copacul de fier, ficusul, copacul galben, macaranga, poliscias* şi multe altele. (N.A.)

[2] Copacul *haia*, cu lemnul moale. (N.A.)

lumea, în timp ce el rămînea jos, în umbră, ca viermii cei mari roşii-albăstrui din şanţurile săpate de ape în pămîntul pădurii ! Şi, fără să mai stea la gînduri, se hotărî şi se prinse de penele de bambus bătute în copac.

— Bagă de seamă ! îi strigă etruscul. Dar Pandion, în loc de răspuns, îi făcu un semn cu mîna şi începu să se cţţere, grăbit. Se prinse de aceeaşi liană, tăie capătul subţire al unei plante agăţătoare care atîrna lîngă el şi făcu întocmai aşa cum făcuse şi Chidogo. Nu-i era uşor de loc, liana aspră îl strîngea cumplit. Cum slăbea puţin strînsoarea, cum îi alunecau picioarele, iar scoarţa aspră îi zdrelea dureros genunchii. Cu multă greutate izbuti să ajungă pînă la jumătatea trunchiului. Penele din vîrful bambuşilor se legănau acum dedesubtul lui, totuşi mai avea încă mult pînă la crengile cele mari. Atuncea îl auzi pe Chidogo strigîndu-l şi simţi o liană groasă, făcută laţ, atingîndu-i umărul. Pandion îşi petrecu laţul pe sub subsuori făcîndu-şi astfel un ajutor de nepreţuit, şi Chidogo îl trase cu băgare de seamă în sus. Cu picioarele zgîriate, obosit, dar bucuros, Pandion ajunse repede la cele dintîi crengi mari. Acolo, între două crengi uriaşe, stăteau la largul lor Chidogo şi tovarăşul lui, Mpafu.

Tînărul elin privi înainte, de la optzeci de coţi înălţime, orizontul larg care, după atîtea zile, i se deschidea înaintea ochilor. Desişul de bambuşi înconjura pădurea de pe podişul înalt ca o centură, care se întindea de o parte şi de alta, cît puteai cuprinde cu ochiul, dar nu era lată decît cel mult de patru sau cinci mii de coţi. Dincolo de ea se ridica un lanţ de stînci negre, nu prea înalte, aplecate spre apus într-un lanţ de vîrfuri rare, înclinate pieziş. Mai departe, pămîntul cobora din nou, încreţindu-se ca nişte nori deşi şi verzi, în nenumărate dealuri rotunde, acoperite cu păduri dese şi despărţite prin brazde înguste de rîpi adînci, pline de neguri grele care pluteau în rotocoale. Străbaterea lor presupunea multe zile de drum greu şi ucigător, fără hrană îndeajuns, şi spre ele se îndreptau acum călătorii. Dar în această

masă verde, compactă, deasupra căreia treceau încet trîmbe mari de ceață albă, nu se zărea nici un luminiș, nici o poiană, nici o vale mai largă. Drumeților nu li se părea cu putință să răzbească prin întinderea pe care o cuprindeau ochii lor. Iar mai departe, dincolo de negura nepătrunsă, putea să fie tot așa, — și atuncea, fără îndoială, vor muri cu toții.

Chidogo își întoarse ochii de la priveliștea care i se întindea departe în față și-l văzu pe Pandion uitîndu-se la el. Tînărul elin citi în ochii bulbucați ai prietenului său neliniște și oboseală fără margini : energia nesecată a negrului se stinsese, obrazul i se crispase într-un zîmbet amar.

— Trebuie să ne uităm și îndărăt, zise Chidogo. Apoi se ridică fără să mai stea la gînduri și porni pe o creangă care se întindea orizontal pînă cine știe unde, deasupra desișului de bambus.

Lui Pandion îi venea să strige de spaimă, dar negrul pășea cu nepăsare, legănîndu-se ușor la înălțimea aceea înfiorătoare, spre capătul crengii, unde frunzele mari și ovale tremurau scuturate de greutatea lui. Creanga începu să se îndoaie. Pandion încremeni, dar Chidogo se și așezase călare pe ea, cu picioarele în gol, proptindu-se cu amîndouă mîinile în crengile subțiri și privind cu luare aminte dincolo de marginea din dreapta a luminișului. Pandion nu se încumetă să-l urmeze. Cu respirația oprită și el și Mpafu așteptau să-l audă pe Chidogo spunîndu-le ceva. Jos, aproape nevăzuți de la înălțimea lor, cei șaisprezece oameni urmăreau ce se petrecea în copac.

Chidogo se legănă mult timp pe creanga care tremura ca o coardă de arc, apoi se întoarse la ceilalți.

— Mare pacoste să nu știi drumul ! zise el cu amărăciune. Am fi putut ajunge aci mult mai ușor. Acolo, aproape, — arătă el spre nord-vest, — e stepa. Ar fi trebuit s-o luăm mai la dreapta, nu să intrăm în pădure... Poate întîlneam pe cineva. La marginea pădurilor găsești totdeauna mai mulți oameni decît în mijlocul pădurilor sau în stepă.

Coborîșul a fost și mai înfricoșător decît urcușul. Fără ajutorul prietenilor Pandion n-ar fi putut ajunge

atît de repede jos, ci, aproape sigur, s-ar fi prăbuşit şi ar fi rămas mort pe loc. Îndată ce călcă pe pămînt, picioarele prea încordate pînă atuncea îi slăbiră şi el se întinse pe iarbă, în hazul celorlalţi. Chidogo le povesti ce văzuse el din copac şi le propuse să lase drumul urmat pînă atuncea şi s-o apuce spre dreapta. Pandion rămase mirat că nimeni nu se împotrivi, deşi îşi dădeau seama cu toţii că suferiseră o înfrîngere în lupta cu pădurea şi că drumul cel nou putea să fie foarte lung. Pînă şi Cavi, estruscul cel încăpăţînat, rămase mut, înţelegînd se vede cît se istoviseră oamenii în lupta aceea grea, care se dovedise a fi şi de prisos.

Pandion îşi aducea aminte de vorbele pe care i le spusese Chidogo la începutul călătoriei şi-şi dădea seama că drumul ocolit era lung şi primejdios : pe malurile rîurilor şi la marginea pădurii trăiau neamuri crude şi puternice, de care cei nouăsprezece drumeţi n-aveau putere să se apere.

Stepa cu copaci scunzi, aşezaţi la distanţă egală unul de altul, ca într-o livadă, cobora în pantă grăbită spre un pîrîu cu ape repezi. Pe malul din faţă se înălţa un morman de pietre negre : pîrîul îngrămădise lîngă el un val lung — trunchiuri şi crengi, amestecate cu trestii uscate şi înălbite de soare.

Ceata de călători trecu printr-un crîng de palmieri, doborît de elefanţi, şi se aşeză sub un copac. Pe trunchiul lui curgea răşină aromată, iar fîşiile lungi de scoarţă mătăsoasă, care atîrnau din crengi şi de pe trunchiuri şuierau domol în adierea uşoară a vîntului. Obosiţi cum erau, oamenii erau gata să aţipească.

Deodată, Chidogo se ridică în genunchi, iar ceilalţi săriră şi ei, speriaţi. Un elefant uriaş venea spre rîu. Apropierea lui putea să fie primejdioasă. Oamenii urmăreau cu ochii elefantul care călca fără grabă, cu paşi mari, rostogolindu-se parcă în propria lui piele. Se aproia, mişcîndu-şi trompa liniştit ; în purtarea lui avea ceva nepotrivit cu prudenţa de care dau totdeauna dovadă aceste animale simţitoare şi sperioase. Curînd se auziră glasuri omeneşti, dar elefantul nici măcar nu-şi ridică urechile uriaşe, date pe spate. Ne-

dumeriți, călătorii se ridicară, întrebîndu-se din ochi, dar în clipa următoare, ca la comandă, se trîntiră cu toții la pămînt: alături de elefant apăruseră cîțiva oameni. Abia acum văzură călătorii că pe gîtul lat al elefantului stătea culcat un om, cu mîinile încrucișate pe ceafa lui.

Elefantul se apropie de rîu și intră în apa care se tulbură sub picioarele lui, aidoma unor stîlpi. Deodată, urechile enorme i se desfăcură, capul lui părea acum de trei ori mai mare. Ochii mici, cafenii, priveau cu atenție în adîncul pîrîului. Omul de pe elefant se ridică și dădu o lovitură în capul bombat al animalului.

— Hei! strigă el, și glasul îi răsună pe întinsul apei.

Elefantul își cumpăni trompa, apucă un trunchi mare din grămada adusă de apă și, ridicîndu-l deasupra capului, îl aruncă în mijlocul pîrîului. Apa plescăi, bușteanul dispăru în adînc, dar după cîteva clipe se ivi mai la vale. Elefantul mai zvîrli cîțiva bușteni, apoi călcînd cu luare aminte, înaintă pînă la mijlocul pîrîului unde se opri, cu capul împotriva șuvoiului.

Atuncea oamenii care veniseră o dată cu elefantul — opt negri, băieți și fete — se aruncară în apa rece rîzînd și țipînd. Se bălăceau, se făceau că vor să se înece unii pe alții, iar rîsetele lor și palmele pe care și le dădeau pe trupurile goale răsunau pînă departe. Cel care ședea pe elefant striga și el vesel, dar în același timp lua seama la pîrîu și-i poruncea mereu animalului să arunce, din cînd în cînd, alți bușteni în apă.

Drumeții se uitau uimiți. Prietenia dintre om și elefant li se părea ceva de necrezut, o adevărată minune. Și totuși, doar la trei sute de coți, vedeau un monstru cenușiu supus omului! Cum se făcea că un animal atît de mare și fără seamăn de puternic care, netăgăduit, stăpînea pădurile și stepele, se pleca în fața omului atît de plăpînd, de slab și de neînsemnat pe lîngă blocul acela de stîncă, ce număra șase coți

de la pămînt pînă la umăr? Ce fel de oameni erau acei care supuseseră giganții Africii?

Cu ochii aprinși, Cavi îl atinse în coastă pe Chidogo. Negrul își întoarse privirile de la vesela petrecere și-i șopti etruscului la ureche:

— Am auzit încă din copilărie că undeva, la limita dintre păduri și stepe, trăiesc oameni despre care se vorbește că i-ar stăpîni pe elefanți. Văd acum că nu e poveste. Iată: un elefant păzește de crocodili pe oamenii care se scaldă! Am mai auzit că oamenii aceștia se trag dintr-un popor înrudit cu al nostru și că limba lor seamănă cu a noastră...

— Vrei să te duci să vorbești cu ei? întrebă etruscul, fără să-și ia ochii de la omul de pe elefant.

— Aș vrea, nu zic, dar nu știu cum e mai bine... răspunse Chidogo în doi peri. Dacă limba mea e limba lor, or să mă înțeleagă și or să ne arate drumul, dar dacă limba lor e altfel, atuncea e prost, ne sucesc gîtul ca la puii de găină!

— Cum, aceștia mănîncă oameni? întrebă Cavi după o clipă de tăcere.

— După cît am auzit, nu. E un popor bogat și puternic, răspunse negrul încurcat, morfolind un fir de iarbă.

— Eu zic să încercăm a le afla limba chiar acum, înainte de a intra în satul lor, propuse etruscul. Tinerii aceștia nu sînt înarmați, iar dacă cel de pe elefant ne atacă, ne putem ascunde în iarbă și prin tufișuri. Pe cînd în sat, dacă nu ne înțelegem cu stăpînii elefanților, ne ucid pe toți!

Lui Chidogo îi plăcu sfatul etruscului. Se îndreptă cît era de înalt și o luă încet spre pîrîu. Cel de pe elefant strigă ceva, ascuțit, jocul celor care se scăldau încetă și tinerii rămaseră nemișcați în apă pînă la brîu, privind spre malul opus.

Elefantul se întoarse amenințător spre Chidogo, care se apropia de el. Trompa i se ridică șuierînd deasupra colților lungi și albi, iar urechile i se întinseră iarăși ca două mari aripi aplecate. Omul de pe elefant se uita cu luare aminte la cel care se apropia.

în mîna dreaptă cumpănea uşor, gata pentru orice întîmplare, un cuţit lat, cu cîrlig la vîrf.

Chidogo veni în tăcere pînă aproape de apă, îşi puse sulița sub picior şi-şi desfăcu larg braţele, ca să le arate că nu avea alte arme.

— Să trăieşti, prietene, începu el, vorbind încet şi cu grijă. Prietenii mei şi cu mine sîntem fugari, rătăciţi în singurătăţile astea. Căutăm să ne întoarcem în patrie şi vrem să cerem ajutor de la poporul tău...

Ascunşi sub copac, călătorii aşteptau cu răsuflarea oprită să vadă dacă omul îl înţelegea ori nu pe Chidogo. Dar omul de care atîrna soarta lor tăcea.

Elefantul bătea din picioare pe loc : apa clipocea în jurul lui, iar trompa îi atîrna între colţi. In sfîrşit indigenul încetă de a-şi cumpăni cuţitul şi Pandion oftă uşurat, iar Chidogo, care stătea încordat, se înveseli şi el : vorba conducătorului de elefanţi avea accente aspre şi sunete şuierătoare care lipseau din graiul cîntător al lui Chidogo, totuşi pînă şi Pandion înţelese cîteva cuvinte.

— De unde eşti, veneticule ? întrebă omul din înălţimea elefantului, cu oarecare îngîmfare. Unde ţi-s tovarăşii ?

Chigodo îi spuse că împreună cu tovarăşii lui fuseseră prizonieri în Ta-Chemt, că acum încercau să-şi găsească drumul spre patrie şi că de aceea căutau să ajungă la ţărmul mării. După ce vorbi, negrul îşi chemă prietenii şi cei nouăsprezece oameni, slăbiţi şi posomoriţi, se iviră pe mal.

— Ta-Chemt... silabisi conducătorul de elefanţi. — Ce e Ta-Chemt-ul şi unde se află ?

Chidogo îi vorbi despre puternica ţară de la nord-est, aşezată de-a lungul unui fluviu uriaş, şi conducătorul de elefanţi dădu din cap în semn că ştie despre ce e vorba.

— Am auzit eu de ea, e foarte, foarte departe... Şi cum aţi putut răzbi de acolo ? întrebă el cu neîncredere.

— E poveste lungă, îi răspunse Chidogo obosit. Uită-te la ei, adăugă, arătîndu-i pe Cavi, pe Pandion şi pe libieni. Ai mai văzut vreodată asemenea oameni?

Conducătorul se uită atent la chipurile lor ciudate. Încetul cu încetul neîncrederea din privirea lui se risipea. Pînă la urmă, lovi elefantul cu palma peste ceafă.

— Sînt prea tînăr şi n-am dreptul să hotărăsc nimic fără cei bătrîni. Treceţi pe malul nostru şi aşteptaţi. Uite, elefantul e în apă. Ce să le spun căpeteniilor din partea voastră ?

— Spune-le că nişte călători osteniţi cer îngăduirea să se odihnească în satul vostru şi vor să afle drumul spre mare. De altceva n-am nevoie, îi răspunse Chidogo lămurit.

— Nemaipomenită întîmplare şi nemaipomeniţi oameni ! încheie cu mirare conducătorul de elefanţi, apoi se întoarse spre ai săi şi le strigă : Luaţi-o înainte, că vă ajung şi eu !

Tinerii care se uitaseră nedumeriţi la venetici, fără să spună un cuvînt, ieşiră îndată pe mal. Mergînd, priveau mereu înapoi, vorbind între ei. Conducătorul întoarse elefantul de-a curmezişul curentului. Călătorii se apropiară şi ei de mal, trecînd apoi prin apă pînă la piept. Atuncea conducătorul porunci elefantului să grăbească pasul, dispărînd printre copacii rari în urma celor care se scăldaseră. Foştii sclavi se aşezară pe pietre, aşteptînd cu îngrijorare, libienii erau cei mai neliniştiţi, dar Chidogo îi asigura că stăpînii elefanţilor n-or să le facă nici un rău.

Curînd apărură pe cîmpie patru elefanţi. Purtau pe spinări, legate cu chingi, platforme largi din crengi împletite. Pe fiecare platformă stăteau cîte şase războinici înarmaţi cu arcuri şi cu suliţe foarte lungi. Sub această escortă, foştii robi ajunseră pînă la satul care, spre surprinderea lor, se afla aproape de locul unde-i întîlniseră pe localnici, la o cotitură a aceluiaşi rîu, patru mii de coţi spre sud-est. În depărtare, între ierburile înalte, pe un loc deluros, se vedeau vreo trei sute de colibe.

La stînga se întindea o pădure rară, iar la dreapta, mai la o parte, era o împrejmuire înaltă de stîlpi mari şi ascuţiţi, sprijiniţi pe dinafară cu bîrne înclinate.

In jurul ei se vedea un șanț adînc, înconjurat cu gard de pari cu țepușe. Pandion se miră de mărimea împrejmuirii, iar Chidogo își dădu părerea că trebuie să fie țarcul elefanților.

Așa cum făcuseră și de data cealaltă, cu multe zile înainte, „veneticii" se înfățișară și aci mai-marilor și bătrînilor satului, spunîndu-le iarăși nemaipomenita poveste — răscoala robilor — la care se adăuga acum noua lor ispravă, călătoria lungă prin ținuturi necunoscute. Căpeteniile le puneau întrebări amănunțite, le cercetau armele, semnele roșii cu care-i înfierase faraonul pe spinări și-i îndemnau pe Pandion, și pe Cavi să le povestească despre țările lor din nordul mării îndepărtate. Pandion rămase uimit de cîte știau acești oameni: nu numai că auziseră de țara Nub, de unde veneau ei, dar cunoșteau și o mulțime de alte ținuturi din Africa, de la răsărit, miazănoapte, miazăzi și apus.

Chidogo era fericit: localnicii le vor arăta acum drumul, iar călătorii vor ajunge curînd și sigur, fiecare în patria lui.

Sfatul scurt al bătrînilor hotărî: veneticilor li se îngăduia să se odihnească în sat cîteva zile, în timpul cărora vor căpăta adăpost și hrană, după sfînta datină a ospeției.

Foștii robi au fost duși într-o colibă mare de la marginea satului, unde se puteau odihni în liniște. Aflînd că stăpînii elefanților le vor arăta drumul și că sfîrșitul rătăcirilor lor nu mai era departe, prinseră și mai mult curaj.

Pandion, Chidogo și Cavi umblau prin sat, uitîndu-se cu respect la poporul acela care ținea în puterea lui animalele cele uriașe. Pandion se minuna de țarcurile mari făcute din colți de elefant [1]. Aceste întocmiri, tînărul elin le socotea ca pe o vădită manifestare de dispreț față de monștrii cei cumpliți. Și cîți colți trebuie să fi avut poporul, dacă putea folosi

[1] Pînă la mijlocul secolului al XIX-lea oamenii din tribul *silluc,* de la izvoarele Nilului, mai făceau încă țarcuri din colți de elefant. (N.A.)

prețiosul fildeș la asemenea lucrări mărunte? Cînd Pandion îl întrebă pe unul din localnici, omul îl sfătui, grav, să ceară voie conducătorilor să vadă depozitul cel mare de colți, aflat în mijlocul satului.

— Acolo sînt adunați uite atîția colți! zise omul arătînd locul dintre două șiruri de colibe, lung de vreo sută cincizeci de coți, apoi, ridică deasupra capului un ciomag, arătînd înălțimea grămezilor de colți.

— Dar cum le porunciți elefanților? îl întrebă Pandion, neputîndu-și stăpîni curiozitatea.

Cel întrebat se încruntă și se uită bănuitor la elin.

— Eu n-am voie să-ți spun, ești străin. Dar dacă vrei, întreabă-i pe conducătorii de elefanți. Cei care poartă la gît un lanț de aur cu piatră roșie sînt cei mai de seamă îmblînzitori de elefanți.

Pandion își aduse aminte că n-aveau voie să se apropie de împrejmuirea cu șanț și tăcu, înciudat de greșeala pe care o făcuse. Tocmai atuncea îl strigă Chidogo. Negrul stătea sub un șopron lung, unde lucrau mai mulți oameni. Pandion descoperi acolo un atelier de olărie, unde meșterii îmblînzitorilor făceau oale mari de lut pentru grîne și pentru bere.

Pe Chidogo nu-l răbdă inima. Luînd un bulgăre mare de argilă umedă, bine frămîntată, se așeză pe vine, își ridică ochii spre tavanul de trestie, se gîndi, apoi începu să modeleze ceva, cu mișcările sigure ale mîinilor lui mari, doritoare de munca iubită. Pandion îl urmărea. Rîzînd între ei, meșterii nu-și întrerupeau lucrul. Mîinile negre tăiau încet, netezeau și apăsau argila: din bulgărele informe începură să se ivească liniile unei spinări late, cu greabănul larg, cu pielea zbîrcită atîrnînd de pe umeri ca niște saci, pînă cînd din boțul de argilă ieși forma caracteristică a unui elefant. Olarii încetară vorba, își lăsară lucrul și se adunară în jurul lui Chidogo, dar negrul, absorbit de lucrul lui, nu se uita la nimeni.

Picioarele puternice stăteau sigure pe pămînt, elefantul își înălța capul cu tromba întinsă. Chidogo căută cîteva bețișoare și, înfigîndu-le în argilă ca pe niște spițe de evantai, clădi pe ele urechile largi, date

pe spate. Olarii admirară toţi, zgomotos, apoi rămaseră iarăşi tăcuţi. Unul din ei se strecură tiptil de sub şopron şi dispăru.

Chidogo lucra acum la picioarele de dinapoi ale elefantului, fără să-şi dea seama că în cercul de privitori pătrunsese una din căpetenii, un bătrîn uscăţiv, cu gîtul lung, cu nasul gros şi coroiat şi cu barba cărunţă. Pandion văzu pe pieptul lui o piatră roşie prinsă cu un lanţ de aur: era, prin urmare, unul din marii îmblînzitori de elefanţi.

Bătrînul îl urmărea pe Chidogo, în tăcere, cum îşi termina lucrul. Negrul se trase la o parte, îşi frecă palmele pline de argilă, zîmbi şi se uită în chip critic la elefantul cel de un cot. Olarii îşi arătară încîntarea, gălăgioşi. Bătrînul conducător îşi ridică sprîncenele stufoase şi gălăgia încetă. Atinse argila udă, ca şi cum s-ar fi priceput la sculptură, apoi îi făcu semn lui Chidogo să se apropie.

— După cum văd, eşti un adevărat meşter, — zise el cu înţeles, — ai fost în stare să faci aşa de uşor şi aşa de bine ceea ce nu poate face nici un om de-al nostru. Spune: poţi să faci şi altceva, afară de elefant, un chip de om? Zicînd acestea, se arătă pe sine.

Chidogo dădu din cap: „Nu". Faţa conducătorului se întunecă.

— Dar este printre noi un meşter mai bun decît mine, dintr-o ţară îndepărtată de la miazănoapte, — zise Chidogo. El poate. Şi negrul îl arătă pe Pandion care se afla lîngă el.

Bătrînul se întoarse spre tînărul elin şi repetă întrebarea. Pandion văzu privirea rugătoare a prietenului său şi nu se împotrivi.

— Dar să ştii, conducătorule, — zise el, — că în patria mea chipurile se cioplesc în piatră moale ori în lemn. Aici n-am nici scule, nici piatră, aşa că nu te pot face decît tot din argilă, uite aşa, pînă aici, şi tînărul elin îşi trecu muchea palmei peste piept. Dar argila o să se usuce curînd şi chipul tău n-o să ţină decît cîteva zile...

Bătrînul zîmbi.

— Vrem să vedem, şi eu şi meşterii noştri, ce poate face un meşter dintr-o ţară străină, zise el.

— Bine, o să încerc, — îi răspunse Pandion, — dar trebuie să te am în faţă cînd lucrez.

— Pentru ce? se miră bătrînul şi, arătîndu-l pe Chidogo, adăugă: Tu nu poţi să lucrezi ca el?

Încurcat, Pandion nu găsea ce să răspundă.

— Eu am făcut un elefant oarecare, — se amestecă în vorbă Chidogo, — dar tu, îmblînzitorul lor, nu ştii că elefanţii nu seamănă unul cu altul? Numai unui om care nu-i cunoaşte i se pare că toţi sînt la fel.

— Da, ai dreptate, încuviinţă bătrînul. Eu văd limpede în sufletul fiecărui elefant şi pot să spun dinainte cum o să se poarte fiecare.

— Ei, vezi? întări Chidogo. Ca să pot face un anume elefant, trebuie să-l am înaintea ochilor. Tot aşa şi prietenul meu: el nu are de făcut un om oarecare, ci un anumit om, aşa că trebuie să se uite la tine în timp ce lucrează.

— Am priceput, zise bătrînul. Fie. Să vină la mine în timpul odihnei, ziua, şi o să stau cum vrea el.

Bătrînul plecă. Olarii aşezară elefantul de argilă pe o bancă de lemn. Curioşi, localnicii veneau buluc să-l vadă.

— Uite ce e, prietene, îi zise Chidogo lui Pandion. În mîinile tale stă soarta noastră: dacă bustul tău o să fie pe placul căpeteniei, stăpînii elefanţilor or să ne ajute...

Tînărul elin făcu semn cu capul că şi el era de aceeaşi părere şi plecară amîndoi spre casă, petrecuţi de o droaie de copii care se ţineau pe urmele ciudaţilor străini.

— Cunoşti limba noastră? întrebă bătrînul, lăsîndu-se pe spate pe banca înaltă şi incomodă, în timp ce Pandion aşeza grăbit, pe un butuc gros, argila pe care i-o adusese un olar. Şi poţi să lucrezi vorbind?

— Pot, numai că nu cunosc bine limba, îi răspuse Pandion. N-o să pricep tot ce o să-mi spui, aşa că o să-ţi răspund cu puţine vorbe.

— Atuncea cheamă pe prietenul tău care locuieşte în pădurile de lîngă mare, să stea şi el cu noi. Nu-mi place să stau aşa, ca o maimuţă, fără glas!

Chidogo veni şi se aşeză, cu picioarele strînse sub el, între bătrîn şi Pandion. Cu ajutorul negrului, căpetenia şi elinul puteau să se înţeleagă destul de bine. Bătrînul îl întreba pe Pandion despre ţara lui, iar Pandion, impresionat de privirea pătrunzătoare a bătrînului, simţea că putea să aibă deplină încredere în acel inteligent îmblînzitor de elefanţi, care văzuse multe în viaţă.

Ii povesti despre traiul lui în patrie, despre Tessa, despre călătoria în Creta; despre robia în Ta-Chemt, adăugînd că dorea să se întoarcă acasă. In timp ce vorbea, degetele lui modelau argila, iar Chidogo tălmăcea. Sculptorul lucra însufleţit şi stăruitor. I se părea că bustul căpeteniei era stîlpul care arăta intrarea în portul patriei. Amintirile îi scormoneau nerăbdarea; popasul la îmblînzitorii de elefanţi era, pentru el, un nou chin.

Bătrînul oftă şi făcu o mişcare. Era, pesemne, obosit.

— Spune ceva în limba ta! îi ceru el lui Pandion pe neaşteptate.

— To ellenicon elefteron! — zise tare Pandion

Ce răsunet ciudat căpătau aci, în adîncul Africii, aceste cuvinte pe care bunicului său îi plăcea atît de mult să le repete, cînd îi povestea lui Pandion, copil, despre gloria poporului său şi despre eroii lui!

— Ce înseamnă asta? întrebă căpetenia.

Pandion îi spuse că aceste cuvinte cuprindeau visul fiecărui om din ţara lui: „Orice elin e liber".

Bătrînul rămase pe gînduri. Chidogo îi şopti lui Pandion:

— E obosit; ajunge pentru astăzi.

— Da, ajunge! înalţă capul îmblînzitorul de elefanţi. — Vino mîine. Cîte zile îţi mai trebuiesc?

— Trei! îi răspunse hotărît Pandion, cu toate că Chidogo îi făcea nu ştiu ce semne.

— Trei zile? Fie, o să mai stau, primi bătrînul ridicîndu-se.

Pandion şi Chidogo înveliră lutul cu o bucată de pînză udă şi-l duseră într-o cameră întunecoasă de lîngă casa căpeteniei.

A doua zi îi povestiră amîndoi despre Ta-Chemt, despre puterea acelei ţări şi despre edificiile colosale de acolo. Bătrînului nu-i prea făceau plăcere aceste povestiri despre poporul Aigyptosului; se încrunta, dar le asculta cu interes. Cînd Pandion începu să-i vorbească despre felul de viaţă monoton al egiptenilor, bătrînul se înveseli:

— Acum a sosit clipa să aflaţi şi voi cîte ceva şi despre poporul meu, zise el cu demnitate. Să povestiţi despre el, acolo, departe, în ţările voastre.

Şi le spuse celor doi prieteni că îmblînzitorii, folosind puterea elefanţilor, fac dese călătorii prin îndepărtate ţinuturi. Singura primejdie care îi poate ajunge în timp ce călătoresc, e să întîlnească turme de elefanţi sălbatici, deoarece un elefant îmblînzit se poate hotărî, pe neaşteptate, să se întoarcă la neamurile lui slobode. Dar oamenii au mijloace să preîntîmpine aceste neplăceri.

Le mai spuse că departe, la răsărit şi la miazăzi de locurile unde se aflau acum foştii robi, găzduiţi de poporul său primitor, se întind mări cu apă dulce. Şi sînt atît de întinse, încît nu poţi pluti pe apa lor decît cu bărci făcute anume, iar ca să treci peste ele, trebuie să pluteşti mult timp. Se înşiră ca un lanţ, una după alta, spre miazăzi şi sînt înconjurate de munţi care aruncă fum, flăcări şi rîuri de foc [1]. Dar dincolo de ele se întinde iarăşi uscatul, cu podişuri înalte pe care trăiesc nenumărate animale. Hotarul cel adevărat al pămîntului, ţărmul mării celei fără sfîrşit, se află însă la răsărit, dincolo de un ţinut mlăştinos.

---

[1] Mările cu apă dulce sînt lanţul de lacuri mari din Africa de răsărit. (N.A.)

Deasupra podişurilor se înalţă doi munţi, uriaşi, orbitor de albi, destul de aproape unul de celălalt [1]. Cine nu i-a văzut, nu poate să-şi închipuie măcar frumuseţea lor.

Păduri nestrăbătute de picior de om încing aceşti munţi. Acolo trăiesc oameni sălbatici şi fiare străvechi, despre care nimeni nu poate să spună cum arată. Imblînzitorii de elefanţi au văzut în munţi strîmtori pline de oase uriaşe amestecate cu schelete de oameni şi cu rămăşiţe de arme cioplite în piatră. Aproape de muntele alb de la miazănoapte se întîlnesc prin desişuri porci mistreţi colosali şi, odată, a fost văzut acolo un animal cît un elefant de mare, dar şi mai greoi decît el, cu două coarne, unul după altul, aşezate pe bot.

Pe lîngă mările cu ape dulci, oamenii trăiesc în aşezări plutitoare. Nimeni nu-i poate birui, iar ei nu cruţă pe nimeni.

Pandion îl întrebă pe căpetenie cît de departe se întinde la miazăzi pămîntul Africii şi dacă e adevărat că în părţile acelea soarele coboară iarăşi pe cer.

Bătrînul se însufleţi. Cei doi ascultători aflară că pe vremuri, pe cînd n-avea nici patruzeci de ani, condusese o mare expediţie la miazăzi.

Călătoreau cu douăzeci de elefanţi într-ales. Căutau aur şi o iarbă nepreţuită, care creşte în stepele ţinutului şi care dă puteri bătrînilor, iar pe bolnavi îi lecuieşte.

Dincolo de marele fluviu care curge de la apus spre răsărit în uriaşe căderi tunătoare de apă [2], dedesubtul veşnicului curcubeau ce stăruie în coloanele de stropi, se întinde, cît nu poate cuprinde ochiul, o stepă cu

---

[1] *Kenya* şi *Kilimandjaro,* cele mai înalte culmi din Africa de est, sau britanică. Cel dintîi are 5242 m, iar al doilea are două vîrfuri, unul de 6010 m, celălalt de 5355 m, toate încununate cu zăpezi veşnice şi gheţari. (N.T.)

[2] Fluviul *Zambezi,* cu vestitele cataracte Victoria. (N.A.)

ierburi albăstrui [1]. La marginile dinspre apus şi răsărit ale stepei, de-a lungul mării, cresc copaci uriaşi, ale căror frunze ca de metal lucitor strălucesc în soare aidoma unor milioane de oglinzi. [2]

Ierburile şi frunzele copacilor nu sînt verzi, ci albăstrui, cenuşii sau albicioase, dînd priveliştii o înfăţişare neprietenoasă şi rece. Şi cu cît înaintezi spre miazăzi, cu atît se face mai frig. Sezonul ploilor, care începe acolo cînd începe la noi seceta, e rece. Oamenii de la miazănoapte nu-l pot suporta, zicea bătrînul.

Ii povesti apoi lui Pandion despre ciudatul copac de argint care se găseşte departe în sud, prin văile înguste ale munţilor. Poate să aibă cam treizeci de coţi înălţime, scoarţa lui subţire e încreţită pieziş, crengile dese şi pline de frunze sclipitoare ca argintul şi moi ca puful, aşa că e neînchipuit de frumos.

Munţi pleşuvi de piatră se înalţă în uriaşe turnuri violete sau în ziduri drepte, iar la poalele lor se adăpostesc copaci strîmbi, împodobiţi de mănunchiuri mari de flori colorate în roşu aprins.

In părţile sterpe ale stepei şi pe unele stînci cu petice de pămînt pe ele cresc tufe urîte la vedere şi copăcei mărunţi [3]. La unele, frunzele cărnoase, pline cu sevă otrăvitoare, stau pe vîrfurile crengilor ca nişte degete răsfirate în chip de furci şi înălţate drept spre cer. La altele, frunzele acestea roşietice se apleacă şi alcătuiesc căciuli grele pe capetele unor trunchiuri strîmbe, fără crengi, înalte de patru coţi.

Pe lîngă rîuri şi la marginea pădurilor se văd ruinile unor vechi clădiri, înălţate pe vremuri din uriaşe lespezi cioplite, de un popor fără îndoială puternic şi destoinic. Dar acum în preajma acestor ruini nu

---

[1] Stepa sud-africană. Africa de sud se deosebeşte prin vegetaţia ei specifică, în care predomină culoarea cenuşie cu nuanţe albăstrui şi albastre-verzui. (N.A.)

[2] Copaci cu frunziş sclipitor ca oglinda, caracteristici pădurilor Africii de sud. (N.A.)

[3] Diferite specii de *aloes* din familia liliaceelor, precum şi dracene. N.A.)

mai trăiește nimeni. Doar fioroșii câini sălbatici urlă printre dărîmături la lumina lunii. Prin stepă rătăcesc nomazi, crescători de vite sau vînători săraci. Mai încolo, mai la sud, trăiesc popoare cu pielea cenușie, mai deschisă [1] la culoare, care stăpînesc turme nenumărate de tauri. Dar oamenii înblînzitorului de elefanți n-au ajuns pînă acolo.

Pandion și Chidogo ascultau cu lăcomie ce le spunea căpetenia. Descrierea stepei albastre de la sud le părea mai mult poveste decît adevăr, dar glasul bătrînului era convingător, omul se uita drept înainte cu ochi sclipitori de emoție, și lui Pandion i se părea că povestitorul vedea, aevea, ceea ce descria.

Deodată, bătrînul se opri.

— Ce, nu mai lucrezi? zîmbi el. Te pomenești că mă mai ții cine știe cîte zile să te uiți la mine!

Pandion începu să se grăbească, deși nu părea a fi nevoie, bustul bătrînului era mai reușit decît tot ce făcuse el pînă atuncea. Măiestria sculptorului creștea, treptat și pe nesimțite, cu toate încercările prin care trecuse. Experiența uriașă adunată din tot ce văzuse în Egipt nu se pierduse în zadar.

A treia zi, Pandion compară de mai multe ori chipul viu al bătrînului cu imaginea făcută din argilă.

— Gata! strigă el, răsuflînd adînc.

— Ai terminat? întrebă căpetenia și, văzînd că sculptorul încuviințează, se ridică și veni să-și vadă chipul.

Chidogo privea cu admirație opera lui Pandion, abia stăpînindu-se să nu-l ridice în înaltul cerului.

Argila, de o singură culoare primise toate trăsăturile modelului autoritar, inteligent și aspru, cu maxilare puternice, cu frunte înaltă, cu buze cărnoase, cu nasul coroiat și cu nările largi.

Bătrînul își întoarse fața spre casă și strigă cu glas scăzut.

---

[1] In timpurile străvechi, popoarele de tipul hotentoților aveau mult mai mare răspîndire decît astăzi. Se presupune că ele erau înrudite cu egiptenii din antichitate. (N.A.)

La această chemare veni una din nevestele lui, femeie tînără, cu nenumărate cosiţe subţiri, tăiate în semicerc deasupra sprîncenelor, şi-i întinse bătrînului o oglindă rotundă de argint şlefuit, fără îndoială lucrată în nord şi ajunsă, cine ştie cum, în fundul Africii.

Căpetenia ridică în dreptul obrazului mîna în care ţinea oglinda şi începu să-şi confrunte, foarte atent, imaginea cu bustul făcut de Pandion.

Elinul şi Chidogo aşteptau sentinţa bătrînului, dar el tăcu mult timp. În cele din urmă lăsă oglinda şi zise, încet :

— Mare minune e priceperea omului ! Tu, străine, eşti mai priceput decît oricare om din ţara noastră. M-ai înfăţişat mai bine decît sînt ; asta înseamnă că gîndurile tale cu privire la mine sînt bune. Am să te răsplătesc după cuviinţă. Ce doreşti să-ţi dau ?

Chidogo îl ghionti cu cotul, dar Pandion răspunse cu vorbe care păreau că-i izvorăsc de-a dreptul din inimă :

— Sînt aşa cum mă vezi. N-am decît o suliţă, pe care am primit-o în dar... Aci limba i se împiedică, dar el termină cu avînt : Şi n-am nevoie de nimic în această ţară, străină pentru mine... Eu n-am decît patria. E foarte departe, dar e tot ce am eu mai bogat. Ajută-mă să mă întorc în patrie !

Imblînzitorul de elefanţi puse mîna părinteşte pe umărul tînărului :

— Bine, mai vorbim noi. Vino la mine mîine, cu prietenul tău. Acum să terminăm cu chipul. Uite, le dau poruncă meşterilor mei să-l usuce bine, că altfel crapă argila, şi eu aş vrea să-l păstrez. Oamenii or să scoată dinăuntru lutul de prisos şi or să acopere faţa cu un fel de smoală, cum ştiu eu... Numai că ochii nu-mi plac aşa orbi. Iţi dau două pietre să le pui în locul lor. Poţi ?

Pandion îi răspunse că poate. Bătrînul îşi chemă iarăşi soţia, care veni aducînd de data aceasta o lăditţă învelită în blană de leopard.

Căpetenia scoase de acolo o punguţă groasă şi îşi vărsă din ea, în palmă, o grămăjoară de pietre ovale,

şlefuite, mari şi străvezii ca apa. Sclipirea lor minunată atrase atenţia lui Pandion: fiecare piatră scînteia ca şi cum adunase în ea toată lumina soarelui, rămînînd totuşi rece, străvezie şi pură [1].

— Totdeauna am dorit, — zise bătrînul, — să am ochi ca pietrele acestea, care adună lumină vie fără să se schimbe. Alege pe cele mai potrivite şi pune-le.

Pandion se supuse. Bustul bătrînului căpătă, ca prin farmec, altă înfăţişare. Cele două pietre, pline de lumină, străluceau în argila cenuşie şi umedă, iar sclipirea lor minunată dădea viaţă chipului. Contrastul care, la început, îi păruse lui Pandion nefiresc, îl uimi mai tîrziu. Cu cît se uita mai cu luare aminte, cu atît mai multă armonie descoperea în îmbinarea acestor ochi stăvezii cu argila cenuşie a sculpturii.

Imblînzitorul de elefanţi era nespus de mulţumit.

— Ia şi tu cîteva ca amintire, meştere străin! zise el şi-i puse lui Pandion în palmă mai multe pietre, dintre care unele erau mai mari decît sîmburele de prună. Sînt tot din stepele sudului, se găsesc acolo în rîuri. Nimic pe lume nu e mai tare şi mai curat. Arată în patria ta îndepărtată aceste minuni ale sudului pe care le stăpînesc îmblînzitorii de elefanţi.

Pandion îi mulţumi bătrînului şi plecă. Darurile primite le puse în punguţa în care păstra şi piatra de la Iahmos.

— Nu uita să vii mîine! îi strigă bătrînul îmblînzitor.

In colibă, foştii robi discutau cu aprindere, întrebîndu-se la ce puteau să se aştepte în urma succesului lui Pandion. Nădejdea că vor putea să plece în curînd sporea. Li se părea cu neputinţă ca îmblînzitorii de elefanţi să nu-i lase să se ducă unde vor şi să nu le arate drumul.

După cum se învoiseră, a doua zi Pandion şi Chidogo se îndreptară spre casa căpeteniei. Bătrînul le făcu semn să intre. Cei doi prieteni se aşezară la picioarele lui, căutînd să-şi ascundă tulburarea.

[1] Diamante. (N.A.)

Bătrînul rămase cîteva clipe fără să zică nimic, apoi le vorbi:

— M-am sfătuit cu celelalte căpetenii. Nimeni n-are nimic împotrivă. Peste o jumătate de lună, după vînătoarea cea mare, trimitem spre apus o ceată de oameni să caute aur și nuci de leac. Șase elefanți or să străbată mai departe prin pădure, spre izvoarele rîului celui mare. La șapte zile de drum de aici. Dă-mi un bețișor — îi porunci lui Pandion, apoi desenă pe pămînt marginea unui golf care intra din mare în uscat în chip de unghi ascuțit. Chidogo își înăbuși un strigăt. Bătrînul trase apoi o linie șerpuită — apă curgătoare — cu ramificații la capăt și făcu o cruciuliță la jumătatea ei.

— Elefanții merg pînă aici; călcînd pe urma lor, o să străbateți ușor pădurea. Mai departe vă duceți singuri, dar n-aveți mult de mers; după cinci zile de drum, sînteți la mare.

— Stăpîne și tată, ne mîntuiești! strigă Chidogo ca scos din minți. Rîul acesta curge chiar pe pămîntul țării mele! Cunosc și podișul cu aur...

Negrul sări în picioare și începu să se plimbe agitat încoace și încolo prin fața bătrînului.

— Știu, zise acesta liniștit, zîmbind cu bunăvoință. Cunosc poporul tău, cunosc țara ta. Am întîlnit acolo, pe vremuri, un puternic conducător, Iorumefu...

— Iorumefu! O clipă Chidogo simți că-și pierde glasul. Iorumefu e unchiul meu după mamă...

— Așa? îl întrerupse conducătorul. Atuncea să-i spui urări de bine din partea mea... Ai înțeles? Și fără să-i mai aștepte răspunsul, încheie: Acum vreau să vorbesc cu prietenul tău... Apoi, întorcîndu-se spre Pandion: Cred că, dacă izbutești să te întorci în țara ta, ai să ajungi om mare acolo. Întreabă-mă tot ce vrei și eu am să-ți răspund.

— De mult doresc să aflu cum îmblînzești elefanții. Ori poate că e o taină? întrebă Pandion, neîndrăznind să stăruie.

— Cum îi îmblînzim pe elefanți, asta nu e o taină decît pentru proști, zîmbi bătrînul. Orice om deștept

poate s-o dezlege ușor. Dar pe lîngă taină, mai este și o muncă grea și plină de primejdii, care cere răbdare fără margini. Priceperea nu e de ajuns ; se cere și stăruință. Pe locurile astea, puține neamuri au la un loc, toate cele trei însușiri ale poporului meu : minte ageră, dragoste de muncă și vitejie fără seamăn. Află, străine, că e cu neputință să domesticești un elefant în toată firea. Îi prindem tineri de tot și-i ținem la învățătură cîte zece ani. Da, zece ani de muncă neobosită pînă ce animalul începe să înțeleagă poruncile omului și să facă ce i se cere !

— Zece ani ! strigă Pandion, uimit.

— Da, nu mai puțin, dacă ai înțeles firea elefantului ; dar dacă te-ai înșelat, atuncea nu izbutești nici în cincisprezece. Printre elefanți sînt și încăpățînați, leneși, ori tari de cap. Și nu uita că e foarte primejdios să prinzi elefanți tineri. Trebuie să-i prindem noi, oamenii, cu mîinile noastre, fără să ne slujim de elefanți îmblînziți, pentru că se întîmplă ca aceștia, deși domesticiți, să plece după turmă. Ei ne ajută numai după ce am ajuns să alungăm turma și să prindem puii. La fiecare vînătoare pier cîțiva viteji de-ai noștri, zise trist bătrînul, apoi urmă : Spune, ai văzut cum învață războinicii noștri ? E și asta o măiestrie, de care au mare nevoie cînd prind elefanți...

Pandion avusese de mai multe ori prilejul să vadă jocurile ciudate ale îmblînzitorilor de elefanți. Pe o poiană dreaptă, războinicii înfigeau adînc două prăjini înalte și legau între ele, la cinci coți înălțime, altă prăjină de bambus. Apoi, din fugă, săreau în aer într-un fel al lor anumit și treceau pieziș peste bară. Trupul jucătorului se îndoia aproape, zburînd cu partea dreaptă înainte în direcția saltului. Pandion nu mai văzuse asemenea sărituri. Unii, mai iscusiți, ajungeau chiar la o înălțime de șase coți. Tînărul elin, mirat de arta îmblînzitorilor de elefanți, nu înțelegea bine la ce le foloseau aceste jocuri, dar vorbele severului bătrîn îl lămuriră întrucîtva.

Căpetenia tăcu puțin, apoi urmă, cu glas mai ridicat :

— Înțelegi acum cît de grea e această îndeletnicire. Alte neamuri vînează și ele elefanți; oamenii urcă în copaci și, de acolo, aruncă în ei cu sulițe grele, sau sapă gropi în care elefanții cad din goană, sau se furișează prin pădure pînă aproape de ei ca să-i surprindă în timp ce dorm... Uite ce: și bătrînul se bătu cu palma peste genunchi, o să le spun celorlalți să te ia și pe tine la vînătoare. Nu mai e mult, o facem înainte de plecarea voastră în pădurea de la apus. Vrei să vezi mîndria și suferința poporului meu?

— Vreau să-ți mulțumesc, cîrmuitorule! Dar tovarășilor mei le este îngăduit să meargă și ei?

— Nu, sînteți prea mulți. Ia cu tine unul sau doi, altfel i-ați încurca pe vînători.

— Atuncea să meargă cei doi prieteni ai mei: el, — Pandion îl arătă pe Chidogo, — și... încă unul...

— Care? Ursuzul cela cu barba neagră? întrebă îmblînzitorul de elefanți, gîndindu-se la Cavi. Pandion îi întări dreapta presupunere.

— Aș dori să stau de vorbă și cu el. Să vină la mine, zise bătrînul. Și acum, cred că ții să dai de veste tovarășilor tăi, cît mai curînd, că sîntem gata să-i ajutăm. O să-ți trimitem vorbă ce zi hotărîm pentru vînătoare. Bătrînul le făcu celor doi prieteni un semn cu mîna: puteau să plece.

Vînătorii plecară la drum, în răpăit sinistru de tobe. O parte erau urcați pe elefanți cu încărcătura de frînghii, de hrană și apă; ceilalți mergeau pe jos. Cavi, Chidogo și Pandion, înarmați cu sulițele lor puternice, se alăturară celor de pe jos. Două sute de vînători trecură pîrîul și o luară prin stepă către nord, spre un podiș de stînci pleșuve, care abia se zăreau în ceața sinilie de deasupra orizontului. Mergeau atît de repede, încît celor trei prieteni, deși țineau la drum, nu le era tocmai ușor să meargă în pas cu ei.

De la poalele podișului, spre miazăzi și spre răsărit, stepa era cu desăvîrșire netedă. Ici și colo se vedeau petice mari de pămînt ars. Vîntul stîrnea

peste cîmpia galbenă nouraşi de praf, care învăluiau frunzişul spălăcit al copacilor şi al tufelor. Rîpile malurilor mai apropiate se desluşeau bine, dar stîncile de departe rămîneau ascunse în ceaţa albastră-cenuşie. Vîrfurile lor rotunjite şi drepte se ridicau ca uriaşe cranii de elefanţi fantastici, în timp ce altele, mai scunde, se încreţeau ca nişte spinări de crocodili.

După popasul de noapte de lîngă capătul de miazăzi al lanţului de stînci, îmblînzitorii de elefanţi porniră în zori de-a lungul coastei de răsărit. În faţa lor, deasupra cîmpiei se clătina o mare de aer încins, în care tremurau şi se topeau umbre de copaci. La miazăzi se vedea o baltă întinsă. Din ceata de vînători se desprinse un tînăr, le porunci celor trei străini să-l urmeze, apoi o luă în sus, spre culmea lanţului de munţi.

Cavi, Pandion şi Chidogo urcau acum pe culmea aceea, la două sute de coţi înălţime. Deasupra lor se ridica o coastă de piatră încinsă, iar pe stîncile colorate viu în galben şerpuiau crăpături negre. Vînătorul îi duse pe podişul din faţa bălţii, îi sfătui să se ascundă în tufele de iarbă aspră sau pe după pietre, le făcu semn să tacă şi dispăru.

Etruscul, negrul şi elinul rămaseră mult timp culcaţi sub razele soarelui arzător, neîndrăznind să sufle măcar o vorbă. Nici un zgomot nu venea din valea care se întindea dedesubtul lor.

Dar de la o vreme parcă se auzi ceva, ca un ropot greu, din ce în ce mai aproape şi din ce în ce mai lămurit. De după piatra lui, Pandion se uită cu băgare de seamă prin iarba uşor legănată de vînt, şi rămase încremenit.

Un nor cenuşiu întunecat de mii de elefanţi acoperise balta. Uriaşii o luau, de-a curmezişul, pe sub terasa de stînci şi, trecînd hotarul dintre stepă şi baltă, se îndreptau spre miazăzi şi răsărit.

Trupurile lor se desluşeau limpede în iarba galbenă-cenuşie. Înaintau în turme de o sută pînă la cinci sute de capete, închipuind grupuri înşirate, unul după altul, într-un lanţ întrerupt de intervale mici.

Animalele se lipeau unul de altul în mase compacte şi, privite de sus, toate laolaltă, alcătuiau o pată mişcătoare, cenuşie şi neîntreruptă, pe faţa căreia unduiau sutele de spinări şi colţii ca nişte linioare albe.

În locurile mlăştinoase, turma se subţia în coloană îngustă. Cîţiva elefanţi săreau la o parte, ciulind urechile şi desfăcîndu-şi caraghios picioarele de dinapoi, drepte, apoi intrau din nou în puhoiul viu.

Unii, în cea mai mare parte masculi uriaşi, îşi mişcau picioarele fără grabă, cu capetele şi cu urechile plecate. Alţii mergeau mîndri, încrucişîndu-şi picioarele de dinapoi; ceilalţi se întorceau mereu pieziş, dîndu-şi într-o parte codita subţire. Colţii, de cele mai felurite mărimi şi forme — şi scurţi, şi lungi pînă aproape de pămînt, şi încovoiaţi, şi drepţi — sclipeau albi în grămada cenuşie-întunecată de trupuri masive.

Chidogo îşi apropie buzele de urechea lui Pandion.

— Elefanţii vin la bălţi şi la rîuri, prin urmare, stepa e uscată, şopti el.

— Dar unde-s vînătorii? întrebă tînărul elin.

— S-au ascuns; aşteaptă turma de pui; aceea trece în urma tuturor. Vezi, aici sînt numai de cei mari.

— Dar de ce unii au colţii scurţi, iar alţii lungi?

— Cei scurţi sînt rupţi.

— Se luptă între ei?

— Am auzit că elefanţii se bat foarte rar între ei. Colţii şi-i rup mai ales cînd scurmă sub copaci, ca să-i răstoarne şi să le roadă fructele, frunzele şi crengile fragede. Elefanţii de pădure au colţii mai tari decît cei de stepă. De asta, pentru negoţ, colţii tari se aduc de la elefanţii de pădure, iar cei moi de la cei de stepă.

— Şi aceştia sînt de stepă, sau de pădure?

— De stepă, uită-te şi tu, îi arătă Chidogo un elefant bătrîn, rămas aproape de stînca pe care şedeau cei trei.

Uriaşul cenuşiu, în iarbă pînă la genunchi, se întoarse drept spre cei care-l priveau. Urechile lui,

desfăcute larg, se ridicau, drepte, pielea lor se întindea ca o pînză de corabie, iar marginile de jos atîrnau în încreţituri mărunte. Elefantul înclină capul şi această mişcare îi scoase înainte fruntea bombată. Intre ochi şi creştet avea gropi adînci şi tot capul părea acum o coloană groasă care, subţiindu-se din ce în ce, se transforma pe nesimţite în trompa lăsată drept în jos şi brăzdată, la intervale egale, de zbîrcituri adînci şi piezişe, ca nişte inele negre. La rădăcina ei, de o parte, de alta şi în jos, ieşeau două suluri de piele din care porneau colţii, larg despărţiţi, scurţi, dar foarte groşi.

— Nu înţeleg de unde ştii că acesta e elefant de stepă, şopti Pandion, după ce se uită cu luare aminte la uriaşul bătrîn, care stătea liniştit.

— Ii vezi colţii? Nu sînt rupţi, ci numai tociţi. La un elefant bătrîn ei nu cresc la loc, ca la unul tînăr, şi sînt tociţi, pentru că sînt moi. La elefanţii de pădure nu vezi asemenea colţi, cei mai mulţi sînt lungi şi subţiri...

Prietenii stăteau de vorbă în şoaptă. Timpul trecea. Elefanţii din frunte dispăruseră în zare şi turma arăta acum ca o fîşie neagră.

Din stînga se arătă încă o turmă mare. In fruntea ei mergeau patru masculi uriaşi, avînd, fiecare, aproape opt coţi înălţime. Mergeau clătinînd din cap, iar colţii lor lungi, uşor încovoiaţi, cînd se ridicau, cînd atingeau iarba cu vîrfurile ascuţite.

In această turmă erau numeroase femele. Spinările lor erau mai subţiri, iar pe coaste aveau zbîrcituri mari. In urma lor, lipiţi de picioarele de dinapoi, călcau cu paşi nesiguri puii cei mici, iar mai la o parte tropăiau veseli cei mai răsăriţi. Colţii şi urechile mai mici, capetele lunguiete şi nu atît de mari, burţile umflate şi picioarele de dinainte şi de dinapoi, de aceeaşi lungime cîteşipatru, îi deosebeau pe aceşti elefanţi tineri de cei maturi.

Prietenii îşi dădură seama că se apropia clipa hotărîtoare a vînătorii. Elefanţii cei mici mergeau greu prin baltă, şi turma se abătu la dreapta, ieşind pe

locul uscat dintre tufele şi copacii rari. Pandion întrebă :

— De ce elefantul, aşa greu cum este, nu se cufundă în baltă ?

— Pentru că picioarele elefantului nu sînt ca ale altor animale... începu Chidogo. Ele...

Dar n-apucă să termine, că tunete asurzitoare de talgere şi de tobe, ţipete omeneşti cumplite răsunară deodată în stepă. Inspăimîntaţi, cei trei prieteni simţiră cum li se taie răsuflarea. Uitîndu-se în vale, văzură că turma de elefanţi, cuprinsă de panică, se repezea spre baltă. Dar acolo o întîmpină din iarbă un şir de oameni, cu tobe şi cu trîmbiţe. Urletele sfîşietoare, ca de goarnă, ale elefanţilor speriaţi, bubuitul talgerelor şi trosnetul crengilor, călcate în picioare, zguduiau văzduhul, iar prin această larmă de iad se auzeau, din cînd în cînd, ţipetele subţiri şi jalnice ale puilor. Elefanţii săreau acum în toate părţile, cînd îngrămădindu-se, cînd risipindu-se. In norii de praf, în amestecul haotic de uriaşi învălmăşiţi, se zăreau din cînd în cînd făpturi omeneşti. Nu se apropiau de turmă, alergau din loc în loc, se înşirau şi băteau într-una din talgere. In cele din urmă prietenii înţeleseră ce urmăreau vînătorii : să despartă elefanţii tineri de cei bătrîni, să-i împingă la dreapta, în gura largă a unei văi uscate care, înconjurată de copaci, pătrundea adînc într-un şir de stînci. Uriaşii cenuşii se repezeau la oameni, să-i calce în picioare şi să-i strivească pe măsură ce ieşeau ca din pămînt ; dar oamenii făceau salturi mari, ascunzîndu-se pe sub tufe şi pe după copaci şi, în timp ce animalele înfuriate îşi agitau trompele şi-şi căutau duşmanii care se ascundeau, din cealaltă parte se iveau alte şiruri de războinici, urlînd nebuneşte şi zăngănind din talgere. Elefanţii se repezeau şi asupra acestora, însă oamenii repetau aceeaşi manevră, căutînd mereu să mîne într-o parte puii tineri.

Turma se cufunda în stepă tot mai departe, trupurile cenuşii dispăreau pe după copaci şi numai gă-

lăgia asurzitoare şi norii de praf mai arătau locul pe care se desfăşura vînătoarea.

Uimiţi de tot ce vedeau, uluiţi de vitejia şi de îndemînarea oamenilor care se fereau cînd monştrii furioşi săreau asupra lor şi apoi, netulburaţi, îşi căutau înainte de greaua şi primejdioasa lor sarcină, cei trei priveau tăcuţi stepa pustie acum, cu tufe călcate şi cu copaci frînţi. Chidogo se încrunta îngrijorat, trăgea cu urechea şi, în cele din urmă, zise:

— Nu-i tocmai bine.. Vînătoarea n-a mers cum ar fi trebuit!

— De unde ştii? se miră Cavi.

— Dacă ne-au adus aici, înseamnă că, după socotelile lor, turma trebuia să treacă spre răsărit, pornind de la locul unde ne aflăm noi. Şi, vezi, turma a luat-o la dreapta. Nu, cred că nu e bine...

— Hai să ne întoarcem pe treapta pe care ne-am aşezat la început, propuse Pandion.

Fără să stea mult pe gînduri, Chidogo primi. In vîltoarea luptei, îi era totuna dacă se înapoiau, ori nu, pe treaptă.

Ascunzîndu-se în iarbă ori pe după pietre şi mergînd aplecaţi, etruscul, elinul şi negrul se mutară cu o mie de coţi îndărăt, de-a lungul lanţului de stînci, pînă ajunseră iarăşi deasupra locului deschis al cîmpiei. De acolo văzură o rîpă îngustă, în care vînătorii izbutiseră să îngrămădească vreo zece elefanţi tineri. Oamenii alergau printre copaci, aruncau cu îndemînare laţuri asupra puilor, îi prindeau, apoi îi legau de copaci.

Un lanţ de vînători înarmaţi cu suliţe late închidea ieşirea rîpii. Bubuiturile şi strigătele răsunau la două mii de coţi mai în faţă şi la dreapta — acolo unde era, pesemne, cea mai mare parte din turmă.

Deodată veniră din faţă şi din stînga glasuri aspre de trîmbiţe. Chidogo tresări.

— Elefanţii năvălesc asupra oamenilor! şopti el.

Un om gemu prelung. Altul strigă ceva, ca o comandă.

La capătul îndepărtat al poienii deschise, unde doi copaci cu coroane bogate aruncau pete mari de um-

bră, prietenii văzură mare forfotă. Încă o clipă şi de acolo ţîşni un elefant uriaş, cu urechile desfăcute şi cu trompa întinsă ca o bîrnă. Lîngă el se iviră alţi doi, tot atît de uriaşi. Pandion înţelese că aceştia erau conducătorii cei mari ai turmei. Un al patrulea venea în goană din urmă, însoţit de alţi cîţiva. Din tufele de la dreapta se iviră vînătorii şi le tăiară calea, intrînd ca o pană între ei şi aruncînd suliţe, din mers, în elefantul care apăruse cel din urmă. Acesta înălţă trompa, răcni desperat şi se repezi la oamenii care fugeau repede spre baltă.

Ceilalţi se luară după el. Trei conducători ai turmei, fără să observe că oamenii, cu viclenia lor, îi despărţeau de tovarăşi, goneau mereu spre valea dintre stînci, atraşi, fără îndoială, de ţipetele puilor.

— E rău, e rău! S-au întors conducătorii, şopti Chidogo, tulburat, strîngîndu-l tare de mînă pe Pandion.

— Ia uitaţi-vă... uitaţi-vă la viteji! strigă Cavi, uitînd unde se afla.

Războinicii care îngrădeau intrarea văii nu şovăiră şi nu se feriră din faţa monştrilor înfuriaţi, ci porniră înainte, în lanţ desfăşurat. Iarba scurtă şi arsă nu le putea ascunde mişcările.

Elefantul din frunte se repezi de-a dreptul în mijlocul lor. Doi vînători rămaseră pe loc, iar vecinii lor din amîndouă părţile săriră pe neaşteptate în întîmpinarea monstrului care năvălea acum asupra lor. Animalul îşi încetini goana, îşi ridică trompa grea şi, şuierînd mînios, se repezi tropăind spre oameni. Între viteji şi elefant nu mai rămăseseră decît vreo zece coţi, cînd ei săriră, ca fulgerul, la o parte. În aceeaşi clipă, lîngă picioarele de dinapoi ale monstrului, răsăriră de amîndouă părţile cîte doi oameni. Doi înfipseră suliţele lungi în pîntecul animalului, iar ceilalţi doi, aplecîndu-se uşor pe spate, îl izbiră peste picioarele de dinapoi.

Conducătorul turmei scoase un sunet ascuţit şi şuierător, cu trompa ridicată, apoi şi-o coborî şi-şi întoarse capul spre omul din dreapta, care se găsea foarte aproape de el. Omul n-avu cînd, sau nu putu,

să se ferească. Sîngele țîșni, și cei trei prieteni văzură deslușit cum din umărul și din coastele nenorocitului nu rămaseră decît oase goale. Rănitul căzu fără să scoată un strigăt, dar și elefantul se lăsă greu pe picioarele de dinapoi lovite și porni încet, șoldiș. Părăsindu-l, vînătorii veniră alături de tovarășii care luptau cu alți doi conducători ai turmei. Aceștia, fie că erau mai iscusiți, fie că știau de mai înainte cum să se lupte cu omul, săreau dintr-o parte într-alta, strivind astfel trei vînători, și nu lăsau pe nimeni să li se furișeze pe la spate.

Praful, roșu în lumina soarelui ce apunea, învăluia locul pe care se desfășura lupta. Elefanții păreau turnuri negre și uriașe la poalele cărora se învălmășeau îndrăzneți oamenii, sărind pentru a se feri de colții lungi, înfigînd sulițele în pămînt ca să întîmpine loviturile de trompă și atrăgînd asupra lor, prin strigăte, mînia giganților, ca să-și salveze tovarășii atacați.

Turbați de furie, elefanții trîmbițau într-una. Cînd se întorceau cu fața spre stînca unde ședeau cei trei prieteni, păreau peste măsură de înalți. Urechile desfăcute într-o parte și în alta se clătinau, ca niște pete uriașe, pe deasupra vînătorilor. Priviți dintr-o parte, cum stăteau cu capetele plecate, scurmînd pămîntul cu colții, gata în orice clipă să ia omul ca în furcă, arătau mult mai mici. Pandion, Chidogo și Cavi își dădeau seama că nu văd decît o parte din arenă: lupta continua și dincolo de copaci, unde se afla grosul turmei, și la stînga, în baltă, unde vînătorii alergaseră ca să abată spre ei pe al patrulea conducător al turmei și pe ceilalți elefanți, care răzbiseră o dată cu el. Dar ce se petrecea acolo, cei trei prieteni nu puteau să știe. De altfel nici nu se mai puteau gîndi la altceva, lupta crîncenă de sub ochii lor le ținea încordată toată atenția.

Tobele începură a răpăi dincolo de perdeaua copacilor; apropiindu-se tot mai mult, cîteva zeci de războinici veneau în ajutorul celor care luptau. Conducătorii turmei sălbatice se opriră, șovăind parcă. Atuncea oamenii izbucniră în strigăte înfricoșătoare,

amenințîndu-i cu sulițele. Monștrii se retraseră, alergînd spre cel de al treilea elefant, care zăcea rănit la pămînt. Ingenunchind de amîndouă părțile, își vîrîră colții pe sub el, îl ridicară pe picioare, apoi, strîngîndu-l între trupurile lor, îl tîrîră spre perdeaua de copaci. In mers, îl mai scăpau, apoi îl ridicau, așa pînă dispărură cu toții. Cîțiva vînători săriră să-i urmărească, dar omul care conducea expediția îi opri :

— Nu, nu, pleacă... Or să-l părăsească îndată... că acuși se înfurie iarăși... tălmăci Chidogo vorbele lui.

Larma din dreapta se îndepărta și se potolea. Părea că bătălia fusese cîștigată. De la miazănoapte, dinspre baltă, se iviră cîțiva vînători, purtînd două trupuri nemișcate. Nimeni nu se mai gîndea la cei trei prieteni. Atuncea ei coborîră încet în stepă să vadă cîmpul de luptă, îndreptîndu-se spre locul unde se găsea grosul turmei. Dar cum își făcea loc printre tufișuri, Chidogo sări speriat înapoi : un elefant muribund zăcea culcat peste un copac pe care, căzînd, îl frînsese sub greutatea trupului. Vîrful trompei i se mișca încă, ușor. Mai încolo, copacii se răreau, iar între ei se deslușea altă grămadă cenușie : un elefant zăcea pe pîntece, cu picioarele strînse sub el și cu spinarea încovoiată. Simțind că se apropie oamenii, înălță capul. In jurul ochilor tulburi și adînciți în orbite avea zbîrcituri adînci, care-i dădeau un aer îmbătrînit și sfîrșit de oboseală. Gigantul își plecă fruntea, își sprijini capul pe colții lungi, apoi se prăbuși pe o coastă, cu zgomot surd.

Vînătorii se strigau unii pe alții. Văzînd că o nouă turmă de elefanți se ivea dinspre sud, Chidogo făcu un semn cu mîna și o luă înapoi. Cei trei prieteni alergau cît puteau spre stînci, dar spaima lor n-avea temei : erau elefanții dresați ai îmblînzitorilor.

Elefanții cei tineri, legați de copaci, își încordau cozile și se repezeau furioși la oameni, căutînd să-i ajungă cu trompa. Imblînzitorii așezau cîte un elefant dresat de amîndouă părțile fiecărui pui. Cei doi îl strîngeau între trupurile lor și-l duceau așa spre așezare. Pentru orice întîmplare, oamenii aveau grijă

să lege de gîtul şi de picioarele dinapoi ale fiecărui pui cîte o frînghie, de care ţineau cîte cincisprezece vînători, jumătate înainte şi jumătate în urmă.

Feţele oamenilor, ostenite şi trase de cumplită încordare, erau posomorîte. Unsprezece trupuri, întinse fără mişcare pe platforme împletite, fuseseră aşezate pe spinările elefanţilor. Dar mai lipseau doi oameni şi ceilalţi îi căutau prin tufişuri.

Elefanţii plecaseră, ducînd cu ei puii prinşi. Vînătorii se opriseră, odihnindu-se după luptă. Cei trei prieteni se apropiară de mai-marele vînătorii şi Chidogo îl întrebă dacă puteau să le fie de vreun ajutor. Omul se uită urît la ei şi le răspunse răstit:

— Să ne ajutaţi? Cu ce puteţi să ne ajutaţi voi, străinii? Vînătoarea a fost grea, am pierdut mulţi viteji... Aşteptaţi, acolo unde vi s-a poruncit, şi nu ne mai încurcaţi degeaba!

Prietenii se întoarseră spre stînci şi se aşezară mai la o parte, de frică să nu se iţte vreo ceartă cu aceşti oameni de care atîrna acum viitorul lor.

Cavi, Pandion şi Chidogo stăteau întinşi, aşteptînd să fie chemaţi. Vorbeau încet între ei. Soarele apunea, iar umbrele negre ale stîncilor zimţuite se aşterneau pe stepă.

— Eu tot nu înţeleg cum de nu i-au ucis elefanţii cei uriaşi pe toţi vînătorii, zise Cavi îngîndurat. Dacă s-ar lupta mai cu nădejde, i-ar face praf pe oameni...

— Ai dreptate, îi răspunse Chidogo. Dar au noroc oamenii că elefantul îşi pierde repede curajul.

— Cum asta? se miră etruscul.

— Da, elefantul nu-i deprins să lupte, e aşa de mare şi de puternic, încît nici un animal nu-l atacă, nici o primejdie nu-l pîndeşte. Numai omul îndrăzneşte să-l vîneze. De aceea uriaşul cenuşiu nu ţine la luptă, voinţa i se frînge uşor şi nu poate duce o bătălie lungă. El trebuie să-şi strivească îndată duşmanul. Cu bivolul e altceva: dacă ar fi deştept şi mare ca elefantul, ar ucide toţi vînătorii...

Cavi mormăi ceva nelămurit, stînd la îndoială dacă trebuia să-l creadă pe Chidogo. Dar îşi aduse

aminte de nehotărîrea pe care o observase astăzi la elefanţi în clipele cele mai grele ale luptei şi înţelese că era mai bine să tacă.

— Îmblînzitorii de elefanţi au altfel de suliţe decît ale noastre. Ale lor au vîrful lat de opt degete, se amestecă în vorbă Pandion. Cît de puternic trebuie să fii ca să poţi mînui o suliţă ca asta.

Deodată, Chidogo se ridică în picioare şi ascultă. Nici un zgomot nu venea din partea unde se odihneau vînătorii. Cerul, aurit de soarele ce apunea, se întuneca văzînd cu ochii.

— Au plecat şi ne-au uitat! strigă negrul sărind repede de după colţul stîncii.

În jurul lor totul era pustiu, doar în depărtare se mai auzeau glasuri abia deslușite: vînătorii plecaseră spre sat, părăsindu-i pe cei trei prieteni.

— Să ne luăm după ei, drumul e lung! zise Pandion, dar negrul îl opri:

— E tîrziu, peste puţin se întunecă de tot. Ne-am rătăci. Mai bine să aşteptăm; acuşi trebuie să răsară luna.

Cavi şi Pandion se învoiră. Şi se culcară toţi să se odihnească.

CAPITOLUL VIII

FIII VÎNTULUI

Era întuneric. Hienele urlau, șacalii țipau jalnic. Îngrijorat, Chidogo se uita mereu spre răsărit, acolo unde luminișul cenușiu de deasupra copacilor prevestea răsăritul lunii.

— Nu știu dacă or fi pe-aici cîini sălbatici, — șopti el, — dar dacă sînt, e vai de noi! Sînt îndrăzneți în haită, de-i atacă chiar pe bivoli...

De la o vreme, cerul începu să se lumineze și, pînă la urmă, piscurile negre și posomorîte se făcură argintii, iar copacii din stepă se deslușiră ca pete negre de umbră. Răsări luna.

Strîngîndu-şi bine suliţele în mîini, uitîndu-se mereu în urmă şi trăgînd cu urechea, etruscul, negrul şi elinul o luară spre miazăzi, de-a lungul lanţului de stînci. Se grăbeau să părăsească locul sinistru al bătăliei unde, printre tufe şi copaci, zăceau elefanţii morţi, iar fiarele care se hrănesc cu hoituri făceau praznic. Acum, urletele din urma celor trei drumeţi se potoliseră şi stepa era cufundată în tăcere. Părea că tot ce fusese viu murise, şi numai zgomotul paşilor grăbiţi ai celor trei prieteni răsuna în liniştea nopţii.

Chidogo ocolea cu grijă pîlcurile dese de copaci şi tufele încîlcite care se iveau ici şi colo în stepă, asemenea unor coline negre şi pline de mister. Alegea drumul tot prin mijlocul poienilor descoperite care se vedeau, albe, ca nişte lacuri într-un labirint de insule negre.

Lanţul de stînci se încovoia spre apus. Un crîng îngust îi sili pe drumeţi să meargă chiar pe sub piscuri. Chidogo făcu la dreapta şi o luă pe o platformă de pămînt lungă şi pietroasă, care cobora spre miazăzi. După cîţiva paşi se opri şi, răsucindu-se scurt, întinse urechea. Pandion şi Cavi ascultară şi ei cu încordare, dar nu auziră nimic, aceeaşi tăcere adîncă stăruia peste tot.

Chidogo porni mai departe cu băgare de seamă, iuţind pasul, fără să răspundă la întrebările pe care i le puneau, în şoaptă, etruscul şi elinul. După ce mai parcurseră încă vreo mie de coţi, negrul se opri din nou. În lumina lunii, se vedea cum îi sclipeau ochii de nelinişte.

— Vine cineva în urma noastră, — zise el încet, — apoi se culcă lipindu-şi urechea de pămînt.

Pandion făcu la fel, punînd şi el urechea la pămînt, dar etruscul rămase în picioare: îşi făcea ochii mici, silindu-se să desluşească ceva prin perdeaua de lumină argintie care le ascundea depărtările.

La început, Pandion nu-şi auzea decît propria lui respiraţie. Tăcerea misterioasă şi ameninţătoare îl tulbura. Apoi, i se păru că aude zgomote uşoare,

abia perceptibile, care veneau de departe, străbătînd prin pămîntul fierbinte şi pietros. Zgomotele se repetau din ce în ce mai dese. Erau lovituri limpezi, egale şi surde clic, clic! Pandion înalţă capul; aşa nu mai auzea nimic. Chidogo mai rămase puţin la pămînt, ascultînd cînd cu o ureche cînd cu cealaltă, apoi sări în picioare ca aruncat de un arc.

— Pe urmele noastre e o fiară mare, dar nu ştiu ce fel. Are ghearele scoase ca la cîini ori ca la hiene, prin urmare nu e nici leu, nici leopard...

— O fi bivol, ori rinocer? presupuse Cavi.

Chidogo clătină din cap.

— Nu, e fiară de pradă, răspunse el scurt şi hotărît. Trebuie să încercăm să ne salvăm. Păcat că n-avem nici un copac prin apropiere, şopti, uitîndu-se cu nelinişte împrejur.

Dar cum pămîntul i se întindea în faţă aproape neted şi acoperit cu pietriş, ori presărat cu mănunchiuri de iarbă rară şi cu tufe mici, îşi zori prietenii:

— Inainte, mai repede! Şi o luară tustrei la fugă, călcînd cu băgare de seamă ca să se ferească de spinii mari şi de crăpăturile adînci care se căscau în pămîntul peste măsură de uscat.

In spatele lor, pe piatră, se auzea, limpede acum, ţăcănitul ghearelor grele. Era atît de des şi de ritmic, încît cei trei prieteni înţeleseră că şi fiara o luase la goană şi că-i ajungea. Clic, clic, clic! se auzea tot mai aproape tropotul surd.

Pandion se uită îndărăt şi văzu o umbră înaltă, care se legăna, alergînd în urma lor ca o fantomă cenuşie.

Chidogo îşi întorcea capul în toate părţile, căutînd să descopere vreun copac, ori măcar să-şi dea seama la ce distanţă era fiara şi cît de repede alerga. Înţelegînd că nici ceilalţi, nici el n-aveau timp să ajungă la adăpost, negrul se opri.

— Fiara se apropie şi trebuie să-i facem faţă. Altfel, vom pieri! strigă el tulburat.

— Să luptăm, mormăi Cavi posomorît.

Cei trei prieteni se așezară umăr lîngă umăr, cu fața spre fantoma cenușie care se apropia, amenințătoare, în tăcerea nopții. Cît ținuse urmărirea, fiara rămăsese mută și această curiozitate, pe care n-o au celelalte fiare din stepă, îi înspăimînta nespus.

Umbra cenușie și nelămurită se făcea tot mai neagră, contururile ei erau tot mai deslușite. Cînd ajunse cam la trei sute de coți, își încetini goana și își urmă drumul cu pași rari, încredințată că victimele nu-i mai puteau scăpa.

Cei trei prieteni nu mai văzuseră niciodată pînă atuncea o asemenea fiară. Picioarele din față, mari, erau mai lungi decît cele de dinapoi, așa că jumătatea dinainte a trupului i se ridica mult deasupra mijlocului, iar spinarea i se înclina îndărăt. Gîtul scurt și gros îi lega de-a dreptul de trup capul greoi, cu fălci uriașe și cu fruntea boltită. Blana cu părul scurt, deschis la culoare, era împestrițată cu pete mai întunecate. Pe greabăn și pe ceafă părul îi stătea țepos, lung și aspru. Fiara aducea cu o hienă bălțată, dar de proporții monstruoase, nemaiîntîlnite: capul i se ridica la cinci coți deasupra pămîntului; pieptul lat, umerii și greabănul erau impresionant de masive, mușchii puternici i se umflau, încordați, iar ghearele mari și strîmbe loveau sinistru pămîntul. Cei trei erau îngroziți.

Fiara înainta cu mișcări ciudate, inegale, unduindu-și crupa joasă și plecîndu-și mereu capul greoi. Botul îi era atît de căzut, încît falca de jos aproape că-i atingea pieptul.

— Ce-o mai fi și asta? întrebă Pandion, umezindu-și cu limba buzele uscate.

— Nu știu, îi răspunse Chidogo, uluit. N-am auzit niciodată despre asemenea fiară.

Deodată sălbăticiunea se repezi. În ochii ei mari ațintiți asupra drumeților se aprinse o lumină pîlpîitoare. Făcu un ocol scurt pe la dreapta lor, apoi își întoarse iarăși botul spre ei și se opri: urechile rotunde și ieșite în afară îi atîrnau de amîndouă părțile capului.

— Ştie ea ce face: s-a aşezat aşa fel, ca să ne poată vedea la lumina lunii... şopti Chidogo răsuflînd des.

Pandion tremura nervos, ca totdeauna înaintea unei lupte primejdioase.

Fiara răsuflă adînc, apoi se urni, apropiindu-se încet. În mişcările, în tăcerea ei sinistră, în privirea stăruitoare a ochilor mari sub fruntea boltită era ceva care o făcea să nu semene cu niciuna din fiarele cunoscute de cei trei prieteni, care instinctiv îşi dădură seama că animalul acesta era supraviețuitorul unei lumi străvechi, cu alte legi de viaţă. Şi, cot la cot, cu sulițele întinse, porniră în întîmpinarea acelui monstru al nopţii. Animalul se opri o clipă nedumerit, apoi se repezi hîrîind asupra lor. Botul uriaş i se deschise şi colţii groşi îi sclipiră în lumina lunii. Trei ascuţişuri lungi de suliţe i se înfipseră în pieptul lat şi în gît, fără să-i stăvilească avîntul; fiara era neînchipuit de puternică. Intîlnind oase masive, suliţele scăpară din mîinile oamenilor care căzură toţi trei pe spate. Chidogo şi Pandion izbutiră să sară în picioare şi să-şi ridice suliţele, dar Cavi rămase prins sub fiară. Prietenii îi săriră în ajutor. Monstrul se aşeză atuncea pe coadă şi începu să-i lovească scurt, cu labele dinainte. Ghearele lui tocite îl izbiră pe Pandion peste şold cu atîta putere, încît el se prăbuşi aproape în nesimţire. Călcîndu-l cu laba ei enormă pe picior, fiara îi pricinui o durere cumplită, articulaţiile trosniră, iar ghearele îi sfîşiară şi pielea, şi muşchii.

Fără să-şi lase suliţa, Pandion se sprijini cu amîndouă mîinile în pămînt, încercînd să se ridice. În clipa aceea auzi cum se frîngea, trosnind, suliţa lui Chidogo. Reuşind să se ridice în genunchi, îl zări pe negru ghemuit la pămînt sub gura larg căscată a fiarei. Cu ochii ieşiţi din cap de spaimă, Chidogo îi împingea cu mîinile falca, încercînd zadarnic să se ferească de colţii monstruoşi. Murea, sub ochii lui, credinciosul său prieten! Fără să mai ţină seama de nimic, fără să mai simtă vreo durere, tînărul elin sări în picioare şi înfipse suliţa în ceafa

bestiei. Fiara clănțăni din dinți, se întoarse spre Pandion și, dintr-o singură mișcare, îl doborî. Dar tînărul elin nu-și scăpă sulița, ci o propti în pămînt, oprind astfel fiara în loc pentru cîteva clipe, în timpul cărora Chidogo izbuti să-și scoată cuțitul. Nici negrul și nici elinul nu văzuseră că, de cealaltă parte a fiarei, se ridicase prietenul lor Cavi. Rînjind, etruscul potrivi cu sînge rece sulița în coasta monstrului și i-o înfipse cu amîndouă mîinile sub spată. Tăișul pătrunse adînc. Din gura căscată izbucni un zbierăt, fiara se cutremură într-un spasm scurt și se rostogoli pe partea stîngă, spre etrusc. Cu capul între umerii mult ridicați, omul se clătină, dar nu căzu. Un țipăt ascuțit, și Chidogo vîrî cuțitul în gîtlejul fiarei, în timp ce sulița etruscului îi pătrundea în inimă. Trupul greu, zguduit de spasme, răspîndea o duhoare groaznică. Pandion își smulse sulița din pămînt și o mai înfipse o dată în ceafa bestiei. Dar această ultimă lovitură era de prisos: cu gîtul întins, cu botul la picioarele etruscului, monstrul zvîcnea din labele dinapoi, zgîriind pămîntul. Mușchii i se contractau încă sub piele, dar coama, pînă atuncea zburlită, îi căzuse, moale.

După ce își veniră în fire, cei trei prieteni începură să-și cerceteze rănile. Etruscul avea carnea de pe umăr smulsă și spatele sfîșiat de zgîrieturi adînci. Piciorul lui Pandion nu era rupt, avea doar o rană adîncă mai jos de genunchi. În schimb, laba piciorului avea, pe cît se pare, ligamentele răsucite sau chiar rupte, așa că elinul nu mai putea s-o pună în pămînt, iar pieptul i se umflase și i se înnegrise din pricina loviturii de labă pe care o primise. Coastele însă îi erau întregi. Mai rău decît toți o pățise Chidogo, care pe lîngă că avea mai multe răni, mai fusese și călcat în picioare de fiară.

Cei trei prieteni își legară rănile cu fîșii din îmbrăcămintea lor, bucuroși că scăpaseră de monstrul cel cumplit care zăcea acum întins sub lumina puternică a lunii. Pandion părea abătut, nu mai era în stare să meargă din pricina piciorului.

Chidogo îl liniști, asigurîndu-l că nu mai era acum nici o primejdie; hoitul fiarei îi punea la adăpost de toate celelalte animale de pradă. Iar îmblînzitorii de elefanți nu se putea să nu-și dea seama de lipsa lor, îi vor căuta și, cînd s-o lumina, sigur îi vor găsi.

Așteptînd și înfruntînd cu răbdare durerea arzătoare a rănilor, prietenii se întinseră pe pietrișul colțuros. Dar din pricina emoțiilor prin care trecuseră, nu puteau adormi.

Zorile se aprinseră neașteptat de repede și soarele goni umbra misterioasă și sinistră a nopții. Auzindu-l pe Chidogo vorbind, Pandion, pe care-l chinuia rău durerea din picior, deschise ochii osteniți. Negrul cerceta pe urmăritorul lor nocturn, biruit acum, și-i spunea etruscului că el văzuse imaginea acestei fiare în Ta-Chemt, printre ornamentele care împodobeau cu chipuri de animale un mormînt de lîngă Cetatea Zidurilor Albe. Scoțîndu-și înainte buza de jos, Cavi arăta că nu crede, dar Chidogo se jura, asigurîndu-și prietenul că în vremurile de demult, fără îndoială, oamenii din Ta-Chemt întîlniseră asemenea fiare. Soarele se ridica. Setea și frigurile cu care se aleseseră de pe urma rănilor îi chinuiau pe tustrei. Chidogo și Cavi se hotărîră să plece după apă, dar tocmai atuncea se auziră glasuri omenești. Urcați pe trei elefanți, cîțiva războinici treceau prin stepă pe sub coasta pietroasă, pe unde cei trei prieteni întîmpinaseră monstrul nocturn. Auzind strigătele negrului, îmblînzitorii de elefanți întoarseră animalele, îndemnîndu-le să iuțească pasul. Elefanții se apropiau de străini, dar deodată, începură să trîmbițeze neliniștiți și să se tragă înapoi, ridicîndu-și trompele și ciulind urechile. Războinicii săriră de pe platformele lor împletite și se apropiară în goană de leșul monstrului, strigînd: „Ghișu! ghișu!"

Mai-marele vînătorii din ajun se uită aprobatic la cei trei prieteni și le spuse cu glas răgușit și dogit:

— Straşnici războinici trebuie să fiți, dacă ați ținut piept, numai voi trei, spaimei nopților, mîncătorului de negri!

Şi îmblînzitorii de elefanţi le povestiră străinilor că ghişu e o fiară foarte rară şi foarte primejdioasă. Ziua se ascunde prin locuri neştiute de nimeni, iar noaptea umblă tăcută, atacă elefanţi tineri, rinoceri şi puii altor animale mari. Ghişu e grozav de puternic şi de îndîrjit în luptă : colţii lui teribili taie într-o clipă piciorul unui elefant, iar labele dinainte, uriaşe, ucid victima, zdrobindu-i oasele.

Cavi îi rugă prin semne pe vînători să-i dea ajutor ca să jupoaie fiara. Patru războinici se apropiară, fără să ţină seama de duhoarea grea pe care o răspîndea hoitul.

Pielea şi capul retezat au fost puse pe un elefant, războinicii îi urcară şi pe cei trei străini răniţi, apoi elefanţii porniră, supuşi, în trap grăbit pe întinderea stepei, în timp ce îmblînzitorii îi îndemnau cu uşoare lovituri, folosind pentru asta cuţitele lor încovoiate.

Către amiază, cei trei ajunseră în sat. Războinicii care îi însoţeau strigau în gura mare, de pe înălţimea platformelor, povestind ce faptă săvîrşiseră ei, iar mulţimea le răspundea cu vorbe de bun sosit.

Radios, Chidogo şedea lîngă Pandion pe platforma largă ce se legăna la cinci coţi deasupra pămîntului. Mereu începea să cînte, dar îmblînzitorii de elefanţi îl întrerupeau, făcîndu-l atent că acestor animale nu le place zgomotul şi că nu merg liniştite decît dacă e tăcere.

Patru zile de drum îi despărţeau deja pe cei trei prieteni de aşezarea îmblînzitorilor de elefanţi. Făgăduielile căpeteniei se împliniseră şi ceata foştilor robi primise încuviinţarea să plece spre apus împreună cu expediţia tribului. Cavi, Chidogo şi Pandion, cu rănile încă nevindecate, fuseseră aşezaţi pe unul din cei şase elefanţi, iar ceilalţi şaisprezece veneau pe jos în urma convoiului. Elefanţii mergeau cîte o jumătate de zi, uneori şi mai puţin, restul timpului mîncau şi se odihneau. Cei care mergeau pe jos izbuteau să ajungă elefanţii abia cu puţin înainte de căderea nopţii.

Imblînzitorii mînau elefanţii pe alte drumuri decît acelea pe care le-ar fi ales foştii robi. Ocoleau pădurile înalte, dar tăiau de-a dreptul poienile şi desişurile prin care oamenii ar fi fost nevoiţi să-şi deschidă singuri cărări. Uriaşii cenuşii croiau ei drumul, liniştiţi. Din cînd în cînd, elefantul din frunte era înlocuit cu cel din coada convoiului şi trimis să se odihnească în locul lui. În urma elefanţilor rămîneau poteci printre desişuri, şi tovarăşii lui Pandion puteau să înainteze fără să aibă nevoie să se folosească de cuţite, fericiţi să vadă cît de uşoară le era biruinţa asupra pădurilor nepătrunse. Cei trei prieteni se simţeau şi mai bine încă pe spatele elefantului. Platforma se legăna uşor plutind deasupra pămîntului, aşa că nu-i supărau nici spinii, nici gîngăniile, nici şerpii veninoşi, nici noroiul mlaştinilor cu apă stătută, nici pietrişul ascuţit al coastelor de stîncă, nici iarba tăioasă şi nici crăpăturile adînci şi larg căscate ale pămîntului. Abia acum îşi dădu seama Pandion cît de atent trebuie să fie omul la primejdiile care-l pîndesc cînd umblă pe jos prin desişurile pădurilor africane şi prin stepe; numai aşa poate să scape teafăr, păstrîndu-şi neatinse puterile şi voinţa de luptă de care are nevoie ca să-şi urmeze drumul. La lucrul acesta se gîndeau cu toţii. Aşezat pe elefantul care înainta cu puterea nestăvilită a unei stînci, tînărul elin sorbea acum lacom, cu toată făptura lui, culorile, formele şi miresmele acestui pămînt străin, cu variată viaţă animală şi vegetală. În lumina orbitoare a soarelui, culorile curate ale florilor erau atît de puternice, încît el, omul nordului, simţea o nelămurită emoţie. Dar cînd cerul era acoperit de nori grei, sau cînd convoiul intra în lumina de amurg a pădurilor pline de umbră, culorile vii se stingeau, iar tonurile, totdeauna aceleaşi, care făceau trecerea de la o culoare la alta, păreau posomorîte şi aspre în comparaţie cu acelea, delicate şi armonioase ca un vis frumos din ţara lui.

Convoiul străbătu o limbă de pădure şi ajunse iarăşi în stepa cu dealuri de pămînt roşu, în care creşteau copaci fără frunze, cu trunchiuri din care curgea un lichid lăptos. Crengile lor verzi sinilii se înălţau

mohorît spre cerul orbitor, iar coroanele, ca potrivite cu foarfeca, ajungeau pînă la treizeci de coți deasupra pămîntului. În desișurile acestor copaci drepți și nemișcați nu trăiau nici păsări, nici fiare; liniștea dogorîtă și moartă stăpînea văzduhul deasupra colinelor roșii. Trunchiurile și crengile uriașe păreau sfeșnice turnate din metal verde, iar în vîrfurile crengilor ardeau flori nenumărate, mari și roșii, cum ard candelele triste în cimitire. Mai departe, pămîntul era brăzdat de șanțuri adînci, săpate de ape. Malurile surpate arătau, sub pămîntul roșu ca focul, straturi de nisip orbitor de alb. Convoiul pătrunse într-un labirint de văi înguste și prăvălite. Pereții lor sfărîmicioși și purpurii se înălțau la o sută de coți de amîndouă părțile. Elefanții se strecurau cu băgare de seamă prin această învălmășeală haotică de maluri surpate, de piramide, de turnuri și de stîlpi subțiri. Pe-alocuri, în văgăunele adînci și rotunde ca niște cupe, se întîlneau creste care se risipeau apoi în raze de-a curmezișul fundurilor netede, sau se ridicau în ziduri drepte și ascuțite de pămînt fărîmicios. Uneori, cînd trecea convoiul pe lîngă ele, se prăbușeau, și elefanții săreau speriați la o parte. Pămîntul moale, spălat de ape, își schimba mereu culoarea. După un zid roșu-aprins, se înălța altul galben-ruginiu, apăreau apoi piramide colorate în galben-viu ca soarele, alternînd cu straturi ori cu trepte de un alb orbitor. Lui Pandion i se părea că se află într-o țară din basme. În văile acelea adînci, uscate și lipsite de viață, se ascundea, izvorînd din natura moartă [1], o lume de culori variate și strălucitoare.

Urmară alte șiruri de creste, acoperite cu păduri, apoi ziduri verzi încercuiră iarăși convoiul, așa fel încît platforma de pe spinarea elefantului părea un ostrov plutind încet pe un ocean de crengi și de frunziș.

Pandion își dădea seama de prudența cu care călăuzele își mînau elefanții. La popasuri le cercetau

[1] Regiunea de sedimente puternice de laterită din Africa apuseană. (N.A.)

cu băgare de seamă pielea. „De ce?" îl întrebă tînărul elin pe un băştinaş. Omul cu pielea neagră îi arătă, la cingătoare, un vas făcut dintr-un fruct de copac.

— Nu-i bine, — îi răspunse el, — cînd elefantului îi crapă pielea sau capătă vreo rană ; îndată i se strică sîngele şi moare. Trebuie să-l ungem îndată cu răşină de leac, din asta pe care o purtăm totdeauna la noi.

Tînărului elin i se păru ciudat că giganţii aceia nebiruiţi şi rezistenţi erau, totuşi, atît de gingaşi, dar înţelese rostul prudenţei cu care umblau aceste animale inteligente.

Îngrijirea lor era anevoioasă. Locul pentru dormit şi pentru odihnă era ales cu grijă, după îndelungate cercetări şi sfaturi ; elefanţii erau legaţi şi înconjuraţi de un lanţ de paznici, care vegheau toată noaptea. Alţi oameni plecau înainte, pînă departe, să vadă dacă nu cumva sînt pe acolo elefanţi sălbatici, iar animalele pe care le întîlneau erau speriate şi gonite cu strigăte puternice.

La popasuri cei trei amici stăteau de vorbă cu tovarăşii lor de drum. Îmblînzitorii de elefanţi, oameni cu înfăţişare aspră, le dădeau lămuriri îndeplinindu-le dorinţa.

Într-o zi, Pandion îl întrebă pe omul cel scund şi în vîrstă care conducea expediţia, de ce se duceau bucuroşi să prindă elefanţi, cînd ştiau ce primejdie cumplită îi paşte.

Brazdele adînci din jurul gurii omului se înăspriră şi el îi răspunse în silă :

— Vorbeşti ca un fricos, nu cum arăţi a fi. Elefanţii sînt puterea poporului nostru : folosindu-i, trăim bine şi în belşug, dar asta o plătim cu vieţile noastre. Dacă ne-ar fi frică, am duce-o şi noi ca triburile care se hrănesc cu şopîrle şi cu rădăcini. Cei ce se tem de moarte trăiesc flămînzi şi rău. Dacă ştii că moartea ta înseamnă bunăstarea poporului tău, atuncea înfanţii sînt puterea poporului nostru : folosindu-i, trăim viteaz în floarea puterilor, a pierit la o vînătoare de elefanţi... Omul care conducea expediţia îşi îngustă

posomorît ochii aţintiţi asupra lui Pandion. Oare voi, străinii, gîndiţi altfel ? Atuncea, de ce aţi mai străbătut atîtea ţări, de ce aţi luptat cu oamenii şi cu fiarele şi n-aţi rămas în robie ?

Ruşinat, Pandion nu-l mai întrebă nimic. Chidogo care era în apropiere, lîngă rug, se ridică şi se tîrî. şchiopătînd, spre un crîng, la vreo două sute de coţi de locul unde poposeau. Soarele, în asfinţit, poleia frunzele mari şi ovale, crengile subţiri tremurau uşor. Chidogo cercetă cu atenţie scoarţa aspră, plină de umflături, a trunchiurilor subţiri, apoi chiui de bucurie şi-şi trase cuţitul din teacă. Puţin mai tîrziu se întoarse la rug, aducînd două legături mari de scoarţă de un cenuşiu-roşcat. Pe una i-o întinse conducătorului expediţiei.

— Du-i-o mai-marelui vostru, ca dar de despărţire din partea lui Chidogo, îi zise el. E un leac tot atît de bun ca şi iarba fermecată din stepa albastră. Dacă o fi cumva bolnav, sau istovit, sau o avea necazuri, să piseze scoarţa, s-o fiarbă în apă şi să bea. Dar nu mult. Că dacă bea mult, nu mai e leac, ci otravă. Scoarţa dă puteri bătrînilor, îi înveseleşte pe cei întristaţi şi îi înzdrăveneşte pe cei slabi [1]. Ţine minte copacul şi ai să-mi fii recunoscător.

Omul se arătă bucuros de dar şi îndată porunci să i se adune cît mai multă scoarţă. Chidogo ascunse a doua legătură în pielea ghişului, pe care Cavi o ducea cu el.

A doua zi, elefanţii urcară pînă la un podiş de piatră netedă, unde pîlcuri de tufe înalte şi dese, culcate la pămînt de vînturi, alcătuiau cocoaşe verzi, risipite în iarba cenuşie şi uscată.

Vîntul bătea din faţă, răcorind plăcut aerul. Pandion tresări : simţea că, o dată cu amestecul de arome care se ridica din frunzişul încălzit al pădurii din vale, adierea aducea o mireasmă nespus de dragă şi de mult uitată. Pante pleşuve, mari şi uşor înclinate se

[1] Scoarţa arborelui *iohimbe*, din familia chenopodeaceelor, din care mai fac parte arborele de chinină şi cel de cafea. (N.A.)

întindeau pînă departe. Fîşii negre şi pîlcuri de păduri dese tăiau faţa lor albăstrie. În zare se ridica un lanţ de munţi înalţi, sinilii.

— Asta e Tengrela, ţara mea! strigă Chidogo ca scos din minţi. Toată lumea se întoarse spre el.

Negrul dădea din mîini, plîngea în hohote, strîmbîndu-se cumplit, iar umerii puternici i se zguduiau. Pandion îşi dădea seama prin ce momente trece prietenul, şi totuşi un sentiment de invidie parcă îl înţepă dureros ; Chidogo se apropia de patrie, pe cînd el mai avea atîtea de înfruntat pînă în ceasul fericit cînd va putea să strige, ca prietenul lui : „Iată patria mea!"

Îşi lăsă capul în jos şi îşi întoarse, stînjenit, privirea, în clipa aceea n-avea putere să se bucure de bucuria prietenului său.

Elefanţii coborau acum o coastă pustie de pămînt negru, vulcanic. În lava pietrificată nu creştea nici un fel de vegetaţie. O terasă netedă, cu nenumărate lacuri mici, le tăie drumul. Între malurile negre se desluşeau bine ochiuri sclipitoare de apă albastră, limpede şi adîncă. Pandion tresări : îşi aminti deodată şi foarte clar de Tessa, de ochii ei albaştri, de părul ei negru şi des. Şi aci, aceste lacuri mici şi albastre îl priveau mustrîndu-l parcă în tăcere, ca şi cum însăşi Tessa l-ar fi surprins descurajat. Zbură cu gîndul în Oiniada. O nerăbdare tulbure şi puternică îi ridică pieptul. Se apropie de prieten şi-l cuprinse puternic în braţe. Atuncea şi Cavi îşi puse mîna lui vînjoasă şi bronzată pe mîna neagră a lui Chidogo — şi cei trei prieteni îşi uniră mîinile într-o strîngere de fericire deplină.

Elefanţii coborau mereu. O vale largă îşi ridica clinurile de amîndouă părţile. Curînd se deschise alta, în dreapta. Cîteva pîraie, unindu-şi apele, alcătuiau un rîu repede, tot mai larg pe măsură ce înainta. Elefanţii merseră cîtva timp pe malul stîng, pe sub poalele unor piscuri surpate. Stîncile din faţă se trăgeau de o parte şi de alta, apa curată a rîului curgea acum şi mai repede, cu susur vesel, pe sub o boltă de copaci înalţi care se ridicau, arcade verzi, de amîndouă

părțile albiei, largă de cincisprezece coți. Înainte de a ajunge la copaci, elefanții se opriră.

— Aici! porunci omul care conducea expediția. Noi nu mergem mai departe.

Cei trei prieteni coborîră de pe elefanți și se despărțiră de însoțitorii lor. Convoiul trecu rîul. Prietenii se uitară îndelung în urma uriașilor cenușii care urcau acum coasta podișului neted, la miazănoapte de rîu. Cînd elefanții se făcură nevăzuți în depărtare, cei trei prieteni suspinară adînc, cuprinși de păreri de rău. Ca să dea de știre tovarășilor rămași undeva, în urmă, aprinseră un rug.

— Să căutăm trestie și copaci pentru plute, îi propuse Chidogo etruscului. Drumul pe care-l mai avem, îl facem mai repede pe apă. Tu, care ești șchiop, așteaptă-ne la foc și cruță-ți piciorul, încheie negrul, zîmbind cu duioșie stîngace către tînărul elin.

Pandion și Cavi îl lăsară pe Chidogo la neamurile lui, pe malul fluviului.

Mireasma mării apropiate îi îmbăta pe cei doi prieteni, crescuți la țărmul ei. Își desprinseră pluta și porniră pe brațul stîng al gurii fluviului, dar după cîtva timp se opriră: brațul era înfundat cu nisip. Ieșiră atuncea pe malul povîrnit. Strecurîndu-se prin iarba înaltă și încîlcită, trecură peste un șir de coline, apoi, înecîndu-se de emoție, urcară grăbiți valul de pămînt care se ridica de-a lungul malului și rămaseră încremeniți, fără glas, fără suflare.

Întinsul fără sfîrșit al oceanului îi ameți, clipocitul domol al valurilor îi zguduia ca tunetul. Iarba plină de spini le venea pînă la piept. Sus, peste capetele lor, se legănau ca niște pene vîrfuri de palmieri. De-a lungul fîșiei de nisip, care acoperea malul încins de razele soarelui, dunga poalei verzi a lanțului de coline părea aproape neagră. Nisipul auriu era tivit cu argint de panglica mișcătoare a spumei, în urma căreia se legănau valurile de un verde străveziu. Mai încolo, o linie dreaptă, orbitor de albă pe fondul adînc, albastru, al oceanului larg, arăta hotarul recifelor de la țărm. Pe cer pluteau încet, ici și colo, pale ușoare și înfoiate de nori. Lîngă apă se

înălțau deasupra nisipului cinci palmieri. Frunzele lor lungi ori se desfășurau larg în aer, ori se îndoiau în bătaia vîntului ca aripile unor păsări cu pene aurii care ar fi plutit, zburlite, deasupra malului. Frunzele palmierilor, ca turnate din bronz, ascundeau întinsul strălucitor al oceanului. Marginile lor ascuțite păreau tivuri de flăcări vii — atît de mare era puterea soarelui care răzbătea năvalnic prin ele. Vîntul umed aducea miros sărat de mare. Adierile calde se scurgeau pe fața și pe pieptul gol al lui Pandion, de parcă i se aruncau în brațe după o lungă despărțire.

Etruscul și elinul se lăsară încet pe nisipul malului răcoros, tare și neted ca podeaua casei părintești.

După ce se odihniră, se aruncară în leagănul mîngîietor al valurilor. Marea îi primi salutîndu-i cu plesnituri ușoare. Se desfătară de mirosul stropilor sărați și despicară, înotînd, crestele sclipitoare, pînă ce rănile lor încă nevindecate, arse de apa mării, începură să-i usture. Ieșiră atuncea pe nisip și priviră cu sete depărtarea oceanului, care se desfășura în fața lor ca un pod albastru, unit undeva cu apele mării lor dragi. Aceleași valuri băteau acum și stîncile albe de pe țărmurile Elladei, și malurile galbene ale patriei lui Cavi.

Tînărul elin avea ochii plini de lacrimi, lacrimi de bucurie însă; în clipa aceea nu se mai gîndea la depărtarea nesfîrșită care-l despărțea încă de patrie. Marea era aci, și dincolo de mare îl aștepta Tessa, îl așteptau toate cele neasemuit de dragi, părăsite și învăluite în vălul negru al anilor de crude încercări și de nenumăratele suferințe, îndurate pe drumuri grele.

Etruscul și elinul stăteau unul lîngă altul pe o limbă îngustă de pămînt. La spatele lor se înălțau munții masivi, acoperiți de păduri înspăimîntătoare — hotarul pămîntului străin care îi ținuse atîta timp robi ai pustiurilor arzătoare, ai stepelor, ai podișurilor, ai desișurilor umede și întunecoase, prizonieri ai acestui pămînt care le luase ani de viață și tot ce ar fi putut da în vremea asta celor dragi lor. Acești

ani, în care luptaseră eroic, în care făcuseră nemaipomenite eforturi ca să-şi recapete libertatea, le-ar fi adus onoruri şi glorie, dacă luptele şi străduinţele lor ar fi fost pentru patrie.

Cavi îşi lăsă mîinile-i grele pe umerii lui Pandion.

— Acum, Pandion, sîntem singuri stăpîni pe soarta noastră! strigă el. În ochii negri, de obicei întunecaţi, i se aprinsese acum o flacără pătimaşă. Sîntem doi; nu se poate, după ce am răzbit pînă la ţărmul Marelui Arc, să nu ajungem la Marea Verde! Da, o să ne întoarcem. O să-i ajutăm şi pe tovarăşii noştri libieni, care nu sînt corăbieri tocmai iscusiţi...

Tăcut, Pandion încuviinţă cu capul. Acolo, în faţa mării, se simţea cu totul stăpîn pe puterile lui.

Glasul lui Chidogo răsună deasupra malului. Însoţit de cîţiva oameni din neamul lui, îngrijoraţi şi ei, însoţit şi de tovarăşii de călătorie, negrul îşi căuta, speriat, prietenii dispăruţi. Se întoarseră cu toţii la rîu şi trecură pe malul celălalt, unde aşteptau cîţiva boi pentru răniţi, poveri şi arme.

Călătorii nu mai aveau mult de mers. Chidogo îşi îndeplinea făgăduiala făcută pe malul Nilului, lîngă tovarăşii care erau pe moarte, după lupta cumplită cu rinocerul: cei nouăsprezece foşti robi găsiră cu toţii ocrotire duioasă şi odihnă în aşezarea întinsă din apropierea oceanului, pe malul unui fluviu mare, paralel cu cel pe care plutiseră ei după ce se despărţiseră de îmblînzitorii de elefanţi.

Însă pentru Pandion şi pentru Cavi a fost deosebit de îmbucurătoare vestea că, acum un an, Fiii vîntului fuseseră pe acolo după o lipsă de douăzeci de ani. Cei din neamul lui Chidogo numeau Fii ai vîntului pe oamenii mării, care încă din vremurile vechi veneau de la miazănoapte la ţărmurile Cornului de Miazăzi să cumpere fildeş, aur, buruieni de leac şi piei de animale. Localnicii spuneau că Fiii vîntului arătau la faţă ca etruscul şi ca elinul, numai că aveau pielea mai negricioasă şi părul mai creţ. Cu un an înainte veniseră patru corăbii negre, urmînd vechile căi pe care plutiseră şi părinţii lor. Fiii vîntului făgăduiseră să vină iarăşi îndată ce se vor stîmpăra

furtunile pe Marea Cețoasă. După socotelile oamenilor pricepuți, mai rămăseseră vreo trei luni pînă la sosirea corăbiilor. Pandion și Cavi s-ar fi gîndit să-și facă singuri o corabie, dar ar fi pierdut cu lucrul prea mult timp, și apoi drumul pe care aveau să-l urmeze le era cu totul necunoscut. Îi îngrijora pe amîndoi gîndul că oamenii mării nu-i vor primi pe corăbii, pe ei și pe cei zece tovarăși. Dar Chidogo, făcînd cu ochiul și zîmbind misterios, le spunea că avusese el grijă și de asta.

Nu le rămînea decît să aștepte, speriați de necunoscut. Fiii vîntului puteau să nu se arate încă douăzeci de ani de aci încolo. Etruscul și elinul se linișteau doar la gîndul că, dacă navele nu veneau la sorocul fixat, or să-și înjghebe ei singuri o corabie.

Întoarcerea lui Chidogo a fost un mare eveniment, prilej de multe serbări. Pandion se săturase de-atîtea ospățuri și se plictisise să tot audă laudele fără sfîrșit care i se aduceau pentru vitejia lui. Obosise vorbind mereu despre țările dragi sufletului său și despre întîmplările pe care le trăise.

Bineînțeles că Chidogo, mereu înconjurat de rude și de oameni din tribul lui și încîntat de admirația femeilor, nu mai era tot timpul cu Pandion și cu Cavi. Cei trei prieteni începură să se întîlnească mai rar decît în șenă sau în drumul lor nesfîrșit prin Africa. Acum, Chidogo avea de străbătut drumul propriei sale vieți, altul decît al prietenilor săi. Parte din tovarășii de drum ai lui Chidogo, oameni din triburi înrudite cu al lui, se împrăștiaseră repede care încotro. Nu mai rămăseseră decît etruscul, elinul și cei zece libieni, care-și puseseră nădejdea, pentru întoarcerea lor în patrie, în Pandion și în Cavi.

Stăteau toți doisprezece într-o colibă încăpătoare, de argilă uscată la soare, de un verde cenușiu, dar Chidogo le dădu, lui Cavi și lui Pandion, o frumoasă colibă cu acoperișul ca o cupolă, aproape de casa lui. După atîția ani de rătăciri, Pandion putea să se odihnească iarăși pe un pat. Oamenii de acolo n-aveau obicei să doarmă pe jos, pe blănuri sau pe grămezi de iarbă, ci făceau rame de lemn cărora le adăugau

picioare, iar în rame așezau plase împletite din mlădițe, care răsfățau trupul și pe care Pandion își odihnea minunat piciorul bolnav.

Elinul avea acum mult timp liber și făcea plimbări lungi pe malul mării, singur sau cu Cavi, ascultînd ropotul ritmic al valurilor. Trăia într-o stare de permanentă neliniște. Sănătatea lui, deplină și viguroasă, slăbise în urma drumurilor făcute în clima aceea prea caldă, cu care nu era obișnuit.

Se schimbase mult, și-și dădea seama de această schimbare. Pe vremuri, înaripat de tinerețe și de dragoste, avusese tăria să-și părăsească iubita, casa și țara în care se născuse, din dorința de a învăța arta celor vechi, de a vedea alte locuri, de a cunoaște viața.

Acum știa cît de amară e durerea, cunoștea trista captivitate, apăsarea deznădejdii, munca dobitocească de rob și se întreba, cu îngrijorare, dacă nu cumva inspirația creatoare i se risipise și dacă mai avea puterea să ajungă un mare artist. Simțea însă că din tot ce îndurase și din tot ce văzuse adunase multă experiență și amintiri de neuitat.

Se uita cu drag la darul primit de la tatăl Irumei, la sulița pe care o purtase cu el prin păduri și prin stepe și care nu numai o dată îl scăpase din primejdii de moarte — dar îl durea gîndul că o pierduse pe Iruma. Arma aceea îi părea un simbol al vredniciei, al curajului bărbătesc în lupta cu natura, singură stăpînitoare peste întinsurile fierbinți ale Africii. Mîngîia ușor tăișul lung, înainte de a-l vîrî în teaca cusută de Iruma. Bucățica aceea de piele împodobită cu blană pestriță era tot ce-i mai rămăsese de la fata gingașă și dragă, pe care o întîlnise la o răscruce a drumului anevoios spre patrie. Gîndindu-se așa, Pandion își întorcea privirile spre munții întunecați — hotarul țărilor pe care le străbătuse pînă la ocean. Șirul zilelor de drum fără sfîrșit i se ivea, plutind nedeslușit înaintea ochilor...

Mai presus de toate stătea însă chipul Irumei, viu ca o ispită pe care nu putea s-o înfrunte, așa cum îl văzuse pentru cea din urmă oară, lîngă trunchiul

copacului cu flori roşii ca făcliile... Şi Pandion simţea că inima îi bate mai repede. Şi-o închipuia limpede pe fată, cu pielea ei lucie, neagră şi fragedă, cu ochii ei puşi pe glumă, în care jucau flăcări tremurătoare... Parcă era acolo şi îi vorbea duios, lipindu-şi obrăjorul ei rotund de obrazul lui...

Încetul cu încetul începu să vadă cum trăia poporul vesel şi curajos al lui Chidogo. Înalţi, cu pielea neagră bătînd în arămiu, toţi bine făcuţi, oamenii din neamul lui Chidogo se îndeletniceau mai ales cu agricultura. Cultivau palmieri pitici, cu fructe pline de ulei şi uriaşe plante cu foi gigantice care ieşeau în chip de evantai din mănunchiurile tulpinelor moi. Aceste plante făceau ciorchini grei de fructe lungi, galbene şi îndoite ca secera, cu miez cărnos, dulce şi parfumat[1]. Poporul se hrănea mai ales cu ele, de aceea culegea cantităţi uriaşe. Lui Pandion îi plăceau nespus. Oamenii le mîncau crude, fierte ori prăjite în ulei. Localnicii se mai îndeletniceau şi cu vînătoarea, căutau fildeş şi blănuri, culegeau nuci vrăjite, mari cît castanele, din acelea cu care se vindecase Pandion de boala lui ciudată — şi creşteau vite cornute şi păsări.

Printre ei erau mulţi meşteri iscusiţi — constructori, fierari şi olari. Pandion admira lucrările numeroşilor artişti care, prin măiestria lor, nu erau mai prejos de Chidogo.

Casele mari, făcute din blocuri de piatră cioplită, din cărămidă nearsă, ori pe de-a-ntregul din argilă tare, erau împodobite cu ornamente complicate şi frumoase, bine scoase în relief pe faţa zidurilor. Uneori casele erau zugrăvite cu fresce în culori, care-i aminteau lui Pandion picturile din ruinele antice pe care le admirase în Creta. Pe vasele de lut, cu forme alese, descoperea desene minunate, executate cu mult gust. Nenumărate statui de lemn zugrăvit se găseau în clădirile adunărilor obşteşti şi prin casele căpeteniilor. Unele statuete de oameni şi de animale îl încîntau pe Pandion prin adevărul expresiei şi prin trăsă-

[1] Banane. (N.A.)

turile caracteristice bine prinse, dar, după părerea lui, aceste sculpturi dovedeau că maeștrii nu pătrunseseră încă tainicele frumuseți ale formei cum nu le pătrunseseră nici cei din Aigyptos. Sculpturile din Ta-Chemt erau înghețate, înfățișau atitudini moarte și lipsite de mișcare, cu toate că lucrările de amănunt dovedeau o execuție fină și elegantă, o măiestrie dobîndită prin secole de muncă. Sculptorii din neamul lui Chidogo, dimpotrivă, dădeau o impresie ascuțită de viață, dar numai în unele amănunte răzlețe, pe care le subliniau înadins. Gîndindu-se la operele executate de localnici, tînărul elin începu să-și dea seama, încă nedesluşit, că mijlocul de a sculpta desăvîrşit trebuie să fie cu totul altul decît dorința oarbă de a copia natura, sau decît încercările de a oglindi impresii răzlețe.

Poporul lui Chidogo era iubitor de muzică şi cînta din instrumente complicate, făcute din şiruri lungi de scîndurele legate între ele prin bostănei lunguieți, uscați [1]. Unele cîntece, triste, cu sunete largi şi calde, îl tulburau adînc pe Pandion şi-i aduceau aminte de cîntecele din patrie.

Etruscul şedea în fața colibei, lîngă vatra stinsă şi mesteca niște foi înviorătoare [2], răsfirînd îngîndurat spuza încă fierbinte în care copsese cîteva fructe galbene: învățase să scoată din ele făină pentru turte.

Pandion ieşi din colibă, se aşeză lîngă el şi începu să se uite, fără vreun gînd anumit, cînd la şirurile de colibe înalte, cînd la trecători.

Lumina blîndă a înserării se aşternea pe potecile prăfuite ori se stingea printre crengile încremenite ale copacilor plini de umbră.

Cum se uita aşa, îi atrase atenția o femeie care trecea prin fața lor. O văzuse încă din primele zile

[1] Un fel de țambal-xilofon, la care bostănelul gol şi uscat serveşte drept cameră de rezonanță. Foarte răspîndit şi azi în toate regiunile locuite de negri. (N.T.)

[2] *Foi înviorătoare* — frunze de plante din familia sterculinelor, de tutun sau de alte plante care conțin substanțe excitante. (N.A.)

după sosirea în cetatea lui Chidogo, dar de atuncea nu mai avusese prilejul s-o întîlnească. După cît aflase Pandion, era soția unei rude a lui Chidogo și o chema Nyora. Frumoasă chiar între frumoasele aceluiași trib, Nyora trecea încet, mîndră ca orice femeie care-și dă seama de farmecul ei. Tînărul elin o privea cu încîntare și dorința fierbinte de a crea opere de artă se aprinse fără veste în el cu vechea ei putere.

Cu trupul înfășurat într-un veșmînt de pînză de un albastru-verzui strîns în jurul mijlocului, Nyora se împodobise cu un șirag de mărgele azurii, cu cercei masivi în chip de inimă și cu o brățară îngustă de aur la mîna stîngă. Ochii ei mari priveau liniștit pe sub genele dese. Părul scurt, strîns pe creștet într-o împletitură meșteșugită, îi alungea capul. Umerii obrajilor i se rotunjeau, ușor proeminenți dedesubtul ochilor, ca la copiii sănătoși și bine hrăniți din neamul elinilor.

Pielea neagră și netedă, atît de netedă încît trupul femeii părea de metal, sclipea în bătaia soarelui, iar luciul ei de aramă căpăta nuanțe aurii. Gîtul înalt, ușor înclinat înainte, sprijinea portul mîndru al capului.

Pandion admira trupul înalt și mlădios al Nyorei, ușurința și ritmul stăpînit al mișcărilor ei: femeia înfățișa, parcă, pe una din cele trei Harite[1], zeițe care, după credința lui, dădeau viața frumuseții și o înzestrau cu un farmec nebiruit.

Etruscul îl atinse ușor pe Pandion cu bastonașul pe cap.

— De ce nu dai fuga după ea? întrebă el, prefăcîndu-se supărat. Voi, elinii, umblați cu ochii după orice femeie...

Pandion se uită senin la prietenul lui ca și cum atuncea l-ar fi văzut pentru întîia oară; apoi îl cuprinse cu avînt pe după umeri.

---

[1] *Haritele*, mai tîrziu Grațiile, erau, la elini, cele trei zeițe ale farmecului și ale grației feminine. (N.A.)

— Ascultă, Cavi, știu că nu-ți place să vorbești despre tine... dar te întreb : nu te impresionează de loc femeile ? Nu vezi ce minunate sînt ? Nu simți că și ele fac parte din tot ce vedem în jurul nostru, — și arătă cu mîna împrejur, — din mare, din soare, din lumea cea neasemuită ?

— Da' de unde ! Eu, cînd văd un lucru frumos, îmi vine să-l mănînc ! rîse etruscul, apoi urmă, serios : Glumesc. Nu uita că sînt de două ori mai bătrîn decît tine și că văd mai bine, dincolo de partea luminoasă a lumii, cealaltă parte, întunecată, urîtă. Tu ai și uitat de Ta-Chemt, — și Cavi arătă semnul roșu de pe umărul lui Pandion, — dar eu nu uit nimic. Și mi-e necaz pe tine : tu ai să săvîrșești lucruri frumoase, pe cînd eu, în luptă cu puterile întunericului, nu pot decît să distrug... Tăcu o clipă, apoi încheie, mișcat : Tu nu te gîndești cît se cuvine la ai tăi, la cei din patrie... Eu nu mi-am văzut de atîția ani copiii, nu știu măcar dacă mai trăiesc, nu știu dacă mai trăiește măcar unul din tot neamul meu... Iar dacă n-au pierit, cine știe cum o duc acolo, înconjurați de triburi vrăjmașe...

Durerea din glasul acelui om, de obicei liniștit, umplu sufletul lui Pandion de milă. Se gîndea cum ar putea să-și mîngîie prietenul ? Dar în același timp vorbele etruscului îl înțepaseră dureros : „Nu te gîndești cît se cuvine la ai tăi, la cei din patrie"... Cum a putut Cavi să vorbească așa ?... Credea oare că pentru el, pentru Pandion, Tessa, bunicul și Agenor nu însemnau nimic ? Sau, dacă știa cît prețuiesc, credea că ar trebui să fie și el veșnic posomorît, să nu se pătrundă de neasemuita varietate a aspectelor vieții, să nu caute a înțelege frumusețea ? Pandion se încurca în gînduri contradictorii și nu putea să-și dea seama ce se petrece în sufletul lui. Sări în picioare și-l rugă pe Cavi să meargă cu el la scăldat. Porniră amîndoi peste dealurile dincolo de care, la cinci mii de coți departe de sat, clipoceau apele mării.

Cu cîteva zile mai înainte, Chidogo chemase bărbații și tinerii tribului și le spusese că tovarășii lui care așteptau corăbiile n-aveau nimic, doar cîte o

sulița și cîte o bucată de stofă în jurul șoldurilor, atît. Iar Fiii vîntului n-or să-i ia așa, fără plată, pe corăbiile lor.

— Dacă fiecare din noi, — încheiase Chidogo, — ar da cîte ceva, prietenii mei străini s-ar putea întoarce acasă. Ei mi-au ajutat să scap din robie. Fără ei, nu v-aș mai fi văzut.

Oamenii făgăduiseră cu toții. Atuncea Chidogo, prinzînd curaj, le propusese să meargă cu el pe podișul aurifer. Iar cei care nu vor putea merge, să dea fiecare ce o vrea : fildeș, nuci vrăjite, cîte o piele de fiară sau cîte o bucată de lemn scump.

A doua zi Chidogo își vestise prietenii că pleacă la vînătoare, dar nu-i luase cu el, îndemnîndu-i să-și cruțe puterile pentru drumul pe care aveau să-l facă.

In felul acesta, tovarășii lui de drum nu puteau să-i cunoască adevăratele planuri. Cu toate că se gîndeau mereu, cu îngrijorare la plata călătoriei, cei doi nădăjduiau totuși că Fiii vîntului îi vor lua ca vîslași. Pandion plănuia, într-ascuns de Chidogo, să folosească pietrele sudului pe care i le dăruise bătrînul cîrmuitor. La rîndul lui, Cavi, tot fără să-i spună nimic lui Chidogo, adună libienii, la două zile după plecarea lui, și o luă în susul fluviului, cu gîndul să găsească prin apropiere lemn negru [1], să despice cîțiva copaci și să aducă despicăturile pînă în sat pe plute de lemn ușor, ca să nu se cufunde.

Pandion șchiopăta încă, de aceea Cavi îl lăsă acasă, cu toate că tînărul protesta și se arăta indignat că prietenii îl părăseau a doua oară, ca și atuncea cînd plecaseră să vîneze girafe. Semeț, scoțîndu-și barba înainte, Cavi îi spuse că nici atuncea nu-și pierduse vremea în zadar și că n-avea decît să facă și acum același lucru. Pierzîndu-și glasul de mînie, elinul fugi, dar etruscul îl ajunse și, bătîndu-l pe

---

[1] In Africa sînt cîteva soiuri de copaci care dau lemn de cea mai bună calitate, în primul rînd copacul cu lemn negru, din familia abanosului și *dalberghia*, din familia leguminoaselor. (N.A.)

spate, îi ceru iertare, apoi căută să-l convingă că înainte de toate trebuie să se facă pe deplin sănătos.

Pînă la urmă Pandion se supuse şi, la gîndul că nu mai era decît un biet infirm, se grăbi să se ascundă în colibă, ca să nu fie de faţă la plecarea prietenilor lui teferi.

Rămas singur, simţi şi mai mult încă nevoia să-şi mai încerce odată puterile, după încercarea fericită cu bustul îmblînzitorului de elefanţi. In anii din urmă ochii lui văzuseră atîtea nenorociri şi atîtea distrugeri, încît nu mai voia să întrebuinţeze argila prea puţin trainică, ci visa să sculpteze o operă din material solid. Dar acest material îi lipsea şi, chiar dacă l-ar fi avut la îndemînă, îi lipseau sculele necesare.

Pandion admira adeseori piatra lui Iahmos, amuleta care pînă la urmă îl scosese la mare, cum pretindea naivul Chidogo, înclinat să creadă în puterea magică a unor obiecte.

Limpezimea şi tăria pietrei îi dădură ideea să taie o gemă, dar gîndindu-se bine, înţelese că nu se putea, piatra lui Iahmos era mai dură decît toate cele care se foloseau în acest scop în Ellada. Acolo erau tăiate cu un fel de corindon, piatră şi mai tare, adusă din insula Naxos [1]. Dar deodată îşi aduse aminte că avea — dacă era adevărat ce-i spusese căpetenia îmblînzitorilor de elefanţi — cîteva pietre mai tari decît toate pietrele din lume.

O scoase pe cea mai mică, îi trecu uşor muchea ascuţită pe marginea cristalului verde-albăstrui şi văzu că pe faţa netedă şi tare rămînea o dungă albă. Atuncea apăsă mai cu nădejde — şi piatra tăie o brazdă adîncă, aşa cum taie un cuţit de bronz negru într-o bucată de marmură moale. Intr-adevăr, pietrele sudului erau mai tari decît toate pietrele pe care le cunoscuse Pandion pînă atuncea. Prin urmare găsise material pentru cuţitul magic care îi va uşura sarcina!

---

[1] *Insula Naxos*, cea mai mare din grupul Cicladelor, aşezată în partea de sus a Mării Egee. (N.A.)

Zdrobi o piatră din cele mici, adună cu grijă toate cioburile ascuțite și le lipi, cu rășină tare, la capetele cîtorva bețișoare de lemn. Își făcu, așa, zece cuțite de diferite grosimi, atît pentru lucrul în adîncime cît și pentru liniile cele mai subțiri. Dar ce avea să reprezinte el în neasemuitul cristal verde-albăstriu, găsit de Iahmos printre ruinele unui templu vechi de mii de ani, adus apoi întreg pînă la marea al cărei simbol fusese, atît de mult timp, în captivitatea din țara înăbușitoare a Ta-Chemt-ului? Prin mintea lui Pandion treceau imagini nedeslușite.

Ieși din sat și rătăci singur pînă ajunse la mare. Rămase mult pe o piatră cînd privind în depărtări, cînd urmărind jocul valurilor care se rostogoleau, ușoare, pînă la picioarele lui. Se înseră, amurgul grăbit șterse sclipirile mării, mișcările valurilor nu se mai vedeau și întunericul adînc al nopții părea de nepătruns. Dar mai tîrziu, cînd pe cer se aprinse puzderie de stele strălucitoare, luminițele mici și vii legănate de valuri treziră iarăși la viață marea, pînă atuncea nemișcată. Cu capul dat pe spate, cu fața spre cer, tînărul elin căuta să prindă liniile constelațiilor necunoscute. Ca și în patrie, Calea Laptelui trecea, arc, peste tot firmamentul, ca un pod de argint. Aci însă era mai îngustă. Un capăt al ei era adînc despicat și împrăștiat în pete luminoase printre fîșiile largi de întuneric. Mai la o parte și mai jos ardeau, cu lumină albă-albăstrie, două îngrămădiri de stele[1]. Lîngă ele se deslușea bine o pată mare, cu totul obscură, în chip de pară, ca un bulgăre de cărbune ce s-ar fi așezat acolo între ochi și stele[2]. Pandion nu văzuse niciodată o priveliște ca aceea pe cerul iubit al nordului. Contrastul dintre pata aceea neagră și norii cei albi îl uimi, și i se păru că vede în el deosebirea esențială dintre patria lui și ținuturile de la miazăzi — negrul și albul — în cea mai

[1] Norii lui Magellan, cel Mare și cel Mic, mari îngrămădiri de stele și de nebulozități de pe cerul emisferei de sud. (N.A.)

[2] Lacul cu cărbuni, îngrămădire neagră, de materie opacă de pe cerul emisferei de sud. (N.A.)

categorică și mai limpede expresie a acestei îmbinări. Era însuși sufletul Africii, imaginea ei, așa cum le simțea Pandion în clipa aceea : dungile negre și albe ale unor cai neobișnuiți, pielea neagră a indigenilor care ieșeau în evidență, dinții albi și albul ochilor, obiecte făcute din lemn negru îmbinat cu lemn alb ca perla, coloane negre și coloane albe de copaci în păduri, lumina orbitoare a stepelor și întunericul din adîncul pădurilor, stînci negre cu dungi albe de cvarț — și multe alte imagini la fel trecură amețitor de repede prin mintea lui Pandion.

În patrie, pe țărmurile sărace și sterpe ale Mării Verzi, era cu totul altfel. Acolo fluviul vieții nu năvălea ca un torent sălbatic, iar albul și negrul nu se ciocneau atît de brutal.

Pandion se ridică. Oceanul necuprins, dincolo de care se afla Oiniada lui, îl despărțea de Africa. În spatele lui, țara la care nu se mai gîndea rămăsese mohorîtă, după umbrele adînc întunecate ale munților. În fața lui se legănau alergînd pe valuri lumini — stelele oglindite în apă — și marea se contopea, acolo, la miazănoapte, cu Ellada lui iubită... Iar la țărmul ei, era Tessa. Ca să se întoarcă în patrie, cu dragostea pentru Tessa în suflet, luptase și trecuse el prin sînge, prin nisipuri, prin arșiță și prin beznă, prin nenumăratele primejdii cu care îl amenințaseră și fiarele și oamenii.

Tessa cea dragă, dar care e atît de departe ! Tessa la care nu putea ajunge i se părea acum asemenea stelelor tulburi de deasupra mării, din locul unde Căușul nordic își scaldă marginea în apă, dincolo de zare.

Și se hotărî să taie în piatră un simbol al mării : Tessa stînd pe mal.

Pandion strînse cu atîta furie cuțitul între degetele lui puternice, încît bețișorul de lemn tare se rupse. De cîteva zile stătea aplecat asupra pietrei lui Iahmos, cu inima zvîcnindu-i puternic și înfrînîndu-și cu toată tăria voinței nerăbdarea de creator, cînd tăind ferm linii lungi, cînd șlefuind cu nespusă băgare de

seamă cele mai ușoare asperități. Imaginea se limpezea, artistul izbutise să înfățișeze bine figura ; o avea înaintea lui pe Tessa, înaltă și mîndră, așa cum fusese în ceasul despărțirii lor la capul Achelon. O săpase adînc în piatra străvezie și acum se putea desluși plastic, în albastrul mat pe fața netedă ca oglinda, șuvițele de păr ce se lăsau în linii subțiri, ușoare și nesilite, pe umărul rotund, dulce, arcuit. Pandion avu o clipă de șovăire, ca și cum și-ar fi pierdut pe neașteptate avîntul creator, dar își veni în fire și, mai sigur de sine ca oricînd, tăie îndată, adînc, conturul delicat al trupului. Eleganța precisă a liniilor îl liniști : izbutise. Dar după ce șlefui fața pietrei și imaginea apăru clară, își dădu seama surprins că n-o sculptase pe Tessa : în linia șoldurilor, în liniile genunchilor și ale bustului ieșea la iveală, viu, trupul Irumei, iar unele trăsături dovedeau, fără doar și poate, că îl mai inspirase și frumoasa Nyora... Nu, imaginea n-o înfățișa pe Tessa, nu înfățișa o fată elină, ci un chip abstract. Dar Pandion voise altceva : s-o reprezinte pe Tessa, pe Tessa cea vie și iubită... Incordîndu-și mintea, încercă să purifice imaginea ei de impresiile adunate în anii din urmă, pînă își dădu seama că cele mai noi erau cele mai limpezi.

Lucrurile merseră și mai rău atuncea cînd înțelese că nu izbutise să înfățișeze natura vie. Atîta timp cît liniile erau abia schițate, imaginea trăia. Dar îndată ce încerca s-o transpună în imagine plastică, trupul viu încremenea, înghețat și amorțit. Nu, nu pătrunsese încă tainele artei și nici această operă nu era vie, deoarece nu izbutise să-și realizeze ideea!

Inciudat, Pandion își rupse cuțitul, apoi luă piatra și începu s-o cerceteze de la depărtarea brațului întins : nu, nu putea s-o înfățișeze pe Tessa, nu putea desăvîrși minunata gemă!

Prin piatra străvezie treceau razele de soare, împrumutîndu-i reflexe aurii, ca ale mării lui iubite... Lăsă neatins cîmpul neted de pe fațeta cea mare a cristalului și săpă imaginea fetei în dreapta, chiar lîngă margine. In piatră, ca pe malul mării, se ivi o

fată... Dar nici asta nu era Tessa. Avîntul cu care Pandion muncise zilnic din zori şi pînă seara, aşteptînd apoi nerăbdător ziua următoare, îl părăsi din nou. Aşeză piatra la loc, îşi strînse cuţitele şi-şi destinse spatele obosit. Durerea înfrîngerii îi era oarecum uşurată de conştiinţa că putea realiza frumosul... numai că acest frumos era searbăd în comparaţie cu chipul viu! Prins cu totul de munca lui, Pandion nu-şi mai aştepta prietenii, cînd un băiat veni în goană şi-i risipi gîndurile apăsătoare.

— S-a întors omul cu barba deasă şi te cheamă la rîu! îl vesti, mîndru de însărcinarea primită, trimisul lui Cavi.

Faptul că etruscul rămăsese lîngă fluviu şi-l chema acolo, îl nelinişti pe Pandion. Porni deci grăbit spre mal, pe poteca şerpuitoare dintre tufele cu spini. De departe văzu pe coasta de nisip un grup de oameni adunaţi în jurul unui snop de trestii. Un om zăcea întins acolo. Pandion o luă la goană, căutînd să nu calce prea tare pe piciorul încă şubred, şi intră în cercul tăcut al tovarăşilor de drum. Văzu atuncea că omul care zăcea era tînărul libian Tachel, unul din grupul celor evadaţi prin deşert, şi se lăsă în genunchi lîngă trupul neînsufleţit. Pe dinaintea ochilor îi trecu valea îngustă şi înăbuşitoare dintre coastele munţilor şi întinderile de nisip, pe unde se tîrîse şi el aproape mort de sete. Tachel era printre cei care, în frunte cu Ahmi, mort apoi, îi ieşiseră în întîmpinare aducîndu-i apă de la izvor. Abia acum cînd îl vedea pe Tachel mort, îşi dădea seama cît de scump şi cît de apropiat îi era fiecare din tovarăşii lui de răscoală şi de rătăciri. Ajunsese să se simtă una cu ei şi nu-şi închipuia cum ar mai putea să trăiască singur. Cît îi ştia aproape, în pace şi în siguranţă, prinşi de treburile lor, putea să nu-i vadă săptămîni întregi, dar acum, greutatea acestei pierderi îl uluia. Şi cum stătea aşa, în genunchi, îi aruncă etruscului o privire întrebătoare.

— L-a muşcat un şarpe în desiş, — îl lămuri Cavi, trist, — acolo unde căutam lemn negru. Nu cunoşteam leacul... oftă din greu etruscul. Am lăsat tot la

pămînt şi ne-am întors cu plutele. Cînd l-am scos pe mal. Tachel trăgea să moară. Te chemasem să-ţi iei rămas bun de la el cît mai trăieşte. Acum e prea tîrziu... Cavi nu sfîrşi vorba, îşi lăsă capul în jos şi începu să-şi frîngă mîinile.

Pandion se ridică. Moartea lui Tachel îi părea cu totul nedreaptă şi absurdă. Nu murise în vreo luptă glorioasă, în vreo încleştare cu fiarele — ci acolo, în satul liniştit, lîngă marea care le făgăduia tuturor întoarcerea după ce săvîrşiseră atîtea fapte de vitejie, după ce dăduseră dovadă de atîta statornică bărbăţie cu prilejul drumului lor îndelungat! Asta îl durea mai mult pe tînărul elin. Simţea că-i vin lacrimi în ochi. Ca să se stăpînească, îşi îndreptă privirea spre fluviu. De amîndouă părţile malului nisipos, se înălţau zăvoaie dese, adevărate ziduri verzi, îngrădind întinsul apei. O colină de nisip alb se ridica acolo ca în mijlocul unei porţi deschise. La marginea zăvoiului se vedeau copaci albi, moduroşi şi strîmbi, cu frunziş mărunt. Toate crengile erau îmbrăcate în panglici înfoiate de flori colorate în roşu aprins [1], ale căror mănunchiuri, late ca penele, păreau fîşii alcătuite din linii scurte, aşezate de-a curmezişul pe lujerele subţiri, dintre care unele se îndoiau, altele se ridicau drept spre cer. Florile ardeau purpurii, iar copacii albi se înălţau în mijlocul porţilor verzi, ca făcliile funerare de la poarta Aidului [2], spre care plecase acum sufletul lui Tachel. Apa fluviului, tulbure şi presărată cu bancuri de nisip galben, curgea încet spre mare. Sute de crocodili zăceau tolăniţi pe mal. Pe o limbă de pămînt, aproape de Pandion, reptilele uriaşe stăteau, nenumărate şi somnoroase, cu gurile larg căscate. In lumina soarelui, gurile lor păreau găuri negre, pe care colţii cumpliţi le tiveau cu pene albe. Trupurile crocodililor se lăţeau, ca turtite sub propria lor greutate. Pe pielea acoperită cu solzi treceau zbîrcituri lungi, urmînd linia spinărilor late, pe care

[1] Copacul *combret*. (N.A.)

[2] *Aid* (Hades), lumea subpămînteană unde, după concepţia elinilor, se duceau sufletele morţilor. (N.A.)

se vedeau şiruri de plăci cărnoase pline de ţepi mai deschişi la culoare decît intervalele dintre ele, de un verde aproape negru. Labele, ciudat articulate, se răsuceau în afară. Din cînd în cînd, cîte una din dihăniile tîrîtoare mişca din coada ei lungă şi crestată, lovind-o pe cea de alături. Tulburată din somn, aceasta îşi închidea gura şi atuncea clănţănitul dinţilor ei se auzea pînă departe pe fluviu.

Tovarăşii ridicară mortul şi, tăcuţi, se îndreptară spre sat, sub privirile îngrijorate ale localnicilor care se adunau din toate părţile. Pandion rămăsese în urmă, departe de Cavi. Etruscul se simţea vinovat: el avusese ideea să ducă oamenii pe locurile acelea, după lemn negru. Mergea alături de tristul convoi, muşcîndu-şi buzele şi ciupindu-şi barba.

Şi pe Pandion îl chinuiau remuşcările, şi el se simţea vinovat; nu era bine că se lăsase tulburat de chipul unei fete iubite. Datoria lui era să înfăptuiască o operă în amintirea prieteniei, în amintirea luptei acestor oameni care trecuseră, strîns legaţi, prin toate încercările, solidari în faţa morţii, a foamei şi a setei în zilele dureroase de grea pribegie. „Cum de nu mi-a venit în minte acest lucru?" Cum putuse să uite prietenia ce se născuse în lupta lor pentru libertate? Neizbînda de acum nu fusese o simplă întîmplare: îl pedepsiseră zeii pentru nerecunoştinţa lui... Iar suferinţa de astăzi să-i fie de învăţătură şi altă dată să deschidă ochii mai bine...

Norii ca cenuşa, cu nuanţe violete, plutiră cîtva timp jos, apoi se urcară greoi pe cer în masă compactă, ca o turmă de bivoli înghesuiţi. Din depărtare se auzea tunînd. Venea o ploaie torenţială şi oamenii se grăbeau să adune prin colibe lucrurile împrăştiate pe afară.

Cavi şi Pandion abia avură timp să se adăpostească în coliba lor, şi cupa necuprinsă a cerului se şi răsturnă. Urletul apei acoperi bubuiturile tunetului. Dar, ca totdeauna, ruperea de nori trecu repede. Plantele răspîndeau acum mireasmă iute în aerul proaspăt şi umed, nenumărate pîrîiaşe susurau uşor, scurgîndu-se spre fluviu şi spre mare, copacii plini

de apă fremătau înăbuşit în bătaia vîntului, dar freamătul lor era trist, greoi şi nu avea nimic din foşnetul uşor care dădea viaţă frunzişului în zilele cu vreme bună. Cavi ascultă cîtva timp freamătul copacilor, apoi izbucni :

— Eu sînt vinovat, vinovat fără iertare, de moartea lui Tachel. Eu, fiindcă am plecat fără călăuză încercată în ţara asta, străină pentru noi, unde neatenţia înseamnă moarte. Lemn negru tot n-am găsit, iar unul din cei mai buni tovarăşi zace acum pe mal, sub un morman de pietre... Am plătit prea scump prostia mea. Nu mai am curaj să plec! N-avem ce le da Fiilor vîntului!

Fără să-i răspundă, Pandion scoase din punga lui un pumn de pietre sclipitoare şi i le întinse etruscului. La început Cavi încuviinţă cu capul, apoi o îndoială îi umbri faţa :

— Dacă Fiii vîntului nu cunosc preţul acestor pietre, s-ar putea să nu le primească. Cine-a mai auzit, în ţările noastre, de asemenea pietre? Cine-o să le cumpere ca nestemate? Cu toate astea... Etruscul rămase pe gînduri.

Pandion se înspăimîntă : această presupunere a lui Cavi nu-i venise în minte, nu se gîndise că pietrele lui ar fi putut să treacă în ochii negustătorilor drept lucruri fără nici un preţ. Tulburarea şi frica de viitor îl făcură să-şi tragă, tresărind, mîna în care ţinea pietrele. Văzînd îngrijorarea de pe faţa prietenului său, etruscul urmă :

— Cu toate astea am auzit, pe vremuri, că uneori se aduceau în Cipru şi în Caria din răsăritul îndepărtat pietre străvezii, foarte tari, care erau mult preţuite. S-ar putea ca Fiii vîntului să le cunoască...

A doua zi după ce vorbise cu Cavi, Pandion o luă pe cărare către poalele munţilor, pe unde creşteau copacii cei cu fructe galbene. Se apropia timpul cînd trebuia să se întoarcă şi Chidogo. Cei doi prieteni îl aşteptau cu nerăbdare. Etruscul şi elinul se hotărîseră să se sfătuiască şi cu el şi să-l întrebe cum ar putea găsi obiecte de preţ pentru Fiii vîntului. Îndoielile lui Cavi doborîseră convingerea lui Pandion că

pietrele sudului ar avea vreo valoare și acum tînărul elin era îngrijorat. Se îndrepta spre munți în nădejdea nelămurită că va întîlni ceata prietenului negru. Dar mai ales voia să fie singur și să se gîndească la noua lui operă, pe care o vedea tot mai desluşit în minte. Mergea uşor pe pămîntul tare și bătătorit al cărării. Nu mai şchiopăta acum, ci păşea sprinten ca înainte. Se încrucişa pe drum cu localnici încărcați cu ciorchini de fructe galbene. Oamenii își arătau dinții albi, zîmbindu-i prietenește, ori fluturau frunze în chip de salut. Cărarea făcea o cotitură spre dreapta. Pandion mergea acum între două ziduri neîntrerupte de verdeață vie, poleită cu aurul pe care-l revărsa soarele strălucitor. În lumina aceea fierbinte văzu deodată o femeie. Pandion o recunoscu: era Nyora care, mişcîndu-se domol, alegea fructele cele mai verzi din ciorchinii la care putea să ajungă și le punea într-un paner înalt. Pandion se trase în umbra frunzelor uriaşe. Simțul lui de artist îi alungă din minte orice alt gînd. Femeia trecea de la un ciorchine la altul, se mlădia, aplecîndu-se spre paner, apoi se ridica din nou în vîrfurile picioarelor, cu tot trupul întins și cu brațele înălțate spre fructe. Soarele trimitea reflexe aurii pe pielea ei, neagră și netedă, pe pînza vie de verdeață. Nyora se săltă uşor și, aplecîndu-și mult trupul pe spate, întinse mîinile spre desișul de foi catifelate. Impresionat, Pandion nu luă seama și se agăță de o tulpină care foşni uşor tulburînd liniștea. Nyora se întoarse repede, rămase o clipă nemişcată, apoi îl recunoscu pe Pandion. Trupul încordat ca o strună se destinse, femeia respiră liniștit și-i zîmbi tînărului artist. Dar Pandion nu mai vedea nimic; un strigăt de încîntare îi izbucni din piept și ochii lui cu reflexe aurii, larg deschişi, o priveau pe Nyora fără s-o vadă. Doar gura i se deschise într-un zîmbet uşor. Femeia se trase un pas îndărăt, ruşinată. Deodată străinul se întoarse și o luă la fugă, strigînd ceva într-o limbă pe care ea n-o pricepea.

Dintr-o dată, Pandion făcuse o mare și neașteptată descoperire. Fără voie și fără odihnă, toată atenția lui

se îndrepta stăruitor spre ea, toate gîndurile lui se învîrteau neîntrerupt în jurul ei. Acea descoperire el n-ar fi făcut-o dacă n-ar fi văzut atît de multe în viață, dacă n-ar fi comparat între ele toate cîte le văzuse și dacă nu și-ar fi căutat pe dibuite o cale nouă, numai a lui. Ce e viu nu poate fi cuprins în nemișcare! În trupul viu și neasemuit în frumusețea lui, nu poate să zacă niciodată nemișcarea moartă: nemișcarea nu e decît o stare de odihnă, adică o clipă de oprire a unei mișcări sfîrșite, înainte de a începe alta, în sens contrar. Dacă surprinzi această clipă, ea va trăi chiar dacă e reflectată în piatră.

Iată ce văzuse Pandion la Nyora atuncea cînd femeia, încremenită de spaimă, rămăsese nemișcată ca o statuie de metal negru. Tînărul elin se furișă într-o poiană mică, sub un copac. Dacă și-ar fi aruncat cineva ochii spre el, ar fi rămas încredințat că, nici vorbă, înnebunise: făcea mișcări repezite, cînd îndoindu-și brațul sau piciorul, cînd dezdoindu-le, își urmărea atent mișcările, își răsucea gîtul și se chinuia să se uite pieziș. Se întoarse acasă abia pe înserate, tremurînd de emoție, cu ochii aprinși ca de friguri și îl rugă pe Cavi să stea în fața lui, apoi să umble și să se oprească la poruncă. La început, deși foarte mirat, etruscul se supuse cu răbdare acestor ciudățenii, însă pînă la urmă, se sătură, se plesni cu palma peste frunte și, hotărît, se culcă la pămînt. Dar nici în această poziție Pandion nu-l lăsa în pace, se uita atent la el cînd din dreapta, cînd din stînga, pînă ce etruscul începu să-l certe și să-i spună că are friguri. În sfîrșit, îl amenință că-l leagă și-l culcă.

— Bată-te norocul! strigă Pandion cu veselie. Nu mi-e frică mie de tine: te răsucesc, te fac șurub, te fac corn de antilopă albă!

Cavi nu avusese încă prilej să-și vadă prietenul atît de copilărește fericit și era bucuros, deoarece de mult simțea că tînărul avea ceva greu pe suflet. Bombănindu-l că parcă e un băiețandru care își bate joc de tată-său, etruscul îl bătu în glumă, iar Pandion, potolindu-se pe loc, declară că e flămînd ca un lup. Se așezară să mănînce. Pandion încerca să-i spună

ce mare descoperire făcuse şi rămase plăcut surprins văzînd că prietenul Cavi se interesează mult de descoperirea lui şi-l întreabă mereu, silindu-se să înţeleagă greutăţile pe care le întîmpina sculptorul în încercările sale de a reda natura vie.

Vorbiră aşa pînă tîrziu şi nu-şi terminară vorba pînă nu se făcu întuneric.

Deodată, o umbră întunecă sclipirile pe care stelele le trimeteau pînă la uşa colibei, şi glasul lui Chidogo îi făcu să tresară de bucurie: negrul se întorsese pe neaşteptate şi ţinea să-şi vadă îndată prietenii. La întrebarea lor, dacă vînătoarea îi fusese norocoasă, Chidogo le răspunse cam în doi peri, sub pretext că e obosit şi le promise că le va arăta trofeele a doua zi. La rîndul lor, prietenii îi vorbiră despre moartea lui Tachel şi despre expediţia lui Cavi după lemn negru. Chidogo se înfurie peste măsură, îi certă cumplit, strigă că-i necinstiseră ospitalitatea şi chiar îl făcu pe etrusc „hienă bătrînă". În cele din urmă se potoli: durerea că pierduse un tovarăş îi stinsese mînia. Atuncea cei doi prieteni îi mărturisiră cît îi chinuia grija că nu vor avea cu ce-i plăti pe Fiii vîntului şi-i cerură sfat. Dar Chidogo rămase cu totul nepăsător şi plecă fără să le fi dat nici un răspuns.

Descurajaţi, cei doi prieteni îşi închipuiră că Chidogo se purtase aşa de ciudat din pricina durerii pe care o simţea din cauza morţii libianului. Se frămîntară amîndoi mult timp în paturile lor, tăcuţi şi îngrijoraţi.

A doua zi, spre sfîrşitul dimineţii, Chidogo veni la ei. Chipul lui, totdeauna blajin, îl arăta acum ca un om viclean şi pus pe glume. Adusese cu el pe toţi libienii şi împreună cu ei mulţi localnici tineri. Cei din neamul lui Chidogo le făceau semne străinilor nedumeriţi, rîdeau cu gurile pînă la urechi, şuşoteau între ei, apoi strigau frînturi de fraze neînţelese. Le vorbeau despre vrăjitorii care ei ziceau că numai în mijlocul poporului lor se află şi susţineau că Chidogo putea să prefacă nişte beţe cà toate beţele în lemn negru sau în fildeş, iar nisipul de rîu în aur.

Indreptîndu-se spre casa prietenului lor negru, străinii ascultau în tăcere toate aceste poveşti stupide. Chidogo îi duse în faţa unei magazii care se deosebea de colibele obişnuite pentru că era mai mică şi avea uşa proptită cu un pietroi uriaş. Cu ajutorul cîtorva oameni, Chidogo dădu pietroiul la o parte, apoi tineretul se rîndui de amîndouă părţile uşii larg deschise. Chidogo se aplecă, intră în magazie şi le făcu semn prietenilor să-l urmeze. Cavi, Pandion şi libienii, care tot nu pricepeau nimic, intrară şi rămaseră tăcuţi în întunercul colibei, pînă cînd ochii li se obişnuiră cu lumina firavă ce pătrundea prin cercul de crăpături dintre acoperişul conic şi marginea de sus a zidului de lut. Văzură atuncea o grămadă de bîrne negre, alta de colţi de elefant şi cinci coşuri mari, descoperite, pline pînă sus cu nuci de leac. Urmărind atent expresia feţelor prietenilor, Chidogo zise tare:

— Toate acestea, ale voastre sînt! Poporul meu le-a adunat pentru voi, ca să vă fie calea uşoară şi plină de noroc. Cu preţul lor Fiii vîntului ar putea să ia douăzeci de oameni, nu zece...

— Poporul tău ne dăruieşte atîtea... dar pentru ce? strigă Cavi uimit.

— Pentru că sînteţi oameni buni şi viteji, pentru că aţi săvîrşit atîtea fapte de seamă, pentru că îmi sînteţi prieteni şi m-aţi ajutat să mă-ntorc, îi răspunse răspicat Chidogo, silindu-se să nu pară tulburat. Dar staţi că încă n-am sfîrşit! Negrul făcu un pas la o parte, îşi vîrî mîna între coşuri şi scoase de acolo o pungă de piele, mare cel puţin cît un cap de om.

— Ia-o! Şi Chidogo i-o întinse lui Cavi.

Etruscul întinse palmele, dar se aplecă din pricina greutăţii neaşteptate şi era cît pe ce să scape punga jos. Negrul rîdea în hohote, juca de bucurie. Rîsetele zgomotoase şi pline de veselie ale tineretului îi ţineau isonul dincolo de zidurile colibei.

— Dar ce-i asta? întrebă Cavi, strîngînd punga în mîini.

— Mai întrebi, războinic bătrîn şi încercat? rîse Chidogo. Parcă n-ai şti că un singur lucru poate fi atît de greu pe lume!

— Aur! strigă etruscul în limba lui, dar negrul înţelese.

— Da, aur, întări el.

— Dar unde ai găsit aşa de mult? se amestecă în vorbă Pandion, pipăind săculeţul bine îndesat.

— In loc să ne ducem la vînătoare, ne-am dus pe podişul cu aur. Opt zile am scormonit acolo nisipul şi l-am spălat. Negrul tăcu o clipă, apoi îşi termină vorba: Fiii vîntului n-or să vă ducă pe toţi chiar pînă în patrie. Pe marea voastră o să-şi ia fiecare drumul lui ca să ajungă acasă. Împărţiţi aurul între voi şi ascundeţi-l bine, să nu vi-l descopere Fiii vîntului.

— Cine a mai fost cu tine la „vînătoarea" asta? întrebă repede etruscul.

— Uite, toţi cîţi îi vezi aici! îi arătă negrul pe tinerii îngrămădiţi la uşă.

Fericiţi şi adînc mişcaţi, cei doi prieteni se îndreptară spre negri cu vorbe de recunoştinţă. Încurcaţi, tinerii stătură ce stătură călcînd pe loc, apoi se făcură nevăzuţi unul cîte unul în spatele colibei.

Cei trei tovarăşi ieşiră din magazie şi puseră din nou pietroiul la uşă. Acum Chidogo tăcea, veselia îi pierise. Pandion îl trase spre el, dar negrul se feri de îmbrăţişare, îşi lăsă mîinile pe umerii elinului şi-l privi îndelung în ochii lui cu reflexe aurii.

— Cum să mă despart de tine, Chidogo! Vorbele ţîşniră din pieptul lui Pandion aproape fără voia lui.

Degetele negrului i se încleştară pe umeri.

— Zeul trăsnetului, — strigă cu glas înăbuşit, — ştie că aş da bucuros tot aurul de pe podiş, că aş da tot ce am, pînă la cea din urmă suliţă, dacă ai primi să rămîi pentru totdeauna la mine... Faţa negrului se strîmbă dureros şi omul îşi acoperi ochii cu palmele... Dar nici măcar nu te rog, — urmă el cu glas tremurat, — pentru că şi eu ştiu, din robie, ce înseamnă patria.... Te înţeleg: nu poţi să rămîi

şi uite, chiar eu fac totul, numai ca să poţi pleca... Negrul îl lăsă pe Pandion şi, fără veste, plecă în fugă spre casă.

Tînărul elin se uită în urma lui şi lacrimile îi înceţoşară vederea; etruscul era şi el acolo, suspinînd greu.

— Va veni vremea să ne despărţim şi noi, zise el încet şi trist.

— Noi nu sîntem atît de departe unul de altul, şi corăbiile trec adeseori pe la aşezările noastre, îi răspunse Pandion, întorcîndu-se. Dar Chidogo... el o să rămînă aci, la hotarul Oicumenei...

Etruscul nu răspunse.

Liniştit acum în privinţa viitorului, Pandion se dedică cu totul operei lui. Era grăbit. Măreţia prieteniei ce se legase în lupta pentru libertate îl însufleţea şi-l făcea să se grăbească. Avea în minte gema cu toate amănuntele ei: cei trei oameni vor sta îmbrăţişaţi, iar fondul va fi marea spre care năzuiau, marea care îi va duce în patrie.

Hotărî să înfăţişeze pe faţeta cea mare şi turtită a pietrei, pe cei trei prieteni: Chidogo, Cavi şi el însuşi, în lumina vie şi diafană a depărtărilor mării, întruchipată cum nu se putea mai bine în cristalul verde-albăstrui.

Tînărul sculptor încercă mai multe schiţe pe plăci mici şi subţiri de fildeş, din cele pe care femeile de acolo frecau amestecuri pentru felurite alifii. Descoperirea pe care o făcuse îi cerea să aibă mereu înaintea ochilor trupuri vii. Dar lucrul acesta nu era greu: etruscul stătea tot timpul lîngă el, iar Chidogo, presimţind apropiata sosire a Fiilor vîntului, îşi lăsase toate treburile şi era nedespărţit acum de prietenii săi.

Adeseori Pandion îi silea, pe etrusc şi pe negru, să stea îmbrăţişaţi în faţa lui. Şi ei, rîzînd blajin, îi făceau pe plac.

Vorbeau mult împreună, împărtăşindu-şi toate gîndurile pe care şi le ascunseseră pînă atuncea, toate grijile şi toate planurile lor, dar fiecare simţea cum

îl sfredelește în adîncul inimii, un cui, durerea despărțirii apropiate.

Vorbind, Pandion nu-și pierdea vremea, ci tăia cu stăruință în piatra tare. Din cînd în cînd rămînea tăcut, iar privirea i se făcea ascuțită și pătrunzătoare; în clipa aceea prindea cîte un amănunt, de mare însemnătate pentru el, din trăsăturile celor doi prieteni.

Imaginile celor trei bărbați îmbrățișați apăreau tot mai deslușite și mai vii. La mijloc uriașul Chidogo, la dreapta lui, ușor întors spre partea rămasă netedă el, Pandion, iar la stînga etruscul, amîndoi cu sulițele în mînă. Cavi și Chidogo găseau că ei seamănă, însă Pandion nu. Sculptorul le răspundea, zîmbind, că lucrul acesta nu avea importanță.

Cu toate că erau așa de mici, imaginile celor trei prieteni păreau neînchipuit de vii. Măiestria artistului se vădea în toate amănuntele. Fiecare trup era prins în mișcarea lui, și fiecare mișcare avea expresia de viață, de putere, și, totodată, de măsură și de eleganță, pe care o dorise artistul. Pandion izbutise ca mișcarea brațelor lui Chidogo, care cuprindeau umerii celorlalți doi, să exprime intenția de ocrotire și sentimentul de dragoste frățească. Pandion și Cavi erau reprezentați ținîndu-și capetele înclinate într-o atitudine încordată, aproape amenințătoare. Mișcarea aceasta oglindea atenția lor pururi trează de luptători puternici, gata oricînd să-și apere libertatea și să respingă, siguri de sine, orice dușman. In întregul ei, compoziția dădea tocmai această impresie de putere și de încredere în sine; Pandion voise și izbutise să exprime tot ce era mai bun în oamenii pe care-i îndrăgise de-a lungul drumului spre patrie, și vedea acum că, în sfîrșit, crease o adevărată operă de artă. Chidogo și Cavi urmăreau acum ceasuri întregi, cu răsuflarea oprită, mișcările cuțitului fermecat. Nu mai glumeau pe seama lui Pandion, aveau față de el, fără să vrea, un sentiment de adorație. Tînărul lor prieten, îndrăzneț, vesel, uneori copilăros și chiar comic cînd își arăta admirația lui pentru femei, do-

vedise că era un mare artist. Lucrul acesta îi bucura, dar în acelaşi timp îi şi mira.

Zilele treceau repede, ca în zbor. Abia după şase săptămîni îşi dădu seama Pandion că ziua în care erau aşteptaţi Fiii vîntului trecuse. Era şi îngrijorat, şi mulţumit : îngrijorat la gîndul că poate Fiii vîntului n-or să mai vină de loc, şi mulţumit la gîndul că despărţirea de Chidogo fusese amînată. Zbuciumat aşa între două simţăminte, Pandion îşi părăsea uneori lucrul, deşi mai avea puţin pînă să-l desăvîrşească. Începu iarăşi să se ducă mereu la mare, dar căuta să se întoarcă repede, ca să nu stea prea mult departe de prieteni.

Intr-o zi se pregătea, ca de obicei, să se ducă la scăldat. Inainte de a pleca îşi chemă şi prietenii, dar ei îl refuzară, deoarece discutau cu aprindere cum se pregătesc mai bine foile de mestecat. Atuncea se porni din depărtare larmă de glasuri, strigăte şi ţipete ascuţite, semn că poporul înflăcărat al lui Chidogo întîmpina o veste neobişnuită. Chidogo sări în picioare. Obrazul îi păli, devenind cenuşiu, o clipă se clătină uşor, apoi o luă la fugă spre casa lui, strigînd peste umăr către prietenii care-l priveau îngrijoraţi :

— Să ştiţi că au sosit Fiii vîntului !

Sîngele năvăli în obrajii etruscului şi elinului ; începură şi ei să alerge pe cărarea îngustă cunoscută de Pandion, care ducea de-a dreptul spre mare. In vîrful dealului, Pandion şi Cavi se opriră.

— Are dreptate, sînt Fiii vîntului, strigă Cavi.

Umbra violetă a muntelui uriaş se aşternea pînă departe pe ţărm stingînd sclipirile mării. Apa avea acum culoarea întunecată a desişurilor verzi. Pe nisipul cenuşiu trăseseră cinci corăbii, asemănătoare cu ale elinilor. Cu prova rotunjită ca pieptul de lebădă, aşa cum stăteau cu catargurile coborîte, păreau cinci raţe mari şi negre adormite pe nisip.

Pe dinaintea lor umblau grăbiţi încoace şi încolo războinici bărboşi, îmbrăcaţi în grele mantii sure. Scuturile lor rotunde, bătute în aramă, sclipeau, iar în mîini cumpăneau topoare late, cu cozi lungi. Mai

marii lor, negustătorii și toți cei care nu aveau sarcina să păzească corăbiile, se duseseră, pesemne, în satul lui Chidogo. Etruscul și elinul se întoarseră înapoi.

Chidogo îi aștepta cu nerăbdare lîngă colibă.

— Fiii vîntului sînt la căpeteniile noastre, le dădu el de veste. L-am rugat pe unchiu-meu să se ducă la mai-marele nostru, iar mai-marele nostru o să vorbească el însuși cu Fiii vîntului pentru voi. E mai bine așa. Fiii vîntului au interes să rămînă prieteni cu el, așa că o să vă ducă pe toți, vii și teferi. Negrul zîmbi, reținut: nu era vesel.

•

Sute de oameni se adunaseră pe mal să vadă cum plecau corăbiile. Fiii vîntului se grăbeau. Soarele cobora spre asfințit și ei, știind bine ce fac, voiau să pornească îndată. Încărcate gata, corăbiile se legănau încet la marginea recifurilor de piatră. Între mărfuri erau și cele dăruite de poporul lui Chidogo, drept plată pentru călătoria foștilor robi. Ca să ajungă la corăbii, oamenii treceau, cu apa pînă la piept, peste bancul de nisip de lîngă țărm. Căpeteniile Fiilor vîntului mai zăboviră: îi rugau pe mai-marii băștinașilor să pregătească din timp cît mai multe mărfuri pentru anul viitor, și se jurau că vor veni, cu orice preț, la sorocul hotărît.

Cavi stătea lîngă Chidogo, ținînd într-o mînă, strînse sul, pielea și capul cumplitului ghișu. La despărțire, negrul le dăruise lui Pandion și lui Cavi, cîte un cuțit mare și ciudat. Arma aceea, născocită de poporul din Tengrela, avea forma unei plăci late de bronz, despicată adînc în cinci limbi: patru erau îndoite ca secera, iar a cincea, în chip de deget, avea un mîner scurt de corn. Aruncat de un om care se pricepea să-l mînuiască, cuțitul acela zbura învîrtindu-se și șuierînd prin aer și-l răpunea pe cel atacat de la douăzeci de coți depărtare.

Cu inima strînsă, Pandion se uita împrejur la noii lui tovarăși de drum și la stăpînii corăbiilor. Oamenii aveau fețe aspre, de un roșu întunecat, arse de vînt și bărbi țepoase și netunse. Nici mersul lor

greoi şi legănat, nici brazdele adînci din jurul gurii şi de pe frunte nu-i arătau a fi blajini şi simpli ca oamenii din neamul lui Chidogo. Cu toate acestea, fără să ştie de ce, Pandion avea încredere în ei: poate pentru că Fiii vîntului iubeau marea, trăiau lîngă ea şi o înţelegeau, sau poate pentru că Pandion şi Cavi înţelegeau unele cuvinte din limba lor.

Fiii vîntului nu se tocmiră mult şi se învoiră să-i primească pe foştii robi. Iorumefu, unchiul lui Chidogo, izbuti chiar să rupă din plată şase colţi de elefant şi două coşuri cu nuci de leac. Prisosul acesta se încărcă pe o navă ca avut al lui Cavi, al libienilor şi al lui Pandion. Foştii robi n-ar fi vrut să se despartă, dar Fiii vîntului urcară într-o corabie şase libieni, iar în alta pe Cavi, pe Pandion şi pe ceilalţi trei libieni.

Portul Fiilor vîntului era tocmai lîngă Porţile Ceţurilor, la mari depărtări de patria lui Chidogo — cel puţin două luni de navigare pe timp prielnic. Cavi şi Pandion rămaseră uluiţi, nu ştiau că drumul va fi atît de lung — şi-şi dădură seama că Fiii vîntului luptau cu marea tot atît de înverşunat cum luptau îmblînzitorii de elefanţi cu puterea oarbă a stepelor africane. De la portul Fiilor vîntului pînă la ţărmul patriei, Pandion mai avea de străbătut aproape toată Marea Verde. Dar drumul acesta era de două ori şi jumătate mai scurt decît acela dintre satul lui Chidogo şi portul Fiilor vîntului. Străinii îi liniştiră, pe Pandion şi pe Cavi, asigurîndu-i că în portul lor veneau adesea corăbii cu fenicieni din Tir, ca şi corăbii din Creta, din Cipru sau din marele golf al Libiei [1].

Stînd acum pe ţărm, Pandion nu se gîndea la toate acestea. Se uita tulburat cînd la mare, de parcă voia să măsoare cu gîndul nesfîrşita cale pe care-o avea de străbătut, cînd la Chidogo. Stăpînul corăbiilor, împodobit cu un cerc de aur peste părul creţ, strigă o poruncă: toată lumea să intre în corăbii.

---

[1] **Marele golf al Libei — golful *Sirta Mare* de pe litoralul Africii de Nord, la vest de Egipt. (N.A.)**

Plîngînd, Chidogo prinse mîinile lui Pandion şi ale lui Cavi.

— Plecaţi cu bine, Pandion şi tu, Cavi! le şopti el. Acolo departe, în patria voastră, să vă aduceţi aminte de credinciosul Chidogo care vă iubeşte. Nu uitaţi zilele petrecute în robie, în Ta-Chemt, cînd numai prietenia ne-a fost sprijin. Nu uitaţi zilele răscoalei, ale fugii, ale drumului lung pînă la mare. Eu o să mă gîndesc mereu la voi. Plecaţi pentru totdeauna, voi, cei pe care i-am iubit mai mult decît mi-am iubit viaţa... Dar glasu-i deveni deodată hotărît: Am credinţa că, odată şi odată, oamenii n-or să se mai înfricoşeze de întinderile care îi despart. Mările or să-i unească... Dar eu n-o să vă mai văd niciodată! Şi mult mă doare!... Şi trupul uriaş al lui Chidogo se zgudui de plîns.

Mîinile celor trei prieteni se strînseră, pentru cea din urmă oară. Fiii vîntului îi strigau de pe corabie...

Degetele lui Pandion se desfăcură, Cavi se trase şi el la o parte, etruscul şi elinul intrară în apa caldă şi, călcînd pe pietrele lunecoase, se grăbiră să ajungă la corăbii.

Pentru întîia oară după atîţia ani călca Pandion pe puntea unei corăbii. Îşi amintea de călătoriile fericite, pe care le făcuse odinioară, în zilele de mult dispărute în negura uitării, dar amintirea îi fulgeră prin minte doar o clipă, apoi dispăru. Toate gîndurile lui se îndreptau spre omul negru care stătea mai la o parte de ceilalţi, pe ţărmul mării. Vîslele începură să se mişte, la început abia clipocind, apoi lovind apa des. Cînd navele depăşiră linia recifelor, corăbierii desfăşurară pînzele cele mari; corăbiile erau acum duse de vînt.

Oamenii de pe mal se vedeau din ce în ce mai mici. Curînd numai un punct mic şi negru îl arăta pe Chidogo, pierdut pentru totdeauna pentru prietenii lui. Amurgul se întindea învăluind ţărmul. Se mai vedea doar muntele, înălţîndu-se negru, masiv şi posomorît, în urma pupei. Cavi plîngea cu lacrimi

grele. Un liliac uriaș veni în zbor dinspre țărm și atinse ușor cu aripa obrazul lui Pandion. Și această atingere mătăsoasă i se păru cel din urmă salut al țării pe care o părăsea. Ce-l aștepta în patrie, după o lipsă atît de îndelungată? Cum va trăi printre cei din neamul lui după întoarcere? Pe cine va mai găsi acolo? Oare Tessa mai trăia? Îl mai iubea ca altădată, sau...?

Cu prova spre apus, corăbiile tăiau, mute, valurile. Abia după o lună de plutire aveau să se îndrepte spre miazănoapte, spuneau Fiii vîntului. Răsuflarea puternică a mării făcea să-i fluture părul lui Pandion. Pe lîngă el treceau încoace și încolo fără grabă, căutîndu-și de treburile lor, năieri tăcuți. Fiii vîntului, urmași ai străvechilor navigatori cretani, îi păreau mai străini decît negrii băștinași ai Africii. Strînse în mînă punga de la piept, cu piatra care păstra imaginea lui Chidogo, apoi se îndreptă spre tovarășii care stăteau îngrămădiți și triști într-un colț al navei străine...

Roata arămie a lunii răsări de dincolo de munți. În lumina ei, oceanul — Marele Arc, care cuprindea toate țările din lume — se arătă brăzdat de gropi negre, deasupra cărora pluteau domol creste albe de valuri. Corăbii mici pluteau cu îndrăzneală, cînd săltîndu-și prova spre cerul înstelat și împroșcînd stropi de argint, cînd prăbușindu-se în bezna care vuia adînc. Lui Pandion i se părea că această priveliște seamănă cu drumul propriei sale vieți. Înainte, departe, crestele sclipitoare ale valurilor se topeau laolaltă într-o linie luminoasă, iar stelele coborau și se legănau pe valuri, ca în vremurile de demult, lîngă țărmurile patriei. Oceanul primea pe oamenii aceia îndrăzneți și-i ducea în depărtările fără sfîrșit — acasă...

— Ai văzut, Eupalin, gema de pe piatra cea verde ca marea? E cea mai desăvîrșită operă din Oiniada sau, mai exact, din toată Ellada.

Eupalin nu răspunse numaidecît ; trase mai întîi cu urechea la nechezatul puternic al calului său favorit pe care-l ţinea un rob voinic, apoi îşi strînse bine pe trup mantia dintr-o ţesătură subţire. Adierea vîntului de primăvară era rece şi pătrunzătoare, deşi pe coastele cenuşii ale munţilor de piatră înfloriseră copacii. Jos se întindeau, ca nouraşi uşor coloraţi în trandafiriu, crîngurile de migdali, iar ceva mai sus cîteva pete mai închise, aproape liliachii, arătau locul tufişurilor. Vîntul rece care venea din munţi aducea parfumul migdalilor şi trecea grăbit pe deasupra văilor Oiniadei, vestind primăvara. Eupalin respiră adînc, ciocăni cu degetul în coloana de lemn şi răspunse încet :

— Am auzit numai. A făcut-o fiul adoptiv al lui Agenor, tînărul acela care a rătăcit mult pe uscat şi pe ape. Oamenii îl credeau pierdut, dar el s-a întors de curînd dintr-o ţară nespus de îndepărtată.

— Dar fiica lui Agenor, prea frumoasa Tessa... Ai auzit şi de ea, nu ?

— Am auzit. Şase ani n-a vrut să se mărite, tot aşteptînd să i se întoarcă iubitul. Tatăl ei, sculptorul, n-a silit-o...

— Ştiu... Nu numai că n-a silit-o, dar a aşteptat şi el tot timpul întoarcerea fiului adoptiv.

— Cîteodată, rareori, aşteptările nu sînt zadarnice. Într-adevăr, tînărul s-a întors, s-a căsătorit cu Tessa şi e un artist de seamă. Îmi pare rău că n-ai avut prilej să vezi gema. Cum te pricepi bine la astfel de lucruri, ţi-ar fi plăcut...

— O să te ascult. Mă duc la Agenor. Stă lîngă capul Achelon şi pînă acolo nu sînt decît douăzeci de stadii.

— O nu, Eupalin, e prea tîrziu. Artistul care a tăiat gema i-a dăruit-o — închipuieşte-ţi ! — unui vagabond etrusc cu care era prieten şi care se îmbolnăvise pe drum. L-a adus în casa lui Agenor, l-a îngrijit şi, la plecare, i-a dăruit gema aceea, care ar fi putut să facă faima Oiniadei ! În schimb, etruscul i-a dat o piele de fiară groaznică, de fiară nemaivăzută pînă acum...

— Sărac a plecat, sărac s-a întors. Cum de n-a învățat nimic în rătăcirile lui ? Cum să dăruiască el, așa, la întîmplare, ceva atît de neprețuit ?

— Noi nu putem înțelege ușor ce se petrece în sufletul unui om care a rătăcit atîta timp departe de ai săi... Nu, eu nu-l judec, totuși îmi pare rău că am pierdut gema !

CUPRINS

	Pag.
Prolog	3
Capitolul I. Ucenicul sculptorului .	13
Capitolul II. Ţara de spumă . .	42
Capitolul III. Rob la faraon . . .	73
Capitolul IV. Lupta pentru libertate .	104
Capitolul V. Stepa de aur . . .	151
Capitolul VI. Drumuri întunecate .	189
Capitolul VII. Puterea pădurilor . .	225
Capitolul VIII. Fiii vîntului . . .	263

Nr. 2103
Redactor de carte : Dumitru Aurelia
Tehnoredactor : Postelnicu Valeria
Corector : Ani Riza

Dat la cules 19.III.955. Bun de tipar 3.X.955. Tiraj 12.080 broşate+3020 cartonate. Hîrtie ediţiuni tip B de 60 gr./m.p. Coli de tipar 19,50. Coli de editură 15,64. Ft. 32/84×108. Com. editurii 1576. Ediţia I. A. 03371. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare (8 S)

Tiparul executat sub com. nr. 2032 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.

E R A T A

La hotarul Oicumenei

Pag.:	*Rîndul:*	*Se va citi:*	*În loc de:*	*Din vina:*
273	3 jos	frunți cu îndrăzneală orice primejdie! Feciorul meu	fanții sînt puterea poporului nostru: folosindu-i, trăim.	Tipografiei

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

2025